

radu
ciobanu

NEMURITORUL ALBASTRU

EDITURA EMINESCU

RADU CIOBANU

NEMURITORUL ALBASTRU

Coperta: Cristina Crinteanu

1976

BUCUREȘTI, PIAȚA SCÎNTEII 1

RADU CIOBANU

NEMURITORUL ALBASTRU

ROMAN

EDITURA EMINESCU

I

Totul era pregătit. Convoiul de cară cu obezile groase, încărcate și cetluite, aștepta pe *terra ferma*, la Mestre. Caii avuseseră vreme să se odihnească două luni, cât stătuse el aici. Ca negustor obișnuit cu drumurile nu-i uitase în acest răstimp : zdraveni și bine hrăniți, la nevoie l-ar scoate pînă la Stambul, nu numai pînă la Sibiu. Johan Fuchs era mulțumit de sine. Soco-telile sale nu se dovediseră niciodată dincolo de putință, dar acum i-ar fi plăcut să audă și din gura acestui pictor ciudat, care semăna mai degrabă a spadasin, o vorbă, dacă nu de admirație, măcar de aprobare pentru spiritul său de organizare și de prevedere. Dar pictorul tăcea, privindu-l absent, ca și cum ar fi văzut dincolo de el. Doar degetele prelungi ale mâinilor lui înguste și ner-voase în care se putea ghici o putere ascunsă jucau neli-niștite pe tăblia mesei. Negustorul își foi trupul mare. Luă între degetele păroase cîteva boabe de stafide din farfuria de Urbino împodobită cu centauri. Le vîrî în gură și spuse, în timp ce le molfăia :

— De două săptămîni mă tot întrebi cînd mă întorc. Acum te vestesc că plec mîine și dumneata nici nu te bucuri.

Toma zîmbi ca de departe :

— Ba da, cum să nu mă bucur, jupîne Johan, spuse el domol. Numai că, vezi dumneata, am stat șapte ani aici și, cu tot dorul de ai mei, nu mi-e ușor să mă des-prind... Oricum, îți mulțumesc că mă îngădui și pe mine în convoiul domniei tale.

Negustorul rîse. Obrajii plini, violacei, îi tremurară ușor.

— Nădăjduiesc la un folos din tovărășia asta. Drumurile sînt cum le știi și la o nevoie mă bizui și pe spada dumitale. Bănuiesc că n-o socotești doar o podoabă.

Toma se ridică. Spada prinsă într-un lăntug de argint se legănă.

— Ca să mă apăr o port, jupîne, nu din trufie.

— Da, am văzut că nu ești trufaș. Ceilalți pictori care umplu orașul se poartă în haine de catifea, le place să-și spînzure de gît coliere de aur și sînt urmați de cîte o ceată întreagă de slujitori. Dumneata n-arăți a fi dintre ei.

Celălalt păru că nu l-a auzit.

— Rămîi cu bine, jupîne. Ne vedem în zori, la barcă.

Odaia fusese întunecoasă, iar pe scara de lemn trebui să caute întîi fiecare treaptă cu vîrfurile piciorului. Afară clipi des, izbit de lumina soarelui de după-amiază. Fondaco dei Tedeschi, cu halele lui gemînd de mărfuri, mișuna de negustorimea pămîntului amestecată cu o omenire pestriță venită să cumpere, să vîndă, să schimbe, să caute, să guste vinurile din insule, să adulmece mirodeniile răsăritului, să pipăie lînăriile de la Montpellier, să încerce tășurile cuțitelor de Stiria sau suplețea săbiilor de Damasc care se îndoiau în jurul pulpei încît vîrfurile întîlneau mînerul. Toma își făcu loc prin mulțime pînă ajunse în fața frescei lui Giorgio de Castelfranco, mîndria acestei negustorimi cuprinse care ținuse să-și împodobească pînă și locul negustoriei.

Lumina cădea pieziș asupra zidului. Se opri, îmbrîncit din toate părțile, dar fără să mai simtă și fără să mai audă vacarmul din jur. Întreaga lume se redusese la zugrăveala aceea pe care știa că o vede acum pentru ultima dată. Poate de dimineață s-o mai vadă doar, dar atunci vor fi grăbiți, iar ceața și crepusculul zorilor vor ascunde ceea ce dezvăluie lumina blîndă a după-amiezei. Se gîndi cu o veselie lăuntrică la clipa de acum șapte ani, cînd văzuse întîia femeie goală, tot de acest Giorgio de Castelfranco zugrăvită, acea Venus unduios întinsă, în dulce și însonnorată lenevie, într-o priveliște lină, cu zarea îndepărtată. Trebuisse mult timp să treacă pînă să-l uluiască și culorile care se vărsau pe nesimțite una într-alta, căci întîi nu fusese în stare să-și simtă decît obrajii aprinși și zbaterea vinelor de la tîmple. Primul gînd îi fusese la ieromonahul Gavril care-i pusese întîia dată

penelul în mînă și-l învățase să însemne cu o linie rotundă, aurie, nimbul unuia dintre îngerii din preajma Fecioarei. Un sentiment de spurcată păcătoșie îi umpluse ochii de lacrimi și-l făcuse să coboare pleoapele, convins că se afla dinaintea tîrfei apostaziei despre care învățătorul lui îi spusese că-l va pîndi în această nouă Sodomă. Gonind pe ulițe strîmte și pe podurile cu trepte de peste canalele tulburi, ajunsese cu sufletul la gură la biserica San Giorgio dei Greci și se prăbușise cu spinarea încovoiată la picioarele părintelui Prochoros cerînd dezlegare de înfricoșatul păcat. Părintele Prochoros îl certase cu trei zile de post, dar azi Toma știa că surîsul pe care, din întunericul de sub patrafir, îl simțise în glasul celui ce-i dicta penitența nu fusese doar o părere. Se deprinsese apoi, cu timpul, să nu-și mai întoarcă ochii, dar conștiința păcatului nu-l părăsi decît în ziua cînd îl auzi pe meșterul Lorenzo spunîndu-i unui senior care venise să-i comande un tablou: „Dumnezeu se află în fiecare din noi și se relevă prin frumusețea pe care ne învrednicim s-o naștem.“ De atunci trecuseră ani și el dobîndise priceperea de a prepara varul și tencuiala și zidul și culorile, știa în cele mai mici amănunte cum lucrase Giorgio de Castelfranco chiar acest zid, nu-și mai cobora pleoapele în fața minunii trupului omenesc tot de Dumnezeu lăsată pe pămînt, studiase zile la rînd desenele rămase de la Leonardo și simțise mirosul de piatră arsă al porfirului din care săreau așchii roșii de sub dalta călită în sînge de țap, mînuită de propriile sale mîini. Învățase să toarne în tipare aurul și să ciocănească foaia de argint și auzise citite seara cu glas tare de meșterul Lorenzo, ca pe o rugăciune, stihurile lui Petrarca, iar apoi îi ceruse cartea și le citise el însuși. Cîntase laolaltă cu corăbierii în crîșmele de pe Riva degli Schiavoni, unde se bea vin ieftin și acru de Friul și se lăsase ademenit de fete cu vâl galben în case întunecate, de pe canale strîmte și duhnitoare. Se afla acum în măsură să recunoască și să deosebească păcatul și măsca de frumusețe și adevăr ca și de omenescul care stă cumpănă veșnică între ele. Intra în catedrala San Marco atras mereu de aceeași neistovită forță și se lăsa strivit de toată acea frumusețe trufașă a marmurelor albe și negre și galbene, a mozaicurilor mătăsos sclipitoare în lumina făcliilor înalte, a aurului și argintăriei grele, a

acelor popi cu fețe netede și rotunde, îmbrăcați în alb și roșu, cu rugile lor latine care răsunau prelung, sever și limpede sub bolți și ieșea cu o dorință, de fiecare dată mai chinuitoare, de a face el însuși o biserică în care să n-ai nici de ce să șovăi, nici de ce să te temi : o biserică gingașă ca un chivot, dar mîndră în singurătatea ei dintre obcine, vegheată de albastrul cerului și de ver-dele cetinei, căreia el să-i cioplească piatra, el să-i zugrăvească pereții, el să-i încresteze stranele și să-i cio-cănească ferecătura de argint a cărților. Avusese dreptate ieromonahul Gavril, aici era noua cetate a Sodomei, dar nu știuse că tot aici se aflau și izvornițele desăvîrșirii și meșteșugurilor. Venise vremea să se întoarcă spre a i-o dovedi. Singura lui teamă era că nu va putea naște cu penelul atîta viață cîtă văzuse aici, pretutindeni risipită, pe zidurile palatelor, ale bisericilor, ale antrepozitelor și crîșmelor, pe pînze și lemn, în marmură și bronz. Dar abia acum, la urmă de tot, în ultimele zile, descoperise că acesta nu era un secret care să se poată fura sau învăța de la alții, ci o putere singuratică pe care fiecare o poartă adînc ascunsă în sine. De fapt acest adevăr îl și hotărîse să apuce drumul de întoarcere.

Se smulse din loc ca și cînd ar fi vrut să se rupă de o durere. Trupul său înalt și suplu, cu mijlocul strîns în centura din piele spaniolească, moale, cu cataramă de argint, își făcu loc prin mulțimea în neostenită fierbere. Trecînd de biserica San Salvatore apucă pe Mercerie, printre dughenele mătăsarilor, ale lînarilor și dantelă-reselor, ocoli o comédie cu portrete mișcătoare și mecanisme istețe menite să adune mulțime de gură-cască și păru că nici nu aude, cufundat în gîndurile lui, strigătele mercenarilor bătrîni, îmbrăcați în veșminte purpurii, tocmiți acum de orfevri și giuvaergii să le laude meritele în auzul omenirii de care furnica ulița. Cu pasul lui sigur, elastic și mîndru intră în spițeria „Dell'Aquila Nera” și se înclină ușor în fața spițerului abia deslușit în încăperea întunecată, printre borcanele care luceau stins. Acesta, în haina lui largă de catifea verde cu tivuri subțiri din blană de veveriță, îi veni în întîmpinare, puțin adus de spate, frecîndu-și mîinile osoase.

— Se vede că ați primit o comandă importantă dacă aveți nevoie de atîtea culori. Arată înspre o grămă-

joară de cilindri de lemn și săculețe de piele așezate pe pardoseala de cărămidă : E gata totul.

— Îți mulțumesc, magistre. Am să trimit slujitorul să le ia. Și cealaltă ?

Spîterul se grăbi spre un raft de unde aduse o cutie mică de plumb.

— Asta e bine s-o luați chiar acum. Un lucru atît de scump nu trebuie lăsat în seama slujitorilor.

Pe capacul rotund stăteau imprimare de jur împrejur cuvintele THERIACA FINA DI VENEZIA. Toma deschise și inspiră cu ochii pe jumătate închiși mirosul pătrunzător și plăcut, amintind deopotrivă tămîia, scorțișoara, terebentina și ierburile sălbatice. Spîterul îl urmări încordat, cu ochi vicleni. Fără un cuvînt, Toma îi numără patruzeci de ducați.

— Cu banii ăștia, magistre, cumpăram patru diamante sau două ametiste cît oul de porumbă.

Spîterul mistui ducații sub veșmîntu-i larg.

— Și la ce vă foloseau ? se repezi el. Pe cînd această regină a medicamentelor are puterea să vă vindece de orice boală. *Teriaca* își va păstra virtuțile încă șaiszeci de ani de acum înainte. Cuprinde cincizeci și opt de substanțe. A fost preparată public acum patru ani în Piața San Marco. O Europă întreagă caută *teriaca* și *bolus armenicus* de la „Aquila Nera“. Numai Zanino de la „Struzzo d'Oro“, uita-l-ar Madonna, evită prepararea publică și vinde drept *bolus* praf de cretă amestecat cu roșu venețian.

Toma își sprijini mîna pe mînerul spadei :

— Bine, magistre. Eu am să mă întorc curînd dealtfel — minți el zadarnic — și atunci voi fi în măsură să-ți cer socoteală dacă m-ai înșelat.

Spîterul îl însoți pînă în prag, fluturîndu-și mînele largi. Semăna cu o pasăre mare și verde.

— „All'Aquila Nera“ are reputația nepătată. Sînt gata oricînd să dau socoteală și în fața senatului !

Toma nu-l mai auzi. Ocoli Piața San Marco și ieși pe Riva degli Schiavoni. Fu nevoit să-și încetinească pasul, iar în cele din urmă se opri și el, prins de privilegii și de mulțimea care se îngrămădea bucurîndu-se, strigînd, fluturînd berete și eșarfe. Pe apele verzi-cenușii ale lagunei acostase o corabie de cine știe unde și Toma simți, împreună cu toată omenirea aceea gălăgioasă,

bucuria de a o vedea biruitoare și la adăpost după ce înfruntase dușmani, furtuni, corsari și depărtări. Își scoase și el bereta neagră de catifea fluturînd-o deasupra capului, străduindu-se să vadă peste cei din fața lui. Corabia, vopsită în albastru și auriu, avea o măreție plină de grație care, deși fusese martor la nenumărate asemenea acostări, îi plăcu de data aceasta mai mult ca niciodată, poate tocmai pentru că nu știa dacă va mai ajunge vreodată să vadă și altele. Flamurile albastre-aurii care fluturau pe catarge purtau blazoane necunoscute, greu de deslușit de unde se afla el, dar pe flamura lungă de pe catargul cel mare, atît de lungă încît capătul ei atinge uneori crestele valurilor, se putea citi limpede deviza „Il me tarde“. În jur, pînă în largul golfului, mișunau, ca niște insecte de apă, barcazuri cu cîte opt perechi de vîsle, balotine iuți folosite și la întrecerile nautice, plute cu umbrare în culori aprinse, îndeosebi galbene și roșii, margarote ușoare venite din insula Marghera. Tunul corăbiei răzbubui și clăbuci albi de fum se ridicară pînă la flamurile unduitoare. Cineva de seamă debarcase, căci slujitori în tunici azurii croiră drum lovind mulțimea cu vergele lungi ale căror capete erau învelite în burleți de pînză umpluți cu lînă. În urma lor, Toma numără douăsprezece personaje care păseau încet și grav, îmbrăcate în costume lungi, violete și roșii, desfășurate pe caldarîmul din piatră de Istria. După ei abia, la o depărtare de vreo zece pași, înainta, la fel de solemn, un bătrîn singur, cu pălărie aurită, purtînd pe umeri o mantie de hermină ale cărei falduri erau ținute de trei tineri cu pene de struț la berete. În urma lor mulțimea se buluci din nou, vuind. Toma se simți apucat de braț. O *puttana* cu ochi de culoarea lagunei își dăduse deoparte vălul galben rîzînd :

— Hai să ne bucurăm și noi, seniore.

— N-am timp, frumoaso, și pe mine m-așteaptă o corabie.

— Pentru că ești frumos ca ziua de azi, prețul meu va fi doar un ducat.

— Ești darnică, dar corabia pe care aș pierde-o iubindu-te nu se poate prețui în ducați...

Rîdea încă tăcut, în sine, pe cînd apucă iar pe una din ulicioarele cotite din spatele bisericii San Zaccaria. „Corabia mea se cheamă Johan Fuchs — își zise — și

nu știu dacă mă va mai întoarce vreodată aici.“ Trecu pe dinaintea palatului lui Niccolo Alberino și dădu colțul. După câțiva pași se opri în fața unei intrări scunde, menite familiarelor. Desprinse de pe zid pumnul de bronz și bătu în ușa de stejar sculptat. Îi deschise chiar meșterul Lorenzo, căruia Niccolo Alberino îi dăduse trei încăperi în această aripă a palatului. Nu păru mirat. Știa că Toma avea de gând să plece și se așteptase de la o zi la alta să vină.

— A sosit vremea, spuse Toma intrînd.

Lorenzo îl invită cu un gest larg. Pătrunseră în sala mare în care-și avea meșterul atelierul. În afară de mulțimea pînzelor întoarse cu spatele de-a lungul pereților nu se mai vedea aici decît o masă lungă pe căpriori, două scaune pliante și o ladă scundă din lemn de chiparos. Mirosea a scorțișoară. Pe masă se aflau o cană mare, albastră, de Faenza și altele două mai mici. Într-unul din scaune stătea meșterul Iacomo, vechiul prieten al lui Lorenzo. Și de la el învățase Toma o mulțime de lucruri, mai ales amănunte din acelea cărora toată lumea le spune mărunțișuri pentru că îndeobște nu sînt amintite în cărți, dar fără de știința cărora lucrarea celui mai prețuit meșter se poate strica din senin.

— Mă bucur că te văd, meștere Iacomo. În zori plec și mi-ar fi părut rău să nu te mai întîlnesc.

— O să-ți simțim lipsa, spuse Iacomo. Ești înțelept, destoinic și muncitor. Acum pot să-ți spun că Lorenzo mi-a mărturisit că numai ție îndrăznește să-ți încredințeze prepararea culorilor pe cînd nu erai decît un ucenic. Nu ți-am destăinuit-o pînă azi ca să nu devii trufaș. Dar acum poți să devii. Un *magister in diversis artibus*, după ce și-a dovedit geniul, se cuvine să-și cunoască și să-și facă cunoscut prețul.

Lorenzo mai aduse o cană și turnă vinul. Toma se așeză pe ladă.

— Așadar pleci, oftă bătrînește meșterul. Mereu mi-am pus în gând să te rețin, să te conving cumva să rămîi, dar știu ce înseamnă chemarea asta pe care sînt sigur că de mult o simți crescînd în tine, și atunci m-am sfiit, n-am mai îndrăznit să te tulbur cu ispite zadarnice.

— Dar de ce ? interveni Iacomo. Iartă-mă că te întreb : ce te determină să pleci. Ce te nemulțumește aici ?

Toma surîse îngîndurat. Mulți îi puseseră întrebarea aceasta de cînd se hotărîse să plece și se temea că răspunsul lui pe prea puțini îi mulțumise. Gustă încet din cana albastră încercînd să păstreze cît mai mult în cerul gurii aroma suavă, amăruie ca sămînța de rodie, a vinului.

— Cred că a venit timpul să arăt într-adevăr ce pot, meștere, spuse el încet, încît amîndoi bătrînii se aplecară ușor înainte ca să-l poată auzi mai bine.

— Și ce te împiedică? răsări Iacomo. Pentru asta trebuie să pleci? Te temi de concurență?

Toma flutură mîna: nici meșterul Iacomo nu-l înțelegea.

— Nu e vorba de concurență. Dar ceea ce e mai bun într-un om se cuvine să dăruiască pămîntului pe care s-a născut. Nu știu dacă înțelegi, meștere Iacomo...

Iacomo se rezemă de spătarul scaunului și zîmbi satisfăcut. Înțelegea, dar nu era de acord.

— Cred că greșești. Tu ai învățat de toate și trebuie să știi că numai cine a învățat de toate, ca noi, ca tine, nu este un străin nicăieri. Chiar și atunci cînd i se răpește averea, chiar fără prieteni, el este cetățean al tuturor orașelor și poate disprețui și înfrunta fără teamă orice vitregie a sorții.

— Iartă-mă, meștere, nu m-ai înțeles. Nu mă tem să înfrunt vitregia sorții aici sau oriunde. Dar am venit aici de la început cu gîndul să mă întorc.

— Te așteaptă poate o logodnică.

Toma se ridică încet și se aplecă peste masă înspre ei. Pe față i se citea deznădejdea că nu era înțeles. Spuse rar, aproape în șoaptă, ca și cum ar fi dezvăluit o taină:

— Meștere, vreau să înalț o biserică și așa cum văd eu biserica asta cu ochii minții, n-o pot înălța decît în țara mea pentru că aici nimeni n-ar ști să se roage în ea. Nu o frescă, nu o pînză, nu o statuie, nu un vas de argint în care se aruncă resturile la mesele ducelui, meștere, ci o biserică vreau să ridic. Altfel zadarnic am bătut atîta drum și am mistuit atîta învățătură...

Coborî tăcerea. Toma se simți deodată ostenit și se lăsă pe lada de chiparos. Oamenii aceștia minunați se aflau totuși departe și nu-i puteau pătrunde frămîntarea, nu înțelegeau că în lumea lor el nu era decît un

drumar. Gustă din cană, apoi o puse pe masă. Meșterul Lorenzo îi privi mîna prelungă și albă :

— Ar fi păcat ca o asemenea mîna să rămînă nefolosită, să-și piardă îndemînarea și să se lenevească, spuse el într-un tîrziu. Îți doresc să-ți duci la îndeplinire toate planurile. Mi-ai fost drag și gîndul meu te va însoți pînă voi închide ochii.

— Domnul să te aibă în paza lui, adăugă meșterul Iacomo.

Toma își dădu seama că acela era ceasul în care cei doi obișnuiau să citească. În ultimul timp citea meșterul Iacomo, cu glas tare, Lorenzo asculta doar, cu ochii pe jumătate închiși, căci de cîteva luni îl supăra o anume greutate în vorbire. Cartea cu stihurile lui Petrarca aștepta pe glaful de marmură verde al ferestrei. Nimeni nu l-ar fi împiedicat pe Toma să rămînă, el știa asta, doar în atîtea seri rămăsese acolo ascultînd, pe aceeași ladă de chiparos pe care ședea și acum. Gîndul plecării din zori însă, devenit neliniște și neastîmpăr, nu-i îngăduia să mai stea mult timp într-un loc.

— Te-aș ruga, meștere Lorenzo, spuse el cu o neașteptată sfială, ca înainte de a pleca să-mi îngădui să mai contemplan o dată lucrarea lui Antonello.

— Dacă aș fi în situația ta și tînăr ca tine, vorbi Iacomo, aș fi răpit lucrarea asta ca s-o duc cu mine, în ciuda dragostei pe care i-aș păstra-o lui Lorenzo.

Știau că este o glumă, dar Iacomo, vorbise cu gravitate și nici unul dintre ei nu rîse. Meșterul Lorenzo se ridică fără o vorbă. Toma îi urmă pașii tîrșiți pe pardoseala de cărămidă smălțuită. Bătrînul deschise ușa spre încăperea alăturată și se dădu deoparte.

— În asemenea clipe omul trebuie să rămînă singur, spuse.

Toma simți pentru el o recunoștință caldă. Auzi ușa închizîndu-se încet în spatele lui. O vreme rămase nemișcat, ca și cum o teamă sau poate o sfială stranie l-ar fi împiedicat să înainteze. Afară se întunecase și încăperea largă, cu pereții îmbrăcați pînă la jumătate în piele de culoarea uleiului de nucă, nu mai era luminată decît de cele două candel grele de argint. Stăpînea o liniște desăvîrșită, ocrotită de zidurile groase de piatră. Toma își auzi răsufierea. Nu mai avu nici o îndoială că Annunziata îl așteptase. Dintre sîmburii de lumină ai

candelelor la el se uita și-l îndemna să-și învingă sfiala. Privirea ei gînditoare, ridicată de pe carte poate chiar la intrarea lui cuprindea toate întrebările lumii. Păși încet, pe vîrfuri, și, în acea mare tăcere, îngenunchie în fața ei. Nu se rugă, nici nu simți nevoia să se roage, Madonna nici nu purta nimb, era doar o mamă, o soră sau o femeie limpede ajunsă în pragul lumii, era muma desăvîrșirii și în fața mamei sau a frumuseții nu te rogi, ci te abandonezi tăcut sfielii și bucuriei fără nume. Nimbul sfînteniei erau înseși ochii și lumina aceea blîndă care îi cădea pe chip, pe mîini, pe carte și care totuși părea a-i emana din întreaga făptură. Mîna cu care își strîngea broboada la piept era vie și caldă, iar cealaltă, pe jumătate înălțată, se îndrepta anume spre el într-un început de binecuvîntare, de mîngîiere sau de chemare. Lui Toma îi tremurau buzele imperceptibil și fruntea îi ardea. Întinse mîna nesfîrșit de încet și atinse ușor vîrfurile degetelor îndreptate spre el. O bucurie fierbinte îl inundă ca și cum din mîna suavă s-ar fi scurs minunea vieții și puterea de a plăsmui în mîna lui puternică și neliniștită. Timpul îngheță în toate clepsidrele veacului. Nu mai existau decît el și chipul limpede, învăluit în lumina calmă și desăvîrșită a înțelegerii. Un flux al încrederii în biruința asupra tainelor se scurgea în el, lin ca o miere, umplîndu-l de dragoste și de putere. Se desprinse într-un tîrziu, greu, și se retrase cu ochii pironiți pe făptura dintre candelă pînă cînd simți în spatele său opreliștea ușii. Deschise brusc și pătrunse în cealaltă încăpere grăbit, ca și cum s-ar fi temut de o vrajă.

La intrarea sa meșterii se ridicară. Nu vorbiră nimic despre lucrarea lui Antonello. Știau că dincolo nu se consumase o curiozitate de ucenic, ci se celebrase o taină și se născuse un dor. Lorenzo îi luă mîna dreaptă și-i puse un inel gros de aur cu o piatră mare, triunghiulară, de sardonix roșu. Pe montură, în fiecare unghi al pietrei, se afla încrustată cîte o literă a trigamei I.H.S.

— E tot ce pot să-ți dau, spuse meșterul. Trigama sfîntului Bernardino te va apăra de ciumă: *Iesus Hominum Salvator*, iar sardonixul vindecă rănilor de fier sau de săgeată.

Toma se înclină în fața lor. De dincolo, prin ușa închisă, simțea încă atracția ca o chemare neauzită a acelei icoane stranie. Se grăbi să se desprindă de oamenii și

de încăperile acestea între care șederea de azi îi fusese dureroasă. Lorenzo se pregăti să-l însoțească pînă jos.

— Rămîi cu bine meștere Iacomo. Îți voi fi recunoscător pentru cuvinte și învățătură. *Felicissima notte*.

Mîna bătrînului tremură într-a lui, uscată și măruntă. Jos, înainte de a deschide ultima ușă, Lorenzo coborî glasul pînă la șoaptă :

— Ascultă, Tomasso... Privi cu teamă în urmă, în întunericul scărilor din spate și urmă cu voce și mai scăzută : N-am vrut să-ți spun sus, pentru că pereții sînt plini de țevi ascunse de ascultare. Sfîntul Oficiu a început să-și întindă aripa neagră și asupra republicii noastre... Dar ascultă aici, am să-ți împărtășesc cea mai mare descoperire a vieții mele. Ține minte că Dumnezeu nu înseamnă decît frumusețe. Aceasta e cheia fără de care nici o învățătură nu prețuiește nimic. Ți-o dăruiesc, să n-o pierzi. Dacă un meșter nu ajunge la această înțelegere e mai bine să devină vraci ori condotier. Tu ești menit să naști frumusețe...

Toma se aplecă și îi duse la buze mîna rece, cu pielea pergamentoasă. Lorenzo și-o retrase speriat.

— De ce faci asta, Tomasso ?

— În țara mea e obiceiul de a săruta mîna părinților și a înțelepților.

— E un obicei blînd într-o țară pe care o bănuiesc aspră. Acum du-te. Sînt bătrîn și-mi vine să plîng...

Se lăsa o noapte umedă. Luna se arăta printr-o pîclă de abur fără să lumineze ulițele strîmte și pustii. De pe canalul cel mai apropiat se auzi chemarea singuratică a unui gondolier. „Ohé pópe !“ îi răspunse altul, de departe. Apele clipocitoare, lucind fugar și stins, ridicau o duhoare înceată, sălcie, care se furișa ca un duh greoi de-a lungul zidurilor mîncate de umezeală. Toma simți deodată apăsarea acestei cetăți numai apă și piatră și-l copleși dorul de codri, de sînzienne și cetini, strecurat cu vremea în suflet și devenit acum biruitor. Cînd ajunse la han, orologiul de la Schitul Fetelor Bătrîne bătu de zece ori, dogit și trist. Sub luna firavă, soarele roșu, zugrăvit în chip de firmă deasupra intrării, părea auriu. Se opri în sala de jos, pardosită cu cărămizi care începuseră să se roadă de mulțimea pașilor. Trimise un slujitor la spițerie după culori și se așeză la o masă lungă alături de niște pietrari pe care îi cunoștea, cu unii dintre

ei trăsesese vîrtos, cu sudoarea şiroindu-i de-a lungul spinării, de fierăstrăul de aramă fără dinţi, umezit mereu cu apă şi pulbere de corindon pentru a putea răzbi blocul dur de porfir. Margherita, slujnicuţă cu mîinile roşii, îi aduse pîinea, strachina de cositor cu măsline şi obişnuitul vin de Friul, acru şi răcoros. Rămase o clipă alături sorbindu-l din ochi, nădăjduind că-i va mai spune sau cere ceva, dar Toma, îngîndurat, se apucă să mănînce încet fără s-o vadă.

Unul dintre pietrari izbi cana de masă cu îndîrjire reţinută :

— Eu nu cred, Capadoca, spuse. Da' zi-i mai de parte. Şi ?

Capadoca îşi puse răbdător pe masă mîinile late, aspre, arse de pulberea pietrelor. Avea un trup mare, colţuros şi ochi blînzi.

— Păi asta e. A ameţit, poate suferea el de ceva, cine ştie, că de băut nu băuse nimic, era în zori, abia se apucaseră de treabă. S-a clătinat, a dat să se prindă de ceva şi a căzut de pe schelă. Lucrau tocmai sus, la campanilă. Atunci a coborît sfîntul Cosma plutind pe văzduh, l-a susţinut şi l-a aşezat nevătămat pe pămînt, lin, cum se lasă fulgul. N-are nici o zgîrietură.

— Nu se poate : sfîntul Cosma tămăduieşte doar. O fi fost arhanghelul Salatiil, acela se roagă lui Dumnezeu pentru toată lumea.

— Nu, chiar sfîntul Cosma tămăduitorul a fost.

În tăcerea care urmă, făcută din uluire, din puţină teamă şi puţină neîncredere, se auzi glasul lui Toma :

— Unde s-a întîmplat asta ?

— La Ravenna, spuse Capadoca.

— Cînd ?

— Alaltăieri.

— Ai văzut dumneata ?

— Eu nu, dar mi-a spus un dulgher care a sosit azi-dimineaţă de acolo.

— Dulgherul l-a văzut ?

— El l-a văzut, l-a pipăit, zice, imediat după cădere, să vadă dacă nu i s-a rupt ceva pe dinăuntru. Nu i se mişcase din loc nici un oscior.

— Dar pe sfîntul Cosma l-a văzut ?

— A văzut aşa, ca un abur argintiu care-l învăluisse şi în care s-a mistuit.

— Dar ceilalți ? L-a văzut careva ?

— Toți au văzut aburul acela argintiu.

Toma începu iar să mănânce fără să mai adauge nimic.

— Și ce vrei să spui cu asta, meștere Tomasso ? întrebă unul din pietrari.

Toma îl privi mirat, ca și cum n-ar fi înțeles din prima clipă :

— Nu vreau să spun nimic, zise încet. Am întrebat doar...

Se gîndea însă de cîte ori mai auzise istoria aceasta. Doar că data trecută nu fusese sfîntul Cosma, ci arhanghelul Rafaiil, tămăduitorul slăbiciunilor omenești și vestitorul morții. Dar de vreme ce omul fusese tocmai scăpat de moarte, era mai de înțeles ca salvatorul să fi fost sfîntul Cosma, cum susținea Capadoca. Și tot ca acum, nici atunci nu văzuse nimeni decît un abur. Nu credea, dar nu voia s-o spună cu glas tare : dar dacă era totuși adevărat și prin necredința lui și-ar atrage mînia lui Dumnezeu ? Și el lucra doar pe schele și ceasul rău nu venea niciodată de la sine... Dar meșterul Lorenzo, un bătrîn aproape neputincios, de ce avusese curajul să-i mărturisească acel adevăr teribil ? „Dumnezeu nu înseamnă decît frumusețe...” Așadar Dumnezeu nu e peste tot și unde nu e frumusețe, acolo nu mai are nici o putere. Meșterul Lorenzo nu de Dumnezeu se temea, ci de ochii și urechile Sfîntului Oficiu. Ceea ce era cu totul altceva... Iar el, Toma, nu credea decît în ceea ce putea să vadă și să pipăie, dar se temea de cele nevăzute și învăluite în taină. Era și acesta un fel de a crede, dar mai păcătos și mai perfid poate decît însăși necredința, pentru că se chema îndoială. Cel fericit era Capadoca și nu el, care știa infinit mai multe decît acest pietrar de treabă. Capadoca nu cunoștea îndoiala și nici cheia tainică a meșterului Lorenzo. Capadoca nu se va prăbuși niciodată de pe schele.

Își bău restul de vin și se ridică.

— *Felicissima notte*, spuse.

Urcă îngîndurat, cu vîrful spadei lovindu-se de fiecare muchie a treptelor de lemn, urmărit de ochii nedumeriți ai pietrarilor.

În odaie descoperi că n-are lumînare. I se păru ciudat pentru că, aseară chiar, Margherita îi adusese una nouă.

Se resemnă să se descurce și pe întuneric, când ușa se deschise încet.

— Ți-am adus o lumânare nouă, spuse fata. Știam că n-ai.

Toma i-o luă și o puse în sfeșnicul de cositor. Când se întoarse, ea stătea tot acolo, în mijlocul încăperii. Era acum fără boneta cu dantele cu care se arăta mușteriiilor jos și păru-i lung, întunecat, i se revărsase pe umeri.

— Mai ai nevoie de ceva ?

I se păru că atunci o vedea pentru prima dată. O prinse de bărbie blînd, ca pe un copil, și-i privi ochii negri în care se reflecta mărunț, de două ori, sîmburele de lumină al lumînării. „De ce nu ?“, se gîndi cu un fel de tristețe și-i cuprinse mijlocul, apropiindu-și-o. Supunîndu-se brațului său tandru și ferm, trupul ei undui suplu și, în clipa aceea, închizînd ochii, el văzu ca printr-un vis legănarea mladelor de sălcii de la apa Moldovei.

Convoiul de cară, oameni și cai aștepta nemișcat. Aco-perit cu gluga neagră, cu mîinile în care ținea crucifixul împreunate la piept, călugărul se apropia fără grabă. Bătea un vînt domol cu miros de alge și, deasupra, cerul era luminat de reflexe verzi. Peste lagună, cetatea Veneției rămăsese încă învăluită în pîcle alburii. Călugărul se opri în fața lor și se înclină tăcut. Oamenii se desco-periră. Undeva pe aproape țipă ascuțit o pasăre de apă.

— Sîntem gata, pater, spuse Johan Fuchs.

Clipa avea o taină a ei și însemna pentru toți un hotar, iar dincolo de ea se întindea drumul îndelungat, pîndit de necunoscut. Negustorului îi pierise voioșia, era tăcut și grav. Călugărul își lăsă gluga pe spate și ridică asupra lor crucifixul. Toma își scoase bereta. Aplecă fruntea închinîndu-se de la dreapta la stînga, în legea răsăritului. Vîntul îi zbuciuma pletele castanii.

— *Omnipotens pater benedicat vos*, rosti călugărul rar. Cuvintele răsunară limpede în tăcerea zorilor.

— *Gott mit uns !* răspunse Johan Fuchs și-i așeză în palmă doi ducați.

Toma se săltă în șa. Un slujitor se făcu broască la scărița negustorului. Acesta puse piciorul pe spinarea lui ca pe o treaptă și își aburcă icnind cărnurile. Sub trupul

lui virtos pielăria harnașamentului scîrții și calul puternic își încordă picioarele. Măreț în șaua lui, jupînul Johan ridică brațul. Surugiii răcniră prelung, spărgînd pacea aceluia țarm pustiu, bicele pocniră și drumul nisipos prinse a scrișni sub povara roților.

Carăle erau încărcate cu catifele de Ypres și Louvain, cu postav de Flandra și Nürnberg, cu pînzeturi nemțești de in, cu brocart, taftă și *drappi d'oro* venețiene, cu pahare de Murano așezate în cutii pe paturi de lînă, cu săbii de Damasc, cu zahăr și stafide. Înaintau încet și temeinic. Călăreau amîndoi alături, tăcuți. Toma privi în cîteva rînduri peste umăr, dar orașul stăruia în pîcle și în cele din urmă se confundă definitiv cu depărtările de peste lagună. Îi era recunoscător negustorului că n-avea sămîntă de vorbă. Lui îi pria acest umblet tăcut care-i îngăduia să-și adune gîndurile. O parte din suflet îi rămăsese în urmă, iar cealaltă, se afla cu mult înainte, la cele de acasă. Din clipa în care se așezase în șa însă, nerăbdarea de a se vedea ajuns începuse să-l chinuie ca o sete. El însuși era mirat de dorința aceasta, țîșnită odată cu zorile, de a simți iar în palmă o sculă, fie penel, fie mistrie, fie pisălog de zdrobit vopselele. Dar dorul lui ciudat se clătina în fața necunoscutului: în Țara Moldovei nu trăiau seniori care să se bucure de aur și de pace și atunci cine îi va încredința lui comanda unei lucrări mărețe, așa cum și-o dorea? Cu tot îndemnul magistrului Baptista Vesentino de la școala de lătinie din Suceava n-ar fi plecat poate, dacă însuși tatăl său nu i-ar fi poruncit aproape să ia calea apusului. Magistrul Baptista îl îndemnase să apuce urcușul ucenicului la curțile desăvîrșirii, dar calea la care îl sfătuisese tatăl său era aceea a pribegiei. Bătrînul fusese ridicat de Ștefan Voievod cel Bătrîn care îl înzestrase și cu sate, dar acum se trăsesese la casele lui, nu atît chinuit de podagră, cît mai mult scîrbit de intrigile care, de la moartea Voievodului, se țeseau în preajma scaunului noilor domni. De cînd fuseseră tăiați Arbureștii, bătrînul începuse să se teamă nu pentru el, ci pentru Toma, care era tînăr, frumos și dăruit, putea oricînd face față oricărei dregătorii, iar peste toate se avusese bine și cu feciorii lui Luca Arbure. Socotise că nu era lipsit de înțelepciune ca Toma, care și așa se dovedea cam țeapăn de spinare, să nu stea pai în ochii nimănui, măcar pînă se vor mai

limpezi domniile. Toma nu știa dacă domniile se limpeziseră, dar simțea că nu mai poate răbda depărtarea și singurătatea. „De-acum, cum va fi scris, gîndi. Vorba meșterului Lorenzo : dacă nu mă voi învrednici să aflu lumina măreției, oricînd pot apuca iar calea lumii, doar n-o să mă las tăiat ca un berbec. Lumea e largă, iar drumul mai milostiv decît moartea...”

Johan Fuchs își dresese glasul și își potrivea mai bine dosul revărsat în șa. Se mai liniștise, redevenise iar cel dintotdeauna, drumul îi ducea, carăle înaintau monoton și sigur, iar la caii cu crupele late, lucioase, îți era mai mare dragul să te uiți. Scoase din cobur o ploscă și i-o întinse lui Toma.

— Praful ne usucă gura. Ia o înghițitură de vin. E Chianti de Greve.

— Mulțumesc, jupîne. Dar cînd mă aflu în șa nu potesc.

Negustorului îi plăcu semnul de cumpătare. Odată cu trecerea ceasurilor se încredința tot mai mult că la o nevoie se putea bizui pe tovarășul său tăcut. S-ar fi bucurat să fie mai vorbăreț, dar, oricum, nu-i părea rău că-l luase. Ridică plosca și gîlgîi de cîteva ori din mers. Plescăi din limbă și toată fața rotundă i se luminea de o nesfîrșită desfătare.

— Eu am bătut multe drumuri, dar vin ca la nebunii ăștia de italieni n-am întîlnit nicăieri. La anul am să vin și cu trei cară pentru buți. Poate n-ai să crezi, dar cel mai prost vin l-am băut la franțuji, acum vreo trei ani, cînd am fost la tîrgul de lînie de la Montpellier. Nu știu de unde au apucat ei obiceiul nerod de a smoli butoaiele pe dinăuntru. Ei zic că asta dă vinului culoare, dar ce folos de culoare dacă ți-e scîrbă cînd îl bei și-ți pricinuieste mîncărimi pe buze și pe limbă.

Toma zîmbi cu îngăduință.

— Să poțtești dumneata să-ți faci odată drum și la Moldova. Ai să vezi că vinurile de acolo nu sînt cu nimic mai prejos decît cele ale italienilor.

Johan Fuchs îl privi pieziș, neîncrezător. Dar nu voia să-l jignească mărturisindu-și îndoiala :

— Se poate, spuse. Am să vin negreșit, poate chiar la anul. De fapt de mult mă bate gîndul să fac un drum într-acolo, mai ales pentru ceară. Am auzit că s-ar afla acolo o mănăstire care ar avea o ceară cu totul deosebită

dintr-o prisacă ce s-ar chema Roiul de Aur. Mi se pare că sună puțin a poveste.

— O fi sunînd, dar nu e poveste. Mănăstirea aceea se cheamă Humor, iar ceara de care ai auzit dumneata se poate albi la soare și lumînările care se fac din ea sînt la fel de binemirositoare ca lumînările a căror ceară a fost amestecată cu pulbere de mirodenii.

— Întocmai așa am auzit și eu. E ciudat...

— Ce ți se pare ciudat ?

— Toți cîți vin de acolo spun că e o țară frumoasă și nespus de bogată.

— Așa și e.

— Și totuși capetele se rostogolesc în ea ca merele într-o livadă. Cum se explică ?

— Prin aceea că mulți o rîvnesc pentru dînșii, jupîne Johan. Și ai mei încă n-au învățat să se lase purtați cu belciugul în nas. Peste o clipă adăugă încet, mai mult pentru sine : Nădăjduiesc să nici nu învețe vreodată.

Negustorul îl urmărea interesat. Ceea ce auzea, dar mai ales mîndria reținută cu care zugravul acesta i le spunea toate, îi confirmau informații mai vechi pe care le avea despre moldoveni de la alți negustori. N-ar fi fost cu totul imposibil ca tovarășul său să nici nu fie pictor, ci vreun agent sau ambasador secret al acelui voievod furtunatic care de aproape trei ani se așezase în scaunul de la Suceava de unde se plimba ca la el acasă printre cele Siebenbüрге. Se gîndi să-l descoasă cu prudență.

— Să vedem ce se va alege pînă la urmă din noua domnie, spuse el domol, cîntărind fiecare cuvînt.

— Care domnie ? tresări Toma.

— De doi ani și mai bine s-a schimbat iar domnia la Moldova, nu știai ?

Obrajii lui Toma se colorară ușor. Degetele frumoase începură să i se frămînte pe frîu.

— Nu știam, spuse încet.

Surpriza lui era evidentă, ceea ce-l mai liniști pe negustor. Continuă cu mai multă siguranță :

— Domnul cel vechi se zice că a fost otrăvit. Cel de acum e cam... nu știu cum să zic... poate nesăbuit, poate ambițios, știu eu ? La început a fost de partea regelui Ferdinand, acum e cu Zápolya pentru care a și supus cu oaste unele cetăți săsești. Dar gurile rele spun că nici

cu Zápolya n-ar fi de fapt și că urmărește să păstreze Transilvania pentru el, să facă din ea o singură țară împreună cu Moldova... Nu știu ce vom găsi la întoarcere. Cu un vecin atât de schimbător nu știi la ce să te aștepti. Oricum, mulți se tem de el și în primul rînd cei din jur. Dumneata, ca artist, nu știu, zău, ce ai să faci acolo...

Pe Toma însă îl năpădise deodată o nădejde nebună. Îi venea să dea pîteni și să alerge singur înainte.

— N-ai vrea să rămîi mai bine la Sibiu? stăruie negustorul. Cunoscut cîteva argintari care te-ar răsplăti regește ca să le desenezi modele venețiene.

Toma rîse pentru prima dată din ziua în care se hotărîse să plece.

— Nu, jupîne. Nici nu-ți dai seama ce veste mare mi-ai dat. Un asemenea domn căruia să-i știe de frică cei din jur visam eu. Fiindcă știindu-i de frică nu-și vor mai îngădui să-i bîntuie țara ca pe o moșie a nimănui. Și într-o asemenea țară un meșter se află apărut și-și poate vedea aieva rodul mîinilor și al închipuirii. Și mă mai bucură ceva, meștere Johan: dacă e într-adevăr cum ai auzit și acest nou voievod gîndește să-și păstreze Transilvania, atunci înseamnă că poartă în el duhul măreției. Iar cine e fulgerat de măreție, negreșit o prețuiește și la alții. Un asemenea voievod va ști să prețuiască și gîndul unui meșter căruia nu-i place să-și încovoie spinarea și să lingusească aurita prostie, ci trudește îndelung și singur, departe de cele deșarte, cu gîndul doar la taina făptuirii...

Johan Fuchs îl privi din nou cu mirare.

— Ești un om ciudat, spuse. Te dezvălui treptat. Ieri ziceam că nu ești trufaș, dar acum văd că ai totuși o trufie ascunsă, a sufletului, care nu se arată în veșminte, în podoabe și parfumuri.

— Așa e, răspunse Toma potolit dintr-o dată. Această trufie n-o tăgăduiesc. Nu știu dacă e un păcat sau nu, dar nu mă lepăd de ea. E trufia de care te dezleagă fapta pe care a născut-o.

— Îți spun drept, vorbi negustorul după cîteva clipe de tăcere în care păru că se gîndește adînc, că atunci cînd ai venit întîia dată la Fondaco dei Tedeschi să mă întrebi cînd plec, îmbrăcat așa cum erai, cu hainele ace-

lea cu care probabil tocmai coborîseși de pe cine știe ce schele, te-am socotit un lucrător oarecare.

— Un lucrător și sînt.

— Da, dar nu unul oarecare, rîse Johan Fuchs.

Toma zîmbi ca în fața unei copilării.

— Poate că nu, murmură.

— Primul lucru care te-a trădat au fost mîinile. Ai mîini neliniștite și puternice, făcute pentru unelte gîngașe dinaintea cărora un lucrător de rînd se dovedește îndeobște stîngaci.

— Totuși nu mă dau în lături să cioplesc piatră, iar schelele țin să mi le ridic singur.

— Asta nu schimbă nimic.

— Laudele dumitale mă stînjenesc, jupîne. Se cade să lauzi pe cel căruia-i cunoști rodul cugetului sau măcar al mîinilor. Or, pe mine abia m-ai întîlnit, peste o vreme urmează să ne despărțim fără să știm dacă ne vom mai întîlni vreodată și n-ai apucat să vezi ce pot ori dacă pot într-adevăr ceva.

— Eu cunosc oamenii. Negustoria și drumurile mă pun în fața a mii de oameni de toate neamurile și credințele și rosturile. Rar de tot m-am înșelat asupra vreunuia. Sînt sigur că nici pe dumneata nu te-am judecat greșit. Cetatea noastră e mîndră să aibă cît mai mulți asemenea bărbați. Noi știm să prețuim destoinicia și munca. Dealtfel mai e un moldovean la noi, la Sibiu, care se bucură de cîntea cetății, Philippus Pictor. E *magister*, titlu pe care la noi l-a dobîndit și e neîntrecut în meșteșugul tiparului.

— Îl știu, spuse Toma. E Filip al lui Colun al lui Brae din Coșula. A plecat odată cu mine și bănuiesc că tot cu mine se va întoarce.

— Nu cred, zîmbi negustorul. Și-a întemeiat casă pe Ulița Treptelor și s-a însurat cu o săsoaică de-a noastră. Are doi copii, două fete, ceea ce nu-i tocmai de invidiat, dar e omul de încredere al judelei și a fost trimis chiar sol la principele Țării Românești.

Pe Toma, vestea îl întristă.

— Fiecare și le știe pe ale lui, murmură.

— Tocmai. De aceea zic să nu te pripești, mai avem aproape o lună de mers, timp în care poți să judeci lucrurile în liniște. Pînă la urmă poate te hotărăști și rămîi totuși la Sibiu.

— Ziceai că sînt vrednic de laudă, jupîne, spuse Toma posomorît. Dar eu te întreb ce s-ar întîmpla cu neamul meu cel singur şi mereu pîndit dacă toţi bărbaţii săi vrednici de laudă ar apuca drumul larg al lumii?

— E un aspect asupra căruia n-am meditat. E un aspect oarecum mai deosebit...

— Poate că e, deşi credinţa mea e că n-ar trebui să fie deosebit.

— Am umblat mult, meştere Toma, şi am văzut că cerul, lumina soarelui şi a stelelor sînt pretutindeni la fel. Nici măcar pîinea nu mi-a lipsit...

— Lumina stelelor pare într-adevăr la fel, jupîne, dar cerul e pretutindeni altul. Cît despre pîine, mă pot lipsi de ea la nevoie, după cum m-am şi lipsit de atîtea ori în aceşti şapte ani. Ceea ce e cu adevărat de seamă se află dincolo de pîine şi acest ceva eu nu găsesc acum cuvinte să ţi-l numesc, e ceva ce-şi are obîrşia undeva în adîncimi de suflet. Poate doar în vreo carte să stea cu numele...

Ca şi cum s-ar fi înspăimîntat de cît vorbise, Toma tăcu dintr-o dată. Negustorul nu mai stăruia, cuprins de o sfială de care el însuşi se mira.

Toma privi cerul. Soarele însemna amiaza. Se apropiu de primul popas. Îl durea puţin spinarea, în cetatea de pe ape se dezvăţase de mersul călare, dar nu cîrti, ştiind că drumul lui abia începuse.

Intrară în cetatea Sibiului pe la mijlocul lui iunie. Johan Fuchs îl pofti să tragă la el: nu ţinea han, dar casele lui erau încăpătoare şi îndestulate şi se socoteau oricînd onorate să găzduiască un asemenea oaspe distins. Slavă domnului, Toma nu fusese nevoit să-şi dovedească iscusinţa de spadasin căci pulberea drumului se aşternuse asupra lor în linişte, ceea ce nu însemna însă că între ei nu se stabilise totuşi acea solidaritate care, chiar nemărturisită, ajunge pînă la urmă să-i lege pe cei ce străbat împreună o cale îndelungată şi — în amănuntele ei — neprevăzută. Şi în afară de asta, negustorul nu renunţase la speranţa de a-l convinge pînă la urmă să rămînă la Sibiu. Dar Toma, cu toată grija de a nu-i jigni ospitalitatea, căutînd cuvintele cele mai alese, care

băgase de seamă că-l impresionau nespuse de plăcut pe jupînul Fuchs, se văzu nevoit să-l refuze, deoarece intenția lui era să-l afle pe prietenul Filip de care se despărțise acum șapte ani. De fapt acesta fusese și motivul pentru care alesese acest drum și nu cel pe mare, pînă la Cetatea Albă ori Chilia, care ar fi fost mult mai puțin ostentiv, deși nu mai puțin primejdios. Îl rugă doar pe negustor să-i primească în grijă calul, ceea ce Johan Fuchs făcu, bucuros de a-i fi măcar cu atît de folos. Ca om care-și petrecea jumătate din viață în șa, știa ce înseamnă un cal vegheat și prețui cum se cuvenea prevederea meșterului.

Un slujitor îl conduse pînă în Ulița Treptelor, unde dealtfel nici nu s-ar fi căzut să pătrundă cu calul. Casa lui Filip — căruia negustorul și fără îndoială toți de pe aici îi ziceau Filip Mahler — era scundă și părea a avea un suflet al ei din pricina celor două ferestre alungite ca ochii unei făpturi ciudate, care te priveau de pe acoperișul povîrnit. Bătu în poarta de stejar, joasă, boltită, în mijlocul căreia era cioplit un soare ce-și răsfirea razele de jur împrejur, pînă în zidărie. Îi deschise o femeie plăpîndă, cu ochi spălăciți, speriați și cu părul ascuns sub o bonetă albă cu dantele. Sub fustele multe, lungi, care nu lăsau să se vadă decît vîrfurile mărunte ale unor ghețe verzi, Toma ghici un trup firav și rece. Nu, îi răspunse ea cu glas care părea că tremură, meșterul Filip nu era acasă, la ceasul acesta obișnuia să joace popice cu ceilalți meșteri în Piața Mare.

Dar el era străin, nu cunoștea cetatea și mai era și ostentiv după atîta drum, iar meșterul Filip trebuia, după cum bănuia, să se întoarcă în curînd căci începea să se întunece.

— Eu sînt Toma, zugrav din Suceava, adăugă, și prieten cu cinstitul dumitale soț. Poate i-a vorbit domniei tale despre mine.

Femeia ezită o clipă.

— Da... da, desigur, spuse ea fără convingere.

„Nu i-a spus nimic nătărăul, gîndi el consternat. Cum a putut să nu-i spună despre mine?” Adăugă cu un glas puțin mai ridicat, ca și cum ezitarea femeii s-ar fi putut străpunge ca surzenia :

— Cu mine împreună a venit aici de la Țara Moldovei. Eu acum mă întorc iar acolo, dar aş fi vrut să-l văd. Poate de Țara Moldovei îţi va fi vorbit...

— Da.. da, desigur... Făcu un gest vag înspre zidul din faţă : E în partea aceea... Se uită repede în urmă ca şi cum ar fi vrut să fugă, apoi se întoarse spre Toma frământându-şi degetele albe : Să poftiţi, murmură, să-l aşteptaţi... în odaia dumnealui... pînă vine...

Poate înfăţişarea lui de străin, pelerina largă pe care şi-o ducea pe braţ, veşmintele după moda apusului, care nu puteau fi totuşi neobişnuite pentru ea, poate spada s-o fi înspăimîntat. Toma îşi dădea seama că femeia îşi călcase pe inimă cînd îl poftise s-o urmeze. Zîmbi în sine, dar se simţi totodată şi împovărat de o umbră de mîhnire. Altfel îşi închipuise revederea cu Filip. N-ar fi fost mai bine poate să fi tras totuşi la casa negustorului ? De multe ori cei de alt neam se dovedeau cu inima mai deschisă decît cei pe care-i socoteşti ai tăi...

Trecură printr-o cuină aşternută cu lespezi. Nu apucă să vadă decît două fetiţe, nici una mai mare de cinci ani, care se jucau pe o cergă, cu nişte gheme, laolaltă cu trei mîţe. Pătrunseră într-o încăpere umplută aproape în întregime de o laviţă şi o masă pe care se afla un astrolab. Auzi uşa închizîndu-se încet în urma lui. Îşi agăţă pelerina şi bereta într-un cui şi se aşeză. Privi în jur. Pe un raft de pe zid, cîteva călimări cu cerneluri, pene de scris şi vreo cinci cărţi. Le răsfoi sub lumina tot mai slabă ce pătrundea de afară. Nemţeşti. Nemţeşte ştia vorbi, dar nu desluşea scrisul. Le aşeză la loc cu părere de rău. Femeia intră iar încet, parcă plutind, şi îi puse dinainte o lumînare în sfeşnic şi o cană de apă.

— Dacă spuneţi că veniţi de departe, veţi fi poate însetat, vorbi ea cu acelaşi glas stins şi alb, grăbindu-se să iasă.

Era însetat într-adevăr, dar apă nu-şi dorea. Lăsă cana neatinsă nădăjduind în întoarcerea lui Filip. Ce va fi aflat la femeia aceasta lipsită de vlagă ? Îşi plimbă iar ochii în jur şi dădu pe peretele din spatele său de un crucifix mare de lemn pe care se chinuia răstignit un Cristos de argint. Avea un trup subţire şi contorsionat, cu o faţă stîngace şi ochi holbaţi. „Lucru fără meşteşug — îl judecă Toma — de ucenic lipsit de dragoste...” Se închină totuşi. De dincolo nu răzbea nici un sunet,

ca și când n-ar fi fost copii acolo. Liniștea devenise apăsătoare de parcă s-ar fi aflat prins în măruntaiele unui munte.

Pe drum, încă din prima zi, și-l închipuise mereu pe Filip. Acum descoperi surprins că-i uitase dintr-o dată înfățișarea. Între ei se așezase casa aceasta grămădită și tăcută, cărțile nemțești, poate chiar Cristosul trudnic, dar în primul rînd umbra de femeie alături de care nu-l putea nicidecum vedea pe Filip. Se întrebă ce căuta la urma urmelor acolo? Omul se așezase, se vedea că-și făcuse un rost, la ce mai venise să-l tulbure? Se simțea un străin și ceea ce i se părea mai supărător era teama că Filip însuși îl va socoti un intrus. Era o teamă care i se strecurase în suflet treptat, aproape pe neștiute, dacă se gîndea bine poate chiar din clipa când Johan Fuchs îi spusese că prietenul său se însurase și-și făcuse un rost. Îl bătă gîndul să se ridice, să plece, să-i lase doar vorbă prin femeie că-i pofteste sănătate și izbîndă în toate. Atunci însă îi auzi de dincolo pașii grei pe lespezi. Desluși în ei o anume siguranță de om cuprins, așezat, care-și cunoaște temeinicia și inima i se strînse ca în urmă cu șapte ani când se despărțiseră iar el apucase singur calea apusului. Se ridică așteptîndu-l.

Filip deschise ușa și se opri în prag. Toma își închipuise clipa aruncîndu-se unul la pieptul celuilalt. Amîndoi rămaseră însă pe loc și prietenul său își desfăcu brațele, dar nu pentru îmbrățișare, ci într-un gest măsurat, ușor emfatic, de om încredințat de însemnătatea lui. Zîmbea fără veselie, cu un soi de înțelepciune pe care Toma nu i-o cunoștea.

— Fii binevenit în casa mea, prietene și drumețule de departe! rosti el solemn, ca și când s-ar fi aflat în vreo solie. Sufletul meu se bucură nespus la vederea ta!

„Nu s-ar zice“, gîndi Toma. Încercă să glumească:

— Hai, bre, nu mai vorbi cu mine ca și cu judele tău. M-am gîndit în toți anii ăștia la tine, am venit să te iau acasă și te găsesc cu femeie și copii! Bine-ți șade!

Filip rîse pentru prima dată — i se păru lui Toma — deschis ca odinioară, și abia acum îl îmbrățișă.

— Tot șturlubatic ai rămas, spuse. Să ne așezăm.

Față în față, cu masa între ei, se cercetară cîteva clipe tăcuți. Filip i se păru îmbătrînit: deși avea treizeci de ani, ca și el, părea trecut binișor de patruzeci. Își

lăsase o mustață neagră, înfioată ca vrabia și începuse să prindă rotunjimi de om cuprins ce își împarte ceasurile zilelor după anume rînduiei. Cînd își lăsa bărbia în piept, i se isca sub ea o gușă trandafirie, de popă papistășesc. Se uitau unul la altul zîbind fără noimă și nu mai găseau, dintr-o dată, ce să-și spună. În cele din urmă Filip văzu cana de apă.

— Ce-i cu asta ? întrebă bucuros că găsise ceva despre care să poată vorbi.

— O cană, ia acolo, mi s-a făcut sete și mi-am îngăduit să-i cer jupînesei tale...

— Apă !? pufni Filip.

Se ridică smucit și călcă iar apăsător, cu pasul lui cel nou care spunea tuturor că el e domnul și stăpînul acelei case și a toată suflarea ce se afla întrînsa.

— Hilde ! Bere și mîncare ! Oaspetele e însetat și flămînd și domnia ta îi stai dinainte cu apă !

De dincolo răzbi glasul înfiorat al femeii :

— Am așteptat întoarcerea domniei tale.

Filip nu găsi cu cale să mai răspundă. Nu strigase, dar glasul îi sunase apăsător ca și pasul, nemaîngăduind altă părere de niciunde. Toma îl urmărea cu o uimire în care începea să se amestece și o undă de veselie.

— Ei, și acum, că te-ai întors, spuse Filip revenind la masă, e vremea să-ți întemeiezi un rost. Dar mai întîi să te însori. Femeia cinstită și iubită e plug de aur la casa omului.

„Vorbește ca tata, gîndi Toma. Oare a lui e iubită, cum zice ? Dar o fi femeie de treabă și i-o fi dragă, de ce să-l osîndesc ?“

— A veni ea și vremea însuratului, zise el mai mult ca să-l întrerupă.

Dar tot atunci îi răsări în suflet o bănuială. Spuse cu oarecare nepăsare, ca omul care vorbește ca să mai treacă vremea :

— L-am avut tovarăș de drum pe jupînul Johan Fuchs. Zicea că te știe.

— Cum să nu ? Pe mine mă cunosc o mulțime de oameni.

— Da, am băgat de seamă. Zicea să rămîn, să-mi fac și eu un rost aici, că aș avea căutare.

Filip clipi de cîteva ori repede, fără un cuvînt, pe urmă clătină din cap rar, ca și cum s-ar fi mirat de o mare nesocotință.

— Nu te-aș sfătui...

— Te-ai deprins să dai sfaturi de cînd nu te-am văzut. Tocmai de aceea ți-am și vorbit de părerea negustorului. De ce nu mă sfătuiești? El zicea că nu voi mai prididi să fac față comenzilor.

— Nu te-ai schimbat, spuse Filip cu un fel de tristețe. Și acum șapte ani credea orice nerozie.

Toma zîmbi ascuns :

— Păi ce să fac? Vrabia tot pui șade...

— Nu te sfătuiesc, urmă Filip ca și cum nu l-ar fi auzit, fiindcă n-ai răzbi. Negustorul ce poate să știe? El e mai mult plecat și negoțul i-l fac feciorii. Eu însă sînt tot aici, în inima cetății și la vadul breslelor și știu rînduielile. Meșterii sînt mulți, de-ai locului și destoinici. Pe cînd tu ești străin, venetic, și nici n-ai arătat ce poți.

— Aș putea arăta.

— N-ai apuca. Te-ar mânca de viu înainte de a pune mîna pe unealtă.

„Pe tine văd că nu te-au mîncat“, voi să spună Toma, dar atunci intră femeia cu bucatele. Le puse dinainte berea scoasă din pivnița afundă în două căni de faianță cu capac, pîinea rumenă și două tigăi în care, peste cîrnați fripți, spărsese cîte șase ouă. Toma își uită gîndul. Frînse o bucată de pîine și trase adînc în piept mireasma caldă de lanuri bătute de soarele verii. Era ușoară, pufoasă și albă, iar coaja-i trosnea între dinți. Se simți, pentru întîia dată de cînd plecase, foarte aproape de casă și, uitînd necazul pe care-l avea împotriva lui Filip, îi zîmbi cu un fel de recunoștință. Prietenul său înălță cana. Ciocniră, dar înainte de a bea, Toma cercetă cu ochi de cunoscător felul în care fusese împodobită faianța : pe cana lui, în albastru, un pitic care culegea hamei, iar pe cea a lui Filip același pitic care bea într-o pivniță de-a dreptul dintr-un butoi.

— Astea le-a făcut un meșter din cetatea Mediașului, spuse Filip, mîndru ca și cum el însuși le-ar fi făcut.

— E o lucrare iscusită care bucură și sufletul și ochiul, le prețui Toma. Era un călugăr bătrîn la Humor, Chiril, își aminti el. Ceilalți ziceau despre dînsul că înainte de a se călugări clocea la subsuoară patruzeci de

zile cîte un ou părăsit din care ieşea apoi un spiriduş. Eu nu l-am mai apucat ca să-l întreb, dar așa vor fi arătînd și spiridușii aceia.

Filip își șterse spuma albă de pe mustață și se închină. Își făcu și Toma cruce, pe urmă goli cana.

— E bună și berea voastră, zise.

Filip clătină din cap ca omul pățit :

— N-ai venit acum vreo lună, vorbi el cu gura plină, că ai fi văzut un lucru mai diavolesc decît spiridușii aceia. S-a ivit în cetate, nimeni nu știe de unde, un doctor, așa ziceau toți, că e doctor, dar el se afla în înțelegere cu satana după cum s-a și dovedit. În primele zile nimeni n-a băgat de seamă la el ceva deosebit. Într-o seară însă s-a înfățișat în Piața Mare cerînd îngăduința să joace popice alături de noi. Firește, nimeni nu s-a împotrivit, unui oaspete se cade să-i îndeplinești toate voile și chiar mai mult decît atît. Așa că atunci cînd îi vine rîndul, ne uităm cu luare aminte să-i cunoaștem îndemînarea și cînd prinde bila de piatră a se rostogoli, odată și începe să strige nebunul cetății care era și el de față : e cap de om, strigă, e cap de om ! Mai întîi am gîndit cu toții că iar e vreuna de-a nebunului mai ales că nu știam despre ce zbiera că e cap de om. Dar tot atunci niște copii prinseră din senin să urle și văzurăm cu toții cum în locul bilei de piatră se rostogolea într-adevăr un cap de om care cînd se opri se prefăcu iar în bilă. Întîi am crezut că — ce să mai zic ? — am vedenii de pe urma răcnetelor nebunului care începuse să se tăvălească pe jos. Dar străinul luă a doua bilă și tot așa se petrecură lucrurile și o luă și pe a treia și tot așa. Parcă se înmuiaseră lespezile sub tălpile mele de nu-mi puteam clinti picioarele. M-am uitat atunci la el odată cu toți oamenii adunați acolo și am văzut stînd în spatele său o umbră. Dar nu era umbră de om, legată de el și întinsă pe pămînt, ci o umbră singură care-l veghea cam cum e aureola sfinților — Doamne, iartă-mă — doar că aceea e de lumină și stă în jurul capului pe cînd asta era de întuneric și se înălța în spatele său de la tălpi pînă în creștet. Am simțit cum mi se ridică părul măciucă. Ne-am făcut cu toții semnul crucii și cît ai bate din palme locul a rămas gol. În urma noastră se auzeau

doar zbieretele nebunului și hohotele de rîs ale acelui doctor al satanei.

— Ai văzut tu asta ? întrebă Toma.

— Așa cum te văd. A doua zi, altă grozăvie. S-a ivit pe acoperișul bisericii umblînd pe muchia lui ca pe loc drept. După ce a făcut așa de vreo cîteva ori, s-a cățărat pe turn și s-a pus în creștet, cu picioarele în sus, pe bila din vîrfurile lui. Cînd s-a adunat jos o omenire întreagă, s-a azvîrlit de acolo. Mulțimea s-a bulucit înapoi urlînd îngrozită și strivindu-se. Dar pe pămînt, în mijlocul locului gol, a ajuns doar o mîță neagră care a căzut în picioare cum cad toate mîțele, dar care scotea scînteii pe ochi.

— Ai văzut-o și asta ?

— Asta n-am apucat s-o văd că nu mă aflam acolo. Au văzut-o însă sute de oameni printre care și doi ucenici de-ai mei.

— Și cu mîța ce s-a-ntîmplat ?

— Cine să mai știe în spaima aceea care i-a cuprins pe toți ?

— Dar cu străinul ?

— Pe el s-a hotărît să-l aducă în fața juzilor, dar a doua zi ia-l de unde nu-i. S-a mistuit ca și cînd n-ar fi fost și de atunci nimeni nu mai știe de el. Un negustor care a sosit cu pălării de la Pojon zice că s-ar fi ivit pe acolo...

Toma rămase puțin dezamăgit. Din nou și pentru a nu știu cîta oară auzea asemenea întîmplări, pe care însă cel ce le povestea nu le văzuse cu ochii lui. Încă nu întîlnise omul care să fi văzut el însuși, să fi pipăit, să fie în măsură să-i arate ceva, o dovadă cît de neînsemnată, o arsură cît de mică rămasă de la răsufletul diavolului, un fir de păr din blana lui ori un fulg alb din aripa vreunui arhanghel. Căci asupra istoriei cu bilele avea o oarecare îndoială : cînd răcnesc nebunii și urlă copiii nu e greu să-ți pierzi firea și să vezi și tu capete în locul unor bile de popice. Totuși o neliniște obscură i se strecură și de data asta în suflet. Ca întotdeauna își socotea îndoiala mai rea decît necredința și se simțea vinovat. Porunca era de a crede fără a cerceta, dar el păcătuia mereu neputîndu-se împotrivi ispitei de a cer-

ceta. Mai bine nu aducea vorba acum, seara, despre asemenea lucruri, căci numai el, cu spiridușii călugărului Chiril, purta toată vina.

— Ce faci cu astrolabul ? întrebă doar ca să schimbe vorba. Te-ai apucat să studiezi aștrii ?

— Nu, dar trebuie să-l desenez ca să-l pun într-o carte.

Degeaba însă. Umbra acelui doctor satanic coborîse între ei și vorbele lîncezeau. Mîncase și neobișnuit de mult față de cît mîncă serile la Veneția. Se simțea îngreuiat și ostenit. Pe niște scări strîmte de lemn care scîrțîiau sub pași, Filip îl duse într-o odaie de sus, sub acoperiș. Patul era moale și cu așternutul curat, însă el se zvîrcoli mult timp fără somn. Cu toată primirea pînă la urmă bună pe care i-o făcuse Filip, parcă tot rămăsese cu o părere de rău că nu trăsese la casa negustorului. „Dar la urma urmelor ce am cu Filip ? se întrebă, simțindu-se din nou vinovat. Mi-a cășunat mie pe el încă de pe drum, de cînd mi-a spus Fuchs că s-a însurat. Și ce dacă s-a însurat ? Treaba lui... Și-a făcut un rost, e cineva în cetatea asta, îl cunosc și dincolo de hotare, îi dă mîna să dea sfaturi. El a zugrăvit icoane și tîmple, a tipărit cărți și le-a făcut desenele pe cînd eu ce-am făcut de șapte ani decît că m-am spetit învățînd ? Dar trebuie să fie și asta ceva, altfel n-aș simți cum crește în mine biserica aceea...”

Adormi tîrziu și se zbătu chinuit de vise cumplite. Văzu capul bătrînului Arbure rostogolindu-se însîngerat spre el, urmat de capetele rînjite ale lui Toader și Nichita. După ele venea bubuind ca un tunet însuși capul lui și se opri dinainte-i crescînd fioros, cu gura deschisă și ochii bulbucați și pe urmă se înveli treptat într-o pîclă devenind o bilă enormă de piatră pe care răsări mîța neagră ațintindu-l cu două licăriri de foc. Se trezi cu trupul scaldat în sudoare, cu gura uscată ca iasca. Se așeză pe marginea patului. Întinse mîna trăgîndu-și spada mai aproape. După aceea își făcu cruce și rosti în șoaptă Tatăl nostru. Se ridică apoi și deschise fereastra. Sub lumina lunii văzu jos o îngrămădire de acoperișuri tăcute, povîrnite, năpustite unele asupra altora, cu sumedenie de ferestre mici care vegheau ca niște ochi neoste-

niți și întunecați cetatea. De pe muchea unuia îl aținea cu licăriri galbene o mîță sură, cu coada ridicată ca o vergea. Toma se aplecă în afară, pipăi dunga zidului și desprinsese o fărîmă de tencuială. O azvîrli după ea. Mîța se mistui într-o gură de pod. În depărtare străjuiau limpede munții învăluiți într-un abur argintiu. Neclintirea lor îi întări sufletul liniștindu-l. Lumea era plină de taine înfricoșate, dar se aflau și cîteva lucruri limpezi și neclintite ca munții. Unul dintre acestea rămînea fără îndoială fapta înaltă și dreaptă în frumusețea ei, cu care omul putea răzbi printre taine spre un liman. Dumnezeu îl ajută pe omul drept, dar cum Dumnezeu nu se vădește decît în frumusețe, omul e dator să-l caute făptuind întru frumusețe.

Către răsărit cerul începea să se albească. Se întinse din nou și reuși să ațipească, iar cînd se trezi, în zori, hotărîrea sa era luată.

Se spală cu apă puțină și încropită care nu-l bucură. Aflîndu-i gîndul, Filip se arată surprins și încercă să-l rețină cîteva zile spre a-i arăta atelierul și meșteșugul, însă pe Toma îl cuprinsese o nerăbdare ciudată și nimic nu l-ar mai fi putut întîrzia. Se despărțiră cu părere de rău, dar fără durere.

În curtea ca o cetate, Johan Fuchs începuse descărcatul carălor. Coviltirele fuseseră date jos și slujitorii foiau pretutindeni cu lăzi, cu saci, cu baloturi și cutii.

— Plec, jupîne, și-ți mulțumesc pentru grija ce mi-ai purtat-o și pentru prietenie.

— Cum, așa de curînd? Înseamnă asta oare că n-ai fost primit cu cinste de prietenul domniei tale?

— Ba da, m-a primit cu toată cinstea. Dar prietenii, jupîne, sînt ca banii: cînd ți-e lumea mai dragă te lasă. Iar dacă vrei să-i păstrezi și-i pui în comornite, de la o vreme te trezești că nu mai umblă.

— Așa e. Să știi că nici eu n-am prieteni. Am doar tovarăși de negustorie. Cel mai bun prieten îmi sînt eu însumi. De aceea îmi merge negoțul și-mi aduce dobîndă.

Toma se gîndi că el nu tocmai asta voise să spună: Johan Fuchs încurcase puțin lucrurile ori le privise dintr-un unghi negustoresc în care el nu era deprins să stea. Nu mai stărui însă căci soarele începea să se înalțe.

Un slujitor îi aduse calul înșeuat, țesălat, sătul și odihnit. Încălecă.

— Nădăjduiesc să te revăd la Țara Moldovei, jupîne. După o clipă de ezitare adăugă : Când ajungi în cetatea Sucevei, să întrebi de Toma, zugravul curții domnești.

Negustorul rîse hurducîndu-și cărnurile. Își flutură mîna în urma lui.

— Dumnezeu să-ți dea dobîndă ! îl mai auzi Toma în timp ce ieșea pe poarta grea, ținută de patru slujitori.

Trecînd prin Piața Mare simți îndemnul să se oprească. Departe, sub un zid, zăceau cele trei bile blestemate de care nimeni nu mai îndrăznea să se atingă. Pentru popice fuseseră aduse altele noi.

— Nu vă apropiați, îi strigă un copil, acelea sînt bile cu care s-a jucat diavolul !

Spaima respectuoasă a acestui glas îl întărită. Descălecă și se apropie. Oamenii, cîți se aflau de față în acel ceas al zorilor, se opriseră înspăimîntați și curioși, dar fără a îndrăzni să se apropie și ei. Toma se aplecă. O frică cenușie se umflă întrînsul, înecîndu-l ca o tină. Se simți umilit în fața lui însuși și dinaintea acelor oameni care-l urmăreau cu răsufările oprite. Strînse din măsele, întinse mîna și ridică o bilă. O ținu în dreptul feței privind-o îndelung. Nu văzu nimic deosebit. Piatră, fără nici o îndoială. Rece pentru că era în zori și sub zidul acela încă nu ajunsese soarele. Zgrunțuroasă după atîta rostogolit, deși se vedea că fusese întîi șlefuită. Grea ca orice piatră. Îi veni să rîdă. O înălță cît toată lungimea brațului și o trăzni pe neașteptate de lespezile de pe jos. Bila se crăpă în vreo cinci părți și așchii din ea se răspîndiră în jur. Miezul îi era mai albicios, dar nimic nu țîșni din el, nici o umbră, nici o flacără, nici un duh. Nici măcar o adiere de pucioasă. Țăndările rămaseră nemișcate.

Încălecă. Oamenii se dădură deoparte murmurînd. Nu-i luă în seamă. Se simțea liber și mîndru. Trecu printre ei fără să-i vadă, cu conștiința tainică de a fi dobîndit o victorie, dar fără să știe exact dacă asupra lui sau asupra satanei.

Către amiază ajunse la o apă. Își lăsă veșmintele pe mal și intră gol în șuvoiul lat, limpede și rece. Locul era

pustiu, munții aproape, în ierburi țîrîiau cosașii, adierea aducea mireasmă de fîn, iar el ieși pe prundișul țărmului și rămase în picioare, cu brațele ridicate spre înalt, zvîntîndu-și în soare trupul puternic și deplin. Frumusețea se afla aici, pretutindeni în jur, n-aveai decît să răsufli adînc ca să te pătrunzi de ea pentru ca apoi s-o zămislești din nou cu duhul mîinilor. Odată cu această limpezire îl încolți iar nerăbdarea aprinsă care în ultimul timp îl încerca tot mai des. Se îmbracă în grabă și se azvîrli în șa. Bătu ușor cu palma grumazul calului :

— Hai bădie, îi vorbi, că de acum nu mai e mult pînă departe...

II

Era doar pe jumătate treaz. Își ținea ochii închiși, prelungind cu bună știință acele voluptuoase clipe de incertitudine în care întregu-i trup se simțea nespus de bine și de odihnit fără să-și amintească însă unde se afla. Se desprindea din somn treptat, lin, cum se desprinde o barcă de țarm. O parte a conștiinței sale stăruia încă în niște depărtări înalte, pustii, plutind pe un văzduh lăptos și tăcut. Cealaltă parte, cea trează, deslușea fiecare senzație de afară, recunoscînd-o și dîndu-i un nume. Astfel fusese întîi lumina care-i cădea caldă pe față însoțită de o adiere răcoroasă, venită în răstimpuri. Trebuia să fie undeva, aproape, o fereastră deschisă, iar ziua să se afle încă în zori căci numai atunci soarele lumina atît de limpede, fără să ardă. Erau apoi miresmele acelea foarte amestecate, familiare în ciuda faptului că păreau a veni dintr-un timp mult îndepărtat : mirosul de cojoc de oaie și de cergi de lînă, aromele de izmă, de busuioc și sulfină, aceea dulce de ceară, învăluite toate cu mirosul proaspăt de dușumele frecate cu leșie și cu acela vechi și blînd de grinzi bătrîne cărora timpul le dă o culoare întunecată. Pe urmă un cocoș își înfipse glasul victorios în liniștea dimineții, de undeva de foarte aproape, poate chiar de sub fereastra aceea deschisă. Un altul îi răspunse dintr-o ogradă vecină, pe urmă altul și alții dintr-o depărtare ce părea mai joasă, ca o vale. În același timp se apropie scîrțîitul unui car ce înainta atît de încet încît nu putea fi tras decît de boi. Și, imediat după aceea, un glas domol de bărbat necăjit fără obidă :

— Hăis, ghiavole, dar-ar boala-n tine...

Vorba românească, auzită întâia dată după mulți ani în fapt de zi, îi transmise o ușoară tresărire lăuntrică. Partea conștiinței care plutea pe văzduhul lăptos și tăcut coborî de acolo legănată alene ca un fulg pierdut de o pasăre în zbor și deveni una cu partea cea trează. Pleoapele i se zbătură ușor, dar, cu un ultim și plăpînd efort, trupul se încleștă de starea aceea dulce de uitare și ochii îi rămaseră închiși. Carul se îndepărta și atunci, peste zgomotul lui tot mai pierdut, desluși un scîrțîit abia auzit și foarte apropiat, urmat de un mic curent de aer. Se deschisese o ușă și cineva pătrunsese în încăperea pășind pe vîrfuri. Un pas ușor care nu putea fi decît de femeie. De data aceasta, după un nou și scurt tremur al pleoapelor, ochii i se deschiseră.

Stătea cu spatele spre el : punea ceva pe masă. Îi vedea silueta delicată decupată pe pătratul luminos al ferestrei deschise. Nedumerirea lui mai pîlpîi o fracțiune de secundă. Se trezi de-a binelea și odată cu bucuria de a se ști acasă îl regăsi amărăciunea care-l copleșise noaptea, la sosire, cînd îi aflase pe ai săi mai puțini, mai slabi și mai lipsiți de apărare. Își privi sora cu duioșie. „Cînd am plecat, îmi zise, avea unsprezece ani și îmi făcea păpuși din cîrpe îndesate cu lînă... Azi poate o să-mi spună că se mărită...”

— Mușă, o chemă el blînd, aproape în șoaptă.

Fata se întoarse brusc, rîzînd.

— Gîndeam că dormi.

— Am dormit cum numai acasă se poate dormi, spuse el rămînînd întins, gustînd încă dulceața leneviei. Dar te-am simțit cînd ai intrat. Întîi n-am știut unde mă aflu, apoi parcă aș fi coborît de undeva de foarte de sus, ca o foaie de paltin toamna, și am văzut că ți-a trecut vremea păpușilor și ți-a sunat ceasul măritişului. Te-ai gîndit la asta ?

Mușă luă de pe masă ulciorul și i-l întinse.

— Ți-am adus lapte proaspăt, spuse, abia stăpînindu-și rîsul.

Toma îl luă și bău încet, cu înghițituri rare, inspi-rîndu-i mireasma călduță și pașnică, de pajiști văratice.

— Ți-au rămas mustăți de spumă ! se veseli Mușă arătîndu-l cu degetul.

Șe șterse cu dosul palmei.

— Nu mi-ai răspuns : te-ai gândit cu cine te măriți sau s-a gândit tătuca ? Doar n-o să rămii fată bătrână.

— Ți-am dus calul îndărătul casei, la iarbă. L-am împiedicat. Dar e cu nărav, a dat să mă muște.

— Bagă de seamă, mușcătura de cal e rea, dar mai rea e cea de om.

— Te-ai deprins să vorbești ciudat.

— Și tu să te faci că n-auzi.

— Eu aud foarte bine.

— Atunci de ce nu-mi răspunzi ? Am văzut și am învățat multe în anii ăștia și aș vrea să te ajut măcar pe tine, doar tu mi-ai rămas. Tata a ajuns dinaintea vănilor, pe dumnealui numai Dumnezeu sfântul îl mai poate ajuta de acum. Tu ești plăpîndă și ți se cuvine ocrotire...

Mușa se îmblînzi. Se așează pe marginea patului.

— Nici mie nu mi-e ușor să țin ascuns ceea ce aș spune tuturor, spuse ea jucîndu-se cu părul auriu împletit într-o coadă ce-i venea pe piept.

— E o taină ?

— E taină pentru că nu-ndrăznesc a-i spune tătuchii.

— De ce ?

— Dumnealui nu m-ar lăsa, nu l-ar vrea.

— Pe cine ?

— Pe Cîntic.

— De ce crezi că nu l-ar vrea ?

— Pentru că e un pietrar de rînd care n-are decît dălțile de pe urma cărora trăiește. Și brațele.

Toma nu răspunse. Istoria i se părea mai încurcată de cum se așteptase și găsea oarecum firesc ca tatăl lor să nu-l vrea de ginere pe acest Cîntic. Dar lucrul nici nu avea la urma urmelor cine știe ce însemnătate. Mai important era să ajungă el însuși la o încheiere : spusese că vrea s-o ajute. S-o ajute așadar să se mărite cu un pietrar sărman care n-avea nici de unele ? Temîndu-se de tăcerea lui prelungită, Mușa își ridică ochii și izbucni cu o vioiciune neașteptată :

— Dar eu nu vreau să-l las pe Cîntic !

Toma nu se grăbi nici acum cu răspunsul. Se ridică gînditor și rămase șezînd pe marginea patului, alături de Mușa. Îi plăcu răcoarea dușumelelor curate sub tălpile goale. Se rezemă cu coatele pe genunchi.

— Și unde ai dat de el ?

— Az-toamnă. Lucra la casele cele noi de la curtea domnească. Treceam aproape zi de zi prin dreptul lor cînd mergeam și mă întorceam cu carul de la livadă. Mi-a cerut prune și i-am dat.

— Numai prune ?

Mușa se îndepărtă îmbufnată. Luă ulciorul și dădu să iasă.

— Stai și nu te supăra pe mine. Te întreb pentru că n-aș vrea să-și facă voia cu tine orice vîntură-lume.

— Cîntic nu-i un vîntură-lume.

— Rămîne de văzut. Tot acolo lucrează ?

— Tot.

— Am să-l caut. Am să-l ademenesc și am să-l supun ispitei. M-aș bucura să fie cum zici. Mi l-aș face tovarăș. Vreau să înalț o biserică și am nevoie de un frate care să cunoască meșteșugul...

Mușa șopti gîtuită :

— Știi să ridici biserici ?

— Știu tot, răspunse el cu liniște și fără trufie. Și cum ea rămăsese fără grai, el înclină fruntea și adăugă resemnat : Dar mai am de învățat pînă la capătul zilelor.

— Te-ai făcut ciudat, spuse ea șovăitoare. Te-ai făcut tare ciudat și uneori mai că nu te înțeleg.

Toma se uită la ea. Îi zîmbi încurajator :

— Știu să lucrez și aurul. Din primii zloți pe care am să-i cîștig, am să-ți fac o salbă. Acum vreau să-mi schimb straietele, du-te. Să-mi scoți tot din cămara aceea mare din curte. Acolo am să lucrez de acuma.

Acolo avea să lucreze : era un gînd care-i dădea putere. Să aibă atelierul lui, cu sculele lui, cu vopselele și cu tainele lui. Să-și dobîndească un ucenic de credință. Să cîștige încrederea boierilor, dar nu atît a boierilor cît mai cu seamă a lui Vodă. Să arate ce știe și ce poate. Să-și afle un tovarăș pe care să se poată bizui și care să ducă lucrurile de neapărată trebuință, dar pentru care nu era nevoie numaidecît de har. Un asemenea tovarăș putea să fie chiar acest Cîntic pentru care se zbuciuma inima Mușei. Pe el trebuia să-l caute în primul rînd. De la dînsul și-ar da seama și de făina care se cernea la curte. Era un pietrar sărac, dar de cînd lucra poate dobîndise ceva și, oricum, mai avea vreme să-și dobîndească. Împreună ar fi putut multe, fără a mai pune la socoteală bucuria Mușei. Toate nu erau decît mijloace

pentru a-și atinge scopul cel singur și mare : biserica aceea crescută în suflet și menită a dăinui aievea peste veac.

Cînd ieși își găsi tatăl primenit și spălat, așezat în jilțul cu perne din pridvor. Nu se putea mișca, iar vorba-i devenise înceată și poticnită. Toma se opri alături și-i luă mîna. Era rece și fără greutate de parcă ar fi avut oasele goale.

— Mă bucur că te-ai întors. Să te înfățișezi acum la curte, să arăți că tatăl tău a luptat de-a dreapta lui Ștefan Vodă cel Bătrîn la Podul Înalt și la Valea Albă și să ceri să fii așezat și tu la locul pe care-l meriți. Că pe mine m-a pedepsit Dumnezeu să fiu printre puținii care au scăpat cu viață la Valea Albă ca să putrezesc acum de viu în neputință. Să ceri ce ți se cuvine, auzi ? Se zice că Vodă e furtunatic, dar nu asuprește dreapta. Dacă e așa va trebui s-o vadă și în ochii tăi. Va trebui să-l faci să simtă că ești singurul care nu uneltește.

Toma zîmbi îngăduitor. Era sigur că tatăl său, ca toți bătrînii, vedea peste tot nălucile unor dușmani. Poate se simțea și nedreptățit că Vodă nu-l chemase în preajma sa. Dar cum să-l fi chemat cînd bătrînul abia își mai putea duce lingura la gură ? Îl întrebă blînd, căutînd să-l liniștească și să-l împace :

— Dar ceilalți uneltesc oare ?

— Uneltesc, șuieră el și ochii stinși îi licăriră de ură. Toți uneltesc. Toți îl linguesc. Toți îi ascund adevărul. Se aplecă înainte șoptind : Tu trebuie să te strecoari printre ei, să ajungi sus, să pătrunzi la inima lui. Ai minte ascuțită și poți. Trebuie să poți, auzi ?

— Aud, tată. Te-am înțeles.

— Nu-i destul să înțelegi. Trebuie să și faci.

— Mă voi strădui.

Bătrînul se rezemă istovit de spătar. Toma îi sărută mîna și se îndepărtă grăbit ca și cum s-ar fi temut să nu fie chemat înapoi. Ar fi fost lipsit de omenie să-i spulbere speranțele și să-i arate că nu-l atrăgeau dragătoriile și că menirea sa era alta decît să se strecoare printre uneltirile unora hotărîți să-și apere cu ghearele și cu dinții binele cu care fuseseră miluiți.

Scurtă pe o cale de mult știută, printre grădini, de-a lungul zaplazurilor și ieși în Ulița Rusească unde negus-

torii scosese ră mărfurile în văzul mulțimii : marfa de peste mare, camha, tafta, atlazurile și catifelele, pipetul, alămăile, scorțișoara și spadele lucioase se amestecau cu roadele locului, pere, mere vărătice, munți de căpățâni de curechi, sare, oale, vase de lemn, ceară și miere, buți de vin, funii, piei de viezuri, de vidre, de lupi și de jderi. În fața dughenei de pe ușa căreia fuseseră coboriți drugii de fier, un genovez își lăuda în gura mare pălăriile din păr de cămilă. Printre prăvălii, căruțe și ateliere de croitori și șelari, de cizmari, arcari și săhăidăcari, de zlătari și săbieri, se amestecau miresme de fân și postavuri, de cai și scînduri proaspete. Scrișnetul carălor se încrucișa cu zgomotul neodihnit al uneltelor meșterilor, cu nechezatul cailor și cu strigătele celor ce se tocmeau sau își ademeneau mușteriii. Lui Toma îi plăceau priveliștea, zgomotul și miresmele, i-ar fi plăcut să contemple îndelung dintr-un colț mai ferit jocul nestăpînit al culorilor care furau ochii, de la negrul lucios al crupelor cailor, pînă la purpuriul atlazurilor ori galbenul cald al pietrelor de ceară, dar nerăbdarea aceea care-l făcuse să apuce drumul întoarcerii nu-i îngădui să zăbovească. Era o grabă nefirească, ciudată, ca și cum s-ar fi temut că nu-i mai rămîneau destule zile să înfăptuiască ce-și pusese în gînd. Din cauza asta, cînd zăcuse legat în cetatea Făgărașului, crezuse că va înnebuni și-și va zdrobi țeasta de ziduri. Îl prinseseră înainte de a intra în tîrg. Voievodul locului tocmai ieșea, refugiindu-se spre Sibiu în fruntea celor vreo șase sute de mercenari care mai scăpaseră de la Feldioara. Toma auzise nu numai de la Johan Fuchs că moldovenii se plimbau ca la ei acasă prin Ardeal, dar nu cunoștea amănunte demne de crezare pentru că veștile se băteau cap în cap. Cînd se trezise înconjurat de mercenari cîinoși și nespălați și dus înaintea voievodului, încă nu știa ce va spune, dar avea încredere în steaua lui. Oricum, o presimțire obscură îl avertizase că n-ar fi fost înțelept să se afle că era moldovean și atunci îi înjurase pe mercenari în italianește. „Cine ești ?“ îl întrebaseră nemeșul. Stăteau călări, față în față și Toma își repezise bărbia înainte : „Eu sînt cel oprit și adus cu sila aici și s-ar cuveni să aflu dinaintea cui stau.“ Nemeșul pufnise zburbindu-și mustața. Un oștean îl izbi pe Toma cu latul săbiei peste spinare. Toma își smulsese spada ridicîndu-și calul în

două picioare. Ar fi înjunghiat pe careva și pînă la urmă ar fi fost el însuși ucis dacă nu-i potolea voievodul. Se prezentase pe urmă cu o curtenie nu lipsită de ironie. „Văd că sînteți un cavaler, încheiase el. Pot să aflu acum în sfîrșit numele domniei voastre?” Mercenarii grămădiți în jurul lor rînjeau. Nu era limpede dacă comandantul lor glumea cuvenindu-se ca și ei să rîdă sau dacă vorbea serios, trebuind atunci și ei să dea prinsului cîntea cuvenită. Lui Toma nu-i plăcuse politețea bruscă a voievodului. Îl găsise un bărbat frumos, un fel de condotier înfumurat, deși adunătura jalnică din jurul lui nu putea constitui un motiv de mîndrie. „Nu sînt cavaler, îi răspunsese el, ci pictor, *magister in diversis artibus*, și numele meu e Tomasso.” „Poate spion, poate agent secret? Al cui?” stăruise celălalt cu aceeași politețe blîndă și insinuantă. „Am spus pictor, se întunecase Toma și mîinile i se strînseră pe friu. Restul e rodul imaginației domniei voastre.” „Puteți dovedi?” „Sacii mei sînt plini de vopsele.” Un mercenar se repezise, dezlegase unul din sacii de piele și-și vîrîse amîndouă mîinile în el ca și cum s-ar fi așteptat să și le umple cu aur. Le scosese pline de flacoane și cutiuțe. O cutie de lemn îi scăpase și peste colbul drumului se împrăștiase o pulbere de un verde limpede și intens ca un țipăt. Disperarea îl făcuse pe Toma să uite prudența: „Ce faci, nenorocitul, asta mă costă o avere?!” strigase în românește, pe urmă adăugase repede, din nou în italiană: „Strînge-l acum, fără să-mi bagi și praful drumului.” „Strînge-l, spusese și voievodul, e bine să-l strîngi pentru că magistrul și-a ieșit din fire. E într-adevăr un pictor...” Apoi se întorsese brusc spre el, vorbindu-i în românește: „Așadar nu sînteți italian. Se pare că am fi de același neam...” „Nu cred. Pot acum să plec?” „O, nu, îmi pare rău, dar tocmai am mare nevoie de un pictor. Șase ostași să-l însoțească pe magistrul în cetate. Să fie tratat cu toată cîntea, dar să fie bine păzit. Pînă revin eu de la Sebeș, domnia ta ai timp să vezi încăperile și să te gîndești cum ar putea fi mai bogat împodobite. Vreau fresce mari, pe toți pereții, cum am auzit că sînt în cetățile italiene. Dealtfel ai să-mi povestești domnia ta ce ai văzut pe unde ai umblat. Și atunci vom lămuri și unde mergi și de ce te ascunzi. Deocamdată îți urez bun venit în cetatea Făgărașului!” Toma dăduse pînteni și

îi întorsese spatele fără o vorbă. Cei șase îl luaseră între ei. De pe atunci fusese sigur că mai curînd sau mai târziu va fugi, dar ceva îi spunea că pe acel voievod îl va mai întîlni. În cetate îl luase în primire garda. Îl ferecară într-o gură de beci. Intrarea se închidea cu o grapă prin care își vedea paznicii și o parte din curtea interioară. Două săptămîni zăcu aici. Era toropit de o febră ciudată fără a fi totuși bolnav. Îi ardeau pleoapele și obrazii și avea vedenia limpede și chinuitoare a bisericii lui răsărită într-un luminiș de pădure, zugrăvită toată ca și cum zidurile i-ar fi fost luminate pe dinăuntru de o forță aflată dincolo de fire. Uneori, la ceasuri pe care nu le mai știa dacă sînt de noapte ori de zi, îl cerceta ieromonahul Gavril, întîiul său dascăl. Se ivea trecînd prin perete și stăruia dinainte-i cu chip livid, ca în noaptea cînd se săvîrșise și-l priveghiasse la Neamț laolaltă cu monahii. Doar că ochii îi erau acum deschiși și muștrători. „Trebuie să te întorci, îi spunea el. Dacă ți-ai ales crucea asta trebuie s-o duci pînă la capăt. Fără să te știe, Vodă te așteaptă. Au fost alese și prelucile dintre brazii și înșiși cocoșii ce vor fi jertfiți la temelii sînt gata de acum să-și crape găocile ouălor în care s-au zămislit.“ De vreo patru ori i se arătase numai, dar de fiecare dată îi spusese aceleași cuvinte. După ce bătrînul se lăsa înghițit de zid, dorința de a se vedea pe schele, ars de soare și bătut de vînturi, de a simți în mîna daltă, penel ori ciocan creștea din nou în Toma, aprigă și arzătoare ca o flacără care-l devora fără ca el să aibă putința de a i se împotrivi. În fiecare zi ostașii îl scoteau plimbîndu-l de-a lungul încăperilor cetății. Pășea în fruntea lor încet, istovit, privind halucinat marile suprafete cenușii de zid pe care vedea jucînd culori și sfînți uscați, cu bărbile ca fuiorul, avînd toți chipul ieromonahului Gavril. Cînd se regăsea pe urmă singur în beci, neputința îi strivea țeasta și trebuia să lupte împotriva unui netrebnic îndemnat de a se tăvăli pe jos plîngînd, mușcîndu-și pumnii ori izbindu-și creștetul de zid. În cea de a patrusprezecea noapte ieromonahul Gavril se ivi iar și-i spuse că a venit vremea să-și vadă de drum. Ochii nu-i mai erau muștrători, ci luminați de încredere. Zorile îl afluă pe Toma limpezit. Își petrecu ziua zăcînd în lanțuri, învăluit într-o mare liniște, urmărind pentru prima dată cu atenție

viața zilnică a cetății. Aștepta cu mintea lucidă să se întâmple ceva și nimeni nu l-ar fi putut convinge că nu se va petrece un lucru deosebit. Seara, câțiva ostași se așezară în curtea interioară, în jurul unui foc. Îi auzea vorbind. Unul înalt, ciolănos, cu mustață albă, căruia ceilalți îi ziceau Iștoc, se plîngea de fiică-sa care se prăpădea de la o zi la alta chinuită de dureri crîncene în piept. Focul lumina cu pîlpîiri roșietice hruba. În zarea aceea părelnică, Toma își văzu iar pentru o clipă biserica, de data aceasta însă tremurătoare ca într-o apă a morților, chemînd parcă de undeva ajutor. Auzi pînă și brazii din jurul ei foșnind prelung, ca în preajma furtunii.

Era către miezul nopții și focul pălise. Oștenii moțăiau. Putea să vadă un petec de cer cu cîteva stele. Din spate, venea răcoare de pivniți mucedă și fără fund. Trebuia să iasă chiar de-ar pierde tot ce avusese asupra-i, chiar de-ar face moarte de om, chiar de-ar pieri el însuși pînă la urmă. Cu glas hotărît, ușor poruncitor, îl chemă pe Iștoc. Omul tresări din picoteală. „Ce-i, mă ?” „Vino”, îl chemase el liniștit. Oșteanul se supusese, mare și deșirat, și rămăsese rînjind, rezemat de gratii : „Ai prins glas, mîncător de mîțe ? Ce vrei ?” Se hotărîse să-și păstreze cumpătul. Îi spusese cu aceeași liniște, ca și cum nu l-ar fi auzit : „Înapoiază-mi spada și tot ce am avut asupra-mi, iar eu îți vindec fata. Pe urmă îmi dai drumul.” Rînjetul lui Iștoc pieri : „Ești vraci ?” „Sînt și vraci.” „O vindeci sub ochii mei ?” „Nu știu, trebuie s-o văd. Poate da, poate nu și atunci îți las medicamentul.” „Și dacă îmi lași o otravă sau o înșelătorie ?” Toma ridicase din umeri : „Dacă ții la viața fetei, trebuie să te încrezi în mine.” Oșteanul scuiase într-o parte gînditor, pe urmă pornise agale spre foc. Se sfătuisă îndelung cu ceilalți, în șoaptă. El rămăsese ca o umbră neagră lipită de gratii. Îi urmărea încordat, ars din nou de nerăbdare. Din cînd în cînd își întorceau și ei privirile spre el, bănuitori, pe urmă își apropiau iar capetele. Într-un tîrziu se ridicară. Iștoc deschise hruba și descuie lacătul lanțului. Altul le aduse caii. Toma își cercetă sacii cu vopsele. Totul se petrecea în tăcere, ca într-un ritual, la lumina tot mai slabă a focului pe cale să se stingă. Un oștean făcu semn înspre turnul de deasupra porții. Podul coborî huruind din lanțuri. Încălecară tăcuți. Fără un

cuvînt, Iştoc ţîşni de-a dreptul în galop. Toma îl urmă. Grinzile podului duduiră sub copite.

Noaptea şi vîntul încărcat de miresmele cîmpului se năpustiră asupra-i ca un animal mare şi întunecat. Îl chemau depărtările. Se putea socoti liber, îşi avea spada, vopselele şi calul, nimeni nu l-ar fi împiedicat să-l străpungă pe oştean pe la spate şi să-şi vadă de drumul lui. Ceva în felul cum călărea acel om, aplecat mult pe oblînc, crispat, fără să privească în urmă, ca şi cum nu se putea îndoi că el îl urma, îl înduioşă. Se vedea limpede că în mintea oşteanului nu mai stăruia decît fata aceea bolnavă pe care se hotărîse să i-o înfăţişeze cu încredere orbească în cuvîntul şi în puterea lui de vraci. „Fie ce-o fi, îşi zise, poate voi reuşi să-i fac şi eu un bine omului şi să-i vindec fata. Deşi aştii nu par să-mi fie prielnici. E vremea cînd Jupiter trebuie să intre în conjuncţie cu Venus cea desfrînată şi sub semnul lor stă credinţa deşartă a închinătorilor la Mohamed... Dar, oricum, trebuie să încerc... Şi dacă nu se mai poate nimic? Atunci va trebui să-l înşel, n-am încotro, drumul mă cheamă...”

Venea de undeva miros de vite şi lătrat de cîini. Oşteanul îşi încetini goana.

— Ajungem, spuse. E mai bine să nu fii văzut. Ar afla voievodul că am fost în înţelegere şi m-ar spînzura.

Descălecară şi porniră unul în urma celuilalt ducînd caii de dîrlogi. După cîteva paşi, Iştoc se opri. Se apropie de Toma.

— Dacă n-o vindecî, să ştii că am să te omor, îi spuse liniştit.

— Trebuie s-o văd întîi. Nu ştiu dacă o pot vindeca pe loc. Dacă nu, ţi-am promis că-ţi las medicamentul.

Omul îşi apropie faţa şi-l aţinti cîteva clipe tăcut. Pe urmă, tot fără o vorbă, se smulse din loc şi îşi urmă drumul. „Încă aş mai avea timp, îşi zise Toma. N-ar trebui să fac decît o mişcare scurtă, el nici nu bănuieşte, e prea furat de gîndul la fată. Dar dacă n-o vindec e în stare într-adevăr să mă ucidă el pe mine. Încă n-am omorît nici un om... Poate va trebui s-o fac odată căci veacul nu iartă, dar nu acum, de ce acum, nu trebuie să-mi pierd cumpătul.. Nu e decît un tată necăjit şi un bătrîn copilăros care a vrut să mă înspăimînte ca să-mi dau silinţa...” Îşi dădu seama că ocoleau prin fun-

duri de grădini. Cîte un vreasc le trosnea sub picioare. Foşneau ierburile şi crengile joase ale prunilor de care se frecau. Se stîrniseră de pretutindeni cîinii. Se opriră într-o ogradă strîmtă în care Toma mai mult ghici lucrurile prin întuneric. Omul duse caii într-un grajd dă-răpănat, lipit de casa scundă. Pe urmă intrară în tindă şi în singura odaie, joasă, înăbuşitoare, unde îl izbi o duhoare cumplită de fiertură zborşită şi murdărie de mîţe. După ce oşteanul aprinse opaiţul, văzu, la lumina firavă, pe nişte scînduri acoperite cu paie, o îngrămădeală de Țoale de sub care nu se ivea decît capul galben al unei făpturi fără vîrstă, cu părul întunecat, încîlcit, lipit de frunte şi de obrajii scofîlciţi. Ochii mari deschişi priveau de acum de pe celălalt tărîm, îngheţaţi. Toma ridică acoperitoarea. Mîinile fetei rămăseseră crispate peste cămaşa soioasă, ca şi cum ar fi vrut în ultima clipă să-şi smulgă ceva din piept. Se întoarse spre oştean scoţîndu-şi bereta :

— Îmi pare rău, dar am ajuns prea tîrziu. Ar fi bine să stingi lumina şi să deschizi uşa ca să se primenească aerul. Dacă crezi că te mai pot ajuta cu ceva spune, dacă nu, plec. Dumnezeu s-o ierte.

— Vrei să spui că a murit ? întrebă omul cu linişte. Toma îndepărtă braţele.

— Din păcate asta e.

Bătrînul aşeză opaiţul pe jos, între ei, şi se îndepărtă încet, cu spatele, pînă cînd acoperi uşa. Pe urmă îşi scoase fără grabă sabia dreaptă, cu două tăişuri.

— Atunci am să te omor, spuse.

„Aşadar e adevărat, îşi zise Toma, că Jupiter în conjuncţie cu Venus e nefast. Iată, va trebui să omor mai curînd decît mă aşteptam...” Îşi scoase şi el spada şi cu un pas lung se rezemă de peretele din faţa uşii. Între ei se afla masa scundă, cu trei picioare şi opaiţul aşezat de-a dreptul pe podeaua de lut. Umbre mari jucau pe pereţi. Trezite de lumină, muşte începură să bîzîie în jurul moartei.

— Ai face mai bine să nu te aperi, spuse omul. Tot am să te dobor.

— De ce mă crezi vinovat ?

— M-ai minţit. Dacă erai vraci, trebuia să ştii dinainte.

— Sînt vraci, nu prezicător. Și în afară de asta sînt meșter zugrăv și pietrar, ziditor de biserici și cetăți. Am încercat să te ajut pentru că și tu ai promis că mă vei ajuta să-mi văd de drum. Dacă fata a murit înainte de sosirea noastră, nu e vina mea. Între noi doi a fost o înțelegere cinstită.

— Tocmai, îl întrerupse oșteanul. Încă de pe drum ți-am făgăduit că dacă n-o vindeci, am să te omor. Nu te-ai împotrivit. Nu eu sînt cel ce necinstește înțelegerea.

Vorbeau domol și fără patimă, ca despre o întîmplare oarecare. „E nebun, își zise Toma, l-a înnebunit poate durerea sau așa o fi el de felul lui și va trebui să-l omor, altfel mă ucide el și odată cu mine îmi va nărui și biserica încă nenăscută. Mereu se vor ivi întîmplări fără noimă, iscate de oameni stupizi, îmi spunea meșterul Lorenzo, care te vor împiedica să-ți înfăptuiești lucrarea încercînd să te abată din drumul tău și silindu-te să faci altele decît ți-e rostul. Veacul e crîncen și zbuciumat, înfumurat și cîinos și ca să-ți atingi țelul trebuie să renunți la multe și să nu te abați din drumul tău nici măcar spre a face bine, cu atît mai puțin spre a face rău. Va trebui să ucizi tot ce ți se împotrivese, chiar dacă asta te va răni și te va îndurera, căci nimic sub soare nu se zămislește fără jertfă. Așa e, dar eu m-am abătut din drum ca să fac un bine și acum făptura asta stupidă îmi stă în cale pîndind clipa prielnică pentru a mă străpunge...”

— Am să te omor, repetă oșteanul cu același calm.

— Omorîndu-mă, ai să ucizi și biserica pe care voiam s-o înalț.

— Nu-mi pasă decît de ceea ce văd cu ochii mei. Nu-mi pasă de biserica ta nezidită.

„Nu mai încape îndoială, gîndi Toma resemnat, el e omul stupid pe care mi-l prevestea meșterul Lorenzo. Va trebui să-l ucid, bietul...” Îndreptă vîrfurile spadei către chipul moartei :

— Uite, zise tare, fața ei spune că pieptul îi era copt pe dinăuntru. Cu siguranță vărsa și sînge. Dealtfel o spune și așternutul...

— Nu e greu să le știi pe cele ce au fost, rînji oșteanul.

— Nu, într-adevăr. Dar eu altceva voiam să-ți spun. Soția meșterului la care am ucenicit s-a stins tot de

boala asta. Dar ea a trăit cu mult mai mult pentru că meșterul îi dădea la fiecare miez de noapte un fel de magiun în care amesteca afion cu pulbere de matostat.

Oșteanul deveni interesat. Toma, prefăcându-se că privește înspre moartă, îl urmărea cu coada ochiului și în același timp împingea încet piciorul sub măsuta scundă. Pe neașteptate, în timp ce vorbea, ridică masa cu vârful cizmei azvîrlind-o spre ușă. Odată cu ea se avîntă și el. Spada fulgeră crud, străpunse pieptul oșteanului și se înfipse în lemnul ușii. O scoase cu o smucitură scurtă. Trupul se prăbuși, își zgîrci picioarele și rămase neclintit, cu ochii bulbucați parcă a mirare. Toma șterse spada de așternutul de paie și o puse în teacă. Voi să calce opaițul spre a-l stinge, dar în ultima clipă, când cizma era gata să-l zdrobească, se răzgîndi. Îl luă și-l așează la căpățiul fetei. Se îndreptă spre ușă. Înainte de a deschide mai privi o dată chipul uluit al oșteanului. „Dumnezeu să ne ierte pe amîndoi“, murmură. Scoase calul, dar o slăbiciune neașteptată, un fel de sfîrșeală iscată din străfundurile măruntaielor îl împiedică să încalece. Se rezemă cu brațele și cu fruntea de șa. Parcă simțea încă în palma dreaptă vibrația surdă pe care trupul mare ce se încleșta de viață o transmisese timp de o fracțiune de clipă lamei implacabile de oțel. O vibrație ca un țipăt, ca o chemare, ca o rugă de pe urma căreia îl cutremura acum o milă nesfîrșită amestecată cu o greață dulceagă care-i umplea gura. Se îndreptă de șale, inspirînd adînc văzduhul curat al nopții. Calul își așează botul pe umărul lui și asta îl îmbărbătă. „E un semn, își zise, dobitoacele au și ele suflet. Calul îmi cunoaște rostul și simte chemarea drumului. Meștere Lorenzo, ai avut dreptate, nu trebuie să ne abatem, dar asta face singurătatea noastră mai grea ca o cruce...”

Încălecă. Luna stătea cu cornul în sus. Toma își făcu cruce. „Apără-mă de spaimile din mine și de miază-noaptea răspîntiilor.“ Slobozi frîul și se avîntă în galop către răsărit, unde cerul se deschidea treptat înspre culoarea nisipului.

Ochii acelui oștean bătrîn și fără minte îl urmăreau și acum. Fusesse o întîmplare tristă de care ar fi vrut să nu-și mai amintească, dar care se temea că-l va urmări toată viața. Ceea ce-l înfiora mai mult în toată istoria, era încăpățînarea lipsită de noimă a acelui om : așadar

cu adevărat și se puteau ivi din senin asemenea piedici obscure care-ți îngreuiau saturnic avîntul dacă nu te ucideau de-a dreptul. Viața, ca și fresca, îți cerea să știi dinainte și hotărît ce vrei. El știa prea bine ce voia, în pofida oricăror piedici ce s-ar mai fi putut ivi, era mîndru de această conștiință care-l făcea să se simtă puternic, se vedea printre ai lui și avea sentimentul că se află la poala unui munte al miracolelor. Îi rămînea doar să găsească poteca ce ducea în pisc.

Răsări din gînduri abia cînd ajunse dinaintea porții dinspre tîrg a curții domnești. Oștenii cu coifuri poleite, cu straie roșii cu albastru, noi, cu găitane din fir, îi încrucișară halebardele în față. Nu se putea intra, pe ce lume trăia și de unde venea de-și închipuia că la curtea domnească pătrundea oricine ?!

— Nu sînt oricine, se întunecă Toma. Sînt meșter zugrav, vin de la Veneția și vreau să vorbesc cu meșterii care lucrează aici.

— Cu ce dovedești ?

Toma ezită. Într-adevăr cu ce ar putea dovedi ? La vorbe se pricepea oricine, dar oștenii aceștia nu se mulțumeau sau poate aveau poruncă să nu se mulțumească numai cu atît. Neînduplecarea lor putea fi luată și ca un semn bun al unor rînduieli noi care stăpîneau țara. Dînșii își făceau datoria, se aflau în dreptul lor și n-avea nici o noimă să li se pună împotrivă.

— Îl caut pe un meșter pietrar pe nume Cîntic, răspunse el în sfîrșit.

— E aici, du-te, Visarioane, cheamă-l. Ziceai că ești zugrav ?

— Meșter zugrav, pietrar, aurar, alchimist și vraci.

— Înseamnă că ești de o seamă cu talianul Baptista de-i îngropat lîngă biserica papistășească.

— A murit ? tresări Toma.

— O-hooo, sînt cîțiva ani buni de atunci. S-a stins lin, de bătrînețe. În noaptea aceea s-a arătat pe cer, înspre apus, stea verde cu coadă care a trecut încet de la o zare la alta și abia înspre zori s-a stins, odată cu el.

— Și urlau cîinii, își aminti altul, și se zbuciuma păsăretul în cotețe ca de dihor.

— N-a fost om de rînd..

Toma le pierdu șirul vorbelor. O tristețe blîndă îl copleși, aplecîndu-i fruntea. Încă pe cînd apucase el calea

apusului, Baptista Vesentino se adunase, se împuținase, devenind o grămăjoară de oase în care mai pîlpîia un licăr neistovit de viață. Umbla cu o tichie neagră pe creștetul argintiu. Pășea mărunț, sprijinindu-se într-un baston subțire și alb din os de inorog. În ultimul timp îi slăbise de tot vederea încît trebuia să-și apropie lucrurile la un deget de ochi pentru a le desluși. La urcarea în scaun a lui Ștefăniță Vodă, văzuse în globul de cristal din laboratorul său un lan de grîu ale cărui boabe se scuturau pe rînd transformîndu-se în cădere în picuri de sînge. Era un sînge vîscos și întunecat căruia magistrul Baptista îi distinsese îngreșoșat miasma putredă. De atunci se ținuse departe de curte și Ștefăniță îi purtase pică din cauza asta, fără să îndrăznească însă a-l tulbura. „E bine să urmezi sfatul tatălui tău și să pleci, îi spusese el lui Toma. Dar fii înțelept și fă din exilul tău un prilej de a vedea și a pătrunde dincolo de aparența lucrurilor. Nu te întoarce înainte de a trece șapte ani. Numărul lor face parte din sistemul uneia dintre cifrele fatidice : sînt șapte virtuți cardinale în opoziție cu șapte păcate ce sînt simbolizate prin șapte animale urmate de șapte boli. Sînt șapte rugi în Tatăl nostru, șapte daruri ale sfîntului duh, șapte fericiri și șapte taine. După șapte ani e îngăduită dezgroparea morților căci carnea lor s-a făcut una cu pămîntul și le-au rămas numai oasele curate așa cum se sting amintirile din sufletul celui ce urmează cei șapte ani de ucenicie încît nu-i mai rămîne la capătul lor decît trupul istovit de truda învățăturii. Să te abandonezi și tu acestei trude, în primul an pentru a-ți desăvîrși arta desenului pe tablete, în al doilea pentru a cunoaște culorile, cinabrul, amatitul, singele de dragon și toate celelalte, în al treilea pentru a învăța să triezi culorile, în celălalt pentru a fierbe cleiurile, în al cincilea pentru a deprinde frămîntarea vopselelor și pregătirea panourilor și, în sfîrșit, în ultimii doi, pentru a pătrunde în arta nobilă și desăvîrșită a frescei. Sînt cei șapte ani ai începutului după care urmează însă alte cicluri de cîte șapte ani de învățătură căci nu se află lucru, faptură sau cuvînt de la care să nu poți dobîndi ceva pentru a-ți desăvîrși meșteșugul. Totul este să n-ajungi vreodată la închipuirea deșartă că învățătura are capăt. Dacă reușești să te resemnezi cu gîndul acesta, vei ajunge să cunoști nespuse de multe lucruri pe care foarte puțini le știu iar oamenii

te vor numi magistrul și te vor lăsa singur dacă nu cumva vor socoti mai comod pentru liniștea lor să te ardă pe rug...”

Ostașii pălăvrăgeau molcom în soarele sfârșitului de vară. Se fereau să ridice glasurile pentru a nu tulbura liniștea îndurerată a domniței Anca. Stimulați de amintirea ciudatului dascăl, evocau mereu alte întâmplări legate de numele lui. Cineva își aminti că, după înmormântarea magistrului, toate pietrele funerare din preajma bisericii papistășești se scufundaseră mai bine de o palmă. Amănuntul părea să confirme opinia furișată în șoaptă după care dascălul n-ar fi fost tocmai străin de anumite relații satanice. Toma însă nu-i mai asculta. Stătea și el în fața lor și se bucura de dezmiardarea soarelui, dar gândul i se întorsese brusc în sine. Le prețui deodată toate, limpede și scurt: se întorsese alt om după o lipsă de șapte ani și își aflase mama și dascălul strămutați în corturile dreptilor iar tatăl gata de a purcede și dînsul într-acolo. Îi rămăsese o soră care nu putea fi lăsată de izbeliște și un dor nestins de a înălța o biserică nemaivăzută cu voia și ajutorul lui Dumnezeu, dar mai ales a unui domn care nu-l cunoștea și, după câte se părea, n-avea vreme pentru închipuirile sale. Cînd trase linia și văzu că la socoteală nu-i rămîneau decît voința și încrederea în sine, se încrîncenă. Dacă pînă atunci mai avusese clipe de îndoială, din acel ceas hotărîrea lui rămase neclintită și, pentru cîteva clipe, ca și cînd s-ar fi aflat singur într-o odaie, văzu ca într-o oglindă oraculară tot ce avea de făcut. Cînd meșterul își făcu loc printre ostașii de la poartă, fu sigur că era Cîntic și-i făcu semn să se apropie ca și cum s-ar fi cunoscut de ani.

— Să mergem la han, îi spuse, avem de vorbit.

Pietrarul îl privi uluit pe acel străin ciudat care vorbea atît de bine moldovenește și îl urmă tăcut, înciudat pe el însuși din cauza unui soi de teamă ascunsă care-i gîtuia întrebările. Hanul Domnesc era plin de drumeți și de negustori care cinsteau aldămașurile. Își făcură loc la o masă lungă. Toma ceru vin și pastramă, pe urmă se cufundă în tăcere ca și cum ar fi uitat de Cîntic. Cerceta pe rînd și fără grabă înfățișarea mușteriilor, ciulea urechile pentru a le desluși vorbele din rumoarea încăperii și, în sfîrșit, rămase urmărind una din slugile hanului, un băiat firav de vreo treisprezece ani, cu ochi în-

spăimîntați și mari, pe care toți îl porunceau de colo-colo. Cînd nu mai prididea cu dusul și adusul și ajungea să încurce oalele de lut cu blidele și pe cele pline cu cele goale, se găsea mereu cineva să-i ardă cîte o palmă după ceafă. Copilul clipea des, își înghițea plînsul și ghemul lacrimilor i se vedea săltînd înspăimîntat de-a lungul gîtului subțiratic.

— Spuneai că avem de vorbit, îndrăzni Cîntic. M-ai chemat aici și nici nu te cunosc.

Toma îl privi ca și cînd atunci și-ar fi amintit de el.

— De unde ești, meștere Cîntic ? îl întrebă.

— De la Orhei. Dar de unde mă cunoști ?

— Și pe piatra de Orhei ai deprins meșteșugul ? urmă Toma netulburat.

— Da.

Toma înclină capul mulțumit.

— Asta e bine, spuse mai mult pentru sine.

O fată scundă și voinică sub pasul căreia duduiau dușumelele le puse dinainte vinul și pastrama. Băiatul cel firav le aduse pîinea.

— Al cui ești tu, voinice ? întrebă Toma.

Copilul aruncă o uitătură speriată fetei.

— Al nimănui, șopti.

— Ai lui au murit toți de ciumă, lămuri fata.

Toma îl privi trist și, după ce băiatul se îndepărtă, ciocni cu pietrarul, bău cîteva înghițituri și se apucă să mănînce. Mîncau amîndoi în tăcere, iscodindu-se pe furîș. Cînd socoti că se săturase, Toma mai încercă o dată vinul, de data această mai temeinic, și se bucură regăsind în tăria lui soarele Moldovei. Își puse palmele pe masă și începu să întrebe domol, fără să arate vreun interes deosebit, o seamă de lucruri ciudate și, la prima vedere, fără nici o legătură între ele : ce credea meșterul, ce cusur ar putea să aibă marmura care răsună mai ascuțit cînd o lucrezi, cîte feluri de dălți și de ciocane folosea, în cîte soiuri de piatră lucrase, cum își călea dălțile și cu ce fel de lemn făcea focul pentru asemenea lucrare, ce obișnuia să mănînce în zori, înainte de a se apuca de treabă, care erau cele trei zile din luna lui mai în care, deși nu erau sărbători, nu trebuia să lucrezi fiind ele zile nefaste ? La sfîrșit îl întrebă dacă se temea de întuneric și cum meșterul răspunse că da, Toma se bucură pentru că socotea firesc ca omul să se teamă de întuneric și el

avea nevoie de un tovarăș care să fie un om adevărat și firesc.

— Eu nu mă tem, spuse Toma, și tocmai de aceea ai să-mi fii tovarăș în lucrarea pe care o plănuiesc. Teamă ta și neînfricarea mea vor ține departe și vor face nevătămătoare puterile răului care se împotrivesc oricărei zidiri durate să înfrunte veacurile.

Pietrarului i se tăie răsuflarea ca și când s-ar fi scufundat pe neașteptate într-o apă prea rece :

— Vrei să înfruntăm veacurile ? șopti.

— Te sperie gândul ?

— Oare nu e o sumeție neîngăduită ? se îndoii meșterul.

— Neîngăduită de cine ?

— De Dumnezeu, care ne-a sortit clipei.

— Voința lui Dumnezeu nu mi-e cunoscută, dar eu nu mă socotesc sortit clipei și mă sumețesc să pășesc dincolo de ea.

Cîntic rămase mut. Ceea ce auzise i se părea o enormă blasfemie și era stupefiat că fulgerul miniei divine încă nu-l despicasă pe omul de lîngă el. Pe de altă parte trebuia să recunoască, cu o tresărire secretă de spaimă, că îndrăzneala nebună a acestui străin frumos, cu mâini puternice și prelungi, îi transmitea o înfiorare plăcută.

— Te temi, zîmbi Toma.

— Poate că mă tem, recunoscui pietrarul. Ai învățatură papistășească și nu știu dacă se cade să-i dai viață aici.

— Înainte de a pleca, mi-am început învățătura aici. În apus am deprins meșteșugul, dar harul fără de care nimic nu dăinuie a rămas al locului și lui îi voi da întru-chipare. Se aplecă puțin înspre Cîntic și adăugă cu un glas mai tainic : Și apoi să știi că frumusețea nu se supune legilor, fie ele papistășești ori de orice alt fel. Frumusețea e însuși Dumnezeu, cel care face legile, nu li se supune.

Tainica și plăcuta înfiorare care-l încerca pe meșter se transformă într-un tremur interior ca un fel de frig al sufletului. Nu s-ar fi mirat să înceapă a-i clănțăni dinții cu toată căldura și aburii din încăperea scundă a hanului.

— Mă gîndesc, spuse el gîtuit, că poate ești însuși diavolul trimis să mă ispitească.

— Diavolul îi ispitește numai pe cei care trăiesc zi și noapte cu frica lui, după cum lui Dumnezeu nu-i place să-i pună la încercare decît pe cei ce nu se îndoiesc niciodată. Eu nu sînt nici înger, nici satană. Sînt un om care se deosebește poate de alții printr-un oarecare har, dar care se îndoiește de tot atîtea lucruri cîte sînt și cele în care crede. Numele meu este Toma, iar al surorii mele Mușa.

Ultimele cuvinte căzură ca o lovitură de par. Lumea începu să se clatine și aerul încropit cu aburi de vin să clocotească. Pentru cîteva clipe meșterul pietrar îl aținti cu ochii holbați, nemaiavînd nici o îndoială că se afla în fața diavolului. Pe urmă își puse coatele pe masă și își ascunse obrazul în palmele crăpate. Rămase astfel ca și cînd ar fi plîns, iar Toma se aplecă înspre el și începu să-i vorbească rar, în șoaptă, încît negustorul de pește care stătuse tot timpul la masa de alături fără să se atingă de oala de lut dinaintea sa nu mai desluși nici un cuvînt din discuția pe care pînă atunci o urmărise fără a fi luat în seamă de cei doi.

Către amiază, cînd ieșiră iar în soarele limpede al uliței aveau amîndoi credința că dobîndiseră o victorie. Ochii pietrarului străluceau de bucurie și-i venea să-l ia pe Toma pe după cap, dar o sfială încă nebiruită în fața ținutei și a veșmintelor apusene ale acestuia îl împiedicau. Toma era ușor amețit și se simțea puternic. Ceva nevăzut, dar ghicit în toate cele din jur, în limpezimea cerului, în fulgerarea apei Sucevei departe, în vale, chiar în acest Cîntic mare și blînd, un fel de duh al locului, ceva risipit peste tot, de la furnici pînă la oștenii ce păzeau poarta lui Vodă, îi dădeau certitudinea că va învinge.

— Vodă cum e ? întrebă, și de fapt cu aceasta — abia acum — începu să-și stîmpere cea mai arzătoare dintre curiozități.

— Vodă e aspru și iute la mînie în trebile țării. Altfel luminat și iubitor al cărților.

— Are obicei să verse sînge nevinovat ?

Cîntic șovăi :

— Mnu... n-am auzit... Dar nu-mi bag mîna-n foc că n-ar face-o. Puterea slăbește pînă la urmă mintea multora.

— Arată a om a cărui minte poate slăbi ?

— Iaca la asta mă tem că n-oi ști ce să-ți răspund. Eu mă pricep la pietre, la oameni mai puțin. Dar tu ești și vraci și-ți vei putea răspunde singur când te vei afla în preajma sa.

— E greu de ajuns acolo ?

— Acuma da. S-a tras în cetate, cernit de moartea doamnei și înrâncenat de războiul din Ardeal. Așteaptă vestea de supunere a bistrițenilor și a brașovenilor, iar dacă ea nu va veni, se zice că va porni el însuși să-i supună chiar de va fi s-o facă asupra iernii. Cred că ți-ar fi cu neputință să pătrunzi. În curtea din târg a mai rămas doar domnița Ancuța, cernită și ea, cu ochii storși de plîns. Șade toată ziua închisă cu două, trei jupînițe și coase patrafire și antimise.

— Aș putea să-i desenez niște modele noi care ar face fala oricărei biserici.

Cîntic clătină din cap cu tristețe :

— Nu primește pe nimeni. Nu mai departe decît ieri nu și-a primit nici duhovnicul. Și-a trimis cămărașul să-i spună că dînsa nu socotește că ar avea ceva de împărtășit de vreme ce abia se pregătește încă pentru a păcătui. De pe urma unor asemenea vorbe la curte a început să se tîrască șoapta că domnița ar fi slăbit de minte după moartea doamnei Maria. Dumnezeu știe... Se petrec lucruri despre care mulți zic că n-ar fi cu cale să se petreacă. Se zice, de pildă, că, de pe acum, cînd încă nici n-a apucat să se răcească trupul doamnei sub lespedea de la Putna, Vodă se gîndește la alta, aflată undeva dincolo de hotare. Alții îl osîndesc pentru războaiele din Ardeal care ar fi ostenitoare pentru țară. Alții, pe de altă parte, îl socotesc un înțelept, meșter în capcane politicești și viteaz. Oricum, pentru lucrarea aceea de care mi-ai vorbit cred că mai avem de așteptat. Va mai curge multă apă pe valea Sucevei pînă cînd să afle de știința și harul tău ca să te cheme la dînsul. Cred că e bine să mai așteptăm...

Se despărțiră la poarta curții. Toma rămase îngîndurat. Ceea ce-i spusese Cîntic era adevărat : vremurile păreau ostile pentru a întruchipa un vis, ceea ce nu însemna însă că era hotărît să aștepte. Poate o cale de a pătrunde să se afle tot pe la domnița Anca. În ciuda șoptelor de la curte, el n-o socotea slabă de minte, ci, dimpotrivă, ceva din cuvintele ei răspunsese în sufletul

lui unde atinsese o coardă ce vibrase admirativ. Tresărise atunci ca și când ar fi recunoscut după semne oculte, într-o mulțime dușmănoasă, pe cineva care venea din lumea aceluiași fel de a gândi ca și el. Presimțea în domnița Anca un posibil aliat. Nu avea de gând să aștepte și singurul lucru care îl preocupa era să afle o punte care să-l treacă peste prăpastia dintre el și curte.

Puntea coborî oarecum de la sine, cu mult mai repede decît se așteptase el însuși și cu totul împotriva previziunilor lui Cîntic. Petrecu cîteva zile închis în sine și între pereții atelierului. Își înjgheba rafturi și zidi un cuptor alchimic. Ieși doar cît să-și cumpere oale de pământ de toate mărimile, vase de sticlă de forme ciudate de la un negustor genovez de pe Ulița Armenească, iar de la niște iconari un braț de scînduri albe de tei crescut pe loc înalt și uscat. O vreme se cufundă în prepararea lor împotriva cariilor : le gelui și le ținu în rachiu amestecat cu arsenic la care adăugă acetat venețian de aramă ca să se zvînte mai repede. Pînă se uscară, hălădui vreo două zile prin împrejurimi adunînd curpeni, scoarță de nuc, de ulm și de arin, rășină de cireș și de brad, șofran, drobușor și roibă. Întîrzia prin pajiști însorite, se înfunda prin răcoarea pădurilor ori se oprea îndelung pe culmi de dealuri de pe care se zăreau depărtările tremurînd într-un abur albăstrui. Se apropia tiptil contemplînd nemîșcat vreo șopîrlă încremenită pe o piatră în soare și tresărea de plăcere cînd descoperea în culcușurile lor umede pălăriile roșii ale ciupercilor veninoase. După anii petrecuți între ape și ziduri de piatră, exuberanța culorilor de aici îl năucea în unele clipe pînă la deznădejde, făcîndu-l să se întrebe ce rost mai avea să se zdrobească pregătind culori de vreme ce nimic nu putea întrece piciorul cocoșului cel galben sclipitor, sîngele aprins al voinicului, purpura macilor, albastrul cerului, al garoafelor sălbatice ori al cicorii, verdele cetinilor și al pajiștilor... Cînd venea acasă alegea, pisa, pune la uscat, așeza în ulcele. Nu mai vorbea nici cu tatăl său, care mereu o întreba pe Mușa despre el și uită de Cîntic, care-și luă inima-n dinți și începu să le vină în casă. Pietrarul ajunsese să aibă față de el o venerație amestecată cu o ușoară teamă. „Poate că l-am supărat cu ceva“, gîndea el cu glas tare în fața Mușei. Fata rîdea luîndu-i între palmele mici, mirosind a busuioc, chipul aspru și

colțuros : ea îl cunoștea pe Toma și știa că acum îl frământa ceva, căuta ceva și pînă nu va găsi ce căuta cu greu se va mai arăta și va mai vorbi. Începură să zăbovească îndelung laolaltă pînă cînd stelele treceau de cumpăna nopții. Nu se mai auzeau decît cîinii stîrniți de vreun călăreț tîrziu care se încumeta prin întunericul tîrgului. După o asemenea noapte arsă de dragoste, ieșiră pe vîrfuri, temîndu-se de veghea chinuită a bătrînului. În văzduhul rece al toamnei răsărise luceafărul de ziuă. Fereastra atelierului din fundul curții era încă luminată. Mușa îl luă de mînă și se furișară înfiorați pînă acolo. Priveau crispați, cu mîinile încleștate una într-alta și cu sudoarea brobonindu-le treptat frunțile. Toma, gol pînă la brîu, în niște nădragi peticiți și desculț, pisa cu o mînă cărbuni într-un vas de piatră iar cu cealaltă lăsa să curgă încet dintr-o ulcică un fir subțire de lichid întunecat cu reflexe albastrui. Chipul frumos îi era tras, cu cearcane mari de neodihnă și cu părul în neorînduială. Pe vatră, într-un blid larg de pămînt, o grămadă de curpeni se transforma încet în cărbuni. Focul stătea să se stingă și atunci Toma lăsă pisălogul și ulcica și luă un săculeț de piele din care-și vărsă în palmă o pulbere liliachie. Se apropie de vatră și o azvîrli în spuză. Tîșni o flacără înaltă care înfierbîntă deodată aerul. Cei doi se traseră înapoi gîtuiți de groază. „Ai văzut ?“ șuieră Cîntic și abia atunci Mușa fu sigură că văzuse înălțîndu-se odată cu flacăra, o făptură subțire și unduioasă, verde și cu ochi galbeni ca de mîță care se tot lungi apoi destrămîndu-se sub grinzile tavanului. Nu știau dacă Toma voise s-o stîrnească sau se iscase singură din împreunarea focului cu pulberea liliachie, nu știau dacă era duh binevoitor sau iasmă a întunecimii, dar un clește ca de rădașcă le strînse gîtlejurile cînd o deslușiră filfiind în jurul acoperișului și pe sub streșini. Se îndepărtară grăbiți, împotrivindu-se din răspuțeri îndemnului aproape dureros de a fugi, știind că nimic nu putea fi mai nesocotit în asemenea clipe decît fuga. La poarta dinspre uliță, fata cuprinse mîinile pietrarului. „Să nu spui nimănui“, se rugă ea. „N-am să spun“, promise meșterul cu glasul înecat. „I-am făgăduit și de acum voi rămîne legat de el, dar Dumnezeu să ne apere...“ Se despărțiră greu, apăsați de spaime. Mușa se strecură în odaia ei. Lăsă ușa crăpată. Îl văzu venind din atelier odată cu lumina ce-

nușie a zorilor. Era adus de spate ca un bătrîn, părea stors de puteri și înfrigurat. Fata se furișă pe urmele lui și îi duse un ulcior de lapte cald. „Îi fi ostenit...” Toma luă ulciorul cu amîndouă mîinile. Îi zîmbi ca de departe, cu un fel de tristețe. Bău cu lăcomie fără să-și ia ochii de pe ea, șezînd pe dunga patului. „Ești o fată bună”, îi spuse, înapoindu-i ulciorul. „Cu Cîntic te-ai mai văzut?” „Văzut. Și în seara asta a fost aici, dar s-a sfiit să te tulbure.” „Bine a făcut. Să nu mă tulburați, spuse el grav. Și să-i spui că nu mai avem mult...” „Am să-i spun”, murmură ea, fără să-i înțeleagă însă gîndul. Pe urmă el se întinse și în aceeași clipă se prăbuși în somn. Mușa făcu asupra-i semnul crucii și se îndepărtă pe vîrfuri, fulgerată de întrebări înfricoșate sortite să rămînă fără dezlegare.

Către amiază Toma se trezi cu sentimentul că avea de îndeplinit un lucru ce nu suferea amîinare. Își aminti de gîndul ce-i țiuse toată noaptea ca un tîntar ascuns în dosul frunții : avea nevoie de un ucenic. Lucrul începea să se adune, erau de pe acum o mulțime de treburi mărunte care îi răpeau timp și pe care le-ar fi putut încredința altuia. Se duse de-a dreptul la Hanul Domnesc. Negustorul de pește care-și pierdea vremea prin preajmă se luă după el de cum îl văzu. Toma nu-l băgă în seamă. De cum intrase îl căutase din ochi pe copilul care-i slugărea pe toți. Negustorul se trase mai aproape.

— Vii de departe ?

— De la apus, din cetatea Veneției.

— Drum lung. Pînă acolo nu mă poartă negoțul meu...

— Care-i negoțul domniei tale ?

— Peștele. Îl iau de la Chilia și urc cu el pînă către Lwow și Cracovia.

Toma se aplecă puțin înspre el. Nările subțiri îi fremătară adulmecînd. „Ăsta-i negustor de pește, își zise, cum sînt eu de piei de cloșcă.”

— Dar domnia ta cu ce te îndeletnicești, dacă-mi îngădui ? întrebă negustorul.

— După împrejurări. Sînt meșter zugrav și zidar, dar și alchimist și vraci, iar la nevoie pot deveni ucigaș de iscoade.

Celălalt îl privi uluit, apoi izbucni într-un rîs zgomotos și lipsit de veselie :

— Iscoadele nu sînt plăcute nimănui, spuse, dar Toma nu-i mai dădu apă la moară.

Un negustor braşovean cu trei cară nemţeşti în care aducea butoaie cu pălării de Pojon se opri în faţa hanului. Intră cu surugiii lui şi umplură încăperea de zgomot poftind mîncare şi bere de la sladniţa din Baia despre care aflate că s-ar găsi la acest han. Negustorul de peşte îşi luă oala de lut din care încă nu gustase şi se mută lîngă ei. Toma se bucură. Îl căută iar pe copil şi-l descoperi păşind ca pe ouă, aducînd cămile pe care se prelingea spuma albă de bere. Li se puse dinainte şi mîncarea. Cînd noii veniţi nu părură a mai pofti ceva, copilul se trase într-un ungher şi se apucă să încresteze o bîtă de corn începută mai de mult.

— Voinice, vino-ncoace, îl chemă Toma. Adu şi bîta.

Copilul se supuse. Toma privi îndelung creştăturile mărunte şi regulate înfăţişînd pe fiecare rînd altă închi-puire, soare, cruce, floare, stea, cruce în soare sau stele-ngemănate.

— Îţi place să împodobeşti lucrurile ?

— Îmi place.

— Ai mai împodobit şi altele ori numai băţul ăsta ?

— Am încrestat multe, dar le-am dat la copii, ce să fac cu ele ?

— Îţi place aici la han ?

Copilul coborî fruntea fără să răspundă. Buza de jos îi tremura imperceptibil.

Toma se ridică, se duse la vatră, luă un cărbune şi se apucă să deseneze pe perete. Făcu întîi un cerc mare şi în el împleti din linii o frînghie care se încolăcea, se răsucea, dădea ocol înăuntrul cercului, revenea de unde plecase pentru a se răsuci din nou pînă cînd nu mai rămase nici un loc gol. Negustorul braşovean cu surugiii lui şi cu negustorul de peşte tăcură, urmărindu-l curioşi, tăcură şi ceilalţi muşterii şi, atras de liniştea nefirească, se ivi şi hangiul cu celelalte slugi. Toma lucra liniştit, fără să-i vadă, ca şi cînd n-ar fi fost decît el şi băiatul. Cînd isprăvi îi întinse cărbunele :

— Poţi să faci şi tu ?

Copilul ezită o clipă, pe urmă se apucă şi el să deseneze. Mîna i se mişca mai încet, dar fără să şovăie. Cercul ieşi mai turtit în partea de sus, frînghia se ră-

sucea mai puțin mlădioasă, dar în cele din urmă izbuti să umple întregul cerc. Toma se întoarse spre hangiu :

— Cît să-ți dau ca să-mi lași băiatul ăsta ?

— Nu-l dau. Am nevoie de el.

— Ce simbrie îi dai ?

Hangiul rîse ca de-o nerozie :

— Ce simbrie ?! Îl îmbrac și-l hrănesc, nu-i destul ?

— Bun. Atunci zece ducați de aur e un negoț minunat pentru mintea ta îmbîcsită de osînză.

Hangiul voi să se împotrivească, dar Toma începuse să-i numere banii. Îi lăasă să cadă cîte unul pe masa udă și, cu fiecare clinchet de galben, hangiul se apropia cu un pas.

— Asta e, îi spuse după ce căzu și ultimul ban. Peste ce vezi aici ți-aș mai da doar o înțepătură de spadă. Rămîi cu bine.

Luă copilul de mîna și ieșiră. Pășea repede ca și cum s-ar fi temut să nu se ivească cineva să-l revendice. Băiatul se străduia să se țină de pasul său lung.

— Cum te cheamă ? îl întrebă Toma.

— Marcu.

— Pe mine Toma. Am să-ți fiu dascăl, dar poți să mă socotești și un frate oleacă mai mare. Dacă ai să mă asculți, ai să ajungi într-o zi meșter iscusit.

Ochii albaștri ai copilului îl priveau cu o expresie vecină cu adorația. Era atît de fericit că scăpase de slugăreala de la han încît i se părea o nelegiuire însuși gîndul de a nu-i da ascultare meșterului. Acasă, Toma îl lăasă întîi în seama Mușei să-l spele și să-i dea de mîncare. Pe urmă îl luă în atelier unde se afla în toi cu prepararea culorilor. Marcu îl urmărea fascinat. Astea, îi spunea Toma în timp ce-și vedea de treabă, sînt vasele de piatră pentru zdrobit. Acelea subțiri și răsucite sau cele bortoase de colo sînt din sticlă și servesc la fiert. În ele se nasc de obicei substanțele noi. Mai sînt și cele de pămînt, mai ieftine, dar scumpe cînd nu le ai la îndemîna. Tu însă stai și te uită pînă te înveți cu fiecare lucru de aici. Să nu umbli cu vreunul fără știrea mea că s-ar putea să slobozi vreun duh.

— Sînt duhuri ?

— Fiecare lucru își are un duh al lui. Fără să vrei poți să-l slobozi și atunci se mai întîmplă și pozne.

— Eu am văzut ciuma, spuse deodată copilul cu un fel de mîndrie.

— Cum așa ?

— Cînd a venit de-a luat-o pe mămuca n-am văzut-o că era noapte și dormeam, dar cînd l-a luat pe tătucu era în zori și mă trezisem că horcăia. Pe urmă a intrat și ea și am văzut-o.

— Cum arată ?

— Are cap de om cu coarne de bou și o coadă de șarpe cu un ghimpe în capăt. S-a apropiat de tătucu și a dat să-l înțepe cu ghimpele. Eram atît de aproape încît simțeam cum îi pute suflarea și atunci n-am mai știut de mine. Cînd m-am trezit plecase și tătucu era mort.

— Să ții minte cum arăta. Pe prima scîndură pe care o gătesc de pregătit am s-o zugrăvesc.

— De ce s-o mai zugrăvești ? tresări Marcu.

— O zugrăvesc într-o icoană cu sfîntul Haralambie, ocrotitorul de ciumă. Ca s-o supună...

Băiatul se liniști. Ideea însă îl umplu pe Toma de neastîmpăr. Chiar atunci se apucă să prepare un panou și Marcu avu prilej să-l ajute pentru întîia dată. Chituiră cu grijă toate șanțulețele, încleiară scîndura cu clei de cegă greu mirositor și o îmbrăcară într-o pînză de in pe care se străduiră s-o întindă cît mai bine.

— Pentru asta, îi spuse Toma, să cauți întotdeauna pînză mai veche pentru că e mai moale și se așază mai ușor.

Dădură apoi fața cu un strat de lapte gros de alabastru.

— O punem aici, departe de foc, să se zvînte domol. Mîine iei din coșul de colo barba ursului, faci șomoioage și o lustruiești. Și cu asta cred că ai învățat o treabă. Icoana următoare o pregătești singur.

Se însera și nu se mai apucară de altceva. Îl duse în casă și îi așternu într-un ungher al odăii în care dormea și el.

— Hangiul unde te culca ?

— În iesle. Uneori mai erau și alții, slujitori, surugii, dar cînd rămîneam singur nădușeam de frică pînă să adorm.

— De ce ? Doar ieslea e culcuș sfînțit, în ea a înnoptat întîia dată și domnul nostru Isus Cristos.

— Știu, dar veneau blajinii. Îi simțeam cum se aleargă peste mine și nu puteam să strig fiindcă mi se încheșta gura de fiecare dată.

— Ți se va fi părut. Poate erau șoareci.

— Nu erau șoareci. I-am văzut la lumina lunii. Aveau numai cap de șoarece, dar trupul mic-mărunțel le era de om.

— Aici poți să dormi fără teamă : casa e de lemn. Blajinii nu sălășluiesc decît în ziduri de pămînt. Sînt aduși din rîpi, odată cu lutul. Dar nu fac nici un rău, te-ai temut degeaba...

Se gîndi însă că nici lui nu i-ar fi fost la îndemîină să-i simtă alergînd de-a lungul trupului. Dar el nu-i simțise și nu-i văzuse niciodată. Copilul acesta se dove-dea poate mai norocos. Cu asemenea gînduri îl află Mușă cînd intră să-l vestească de sosirea a trei ostași care așteptau în uliță nevrînd să descalece.

Toma ieși în capul gol și în cămașă. Se întunecase și se vedeau stelele.

— Domnia ta ești străinul de la Veneția ?

— Am venit nu de mult de la Veneția, dar nu sînt străin.

— Ești vraci și zugrav ?

— Sînt și ceea ce spui.

— Porunca lui Vodă. Să te înfățișezi dinaintea Măriei Sale. Te însoțim.

— În ce pricină ?

— Ai s-o afli acolo.

— La ceasul acesta ?

— Îndată. Măria Sa veghează și noaptea.

Toma îi privi cîteva clipe tăcut. I se uscaser gura. Își dădea seama că puntea pe care o căuta coborîse. Nu-i rămînea decît s-o treacă. Un cal sforăi, scurmînd pămîntul cu copita. Toma se smulse din loc și intră în casă. Își lustrui în grabă cizmele și își încheie pîntenii. Se îmbracă în tunica vișinie. În locul spadei își puse cingătoarea de argint cu pumnalul subțire, cizelat, care i se lăsa pe coapsă. Își aruncă pe umeri pelerina neagră și își luă bereta. Marcu se ridică în așternut :

— Unde pleci, meștere ?

— Mă cheamă Vodă.

— Vrea să te închidă ?

— Nu. Vrea să-i zidesc o biserică.

— Și pentru asta te cheamă noaptea ?

— Și eu și Vodă avem obicei să veghem noaptea. Ai să te înveți și tu. Acum culcă-te, dimineată am să-ți spun ce avem de făcut.

Călăreau tăcuți. Străbătură târgul pustiu, pe urmă ostașii apucară pe scurtătură. Se lăsară în vale, trecură pîrîul Cacainei tulburîndu-l cu copitele și stîrnind miasmele care zăceau pe fund, apoi se înșiruiră pe cărarea ce urca spre cetate. Tropăiră pe podul sub care se vedeau sclipind în întuneric țepușele de fier de pe fundul șanțului larg și intrară pe podul ridicător. Erau așteptați. Grapa porții se ridică dinaintea lor. Între a doua și a treia poartă, un străjer îi luminează chipul cu un felinar. În curtea dinăuntru descălecară. Cineva bătu de două ori într-o toacă de fier. Din întuneric se ivi un cămăraș tînăr.

— Urmează-mă.

Urcară o scară strîmtă de piatră înșurubată în zid. Trecură pe dinaintea paraclisului. În fața altarului ardeau lumînări în sfeșnice de argint. Se auzea un glas de bătrîn psalmodiind monoton, pe nas. Cămărașul îl lăsă să aștepte în fața ușii sălii celei mari, străjuită de doi halebardieri neclintiți. Cînd pătrunse dincolo dînd deoparte draperia grea de brocart, Toma apucă să vadă pardoseala din cărămizi smălțuite așezate în dungă. Se bucură. Cunoștea meșteșugul și chipul acesta de a așeza cărămizile numit *spina di pesce*. Dar cămărașul se întoarse îndată și dînd deoparte perdeaua îi făcu semn.

— Te oprești la zece pași în fața lui, îi șopti el în timp ce-i trecea pe dinainte.

Într-o liniște desăvîrșită, Toma păși semeț, zornăindu-și pintenii de-a lungul sălii vaste. În celălalt capăt, Vodă îl aștepta în jîțul înalt, ca de strană, care purta semnul soarelui în vîrfurile spătarului. Nu avea coroană, era înveșmîntat în negru, păru-i lucea auriu în lumina făcliilor și ochii îi erau puțin îngustați ca și cînd ar fi vrut să-și întipărească bine în minte chipul celui ce se apropia. Nici Toma nu-și lua privirile de la el și de aceea mai mult ghicea decît vedea cele două șiruri de boieri printre care trecea. Cînd socoti că se afla la zece pași de treptele tronului se opri, se descoperi și se înclină adînc. Rămase apoi nemișcat, ținîndu-și bereta în dreptul inimii. Sprîncenele lui Vodă tremurară puțin a încrun-

tare. Se priviră astfel cîteva clipe tăcuți, ochi în ochi, pe urmă Vodă își trecu topuzul în stînga și întinse încet mîna dreaptă. Toma se apropie, puse un genunchi la pămînt și sărută inelul cu pecete. Se ridică și se îndepărtă de-a îndărătelea zece pași.

— Ești Toma, feciorul lui Cehan cel Bătrîn ?

— Da, Măria Ta.

— Am auzit că știi să faci un desen nespus de greu înfățișînd tot felul de încolăcirii de frînghii care umplu un cerc.

— Măria Ta ar trebui să așeze la Hanul Domnesc o iscoadă pe măsura înțelepciunii și strălucirii Măriei Tale. Acela de acuma care se dă drept negustor de pește nu miroase decît a prostie nicidecum a pește și într-o zi va sfîrși străpuns de o spadă așa precum o și merită. Pe lîngă lucrurile pe care știu să le fac, cel despre care ți-a spus nevolnicul acela e ca un singur spic într-un lan.

Sprîncenele lui Vodă se apropiară și mai mult de rădăcina nasului născînd între ele o cută scurtă. În tăcerea care se lăsă, se auzi sfîrîind fitilul unei lumînări.

— Îmi pari cam trufaș, zugravule, spuse într-un tîrziu cu o blîndețe care ascundea un început de mînie sau poate de neliniște, oricum, un sentiment de care nici el însuși nu-și dădea prea bine seama.

— Nu, Măria Ta, ci știu doar cît prețuiesc.

— E același lucru spus cu alte vorbe.

— Lucrurile își schimbă înfățișarea, Măria Ta, după locul din care le privești. Jilțul Măriei Tale, privit de aici, de unde-l bat făcliile, își arată toată măreția și strălucirea. De dincoace, de unde cad asupra-i umbrele cinstiților boieri, pare mai întunecat și mai tainic.

Șirul boierilor fremătă abia auzit. Sub mustața bălaie a lui Vodă clipi un zîmbet.

— Ai limbă lungă, meștere. Cum e cu slujitorul de se plînge Bumbotă, hangiul, că i l-ai răpit ?

— N-a mai adăugat nimic peste plîngerea asta ?

— Nimic.

— Dar iscoada, Măria Ta ?

— Iscoada a spus că l-ai plătit cu zece ducăți de Veneția.

— Așa e. Înseamnă că e numai prost, nu și necinstit. Am socotit, Măria Ta că zece ducăți sînt destui pentru

a răscumpăra un copil al nimănui căruia nu-i plătea nici o simbrie.

— Îl hrănea și-l îmbrăca. Tu îi dai oare mai mult, meștere ?

— Îl hrănea, Măria Ta, pentru că nehrănit murea și-l îmbrăca pentru că în pielea goală nu se putea înfățișa dinaintea mușteriiilor. Eu însă am să-l inițiez în arte, ceea ce e cu totul altceva decît a căra blide. Copilul are har și ar fi fost păcat să-l las să se piardă. Dacă socotești că acesta e un păcat, sînt gata să mă supun osîndei Măriei Tale.

Vodă îl privi gînditor.

— Rămîi așa, meștere, îi spuse, mai avem de vorbit. Se întoarse spre diacul care aștepta alături : Mai departe. Unde am ajuns ?

Toma se trase în coada șirului de boieri. Îl stînghereau ochii lor care-l iscodeau fără sfială. Desluși expresii discret ironice, altele răutăcioase, altele chiar încărcate de ură. Unele pizmașe. „De ce ? se întrebă. Doar nici nu le-am arătat încă ce pot...” Pe urmă își aminti însă că Vodă nu-l certase și nici nu-i spusese să plece, iar ei se așteptaseră poate la cu totul altceva. În ochii unui singur boier simți, pe lîngă interes, și o anume simpatie : stătea în fruntea șirului, în imediata apropiere a lui Vodă și semăna oarecum cu Johan Fuchs. Același trup voinic și chip rotund, cu obraji plini. Ochi mari, întunecați, în care putea încape mînie, dar, după toate semnele, nu și răutate. Sprîncene groase, zburlite, ca și barba mare, neagră, sîrmoasă. După gherdanul cu lanț de aur și toiagul aurit își dădu seama că era marele logofăt. Alături, mitropolitul. Măreț și acesta, cu umeri largi și barba castanie roșcată, ca blana de veveriță, acoperindu-i pieptul. Cu o tresărire de uimire, Toma distinse în ochii lui un surîs complice. Putea fi însă o părere după cum părere putea fi și ostilitatea din ochii altora. „Prea devreme am început să-mi bat capul cu ei, gîndi. Mă pot înșela. Să-i văd la treabă, să-i aud vorbind, să trăiesc o vreme printre ei și atunci abia am să încep să-i cunosc...” Își roti privirile prin sală. Îi plăcură brîiele din plăci smălțuite vișiniu și galben care înconjurau pereții, covoarele, sfeșnicele de argint cizelat, lucrătura mărunță din lemnul jilțurilor boierești, dar mai ales cele două sobe mari, putînd înghiți fiecare cîte un

car de lemne odată, cu cahlele lor smălțuite, împodobite cu stema țării, cu cavaleri în armuri ori cu zgriptori. Asemenea sobe nu văzuse în apus și-l ispiti gândul de a-l căuta pe meșterul care le ridicase spre a învăța și acest meșteșug.

Vodă părea să fi terminat și atunci se auzi glasul marelui logofăt :

— Mai e scrisoarea către bistrițeni, Măria Ta.

Domnul rîse scurt, cu obidă :

— Marele logofăt Toader Bubuiog, le vorbi el boierilor, își închipuie că pot uita rușinea și înfruntarea ! Împunse cu degetul către diac : Scrie după cele cuvenite de începătură : „Dumneavoastră credincioșii noștri în adevăr iubiți...” E bine așa : în adevăr iubiți ?

— Ești prea milostiv, Doamne, și le faci prea mare cinste, se auzi un glas. Să nu creadă că sîntem slabi și-i lingușim.

— Nu, să nu creadă, rînji Vodă. Las' c-o dregem... Ai scris în adevăr iubiți ? Așa... Mai departe : „Am auzit că prin răutatea și răscoala voastră iarăși v-ați ridicat coarnele...”

— Coarnele e poate prea mult zis, Măria Ta, îndrăzni marele logofăt. E o vorbă de batjocură care i-ar jigni și mai rău i-ar întărîta.

— Nu mă întrerupe, logofete, strigă Vodă. Ți-e teamă să nu-i jignești cumva ? Dar ei nu m-au jignit pe mine nesupunîndu-se ? În loc să fie mîndri că le-am făcut cinstea să le dau importanță ! Ce, am ajuns acum să mă înfrunte orice tîrg ?!

— Bistrița e cetate, Măria Ta...

— Poate fi cît șapte cetăți, cînd eu am supus-o, n-are a-și mai ridica fruntea ! Ei sînt niște negustori și meșteșugari, pe cînd eu și voi și noi toți sîntem oșteni !

Se pregătea să se întoarcă iar spre diac, cînd se auzi din capătul sălii glasul limpede al lui Toma. Avea un ușor ton de mîndrie rănită.

— Și meșterii știu să lupte, Măria Ta. Mai ales cînd e vorba să-și apere ce-i al lor.

Mîinile lui Vodă se crispară pe brațele jilțului. Ochii îi fulgerară și Toma rămase țintuit, îngrozit deodată de gândul că mersese prea departe și că totul va sfîrși înainte de a fi început.

— Nu-mi amintesc să faci parte din sfat, vorbi voievodul cu o liniște sumbră.

Toma înclină fruntea. Simțea pironite asupra-i privirile muștrătoare ori batjocoritoare ale boierilor. Domnul se întoarse iar către diac :

— Mai departe. Unde ai rămas ?

— La coarne, Măria Ta.

— Așa. Scribe : „...v-ați ridicat iar coarnele și nu voiți să vă supuneți nouă și nu lăsați să intre în cetatea voastră pîrcălabii noștri pe care i-am orînduit. Și să știți deci voi, bistrițenilor, că vom porni asupra voastră cu putere de război gătită și mare și pe toți, cu copiii, de la cel mai mare pînă la cel mai mic...” Cu se să-i înspăimîntăm ?

— Cu moartea.

— Cu pieirea, Măria Ta.

— Nu, moartea e spaima cea mai de pe urmă. Cu cazne trebuie îngroziți, Măria Ta.

— Așa. Scribe : „...pe unii vă vom trece prin fier și foc și în patru părți vă vom tăia și vă vom pedepsi. Pentru că întîi mi-ați arătat credință și apoi necredință. Și dacă vreți să vă dezlegați de mînia noastră, să primiți pe pîrcălabii noștri în cetatea voastră și în mijlocul vostru. Și să nu faceți altfel”. După ce scrii data, adaugă : „Dumnealui judeului și juraților Bistriței, credincioșii noștri iubiți.” Credincioșii noștri iubiți, asta-i bună ! Dar sînt sigur că vor înțelege ei cît sînt de iubiți, după cum și noi am înțeles cît sînt ei de credincioși. Destul pentru azi. Înalt Prea Sfinția Ta, rămîi. Meștere Toma, apropie-te. Cinstiți boieri, bucurați-vă de așternuturile și de jupînesele voastre căci bistrițenii n-au să se supună și mult n-o să vă desfățați. Noapte bună !

Mitropolitul și Toma îl urmară. Străbătură un coridor scurt luminat de torțe și pătrunseră într-o încăpere mai mică unde aștepta masa așternută. Ardeau lumînări parfumate în două sfeșnice aurite cu cîte șapte brațe. Lumina lor se așternea blîndă peste fața de masă albă, peste sticlăria de Murano și tacîmurile de argint. De o parte și de alta a jilțului domnului așteptau stolnicul și paharnicul. Vodă le făcu semn cu amîndouă mîinile :

— Puteți să plecați.

După ce ieșiră, bătu din palme. Se ivi un fecior de casă.

— Poate să vie, îi spuse și acela se făcu nevăzut.

Le făcu semn să se așeze. Toma se întrebă cine va mai veni; erau într-adevăr patru tacîmuri.

— M-am lipsit și de stolnic și de paharnic pentru că măcar seara vreau să știu că nu trage nimeni cu urechea primpjur. N-am să vă împărtășesc nici o taină, dar însuși gîndul că nu stă nimeni cu urechea ciulită mă odihnește. Grija bucatelor o va purta domnița Anca.

O știa în curtea domnească din tîrg, nu se aștepta s-o întâlnească aici. N-o văzuse niciodată, o așezase, nici el nu-și dădea seama de ce, undeva foarte sus și nici nu îndrăznise să și-o închipuie. Acum, aflînd că în orice clipă putea să intre, i se păru deodată nespun de cald în încăpere și își trecu dosul palmei peste frunte.

— Și în apus se trage cu urechea, meștere?

— Acolo sînt anume puse în zid țevi de ascultat, Măria Ta.

Vodă clătină din cap cu tristețe :

— Am auzit de asta, dar nu-mi venea să cred, spuse, apoi se învioră : N-ar fi rău să avem și noi asemenea drăcovenie, Grigore, ce zici ? Am sta aici ca acum și am asculta ce-și spun de pildă postelnicul și stolnicul după ce m-am lipsit de ei... Se întoarse spre Toma : Să nu te mire că-i spun pe nume, dar Înalt Prea Sfinția Sa mi-e văr și am copilărit laolaltă. De multe ori, cînd îl văd cu camilafca asta măreață, mă întreb dacă e el cu adevărat și abia mă stăpînesc să nu-i trag una peste ea, să i-o turtesc cînd i-e lumea mai dragă, bunăoară în toiul sfatului celui mare...

„E omul care-mi trebuie !“ fulgeră gîndul lui Toma. Mitropolitul rîdea tare, răsfirîndu-și cu amîndouă mîinile barba pe piept.

— Oare ce-ar zice cinstitele fețe ? hohoti el.

— Ar zice că am înnebunit și s-ar folosi de întîiul prilej ca să dărîme cortul peste mine și să mă străpungă. Cum stau mai mult prin tabere, n-ar trebui să aștepte atît... Pe tine te-ar caterisi și te-ar trimite la Sfîntul Munte să rozi rădăcini și să te slobozi o dată în an cu hîrzobul ca să te speli.

Rîdeau acum toți trei și Toma simți coborîta între ei o apropiere care n-avusese nevoie de timp și de cuvinte ca să se nască. În timp ce rîdea încă, se întrebă din ce izvorîse acea legătură și își zise că nu putea fi decît ceva

dinainte rînduit căci prea îl chinuise dorul de a se întoarce și de a se înfățișa la curte. Fusesse o chemare pe care o urmase ca tras cu ața.

— Dacă-mi îngădui, Măria Ta, spuse el încă zîmbind, te-aș întreba cu ce m-am învrednicit de cinstea de a sta la această masă la care înțeleg că nu sînt poftiți decît cei aleși ?

Vodă redeveni grav :

— În primul rînd curiozitatea e la mijloc, meștere. Vii de departe, ai văzut multe și știi multe și am vrut să te cunosc mai îndeaproape ca să aflu în ce măsură mă pot bizui pe tine. În al doilea rînd, mi-a plăcut grozav cînd te-am văzut întrînd bățos, cu spinarea dreaptă și apoi cînd mi-ai sărutat inelul, adică însemnul domniei și nu mîna omului care sînt. De oameni cu spinarea dreaptă duc mare lipsă. Mereu îmi vine să-mi spăl mîna pentru că mi se pare lipicioasă de balele tuturor celor ce mi-o ling.

— De ce le-o întinzi ? mormăi mitropolitul.

Vodă se aplecă înspre el :

— Pentru că-mi place, Grigore, asta-i nenorocirea. A-nceput să-mi placă. E ceva josnic și trist, știu, dar uite că mă bucur să-i văd gudurîndu-se.

— Asta să faci bine să mi-o spui și la spovedanie.

— Am să ți-o spun, dar degeaba... Se întoarce iar către Toma : Și în al treilea rînd, meștere, mi-a plăcut că n-ai învățat să-ți ții gura și spui ce gîndești.

— Sînt trei merite, rîse mitropolitul, pentru care îndeobște ți se taie capul.

— Da, recunosc Vodă fără zîmbet. N-am spus prin nici un cuvînt că al lui ar fi în siguranță...

Atunci intră domnița. Era înaltă, aproape cît Toma și purta o rochie neagră cusută cu un fir subțire de aur în jurul gîtului și de-a lungul mîneștilor care se încheiau strîns deasupra încheieturilor fine. N-avea nici o podoabă în afară de un inel în filigran cu o piatră mare de rubin ce azvîrlea străfulgerări întunecate la mișcarea mîinii. Păru-i de culoarea spicului secerat îi stătea împletit într-o coadă groasă pe spate. În urma ei așteptau trei fete de casă îmbrăcate în negru, ținînd în mîini tăvile cu bucate. Toma se ridică încet. Rămase în picioare fără să-și poată lua privirea de la chipul domniței care, pe lîngă culoarea neagră a veșmintelor, arăta palid și tul-

burător. Ochii ei cenușii îl fixară o clipă cu tristețe și oarecare indiferență. Pe urmă făcu semn fetelor să așeze mîncarea.

— Domniță, spuse Vodă, dumnealui e Toma, *magister in diversis artibus*, întors de curînd de la Veneția. Așa cred că sună titlul vostru, meștere, nu ?

— Întocmai, Măria Ta.

Domnița îi întinse mîna albă. Toma puse genunchiul în pămînt și îi sărută degetele lungi, care se îngustau spre vîrfuri. Mîna domniței era fierbinte.

— Șezi, magistre, îi spuse.

În mijlocul mesei, pe o farfurie prelungă de argint cu marginile bătute, aburea o știucă fiartă în vin, cu piper, alămîi și măsline. Mitropolitul binecuvîntă.

— Neavînd paharnic, zise Vodă, vei binevoi, meștere să iei credința vinului.

Toma veni în dreapta sa, îi turnă vinul în cupă și de acolo un deget, în cupa sa mai mică. Îl bău și se întoarse la loc.

— Nu ți-a fost teamă ? întrebă Vodă.

— Nù mă tem decît de ceea ce nu înțeleg, Măria Ta.

— Și le înțelegi pe toate ?

— Multe, dar puține totuși față de cele neînțelese.

— Atunci înseamnă că te temi de multe.

— E un adevăr pe care nu-mi place să-l mărturisesc.

— Ești cinstit cu tine însuți. Obişnuiești să fii și cu cei din jur ?

— Încerc, Măria Ta.

— De ce te temi mai mult, meștere ?

— De a nu putea lucra.

— Nu de moarte ?

— Numai dacă mi-ar lăsa un lucru neisprăvit. Altfel, oricum, tot trebuie să vină odată.

— Nici de Dumnezeu ? întrebă mitropolitul.

— Dumnezeu e frumusețea. De ce m-aș teme de frumusețe ? Mai degrabă mă tem de Măria Sa. E mai aproape.

Vodă rîse domol.

— Ziceam că nu știi să lingusești.

— Ba știu, Doamne, dar nu-mi stă în fire. Acuma am rostit un adevăr, nu te-am lingusit. Cu un singur cuvînt mă poți împiedica să-mi împlinesc rostul.

— Și ce ai vrea să lucrezi ?

— Trebuie să zidesc o biserică. M-am întors cu ea în suflet.

Fetele care serviseră ieșiseră. Domnița Anca stătea dreaptă în jilțul ei și mîncă tăcută ca și cînd nu i-ar fi auzit. La cuvintele lui Toma însă, îi aruncă o privire fugară și o sprînceană i se ridică ușor a mirare.

— Ești ciudat, spuse mitropolitul. Zici că nu te temi de Dumnezeu, dar vrei să-i înalți biserici.

— Sfinția Ta socotești că trebuie să zămislăm numai din teamă ?

— Acum să te văd, mitropolitule, zîmbi Vodă.

— N-am spus asta, se apără el. Dar, oricum, există o literă a scripturii...

— Totul atîrnă și aici de locul din care privești pentru a ajunge la esența lucrului, Sfinția Ta.

— Așa e, își aminti Vodă. Cum e pilda aceea cu jilțul luminat dintr-o parte și umbrit din alta ? S-au cam întunecat boierii auzindu-te...

— Dacă erau cu sufletul curat n-aveau de ce să se întunece. Iar cu pilda e așa, Măria Ta, că obiectele îndepărtate ni se par îndeobște întunecate. Dar un meșter pe nume Leonardo din orașul Vinci a descoperit că ele primesc în depărtare culoarea albastră. Dacă ne uităm de aici într-o zi senină în zare, vedem și noi pădurile și culmile cele de departe într-o culoare albastră. Totul e să știi la ce depărtare să te oprești și în ce unghi să te așezi ca să vezi culoarea cea adevărată a lucrurilor.

— Mă întreb, spuse Vodă care-l urmărise atent, la ce depărtare va trebui să stai ca să cunosc adevărata ta culoare, meștere.

— Eu, cred, Măria Ta, că ne aflăm tocmai la depărtarea potrivită.

— Ești și viclean, surîse domnul.

— Sau numai înțelept, adăugă mitropolitul. Sînt două însușiri care se confundă ușor. Îl vom vedea la lucru, Măria Ta, și ne vom încredința.

În realitate, Toma lua parte la toate acestea doar cu jumătate de ființă atent la sensul cuvintelor, conștient că o singură vorbă nelalocul ei ar fi fost destul ca să-l piardă cu visul lui cu tot. Cealaltă jumătate îi era acapatarea-i plină de firească grație îl făcuse să simtă o sfială rată de prezența domniței. De cînd intrase, prin majespe care niciodată n-o cunoscuse în fața vreunei femei. Nu

îndrăzneala să stăruiască și numai în răstimpuri scurte se încumeta să-i arunce câte o privire fugară, fascinat de delicatețea profilului și de cenușiul neobișnuit al ochilor ei, cald totuși datorită irizărilor lui aurii. După ultimele cuvinte ale mitropolitului socoti momentul potrivit ca să i se adreseze. Își luă inima-n dinți, înciudat de ridicolul, din fericire numai de el știut, al acestei sfiei.

— Am auzit că și domnița Anca se îndeletnicește cu slujirea frumosului. Se vorbește prin târg de veșminte și odoare lucrate de Alteța Sa.

— Ca să treacă vremea, magistre, spuse ea și lui Toma îi păru obosită și tristă.

— Numai ca să treacă vremea, Ancuță ? întrebă mitropolitul.

— Dar pentru ce altceva, unchiule ?

— Gîndeam că pentru slava lui Dumnezeu.

— Are oare nevoie slava lui Dumnezeu de biata mea trudă ? întrebă ea. Apoi adăugă, cu o neașteptată însuflețire : Îmi pare rău că nu m-am născut băiat. Mi-ar fi plăcut și mie să ridico biserici în loc să înțep toată ziua cu acul ascultînd pălăvrăgeala unor gîște...

— Păcatul trufiei, mormăi mitropolitul.

Fata îi aruncă lui Toma o privire scurtă înainte de a întreba :

— De ce le e îngăduit numai bărbaților să fie trufași ?

Pe Toma îl copleși o bucurie amestecată cu teamă. Oare o supărare sau trufia lui îi plăcea ?

— Cînd te aud vorbind așa, spuse mitropolitul, mă gîndesc că o fi adevărat ce zice părintele Ieronim că i-ai răspuns.

— Ce zice ?

— Că n-ai păcate să-ți spovedești fiindcă abia te pregătești să păcătuiești.

— E adevărat.

Lui Toma îi veni să rîdă și ceea ce găsi ciudat era că și sub mustața îmbelșugată a mitropolitului i se păru a distinge un zîmbet. Doar Vodă o privea pe fată întunecat, cu sprîncenele din nou încruntate.

— Și cu ce păcat te-ai gîndit să începi ? întrebă mitropolitul.

— Nu știu, unchiule, surîse Anca, mă ispitesc mai multe. Cînd am să-l aleg pe întîiul, am să te vestesc.

— Ai un fel ciudat de a glumi, spuse Vodă sec.

Toma fu bucuros să poată abate primejdia. Intervenii cu prefăcută nepăsare :

— Dacă Altea Ta îmi poruncește, pot să-ți desenez niște modele cu totul noi.

Anca îi răspunse surîzînd, cu o ușoară înclinare a capului :

— Îți mulțumesc, magistre. Poate că voi avea nevoie.

În adîncul ochilor ei cenușii și dincolo de surîsul ei protocolar, Toma descifră un început de complicitate. Avu același sentiment ca și cînd ar fi reușit să facă încă un pas către un pisc abrupt.

— Ai putea să arăți ce poți începînd chiar cu aceste desene, spuse Vodă. Niște modele noi ar putea împropăta dragostea de lucru a domniței.

— Cît despre biserică, adăugă mitropolitul, ar trebui să vorbim cu logofătul Bubuiog.

— De ce cu el ?

— L-am auzit spunînd odată că în locul mănăstirii risipite de cutremur de la Humor ar vrea să ctitorească el alta, cu îngăduința Măriei Tale.

Vodă își mîngîie mustața.

— Hm... Vom mai vedea. Să ne arate întîi meșterul Toma ce poate. De la cele mici înspre cele mari... De o biserică tot nu se apucă nimeni acum, cînd ne aflăm în pragul iernii. Vom mai chibzui la primăvară.

— Pînă atunci i-am putea face planurile, îndrăzni Toma. Sînt multe de gîndit și de pregătit la o zidire...

— Singur vrei să le faci toate ?

— Măria Ta îmi vei îngădui să-mi aleg oamenii care socotesc eu. Puțini. Căci singur am să ridic totul, de la plan pînă la poleiala crucii și ferecătura cărților din strană.

— Îndrăzneala ta aduce a nesăbuintă sau a nebunie.

— Fără cîte un dram de nebunie, Măria Ta, s-ar vădi foarte puține din cele ce fac măreția omului.

Vodă puse pe masă șervetul și se ridică :

— Văd că la toate ai răspuns. M-ai făcut curios. După atîtea vorbe, poftesc să-ți cunosc și fapta. De mîine apucă-te de modelele domniței Anca. Între timp cerce-tează zugrăveala din paraclis. Se pare că a prins a se scoroji și va trebui zugrăvit din nou. Poate am să-ți încredințez ție lucrarea. Să vedem... Am să poruncesc să fii lăsat să intri și să ieși din cetate cînd vrei. Să te

ații prin preajma mea, să fii gata la porunca mea : poate voi avea nevoie de mintea ta sau de limba ta învățată să împungă... Și să nu te înfumurezi și să-ți închipui că toate astea înseamnă cine știe ce. E cunoscut de oricine că domnii sînt schimbători ca vîntul, că limbile prea lungi pot fi scurtate și multe altele care se pot întîmpla... Bătu din palme : Însoțește-l cu toată cinstea pe magistrul, îi porunci feciorului de casă.

Toma se înclină tăcut înaintea lor. Mai căută ochii domniței, dar ea privea peste creștetul său, undeva departe, cu o expresie rece, absentă, fără nici o urmă din complicitatea în care nădăjduise el. Piscul i se păru din nou îndepărtat.

Coborî puțin năucit, cu gândurile vraște. Se simțea obosit de atîta încordare. În curte îl așteptau oștenii care-l aduseseră. Încălecară.

— La ce mai veniți, doar știu calea acasă ?

— Porunca lui Vodă. Te-ar opri străjile și te-ar întoarce aici.

„Străji înseamnă rînduială și asta nu e rău, își zise el. Am să mă înțeleg cu Vodă și pînă la urmă vom fi mulțumiți unul de altul...” În spatele acestor gânduri însă stăruia nemărturisită amintirea domniței Anca. Cu ea în suflet ajunse acasă. Se dezbracă pe întuneric și se strecură în așternut. Simți deodată oboseala ca pe o pluitire lină. În colțul lui, Marcu se ridică într-un cot.

— Mă gîndeam că te-a închis de ai stat atîta, șopti el.

— Ți-am spus că nu mă închide. Dimpotrivă : am șazut la masă cu Vodă, cu mitropolitul Grigore și cu domnița.

— Ți-a încredințat Vodă biserica ?

Toma nu răspunse imediat.

— Culcă-te, mormăi el apoi, că mîine avem treabă. E aproape ea și ziua bisericii...

Marcu se ghemui la loc. Oftă bătrînește și-și trase cerga peste cap.

III

Venise vremea nucilor și Toma își învăță ucenicul să pregătească uleiul pentru vopsele. Nucile noi trebuiau curățate de pieliță, apoi zdrobite și frământate pînă deveneau un fel de unt. Acesta se cerea spălat în șase ape și pe urmă lăsat să se așeze. Cînd uleiul ușor, cu ape sîdefii, se alegea deasupra, urma să fie strecurat printr-un strat subțire de pîslă nouă. Treaba era migăloasă, cerea timp și răbdare, dar lui Marcu îi plăcea să hălăduiască după nuci prin livezi, împreună cu Mușa, îi plăcea să spargă nucile, să le despoaie de pielița străvezie, gălbuie, pînă rămînea lamura albă, fragedă și dulce. Anul fusese bogat în rod și se putea înfrupta în voie : rămîneau destui sîmburi și pentru uleiul meșterului.

Între timp, Toma își petrecea vremea la curte, între paraclis, în răcoarea și tăcerea căruia zăbovea îndelung încercînd să conceapă viitoarea zugrăveală, și între odăile domniței căreia îi desena modelele broderiilor. Începuse un vâl liturgic înfățișînd împărtășirea cu pîine a apostolilor, dar ceea ce ieșise nu-l mulțumea, deși domnița și jupînesele erau încîntate și însuși Vodă, căruia Anca îi arătase pînza desenată, își mîngîiase cu arătătorul mustața bălaie și mormăise ceva nedeslușit. Așa făcea doar cînd, din cine știe ce motive, voia să-și ascundă mulțumirea. „Tata a zis că-ți cunoști meșteșugul“ îi spuse domnița a doua zi lui Toma.

Lauda nu-l măguli. Știa și el că-și cunoaște meșteșugul și tocmai de aceea împărtășirea apostolilor nu-l mulțumea. Era ceva cu mult sub adevăratele lui puteri. Pînza de in avea un joc al ei sub vîrful subțire de căr-

bune și asta îi deforma ușor liniile desenului. Mai urma apoi drumul acului care va îmbrăca linia în fir și mătase îndepărtînd astfel totul și mai mult de ceea ce concepușe el. Broderia îi dădea sentimentul că pășește pe un teren alunecos, unde nu puteai fi sigur de nimic. Faptul că el n-avea decît rostul de a o începe, urmînd s-o desăvîrșească jupînițele care, vrînd-nevrînd, se îndepărtau mai mult sau mai puțin de ceea ce gîndise el, îl rodea. Prefera, dacă era vorba de broderii, să rămînă la motive pur decorative, fără a fi nevoit să povestească sfînte întîmplări. Ar fi vrut să-i deseneze domniței un model de rochie cum nu se mai văzuse și pe măsura frumuseții ei. Gîndul îl bîntui cîteva zile la rînd însoțindu-l tot timpul cît desenă cele două șiruri de sfinți pentru un epitrahil. Într-o seară, după ce toți ai casei se culcaseră, nu mai putu răbda și voi să se apuce pe loc de rochia domniței. Răscoli prin lăzi, dar nu mai găsi pînză pentru desen. O sculă pe Mușă. Fata îi aduse niște pînză de in subțire și albă care lui i se păru totuși prea groasă și prea aspră pentru un veșmînt princiar. A doua zi se abătu prin tîrg printre secui cu arme și cu unelte de fier, printre negustori sași, armeni din Polonia și italieni din Levant. Nu află ce-i trebuia. Un croitor armean îi spuse că la mănăstirea Hagigadar trăsese cu carăle frațele starețului Asfadur, negustorul Serchiz de la Istambul, care întotdeauna poposea aici cîteva zile în drumurile lui spre și dinspre apus. Toma încălecă și porni în trap întins spre mănăstirea armenilor.

La marginea de miazăzi-apus a tîrgului trecu pe lîngă locul furcilor. Stătea de ploaie. Vremea era închisă, cu nori joși. Două trupuri atîrnau în ștreanguri, nemișcate sub cerul fără adiere. Nu le mai acopereau decît niște fișii de zdrențe. Tîlhari, căci numai aceia erau osîndiți la rușinea ștreangului. Trecerea lui Toma stîrni fîlfîitul larg al unor corbi greoi. Priveliștea îl întristă și-i întoarse gîndul înspre dansul morții pe care-l văzuse zugrăvit în biserica de la Hrastovlje. O înfiorare asemănătoare îl străbătuse și atunci. Poposiseră în satul acela dintre munții Istriei o zi în drumul de întoarcere de la Veneția. În odăile hanului mărunț se aflau cîteva icoane pe care Toma ceru îngăduința să le cerceteze mai în-deaproape.

— Dacă îți plac icoanele, îi spuse fata hangiului, pot să te duc în zori la biserică să vezi minunata lucrare a meșterului Janez.

— În zori plecăm.

— Atunci te duc acum.

— Nu ți-e teamă ?

— Cu dumneata nu mi-e.

Avea părul nespus de bălai, aproape alb, iar arcuirea sprâncenelor părea trasă de cel mai subțire penel. Urcară dealul pietros din mijlocul satului. Pe cer se alungau nori, foșneau frunzele smochinilor și în răstimpuri scurte se ivea luna. Totul se învăluia atunci în ușoare picle argintii și trupul subțiratic al fetei devenea el însuși un abur străveziu. Zidurile înalte de piatră care înconjurau pe culme biserica erau albe. Împinseră poarta de fier și pătrunseră în curtea îngustă. Balamalele se tînguiră prelung. În biserică însă nu intră decît Toma. Două lumînări ardeau pe masa altarului și la lumina lor pereții prinseseră viață. Se rezemă de un stîlp. Inima îi bătea nestăpînit ca întotdeauna cînd se întîlnea pe neașteptate cu lucrarea vreunui meșter zugrav. Soarele și luna, chipurile sfinților, stîngace, dar omenеști, pasul grațios al cailor albi în mijlocul aceluia vîrtej de culori calde... Și pe urmă, deodată, pe peretele de miazăzi, șirul jucăuș al scheletelor cu hîrci rînjite și gălbui, cu coaste multe și oase lungi, purtînd de mîini în pas de dans pe împărat și pe sărac, pe cămătar, pe cărturar ori pe copilul nevîrstnic care încheia tristul șir străduindu-se să țină pasul cu ceilalți. Pîlpîirea lumînărilor era îndestulătoare pentru ca oricine să-și poată da seama că șirul acela era viu, că se mișca pe zid tras mereu în aceeași direcție, în dansul fatal și fără capăt al scheletelor palide cărora le clămpăneau oasele. Mai ales acel sunet cumplit, de o veselie lugubră, îl înfioră pe Toma. Nu-i mai ajunse aerul și ar fi vrut să iasă, dar o nouă descoperire îl țintui încă pe loc. De jur împrejur, din firidele lor înguste, îl priveau sfinții. Erau sculptați în lemn, nu mai înalți de o jumătate de braț, înveșmîntați în aur și cu obraji roșii. Toma nici nu i-ar fi văzut poate dacă n-ar fi simțit ațintiți asupra-i ochii lor cercetători, ochii lor întrebători care se întorceau încet urmărindu-i fiecare mișcare. Umbrele lor întunecau firidele în pragurile cărora stăteau și veșmintele largi, aurite, li se mișcau abia perceptibil

în ritmul răsuflării. Perechile morții își urmau fioroasa dănțuire pe peretele unduitor și de undeva de foarte departe începu să se deslușească și o muzică de tobe și țimbale. Se desprinseseră încet de stîlp și pași pe vîrfuri, cu spatele înainte, înspre ieșire. Sfinții zîmbiră și porniră să plutească lin, coborînd către mijlocul bisericii.

Curtea era pustie. Toma își trecu mîneca peste fruntea brobonită. Fata îl aștepta dincolo de ziduri. Ședea pe un bolovan, privind satul adunat, cu ulițele lui strîmte, din vale.

— De ce n-ai intrat și tu ? o întrebă Toma.

— Mi-e frică. Sfinții aceia sînt vii, n-ai văzut ?

— Cum ai băgat de seamă ?

— Bunicul e clopotar. Am venit într-o noapte cu el. Pe cînd trăgea clopotele, am intrat în biserică. De cum m-au văzut au coborît de la locurile lor și au pornit încet spre mine. Dacă nu fugeam, mă înconjurau. Dumnezeu nu i-ai văzut mișcîndu-se ?

Toma ocoli răspunsul.

— Cum te cheamă ? întrebă.

— Alijana.

— Ai un nume frumos ca o alinare. Tu însăși ești o bucurie a firii menită parcă anume să fii mîngîiată de adierea asta cu mireasmă de migdali.

Fata coborî ochii și apucă încet înspre vale.

— E tîrziu, spuse. Ți-a plăcut lucrarea meșterului Janez ?

— Da. E o lucrare de mare iscusință și meșterului Janez i se cuvine toată cîntea. Dar, vezi tu, stau și mă întreb, de vreme ce pe pămînt mai poți întîlni păduri și stele și fete care se cheamă Alijana și semeția munților și nemărginirea mării, mă întreb la ce bun să-i înspăimînti pe oameni și să le ții mereu dinainte chipul morții ?

— Pentru că omul trebuie să cugete neîncetat la viața de apoi, răspunse ea cu o gravitate neașteptată.

— Nu zău ?! exclamă Toma înveselit. Și la altceva mai bun nu crezi că ai avea de cugetat ?

Ea nu păru să fi luat în seamă ironia. Răspunse cu aceeași seriozitate de copil întrebător de dascăl :

— Ba da. Sînt patru lucrurile de pe urmă la care e bine ca omul să cugete fără încetare.

— Care sînt acestea ?

— Moartea, judecata de apoi, raiul și iadul.

— De unde le știi tu astea ?

— De la părintele Mișco.

— Așa ? Ei bine, eu te mai pot învăța unul, cu nimic mai prejos de celelalte patru. Ba eu l-aș așeza chiar în fruntea lor.

— Care ?

Toma o luă de mână. Se abătura de la cărare apucând printr-o livadă. Se opri în fața primei căpițe. Toma făcu un culcuș în fîn. Fata rîse cu înțeles.

— Aici în fîn se află acel lucru ?

— Aici, spuse Toma și întinse brațele. Vino.

— Numai dacă mă iei dumneata. Singură nu se cade să vin.

O luă. O ridică și o așază lin, ca pe un copil adormit, în culcușul de ierburi.

— Trebuie să tragem fîn și deasupra, șopti el, că are să ne ude roua.

Se întoarseră odată cu crepusculul zorilor, înainte de trezirea celorlalți. O mai revăzu doar în clipa plecării. Stătea posomorît în șa, așteptînd laolaltă cu ceilalți răcnetul de plecare al jupînului Fuchs, cînd ea se prelinse de sub un umbrar de viță. Se opri la scara șei și-i întinse o floare albă de migdal. Toma își scoase bereta și luă floarea, dar fata se întoarse în han aproape fugind, ca și cînd i-ar fi părut deodată rău că i se mai arătase.

Era sigur că n-o va mai vedea niciodată. Floarea de migdal se uscăse și, de-a lungul drumului, în trapădul fără odihnă al calului, se prefăcuse treptat în pulbere. Își amintise acum de ea pentru că vederea furcilor îl dusesese cu gîndul la lucrarea înfricoșată a meșterului Janez și totodată la ea, cea care în acea noapte luminată stătuse în celălalt talger al balanței, trăgînd mai greu și supunînd spaima. Furcile cu duhoarea din preajmă și cu filfîirea lîncedă a păsărilor negre rămăseseră în urmă, dar el își mai simțea sufletul împovărat de liniște și tristețe. „N-am s-o mai revăd niciodată, își spuse, dar trebuie să-i rămîn recunoscător pentru că ea, cum stătea acolo sub lună, plăpîndă și frumoasă, m-a făcut să mă întreb pentru întîia dată dacă se află undeva vreun loc mei pentru a înspăimînta oamenii. Oamenii se tem îndeajuns de nedreptate, de silnicie, de ciumă, de foc și foamete, de secetă, de diavol și de năvăliri ca să mai

am și eu vreun drept să-i înspăimânt cu lucrarea mea. Oare pentru a-mi îngrozi semenii am trudit atîția ani să-mi învăț meșteșugul ori pentru a-i scăpa de spaime?”

Apucă pe un drumeag strîmt care cobora înspre mănăstire. Era așezată pe o movilă înaltă în mijlocul unei potcoave de dealuri pustii. Cine trecea pe drumul cel mare al țării, dacă n-o cunoștea, nici n-o bănuia. De departe, Toma văzu vreo douăzeci de hagii răspîndiți pe coasta dealului. Erau bătrîni și bărbați în toată firea, femei și chiar copii. Se tîrau încet, în genunchi, năzuind să ajungă pînă sus, în pragul bisericii. Toma auzise că mănăstirea avea darul de a împlini dorințele, dar nu știuse că pentru asta se cerea un preț atît de mare. Își struni calul și rămase nemișcat, contemplînd înfiorat priveliștea. Oamenii aceia se străduiau să urce pe un loc al obșteștii tîrîri căci iarba era acolo mai deschisă la culoare și mai fără vlagă, arsă de dorințele miilor de hagii. De unde se afla, lui Toma îi părură mărunți ca niște insecte schilodite care se zbăteau încă să se salveze. În pustietatea aceea, sub cerul înnorat și în lumina cenușie a toamnei, cu vîntul care bătea de peste dealurile goale, spectacolul era nesfîrșit de trist. Își îndemnă domol calul. Urcă la pas, ocolind dîmbul. În fața porții celei mari descălecă îngîndurat. Aproape că uitase pentru ce venise. Îl readuseră la realitate cele cinci cară armenesti cetluite, de la care fuseseră deshămați caii. Stăteau de-a lungul zidului, cu coviltirele și roțile grele colbuite. Din cauza lor, în spațiul strîmt dintre ziduri, slujitorii cu treburile lor, hagii și monahii abia aveau loc.

Aflînd că stă în fața unui curtean și zugrav al domniei, starețul Asfadur se înclină la rîndu-i curtenitor și-l pofti într-un fel de odaie de taină. Se aflau aici pretutindeni, pe pereți și pe jos, covoare adînci de culoarea întunecată a vișinei sau a cetinei sau în albastrul greu al cerului de la începutul unei nopți senine de vară, tăvi de aramă bătută, cruci și vase de argint în filigran îndelung migălit, icoane pe lemn în ulei, în culori luminoase, dar în care ochii Fecioarei și chiar ai Pruncului erau învăluiți în umbre întunecate, prevestitoare, care dădeau întregii încăperi un aer tainic și străin. Însuși starețul Asfadur, bătrîn puternic, cu umeri lați și cu o barbă albă care-i cobora despărțită în două fuioare pînă la brîu, avea sprîncene stufoase, negre și gene negre și toată

umbra aceea întunecată în jurul ochilor. Din cauza ei privirea îi era catifelată, caldă, dar, în spatele ei, Toma bănuia un alt fel de a gândi, poate mai înțelept sau poate mai șiret, poate mai adânc sau doar mai îndepărtat decât cel cu care era el obișnuit.

Li se aduse dulceață de chitre, cu lingurițe de argint, pe talgere de argint închipuind frunze de smochin.

— E o cinste pentru noi, spuse starețul, ca un artist, un învățat și în același timp un curtean al Măriei Sale să treacă porțile lăcașului nostru. Noi întotdeauna, din cele mai vechi timpuri, am trăit în bună înțelegere cu domniile, ne-am cinstit și ne-am ajutat. Am temeieri să cred că și de acum încolo rînduiala aceasta înțeleaptă va rămîne neschimbată.

Vorbea cu siguranța de sine și cu degajarea omului care, neavînd nimic de ascuns, se știe cu conștiința curată. Și totuși, cînd Toma îi spuse că nu se afla acolo în calitate de sol al domnului și că nu dorea decât să vadă cam ce ar putea neguța pentru meșteșugul său de la un negustor vestit precum era jupînul Serchiz, fața starețului se luminează dintr-o dată ca și cînd s-ar fi eliberat de o îngrijorare secretă. Fratele Serchiz tocmai se odihnea după zdroaba drumului, dar el îl va chema pentru că va fi o mare cinste să fie de folos înaltului magistru al curții. „N-are de ce și totuși se teme, își zise Toma după ce rămase singur. Se teme de domnie și e încă un lucru trist pe lîngă celelalte să vezi un om mîndru și cinstit, care în fundul sufletului său mai păstrează o sămînță ascunsă și vie de teamă...”

Negustorul Serchiz era scund și gras. Se înfățișă într-un veșmînt larg din brocart albastru de Veneția. Țeasta rotundă și pleșuvă îi lucea stins ca fildeșul în lumina îndulcită de culorile grele ale covoarelor. Doar ochii îi semănau cu ai starețului Asfadur, cu aceleași sprîncene bogate, negre și cu aceeași privire ce părea că vine de departe, ocrotită de umbre. Se arătă bucuros să-i slujească și în cîteva clipe numai reveni cu pînza subțire de Reims pentru desen. Dar în urma lui intrară și doi slujitori cu brațele încărcate care umplură încăperea cu valuri de belacoasă italienească în fir de mătase și aur, cu sandal roșu de India pentru căptușeli, cu postav de Bruges și brocarturi de Lyon. Toma își trecu încet palma peste ele bucurîndu-se de mîngîierea și de jocul

culorilor lor, dar mărturisi cu părere de rău că n-avea bani pentru asemenea ȣesături de preț, cu care dealtfel nici nu știa ce să facă. Singurul lucru care-l ispiti și pe care-l și cumpără pînă la urmă fu o cutie mică de mahon încrustată cu măști de argint în care se aflau stivuite mărunte plăcuțe de sidef ce se foloseau la împodobirea ferecăturii cărților sfinte. Plăti totul în zloți tătarăști pe care-i așeză pe marginea mesei rotunde dintre ei, ea însăși încrustată cu sidef. Serchiz păru însă că vrea să treacă peste asemenea clipă. Nu numără banii, nici nu-i privi măcar, lăsîndu-i neatinși în locul în care-i pusese Toma.

— Înainte de plecare, surîse starețul Asfadur, poate dorești, magistre, să-ți încredințezi o dorință mănăstirii noastre.

— Pentru asta trebuie să urc dealul la fel cu cei pe care i-am văzut cînd veneam înapoi ?

Starețul îndepărtă brațele a neputință.

— Așa cere obiceiul locului...

— Atunci renunț, rîse Toma. Nici o dorință nu poate să fie atît de puternică încît să mă facă să mă tîrăsc. Nădăjduiesc că nu te-am supărat, părinte.

— Aici nu încap supărare, magistre. Gîndul omului trebuie să fie întotdeauna slobod ca pasărea cerului. Pasărea vine și se duce cînd vrea și se așază unde vrea și e făptura lui Dumnezeu. În înțelepciunea sa, Dumnezeu nu putea face gîndul omului mai nevolnic decît o pasăre.

— Așa mi-am zis și eu, părinte.

— Dumneata ești un om mîndru, surîse starețul, și eu te socotesc și un om fericit pentru că nu faci din mîndrie o lance cu care să lovești în ceilalți, ci știi s-o prefaci într-o virtute.

Toma se înclină.

— Îți mulțumesc, părinte, pentru cuvintele pe care nu le merit.

— Înainte de a pleca, interveni Serchiz, te rugăm să binevoiești a înfățișa domniței Anca din partea noastră, în semn de credință și supunere, aceste dantelării de Cambrai, destule pentru a-și împodobi trei rochii de brocart sau de catifea.

Toma avu o tresărire de surpriză.

— De ce faci asta, jupîne Serchiz ? Te desparți de o avere și nici măcar nu ești supus acestei țări...

— De țara aceasta mă leagă multe, magistre. Părinții noștri s-au învrednicit de mila și bunăvoința lui Ștefan Voievod cel Bătrîn. Nădăjduiesc ca și nepoții noștri să se bucure de mila nepoților ilustrului domn, fie-i numele slăvit și odihna lină în depărtarea veacurilor. Fă-ne acest bine înfățișînd darul nostru umil Alteței Sale.

— Bine, jupîne. Să-l însoțesc și cu vorbe ?

— Cu acele vorbe care să arate Alteței Sale credința starețului Asfadur, a mea și a tuturor celor de un neam cu noi.

Toma se îndreptă spre ușă. Pășea fără grabă, cu capul în jos, muncit de un gînd. În prag nu-l mai putu răbda. Se întoarce spre cei doi frați care-l urmau tăcuți.

— De ce vă temeți de el ? întrebă.

— Nu ne temem azi, spuse starețul Asfadur. Apoi frații se priviră o clipă surîzînd și starețul urmă : Domnia ta ești un om de onoare, ne îngăduim să-ți vorbim deschis. Adevărul e că de la un domn, oricare ar fi el, nu știi niciodată la ce să te aștepți. Nimeni nu cunoaște clipa în care puterea începe să înăbușe înțelepciunea iar cel în care credea o țară se preface într-un nebun primejdios sau numai trist.

— Ștefan Vodă cel Bătrîn a rămas cu toate astea un înțelept pînă la capătul zilelor sale.

Frații se înclinară cu mîinile încrucișate pe piept.

— Nădăjduim că și acest fiu al său va rămîne, surîse Serchiz.

— Înțelepciunea domnilor, spuse starețul, atîrnă și de înțelepciunea curtenilor.

— E un sfat ocolit, părinte, sau un adevăr bun pretutindeni ?

— E fluturarea liberă a unui gînd, magistre.

— Așa e, magistre : doar un gînd, întări și Serchiz în șoaptă.

Începea o ploaie mărunță cînd Toma se mai opri o dată pe culmea dealului. În depărtare se lăsau pe pămînt pîcle alburii. Se mai vedea mănăstirea în urmă, cu hagi, mai mulți acum, fărîme negre, mișcătoare, trudind în urcușul lor. În față se zăreau iar furcile. Între umilință și caznă, de jur împrejur, zările stăteau sure și goale. Toma își îndemnă calul.

Îl bîntuiau gînduri mohorîte pe care le puneă pe seama timpului întunecat. În mod firesc ar fi trebuit să.

fie mulțumit. Cunoscuse doi oameni înțelepți și cu vază, dobândise cea mai fină pînză pentru desen la un preț cinstit, iar cu dantelăria dăruită domniței de negustorul armean îi putea plăsmui o rochie uluitoare a cărei veste să ajungă pînă la curțile țărilor vecine. Zîmbi amar, în sine. Oare aici voise să ajungă cînd părăsise cetatea Veneției și pe meșterul Lorenzo ? Rostul său devenise acum acela de a scorni veșminte pentru muierile curții ? De a desena cusături pe care jupînițe vorbărețe le isprăveau în trei, patru, ba chiar în cinci ani ? Își ridică ochii spre cerul de plumb. „Și biserica mea unde e ? se întreabă. Mă aflu de atîta vreme întors și încă nici un semn, nici un început, numai vorbe...” „Pregătiri” zicea el, dar nu erau decît vorbe. Să vadă ce avea de gînd marele logofăt în privința bisericii, să aștepte pînă se va fi liniștit Vodă după lămurirea într-un fel a stării tulburi din Ardeal, să aibă răbdare pînă în primăvară, toamna tot nu-ncepea nimeni nimic, pînă atunci să gîndească, să aibă totul limpezit în minte. Vorbe... Gîndise, totul îi era limpede, lipsea doar fapta. Și la urma urmelor ce avea el cu Ardealul și cu involburările lui Vodă asupra săsimii ? Avea o zi proastă, în care toate-i stăteau împotrivă. Vedea totul în negru. Era poate vreuna dintre zilele nefaste de care n-avea cunoștință.

Străbătu tîrgul sub ploaia mărunță. Pe ulițele marginase porcii se încurcau în picioarele calului, scurmînd prin tină. Mai încolo, printre ateliere și case negustorești, apa tulbure chiftea stropind sub pas printre bulumacii cu care era podită ulița. Înainte de a se lăsa în vale, spre a urca apoi către cetate, pe cînd se afla în dreptul bisericii Sfîntul Gheorghe, un milog cu mîini subțiri și chircite se ivi pe neașteptate de sub bolta clopotniței și i se aruncă dinainte în noroiul drumului. Păru-i sur atîrna în lațe murdare, barba rară îi acoperea fața scofîlcită și gura-i urîță ca o rană dezvelea cîțiva dinți rupți din care rămăseseră doar niște așchii înnegrite. Avea ochii gălbui cu pleoape roșii și trupu-i era învelit în cîteva zdrențe soioase, cu nimic mai bune decît cele ale spînzuraților pe care-i văzuse Toma în drum. Calul sforăi, ridicîndu-se în două picioare.

— Meșter luminat, în lume lăudat, urlă milogul strident și fonfăit, mai vestit decît meșterii Kievului și

Novgorodului, fie-ți mîna blagoslovită, mîna care zugrăvește, mîna care zidește, mîna care miluiește !

— De unde mă cunoști, mișelule ?

— Luminăția ta ești meșterul iscusit care ai închipuit pe zidul hanului o frînghie minunată încolăcită într-un cerc. Cercul era înțelepciunea lumii, iar frînghia mintea luminăției tale care nu lasă nimic necercetat și prăvălit întru neștiință. Mă aflu dinaintea luminăției tale pentru că azi-noapte mi te-ai arătat în vis...

Toma îi azvîrli un aspru care scăpără argintiu în aerul mohorît. Mîna ca o creangă răsucită a milogului țîșni scurt curmîndu-i zborul.

— Hai, lasă-mă să trec, n-am vreme de visele tale.

Calul frămînta în loc noroiul drumului strîmt.

— Ba ai să m-ascuți, luminăția ta, bogdaproste, că eu sînt Andrăbuș nemernicul și mișelul și închinătorul la toate sfintele biserici ale răsăritului, acela pe care o lume întreagă, de la Kazan și pînă la Ohrid, îl ascultă pentru că știe să le tălmăcească pe cele ce au fost și să le vadă pe cele ce vor fi. Azi-noapte ședeai pe o piatră pe malul unei ape învolburate și priveai la biserica ce se înălța dincolo și la care nu știai cum să treci. Atunci s-a arătat un oștean îmbrăcat în zale și cu coif de argint și ți-a făgăduit că-ți ajută, dar numai dacă întîi îl ajuți tu să omoare un oareșcare șarpe, dintr-o vale largă de dincolo de munții care se înălțau în stînga voastră și care șarpe nu murea de trei văleaturi și dacă nu murea se prefăcea în balaur cu solzi și tu, luminăția ta, n-ai apucat a-i răspunde căci atunci au prins a juca în jurul vostru crîsnicii cei născuți din trup de femeie ce-a prea-curvit cu Satana...

Pe măsură ce vorbea, cuvintele i se îngrămădeau tot mai grăbite, devenind aproape de neînțeles, ochii i se holbau și mîinile schiloade i se azvîrleau înainte smucit ca niște gheare de zgriptor. Cînd aminti de crîsnici, o spumă albă prinse a-i bolborosi la gură, ochii i se dădură peste cap, lăsînd să se vadă, fioros, numai albul și milogul se izbi de pămînt, zvîrcolindu-se cu icnete urîte în tină, ca un șarpe călcat pe cap. Calul înspăimîntat se azvîrli în șanț și oamenii care se adunaseră între timp, atrași de glasul strident, tălăzuiră murmurînd și făcîndu-și cruce. Toma dădu pinteni. Calul se smulse din mocirlă și apucă în galop la vale. „Trebuie să-ți fi pier-

dut de tot mințile ca să dai pînteni cînd cobori un deal...“ Dar nu era de mirare, nimic nu mai trebuia să i se pară de mirare. Cine-i scosese pe mișel în cale tocmai lui și tocmai acum? Visul acela nebun care semăna mai degrabă a prevestire trebuia dat uitării pentru că altfel îl putea duce într-adevăr la nebunie. Căci în visul acela el și biserica lui se aflau despărțiți de o apă învolburată și mai apoi de oștean și mai apoi de crîsnici. Dar toată neliniștea lui, toate întunecările sale din ultimele zile erau confirmate acum de vedeniile acestui mișel, cum să-l dai uitării?

Calul tropăi pe podul de peste șanțul cetății și asta aproape că-l făcu să tresară. În fața lui străjile vegheau pe zidurile masive și flamura țării, pe cel mai înalt turn, se zbuciuma mîndră în vîntul ce bătea în rafale din depărtările răsăritului. Acestea erau cele văzute și printre ele trebuia cu orice preț să-și afle și el locul. După ce trecu și a treia poartă aruncă frîul primului oștean. Pe măsură ce suia scara înșurubată spre iatacul domniței, un neastîmpăr plăcut creștea în el ciudat. Începu să urce cîte două trepte odată și atunci își dădu seama că în preajma ei se simțea la adăpost de spaime, că desenele menite a deveni cusături îi dădeau iluzia muncii, iar făptura domniței Anca îi dăruia bucuria de taină a frumuseții. Abia acum însă îl fulgeră cu adevărat spaima și își zise că înnebunise de-a binelea. Trebuia cu orice preț să se smulgă din păienjenişul acesta nevăzut și dulce, ea era prea sus, iar el — el nu că ar fi fost prea jos, dar avea alt rost și, oricum, mai avea trebuință să-și simtă capul pe umeri, la locul lui. Cu toate acestea se bucură cînd o găsi singură și, punînd un genunchi la pămînt, luă mîna care i se întindea și sărută vîrfurile subțiri ale degetelor cu mireasmă ușoară de ambră.

— Unghiile Alteței Tale, spuse el, prelungi ca sîmburii de migdal și străvezii, vorbesc despre statornicie și o anume îndîrjire.

— Ridică-te, magistre, surîse ea. Nu mi-ai spus că știi să citești semnele mîinii.

— Știu, dar Alteței Tale n-am să-i citesc.

— De ce?

— Pentru că s-ar putea să văd ceva rău și mă tem.

— Teamă ar trebui să-mi fie mie. Ție de ce?

Toma nu răspunse. Pași încet pînă în fața ferestrei înguste. Afară ploaia urma să se cearnă tenace. Printre creneluri se vedea zarea mohorîță. Din vale, răzbea vuetul pîrîului.

— Te-am întrebat ceva, stăruie ea cu o inflexiune mai aspră.

— N-am auzit, spuse el fără să se întoarcă.

— Te-am întrebat de ce te temi tu.

Toma oftă cu tristețe.

— De data asta nu pot să-ți răspund.

— De ce ?

— Pentru că e mai bine să știu numai eu de ce mă tem.

— Se cade s-o știu și eu. La urma urmelor îmi ești supus.

Toma nu răspunse. Ochii îi rămaseră țintuiți pe zarea cenușie. Doar sprîncenele îi tremurară ca într-un început de mînie. Îi auzi pasul ușor oprindu-se în spatele lui. Îi percepea răsufllarea precipitată, ca în preajma unei bucurii ori spaime, aproape de urechea lui. Cu brațele încrucișate pe piept, Toma strînse încet pumnii, în așteptare.

— Și dacă ți-aș porunci să-mi spui ?

— De ce ai face-o ? E ceva ce ține de sufletul meu.

— Pentru că sînt curioasă. Sufletul tău nu mi-e supus ? Îți poruncesc să-mi spui.

Nu glumea. Era o anume fermitate în intonația ei din care Toma bănuie că abia se abținuse să nu izbească și cu piciorul în pămînt. Se întoarse resemnat. Îi privi ochii cenușii și înțelese că-i va spune.

— Mă temeam de un singur lucru : de a nu putea lucra. Acum, de cînd m-am întors din apus, mă mai tem și de ziua în care n-am să-ți mai pot sta în preajmă.

Ea clipea de cîteva ori repede ca și cînd ar fi dat pe neașteptate peste prea multă lumină și buzele i se întredeschiseră ușor.

— Ce trebuie să înțeleg din asta ? șopti.

— Nimic dincolo de ceea ce ai auzit.

Rămase nemișcată în fața lui privindu-l în ochi, neștiind ce să răspundă și atunci el întinse încet mîna și-i mîngîie, abia atingîndu-l cu vîrfurile degetelor, părul auriu de la tîmplă. Domnița reveni ca dintr-un somn. Făcu doi pași înapoi.

— Nu crezi că îndrăznești prea mult ?

— Ba da. Alteța Ta mă va ierta poate, răspunse el grav și se apucă să desfacă dantelăriile pe care le adusesese.

În clipa aceea, în tăcerea zilei pîcloase, repercutat de zidurile de piatră, azvîrlit de-a lungul coridoarelor boltite și a scărilor răsucite, ajunse pînă la ei, ca de la mare depărtare, stins și totuși înfricoșător, un urlet cumplit, ce nu mai avea nimic omenesc în el, grozav în spaima și durerea lui atroce, ca urletul de cîine care adulmecă moartea. Anca își astupă urechile și închise ochii strîngînd pleoapele.

— Iar începe, strigă ea, de azi dimineată îl supun la cazne, nu mai pot, înnebunesc, du-te spune-le să înceteze că nu mai pot, nu mai pot să-l aud !

Lui însuși i se încrîncenase pielea. Năvăli în coridor, coborî bezmetic scări, izbi de perete ușa întredeschisă a camerei de tortură. De o grindă atîrna cu capul în jos, gol, legat de glezne cu un lanț subțire care-i pătrunsese în carne, un tătar. Maestrul torționar, un țigan cît ușa, cu bustul gol, lucind de sudoare, trăgea un fel de ragilă cu colți de fier de-a lungul trupului celui osîndit, peste răni ce nu apucaseră măcar să se zvînte. Ajutorul său presăra sare pe urmele ragilei și urletul tătarului devenise mai mult un horcăit înfricoșător de care vibrau zidurile. Șiroia sîngele din el și, cînd se zbătea, țiganul îl izbea în cap cu piciorul încălțat în cizmă de iuft dat cu dohot. Un vornicel privea tăcut, rezemat de perete, cu brațele încrucișate.

— Isprăvește, Ciorsac ! răcni Toma. Îl omori, tu nu vezi ?!

Torționarul se opri uitîndu-se întrebător la vornicel.

— E porunca lui Vodă, magistre, spuse acesta, nu te amesteca. S-au furat niște cai și au fugit niște robi tătari. Acesta e unul dintre ei. S-ar putea să fie înțeleși cu hoardele lor și să ne trezim cu ei peste noi. Și pe dumneata te încoardă mila !

— Domnița Anca m-a trimis. Nu mai poate suferi urletele astea.

— E și tare-n glas păgînul, zîmbi vornicelul. Dar n-am ce să fac, porunca lui Vodă e mai presus de a domniței.

— Am să mă duc la Vodă.

— Îl găsești la grajduri. Apoi îi strigă tătarului : Ei, ce faci bre, spui ori te mai scărmanăm oleacă ?

Omul horcăi ceva neînțeles. De atîta stat cu capul în jos i se învinețise chipul și ochii stăteau să-i iasă din orbite. Pe Toma îl cuprinse un fel de exasperare.

— Ce să zică, nu vezi că nu mai poate vorbi ?! strigă el.

— Poate el, bătut-l-ar pustia de unde a venit ! rîse vornicelul. Poate el, dar vrea să aibă timp ceilalți să scape. E tare de vîrtute, ce-i al lui e al lui. Ia mai îndeamnă-l tu, Ciorsac...

Toma se răsuci în loc odată cu noul urlet al tătarului. Ajunse la grajduri fugind. Vodă îl mîngîia pe Paloș, calul său de credință, și stătea de vorbă tihnit cu Sașa Pestuhov, un rus bătrîn și mărunț, cu ochi blînzi, albaștri, singurul căruia îi era îngăduit să-i poarte de grijă lui Paloș.

— Măria Ta, gîfii Toma, poruncește să înceteze cazna tătarului !

— Te-a apucat mila, meștere ? Îmi poruncești ce să fac ?

— Iertare, Doamne, dar domnița m-a trimis să te rog. Nu mai poate îndura răcnetele acelui nenorocit.

— Te-a trimis să mă rogi, dar tu mi-ai poruncit.

— E adevărat, Măria Ta. M-a tulburat vederea acelui om care trage să moară sub ragila țiganului. Acela nu va mai putea vorbi în veci.

— Acela va vorbi căci Ciorsac își cunoaște meșteșugul și e mîndru de el așa cum și tu ești mîndru de al tău. Voi, artiștii, aveți suflete de femei...

Vodă se opri o clipă, privindu-l atent ca și cum ar fi descoperit la el ceva ce nu văzuse pînă acum, apoi strigă cutremurat de mînie, încît Paloș tresări sforăind :

— Dar lui și hoardelor lui le-a fost milă cînd au năvălit pe pămîntul tău și ți-au ars bucatele și ți-au spintecat copilul și ți-au siluit muierea și ți-au luat în robie sora legată de ștreang, tîrîtă de-a lungul pustiei, laolaltă cu vitele furate ?! Din doi pași veni în fața meșterului și-l apucă de piept apropiindu-și chipul crunt de al lui : Lor le-a fost milă, spune, zugravule ?! șuieră el, cu dinții strînși. Ei nici nu cunosc cuvîntul milă, ăștia-s mai răi și decît turcii, zugravule, și eu să-i iert ?! Doar nebun să fiu !...

Îi dădu drumul și ieși în ușa grajdului. Făcu semn unui străjer.

— Poruncă, Măria Ta !

— Du-te la cămara muncilor și spune-i vornicelului să coboare cu tătarul mai afund să nu i se audă răcnelele. Și după ce spune tot și-i va fi prins și pe ceilalți, să-i smulgă limba și să-i tragă pe toți într-o singură țeapă, cruciș, prin buric !

Se auzi tropăitul grăbit al oșteanului. Toma încremese. Vodă începu să se plimbe gînditor, cu mîinile la spate. Se mai răcorise. Paiele proaspăt așternute pe jos îi foșneau sub pași.

— Oi, oi, se văită bătrînul legănîndu-și capul alb.

Vodă se opri lîngă el. Avea o undă de zîmbet sub mustață.

— Oi, oi, tătucule, îi plîngi și tu de milă păgînului ! Aș fi vrut eu să vă văd, miloșilor, cînd v-ar fi vîrît el țeapa într-un anume loc !

— Oi, oi, Măria Ta, așa este vremuri : acela mai tare, care mai iute de țeapă !

— Așa e, vezi ? rîse Vodă. Bătrînețea te-a făcut înțelept. Dar spune-mi drept, tătucule, tu ai văzut vreodată dreptatea ?

Bătrînul clătină întristat din cap.

— Credință creștină este bună, stăpîne, e belșug de toate și mare este strălucirea și fala bisericilor, dar dreptate nu este...

Vodă își flutură mîna :

— Dacă dreptate nu este, atunci nimic nu este.. Hai, meștere, se întoarse el spre Toma, avem de vorbit lucruri însemnate.

Pînă sus nu mai rostiră nici un cuvînt. Vodă se puse în jîlt și îi făcu semn să se așeze.

— În jurul meu, începu el de-a dreptul, mișună mulți, dar încredere n-am decît în trei oameni : în Grigore, în Toader Bubuiog și în tine. Grigore, cum știi, are destule cu cele ale bisericii. Logofătul e, cum să zic... i-a cam trecut vremea, nu mai e tînăr adică, nu mai ține la zdroaba drumurilor și a taberelor... Mi-ai rămas tu. Porunca mea e să te pregătești cu toate cele de trebuință ca să mă însoțești ca brațul meu cel drept. Mîine, înainte de miezul nopții, pornim cu oastea să luăm Ardealul.

Toma se sculă încet, uluit. Nu-i venea să creadă, nu știa ce să răspundă.

— Dar... Măria Ta... eu am de lucru... port în mine nu una, ci zeci de biserici...

Vodă îl privi lung, cu ochi de gheață. Toma așteaptă trăznetul, să răcnească, să-l alunge, să-l străpungă sau măcar să-l dea pe mîna lui Ciorsac. Dar voievodul își descinse sabia, o azvîrli în jilțul din care se ridicase și porni să se plimbe gînditor, dintr-un perete în altul, de-a lungul sălii în care începuseră să crească umbrele. Era puțin adus de spate și părea dintr-o dată obosit și înfrigurat. Într-un tîrziu îi vorbi fără să-l privească, dar blînd, ca unui copil încăpățînat care trebuia luat cu vorba bună :

— Mi-ai spus odată că nu te temi decît de ceea ce nu înțelegi. Am să-ți lămuresc un lucru de care văd că te temi. Sînt singur și port răspunderea strălucitei moșteniri a tatălui meu. Toți, de jur împrejur, mă pîndesc și așteaptă o clipă prielnică să smulgă ceva din binefacerile cu care Dumnezeu a dăruit acest pămînt. Dacă se află la strîmtoare, nu se sfiesc să-mi ceară ajutorul, așa cum a făcut Ferdinand sau craiul Ianăș, dar, dacă m-ar vedea pe mine căzut la pămînt și sfîșiat de cîini, n-ar mișca un deget ca să mă scape, ba, de-ar putea, ar asmuți și mai mult cîinii. Trebuie să mă apăr singur împotriva tuturor și în primul rînd împotriva urgiei turcești. Pentru asta țara trebuie să fie mai puternică decît niciodată. De aceea vom lua Ardealul.

— Și înțelegerea cu Zăpolya ? îndrăzni Toma și glasul-i răgușit de emoție se auzi abia ca o șoaptă.

— Înțelegerea am s-o calc, răspunse Vodă cu aceeași blîndețe. Am făcut-o doar ca să am un motiv să pătrund în Ardeal. Se opri uitîndu-se la Toma cu ochii deodată strălucitori : Ai încercat vreodată să-ți închipui cum ar arăta Țara Moldovei și a Ardealului laolaltă, fără nici un hotar între ele ?

Îi puse lui Toma amîndouă mîinile pe umeri și-l privi în ochi :

— Înțelegi acum ? Am nevoie de ajutorul tău și tu ai nevoie de al meu. Ești meșter, dar aici nu te afli la Veneția și trebuie să fii și oștean. E un lucru pe care dacă nu-l înțelegi ești un om sfîrșit înainte de a fi apucat să începi ceva. Îți făgăduiesc că după ce voi așeza

țara așa cum poftesc, îți voi da mînă liberă s-o umpli de frumusețe și nu-ți vor ajunge zilele s-o faci. E bine așa, meștere? Apoi, cu glasul coborît pînă aproape de șoaptă: Aș vrea să te socotesc prieten...

Toma aplecă fruntea.

— Te rog, Măria Ta, să te bizui în credința pe care ți-o dăruiesc.

Vodă dădu un pas înapoi. Chipul i se umbri iar.

— Îmi ajunge credința, spuse. La urma urmelor e lucrul cel mai greu de găsit. Acuma du-te și te pregătește.

Se întoarse în odăile domniței. Era îngîndurat, trist și mai ales uluit: prevestirea milogului se împlinea mai curînd decît ar fi gîndit. Se ivise și oșteanul cu coif de argint și munții din stînga pe care trebuiau să-i treacă. Gura celui sărac cu duhul grăise încă o dată adevărul.

— Ce a fost? întrebă domnița.

— Un rob tătar. L-au coborît acum în beci ca să nu-l mai auzi. L-am rugat pe Măria Sa să-l ierte, dar n-a vrut.

— De ce să-l ierte? se miră ea.

— Credeam că Alteței Tale i-a fost milă. E, oricum, un om.

— Crezi că lui, în locul tău, i-ar fi fost milă?

— Nu știu, nu m-am întrebat.

— E bine să te întrebi.

Ridică pe mîini dantelăria ușoară, albă ca o spumă.

— Nu mi-ai spus ce e cu astea.

— Negustorul Serchiz și starețul Asfadur le trimit în dar Alteței Tale în semn de credință și supunere a lor și a celor de un neam cu ei, locuitori ai acestei țări.

— Sînt niște oameni de treabă. Și tata ține la ei. Să le mulțumești în numele meu.

— Mi-am îngăduit s-o fac și chiar să mă bucur înaintea Alteței Tale pentru că am găsit la ei și pînza subțire pe care voiam să-ți desenez un model de rochie nemaivăzut. Împodobit cu aceste dantele, veșmîntul ar fi uluit orice curte a Europei. Închipuisem un model cu portocale argintii, așa cum se văd ele sub lună, și cu chiparoși pe un fond verde luminos, ca al mării în zori, cum am văzut-o eu cînd am trecut prin Capodistria.

— Cum sînt chiparoșii?

— Subțiratici ca plopul și întunecați ca brazii. Și, tot ca acești arbori, gîndesc.

— Gîndesc ?

— Da. Sînt arbori care-și cunosc rostul. Gîndesc și, acolo unde se află, veghează sau ocrotesc. Chiparoșii deasupra unui țărm de mare sînt ca o dragoste : îți pot lăsa în suflet un dor nelămurit pentru tot restul zilelor...

Domnița se așază cu mîinile împreunate pe genunchi. Înclină puțin capul înspre umăr și-l privi zîmbind, de jos în sus, cu un început de cochetărie.

— Și cînd ai de gînd să începi rochia asta minunată ?

De sub veșmîntul lung de catifea de culoarea fragilor i se iveau condurii delicați, împodobiți în fir de aur.

— Asta numai Dumnezeu sfîntul mai știe, oftă Toma. De acum am primit poruncă să fiu oștean. Mîine noapte pornim să luăm Ardealul.

— Te ia și pe tine ?

— Da.

— Se simte singur și în tine are încredere. Mi-a spus-o și mie într-o seară. Mă bucur. Ai să te întorci și ai să-ți îplinești toate gîndurile. Acum te rog să veghezi asupra lui. Cînd e să-și înfăptuiască o dorință e necugetat ca un copil. Și Ardealul e un gînd vechi care nu-i dă pace nici nopțile. Și pe urmă să mă mărite cu domnul Țării Românești, oricare ar fi el, ca să se știe apărat dinspre miazăzi...

— Asta nu mi-a spus-o, șopti Toma fulgerat.

— A socotit poate că e o treabă de familie. Eu ți-o spun pentru că ai fost sincer cu mine și mă simt dator să-ți răspund la fel.

— Și Alțeta Ta se va supune ?

— Rostul domnițelor e să se supună, magistre, spuse ea cu tristețe.

Se ridică și-i întinse mîna.

— Am să mă rog pentru el și pentru tine, mai adăugă ea.

Toma se opri în prag.

— Se zice că Alțeta Ta nu obișnuiește să se roage.

— Uneori o fac totuși. Cînd mi-e teamă. Noapte bună, magistre.

În noaptea aceea pătrunse în oraș Iștoc, bătrînul oștean de la cetatea Făgărașului. Călărea o gloabă răpciugoașă, cu copite late, căreia stăteau să-i iasă oasele prin

pielea toată numai bube. În fața lui, de-a curmezișul șei, oșteanul își ducea fata moartă. Nimeni nu-l opri și nu-l întreabă nimic pentru că nimeni nu-l văzu deși trecu în mai multe rînduri printre străji. Pătrunse în curte, descălecă fără grabă și își luă fata pe umăr, ca pe un sac. Intră în casă, lepădă moarta la picioarele lui Toma și se rezemă cu spatele de ușă. Toma nu se miră pentru că îl aștepta. De el se temea cel mai mult. Scoase spada și se avîntă, dar străpunse doar lemnul ușii. Oșteanul răsări nevătămat alături. „Nu-mi pasă de biserica ta”, rînji el. Cînd dădu să-l străpungă din nou, încrîncenat, spada i se îndoi în văzduh ca o lumînare deasupra focului. „Nu-mi pasă...” hohoti iar oșteanul.

Toma se așază pe marginea patului, chircit, cu mâinile amortite și scăldat în sudori. Încă nu prinsese a se crăpa de ziuă. Afară ploaia contenise. Noaptea mirosea a frunziș veșted și ud. Îi fu frică să se mai culce și se apucă să-și gătească straietele de oaste. Alături, Marcu dormea senin.

Cînd intrară în Prejmer, toamna era în toi. Pe culmi străfulgerau în soare întîile zăpezi, iar sub ele, pînă în șes, pădurile își lepădau frunzișul. Pentru că porțile nu i se deschiseseră deîndată, Vodă porunci să se ardă satul. Toma încercase să-l înduplece. Oamenii erau sărmani și fără vină, nu era drept să ispășească pentru nesupunerea și înfumurarea unor burgravi.

— N-am timp, răspunsese Vodă uitîndu-se întunecat către crestele munților. Vine iarna, n-am timp să mă aplec peste necazul fiecăruia.

Ostașii puseră focul către miezul nopții, din mai multe părți odată. Pălălăi înalte fluturară năvalnice, mult timp, asupra beznei. Mireasma veștedă a pădurilor fu risipită de duhoarea grețoasă de păr pîrlit și zdrențe arse. Puținii oameni care rămăseseră în sat pribegiră spre munți. Urlau cîinii și în răstimpuri cîte un răcnet de muiere pe cale de a fi supusă de vreun oștean spinteca noaptea, sălbatic și deznădăjduit. Grinzi se prăbușeau trosnind și de fiecare dată uriașe roiuri de scînteii însîngerau preajma.

În zori se înalță pe zid flamura albă. Poarta cea mare se deschise. Grosul oastei rămase în afara zidurilor, unde

și tăbărise de cu seara. Vodă intră în cetate însoțit doar de o parte din călăreții care alcătuiau garda sa.

Noaptea următoare se lăsă peste viermuiala oștilor. Voievodul îngădui să se înjunghie pentru cină din vitele învinșilor și pofti la masă pe cei câțiva burgravi care rămăseseră în cetate. Bucatele fură aduse de înseși soțiile acestor meșteri de treabă care se arătau acum supuși și vorbeau cu dulceață, sperînd însă în taină la ajutorul brașovenilor. Cum ședea pe lavița de lemn din fruntea mesei, Vodă cuprinse cu brațul, ca într-o glumă, coapsele femeii care-i turna vinul negru în cana de porțelan. Prin fustele ei multe și înfoiate simți un trup subțire și prelung pe care îl bănuî nesupus, zvîcnitor și rece, ca de păstrăv.

— Care dintre cinstitele obraze aici de față e soțul domniei tale? o întrebă el cu ton de ușoară glumă, privind-o de jos.

Femeia avea pielea albă și ochi mari, de un negru întunecat, ca ai ciutelor. De sub boneta scrobită de dantelă îi ieșeau cîteva șuvițe încrêțite, roșcate.

— Soțul meu nu e de față, Majestate, șopti ea cu un aer vinovat.

— Dar unde e?

— E printre cei care au fugit în cetatea Brașovului.

„Spune adevărul, gîndi Toma în clipa aceea, cu toate că asta ar putea-o pune în primejdie. Dar poate că îi place asemenea primejdie și o caută și a simțit că a pus ochii pe ea...”

— Asta înseamnă că e un fel de trădător, rîse Vodă, și se cuvine ca domnia ta să ispășești pentru el ori să te lapezi de el.

— Cum va porunci Majestatea Voastră, surîse ea.

Se răsuci ieșind din înlănțuirea brațului și se amestecă printre celelalte femei care roiau în jurul mesei.

— Știe să se descurce, murmură Vodă, mai mult pentru sine.

Privi în jur. Nimeni nu părea să fi băgat de seamă întîmplarea. Burgravi începuseră să se îmbete și arătau împăcați cu soarta. Dealtfel el însuși se simțea puțin amețit, ațîțat de trupul acela cu pielea ca laptele și păr aprins. Și-l închipui despuiat de pieptare și panglici, de dantelării și fuste și deodată nu mai suportă rumoarea mesenilor, obrazele lor rotunde și roșii, vorbăria în gura

mare aruncată peste masă, peste ciozvirte reci și coji de pâine, rîgîielile și începuturile îngălate de cîntece. Se aplecă înspre Toma care-i ședea de-a dreapta întunecat și tăcut.

— Să-mi afli cămara în care înnoptează jupîneasa asta și dacă e singură.

Meșterul nu răspunse.

— Ai auzit ?

— Am auzit, Măria Ta, spuse el fără să-l privească.

Avea un fel de silă în glas, pe care voievodul o simți.

— Sînt obișnuit să mi se răspundă, zise el cu o voce înfundată în care mocneau amenințări nerostite.

— Sînt obișnuit ca aceia cărora le slujesc să-și țină făgăduiala, răspunse Toma abia mișcîndu-și buzele.

Își vorbeau fără să se privească încît în zgomotul din jur nu se auzea nimic din ce-și spuneau. Cuvintele li se rosteau înăbușite de o neașteptată dușmănie.

— Ce vrei să spui ? întrebă Vodă.

— Mi-ai poruncit să te însoțesc ca brațul cel drept în cucerirea Ardealului, nu a muierilor.

Domnul rîse scurt și fără veselie.

— Crezi, magistre, că ea nu ține de Ardeal ?

— Măria Ta, îngăduie-mi să mă ridic.

— Ridică-te, dar nu uita ce am poftit.

Păși grăbit prin coridoarele întunecate ca și cum ar fi vrut să prindă pe cineva din urmă. Urcă treptele piezișe. În beznă de pe muchia zidului îl izbi vîntul înghețat năpustit din văile dinspre miazănoapte. Mirosea a zăpezi. O strajă se desprinsese ca o umbră din golul unui crenel. Își apropie fața la un deget de a lui, apoi îi făcu loc, respectuos și uimit.

— Domnia ta erai ?!

— Eu.

„Toți te cunosc, își zise cu un fel de amărăciune mîndră. Dar nimeni nu-ți zice „meșterul“, poate au și uitat sau nici n-au știut vreodată că ești meșter, ce ai făcut pînă acum ca să le arăți cine ești cu adevărat ? N-ai de ce să te miri că toți îți zic căpitan și că o fac cu un soi de îndoială pentru că nici ei nu te socotesc căpitan de-adevărat, ci mai mult un vîntură-lume din cei ce cutreieră pe la curțile domnești, dar îți zic așa pentru că trebuie să-ți spună într-un fel și să-ți afle un loc fără

să le treacă prin minte că ești meșter și că singura ta dorință e să fii socotit meșter...”

Se îndepărtă de străjer și se rezemă de un colț de zid deasupra golului și a nopții. Ca întotdeauna când se afla la îndoială, vorbea în gând cu sine însuși ca și când ar fi fost doi. Asta o învățase de la magistrul Baptista, încă înainte de a apuca drumul Veneției: „Când ți-e silă de tine și te îndoiești de ce ai făcut și de ceea ce ești, desparte-te de tine însuși și judecă-te cinstit și fără milă, cum ai judeca un dușman. E ca și cum te-ai elibera de o povară pe care ai dus-o mult timp: o așezi alături și o privești și-ți dai seama de ce ți-a fost atât de grea și chibzuiești ce să mai lași din ea ori cum altfel s-o așezi ca să-ți fie mai ușoară...”

Vîntul zburătăcea fulgi răzleți. Le simțea atingerea pe buze și pe față. Îl pătrundea treptat frigul, dar se pedepsea cu nemișcarea și cu ochii mari deschiși în noapte. Asta îi făcea bine ca o penitență pe care singur și-ar fi impus-o pentru că se simțea vinovat fără să-și poată lămuri de ce anume.

„Ce ai făcut ca să le dovedești cine ești? Ai desenat cusături pentru o domniță care-ți tulbură necuviincios gândurile și limpezimea de care sufletul ar avea nevoie pentru adevăratele înfăptuiri ale meșteșugului tău. Pentru asta nu poți cere nimănui să te numească meșter. Și ce ai mai făcut? Ai zugrăvit o icoană cu sfîntul Haralambie supunînd ciurma ca să alungi spaima unui copil. Nimeni din afara casei tale n-a văzut-o, nici n-ai dus-o încă s-o sfințească, și singura ta mulțumire e că Marcu crede în puterea ei așa cum dealtfel tu însuși crezi. Dar să fiu drept cu tine, meștere: n-ai zugrăvit-o numai pentru Marcu, ci și cu gândul ascuns de a apăra casa de o a doua venire a molimei care ți-a ucis mama. Te muncește teama grozavă că s-o fi sfîrșit tocmai într-una din nopțile când tu, în cetatea de pe ape, te desfătai în îmbrățișarea vreuneia dintre fetele acelea cu vâl galben și cu trupul mirosind amețitor și tare a pulbere de Cipru. Ai sperat că ai scăpat de asemenea spaimă zăbovind la mormîntul ei, dar, de când te-ai întors n-ai făcut-o decît o dată fiindcă ți-ai dat seama cu deznădejde că și de-ar fi să înnoptezi acolo, rezemat de crucea ei, tot nu mai poți ajuta cu nimic, tot nu mai poți schimba nimic. E și aceasta o vină ascunsă pe care ți-o însușești

și, uite, nu pot judeca dacă ai sau nu vreun temei pentru asta. De când te-ai întors, doar bătrînului i-ai făcut o bucurie fiindcă te știe ajuns în preajma domniei. Acum are să se stingă împăcat. Dar tu, tu însuși ești încredințat oare cu adevărat că această apropiere îți va ajuta să te îplinești? Ai ajuns brațul său drept, așa cum ai visat, așa cum ți-ai jurat aproape să ajungi, dar el ți-a pus în mîna acestui braț nici penel, nici mistrie, ci sabie, iar tu te-ai supus părăsindu-ți rosturile. De ce ai făcut-o, răspunde drept și nu-ți întoarce ochii? Nici tu nu știi, poate pentru că ești aprig numai în vorbe, dar în fapte ești un laș, te temi de mînia lui, te temi să nu pierzi ce ai dobîndit, te temi să nu-ți spulbere cu un cuvînt pînă și nădejdea acelei zidiri ce-o porți în tine, te temi — și poate nu în ultimul rînd — așa cum i-ai mărturisit și ei într-o clipă de slăbiciune — că n-o să mai ai bucuria s-o vezi și să-i săruți vîrfurile degetelor. Ori poate că nu te-ai răzvrătit fiindcă ai început să-l iubești, meștere, ce zici? E nebun și necugetat, dar ți-l simți aproape pentru că nutrește visuri amețitoare asemenea visurilor tale și pentru că îl vezi singur și neînduplecat, înconjurat de mărunți care nu-s în stare să-i priceapă gîndul, dar i se gudură și-l ling, îi arată doar fața frumoasă a lucrurilor și-i ascund adevărul gîndind că-i fac voia în timp ce rod la temelia jîlțului său, neobosiți și tenaci ca niște carii. El crede în ceea ce face, meștere, asta e virtutea lui cea mai de seamă și cu asta ai descoperit și temeiul dragostei pe care i-o porți. Pentru credința lui multe i se vor ierta și credința lui, asemenea credinței tale, îl înalță cu un stat de om deasupra tuturor celorlalți care nu-s decît niște saci de măruntaie. Așa... Ajungem să ne limpezim, meștere Toma. Să mergem atunci mai departe. Dacă așa stau lucrurile și te simți legat de el ca printr-un blestem, de ce nu te grăbești să-i îplinești porunca? Poate că s-a și ridicat de la masă și așteaptă acum mușcîndu-și zăbala în cămara lui să-l duci în iatacul femeii aceleia cu pielea ca laptele și glezne subțiri...”

Gîndul îl crispă ca un sloi de gheață strecurat de-a lungul spinării și atunci se desprinsese din beznă umbra. Nu venise de nicăieri, ci se întrupase acolo, în fața lui, ca și cînd aerul nopții s-ar fi îngroșat. Purta chipul lui, pelerina și sabia lui, pînă și agrafa de argint cu piatră

de ametist care îl ferea de beție oricît ar fi băut. Era ca și cînd s-ar fi privit într-o oglindă întunecată și în același timp se simți ușor, aproape imaterial. „Îl urăsc, spuse încet Toma cel întrupat din noapte. Îl urăsc cumplit în clipele astea, aș vrea să-l apuc de piept și să-l izbesc de zid, și să-i arunc în față toată sila pentru un domn care nu știe prețui credința unui meșter și a unui oștean și-l supune umilinței.“ „Îl urăști, răspunse Toma cel adevărat zîmbind răutăcios, dar te temi de ura ta pentru că altfel n-ai înghiți umilința, ci te-ai răzvrăti, ai pleca, drumurile sînt ale lumii și ale tale, nimeni nu te împiedică, lasă-l în plata domnului, caută adăpost la Sibiu, ai fi ținut în cinste și nici un maimare nu ți-ar porunci să-i aduci muieri în așternut... Dar n-ai să pleci pentru că n-ai putere să zdrobești biserica ce-o porți în tine. Ți-a crescut în suflet treptat, ți-a înfrumusețat fiecare dimineată cu o nădejde, pentru ea ești gata la orice mîrșăvie și ai să-l împreunezi și cu jupîneasa sasului, ceea ce, la urma urmelor, nu e decît o mîrșăvie mărunță pe lîngă altele mari pe care ți le-ar putea cere și pe care mă tem că le-ai face...“ „Nu le-aș face și n-am s-o fac nici pe asta, nu pentru că mi-ar păsa cine știe cît de sas ori de nevestă-sa, ci pentru că mă umilește pe mine.“ „Ba ai s-o faci : nădăjduiești să luați Brașovul și să vă întoarceți, iar el să-ți încredințeze zidirea. N-are rost să-l ridici tocmai acum împotriva ta : te-ar purta cu vorba, te-ar încolți, te-ar pîndi, te-ar amîna, te-ar împinge încet de-o parte, pînă la urmă ți-ar lua poate și capul. Decît asta, mai bine te-ai hotărî și ai apuca acum, pe loc, drumul apusului...“ „Asta nu mai pot“, murmură celălalt cu atîta resemnată tristețe încît el însuși se simți copleșit de jale. „Nu mai poți, e adevărat, cum ieși dintre Suceava și Dorne te simți ca un molid dezrădăcinat. Dar atunci trebuie să te supui. O faci întru împlinirea, în cele din urmă, a rostului tău.“ „Și întru umilința și netrebnicia mea. Nu pot...“ „Și totuși ceva trebuie să faci. Vremea trece, te-a pătruns frigul, Vodă te așteaptă. Ce poți să faci ? La Făgăraș ți-a fost ușor, ai folosit spada. Dar acum ? Sfatul meșterului Lorenzo se dovedește nepuținios. Cum să ucizi, pe cine să ucizi ?“

Celălalt nu mai răspunse. Din bezna de sub ziduri se auzi tropot de cai și glasuri de oșteni care se întorceau de undeva. Întruchiparea lui deveni tremurătoare și se

șterse încet, făcându-se una cu noaptea. Rămase o vreme cu ochii pierduți în întuneric, în locul unde stătuse celălalt. Deodată își percepă iar trupul, greu, împovărat de neliniști. Fruntea îi era fierbinte și și-o șterse cu dosul mâinii de fulgii care se topiseră pe ea. Se întoarse încet, apucând spre scări, pipăind fiecare pas cu vârful cizmei. Era puțin buimac, nu-i venea încă să creadă că stătuse de vorbă aievea cu el însuși și tresări copilărește când auzi glasul străjerului :

— E totu-n rînduială, căpitane ?

— Da, așa pare..

Oșteanului îi era urît acolo, singur, și ar mai fi stat de vorbă. Se bucurase când îl văzuse pe Toma urcînd chiar dacă se dovedea închis în sine și fără sămîntă de vorbă. Dar într-o cetate străină nu poți să știi ce duhuri hălăduiesc noaptea și, decît singur, te simți mai la-ndemîna chiar în tovărășia unui om care nu vrea să știe de tine. Încercă să-l mai rețină.

— S-ar zice că se strică vremea, spuse nefiresc de tare, cu o veselie silită.

— Mai bine vremea decît vremurile, murmură Toma abia auzit și începu să coboare cu băgare de seamă treptele înguste și piezișe ca o fîntînă în fundul căreia se întrevedea o zare de lumină.

Pe femeie o întîlni pe coridorul boltit care ducea la cuhniile joase și afumate. O chema Catarina și era soția lui Iörg Weiss, întîiul meșter curelar al cetății. Casa ei, ca și a celorlalți meșteri și jupînese, se afla în așezarea ce fusese arsă. Între zidurile cetății se trăsaseră doar spre a se pune la adăpost din calea primejdiei și de aceea n-avea nici o cămară a ei, ci era silită să doarmă laolaltă cu alte femei. Locul era strîmt și răcoros, conceput pentru vremuri de cumpănă ca acestea, mirosea pretutindeni a pulbere, a piatră și a zeamă de curechi, încît îi venea să-și ia lumea în cap și prietenele ei trebuiseră de două ori pînă acum s-o oprească aproape cu sila ca să nu lase totul baltă și să se întoarcă spre a-și pune iar casa la rînd.

În timp ce i le spunea toate astea cu un elan ciudat, nestăpînit, ca și cînd abia ar fi așteptat să-l întîlnească pentru a i se destăinui, Toma îi contempla pielea care părea și mai albă sub lumina săracă a făcliei și pieptarul negru de catifea strîns bombat cu șnur roșu de mă-

tase peste un piept încă tânăr. Avea dinți regulați și mărunți, la fel de albi ca și pielea și buze pline, ispititoare, de culoarea măcieșelor abia aflate în pîrg.

— Totuși, spuse Toma, Măria Sa vrea să-ți vorbească. Vei binevoi atunci să mă însoțești la iatacul Măriei Sale.

În ochii întunecați ai femeii scăpără o lucire fugară despre care nu-și putu da seama dacă venea din spaimă sau din bucuria triumfului. Pleoapele îi coborîră imediat cuviincioase și pudice. Cu o mîna își îndepărtă, mai mult în joacă, de pe frunte, o șuviță roșcată ca blana veveriței.

— Sper că nu urmărește nimic necuviincios, murmură ea privindu-l scurt pe sub sprîncene. Eu sînt o soție cinstită.

— O soție cinstită și singură care are meritul de a fi trezit interesul unui voievod cinstit și singur, răspunse el grav, străduindu-se să înăbușe ironia care mustea din cuvinte.

— Se cade oare să primesc ? întrebă ea cu glas mic.

— A nu primi, doamnă, ar însemna să jignești providența care ți-a hărăzit prilejul de a te întreține cu unul dintre cei mai străluciți crai ai acestui veac.

Cel puțin în ultimele cuvinte credea și le rosti cu o convingere care păru să i se transmită și ei.

— Domnia ta ești un cavaler, spuse ea după o clipă de ezitare, și primesc această invitație pentru că am încredere în cuvîntul domniei tale.

Ar fi ezitat poate și el dacă nu i-ar fi surprins în ochi o lucire de cochetărie. Așa însă, se înclină grav, cu mîna la inimă :

— Ai cuvîntul meu, doamnă.

Ea îi întinse cu grație mîna albă, el i-o luă pe vîrfurile degetelor și porniră așa, alături, fără grabă, cu un pas de o ușoară solemnitățe, ca într-o sală de bal.

După cum bănuise, voievodul începuse să-și piardă răbdarea. Se plimba dintr-un perete în altul și pîntenii i se auzeau zornăind pînă în coridor. La intrarea lor se opri cu chipul bălai, brusc înseninat.

— Fii binevenită, doamnă, spuse el.

Catarina se înclină îndoind ușor genunchiul.

— Cu ce pot fi de folos Majestății Voastre ?

— Cu multe, doamnă, cu multe. Deodată izbucni în rîs : Dar întîi să-mi spui dacă te-ai hotărît să te lapezi sau să ispășești.

— Îngăduie-mi, Măria Ta, ca înainte de a auzi răspunsul să mă retrag. I-am dat cuvîntul meu că cinstea ei nu va avea de suferit.

— Nici nu va avea. Ce are a face cinstea cu dragostea ? O știe și ea prea bine, e destul să te uiți la ochii ei de șerpoaică și să-ți dai seama că știe, cine te-a pus să-ți dai cuvîntul așa, din senin ? Nu te știam nesăbuit.

— Ea mi l-a cerut, iar eu i l-am dat întru slava Măriei Tale.

— Iar înțepi cu limba, meștere ? rîse scurt domnul, apoi redeveni deodată sobru. Poți să te retragi. Ți s-a așternut și ție aici, ca să mă veghezi, dar acum ai să-ți afli culcuș în altă parte.

— Am să mă încolăcesc pe prag, Măria Ta.

— Meștere, te întreci cu gluma, spuse Vodă cu voce surdă.

Cu un semn scurt îi arătă ușa și în aceeași clipă strînse între degete flacăra lumînării de pe masă.

Toma rămase nemișcat în coridor. Din încăperea pe care o părăsise nu răzbi nici un zgomot, nici un țipăt. De la o vreme plecă. Tăcerea aceea, ca și cînd Vodă ar fi rămas singur acolo, îl făcu să se simtă cu conștiința mai împăcată. Mai stăruia doar neliniștea stîrnită de ultimele cuvinte ale domnului. Avea dreptate, se întrecuse cu gluma și asemenea lucru putea fi plătit scump. Era bine să se învețe odată pentru totdeauna să își învîrtească de zece ori limba în gură înainte de a scoate o vorbă. Rostul lui era să făptuiască cu mintea și cu mîinile, cu cît vorbea mai puțin, cu atît mai bine. A țese vorbe era treaba curtenilor neînstare de altceva : cu ajutorul vorbelor se ridicau și tot de pe urma lor își pierdeau jilțul, dacă nu chiar capul. Rămînea de văzut în zori, după chipul și glasul voievodului, dacă desfătarea nopții îl ajutase să uite înfruntarea, ori dacă o pusese la inimă unde o clocea într-ascuns spre a o vădi la ceas prielnic.

Toți cîți se aflau în cetate știau că dormea în aceeași încăpere cu domnul spre a-l apăra la nevoie cu trupul său. Ar fi fost o lipsă de tact și o neghiobie să se apuce

să-și caute în văzul lumii un culcuș. Se strecură în grajd și se întinse în iesle, sub botul propriului său cal. De prin alte cotloane îndesate cu paie se auzeau horcăiturile unora care adormiseră mai de mult răpuși de oste-neală ori de vinul tulbure și acru al locului. Rămase mult timp cu ochii deschiși în noapte. Ieslea îi aminti de spaimile lui Marcu de pe cînd acesta dormea în grajdul hangiului, de aici rămase cu gîndul acasă, mai ales la bătrînu-i tată căruia teriaca venețiană cu care încercase să-i aline zilele nu-i prea ajuta. Pe urmă se întoarse iar la Vodă și la mînia pe care i-o stîrnise. Judecă întîmplarea mai liniștit și mai rece. N-avea de ce să se teamă : voievodul se aprindea repede, dar nu ținea mînia. Aveau nevoie unul de altul, se zădărau, dar nu s-ar fi nimicit. Era bine totuși să nu întindă coarda prea mult căci orice coardă, oricît de tare, sfîrșea prin a se rupe odată...

Ar fi jurat că nici nu ațipise măcar, dacă nu s-ar fi trezit buimac, încercînd să sară din iesle, încurcat între hamuri și grinzi. Caii sforăiau scurmînd neliniștiți, iar de afară se auzea zgomot de arme și de voci întăritate care cereau să intre, dar se loveau de împotrivirea străjilor.

Toma își scutură paiele de pe veșminte, își trecu degetele prin păr și-și puse bereta. Din mers își încinse sabia. Afară încă nu începuse să se crape de ziuă. Culese un pumn de zăpadă proaspătă, afînată, pe care și-o trecu peste față. Cînd se ivi sub bolta porții arăta iar odihnit, frumos și mîndru și vacarmul se stinse ca prin farmec.

— Ce este ?

Îi împinseră înainte un om mărunț și firav care privea înspăimîntat de la unul la altul.

— Au adus o iscoadă, căpitane, și vor s-o ducă la Vodă.

Omul fusese adus de vreo douăzeci de ostași în frunte cu Mihu, pîrcălabul de Hotin. Toma zîmbi subțire privind chipul negricios și sprîncenat al pîrcălabului.

— Atîta putere pentru o biată iscoadă ? întrebă el încet și fără a-i da răgaz pîrcălabului să răspundă se întoarse spre prins : Cine ești dumneata ?

— Sînt Weiss Iörg, întîiul meșter curelar al cetății, luminăția ta.

Avea un cap mare și pleșuv, cu o frunte boltită de sihastru de sub care priveau spăimoși ochi triști și întrebători. Pe Toma îl învălui un fel de înduioșare ca o adiere caldă.

— Ce e cu dumneata ?

— Am fost trimis la Brașov după ajutoare încă înainte de venirea domniilor voastre. Dar n-am primit ajutoare și acum m-am întors. Acești cinstiți oșteni pot sta mărturie că m-am întors singur prin noapte, fără nici un însoțitor.

— Singur, dar cu gând ascuns. Am mai văzut noi asemenea miei blânzi, strigă pîrcălabul Mihiu.

— N-am nici un gând ascuns, luminăția ta.

— Atunci de ce te-ai întors ? întrebă Toma. Nu știai că e primejdios și că vei fi bănuț ?

— Știam, dar am auzit că ați ars satul. Mi-e aici femeia și tot avutul, nu puteam sta acolo fără nici un rost.

— Vorbe de adormit copiii, se înfurie Mihiu. Hai ! La o parte, căpitane ! Duceți-l la Măria Sa și în zori îi luăm capul ! Pregătiți butucul, unde ținăștia butucul ?

Toma se dădu trei pași înapoi. Statura-i înaltă închidea intrarea neagră a coridorului. Scoase sabia.

— Măria Sa mi-a poruncit să-i veghez odihna chiar dacă pentru asta ar trebui să străpung un pîrcălab.

Chipul întunecat și bărbos al lui Mihiu deveni vinețiu.

— Ia seama, zugravule, urlă, că încă n-ai ajuns mare logofăt !

Toma nu-l luă în seamă. Se întoarse spre garda porții.

— Pe meșter închideți-l. Dimineață îl înfățișăm Măriei Sale. Să-i faceți foc. Apoi către ceilalți : Voi vă puteți întoarce în tabără.

Mihu păși încrîncenat pînă în fața lui. Se opri cu pieptul la un deget de vîrf săbiei întinse.

— Ostașii mei n-ascultă de poruncile unui zugrav care nici măcar n-a fost boierit !

— De data asta au să asculte, spuse Toma liniștit. Iar porunca lui Vodă a statornicit locul domniei tale în tabăra din afara zidurilor.

În timp ce vorbea îl împinse încet la o parte cu latul săbiei, apoi, într-un gest semeț, cu vîrf ei, îi arată poarta :

— E bine să te supui poruncii Măriei Sale.

— Înfruntarea asta s-o ții minte, zugravule ! Să nu te miri în ziua în care-ți voi cere să mi-o plătești !

— Eu țin minte tot, pîrcălabe, și nu mă mir de nimic din cele ce vin de la oameni.

— Acum îți dă mîna să mă umilești cu vorbe filozoficești, dar eu îți făgăduiesc să te umilesc cu sabia !

Glasul pîrcălabului devenise răgușit și de furie ochii i se bulbucaseră nefiresc.

— Sînt sigur de asta, răspunse Toma. Acum însă însoțește-ți oștenii în tabără...

Rămas singur, rătăci din nou o vreme pe ziduri, din strajă în strajă, bătut de gînduri. Măcar de un lucru putea fi sigur acum : dușmănia lui Mihi, pe care de mult o simțise mocnind pe urmele sale, devenise fățișă. Asta era bine, dar nu trebuia luată cu ușurință. Mai mult decît de sabie, avea să se teamă de vorbele pîrcălabului care niciodată nu-i va ierta, nu atît înfruntarea din noaptea aceasta, cît încrederea de care el, Toma, se bucura în ochii lui Vodă. Oricum însă, un dușman cunoscut cîntărea mai puțin decît unul bănuît. Era ca și cînd i s-ar fi luat o greutate de pe suflet. Împăcat cu sine, ceru să i se descuie și intră în încăperea în care-l închiseseră pe curelar.

Focul mocnea în vatră. Meșterul stătea pe jumătate întins pe o laviță strîmtă. La intrarea lui Toma sări în picioare. Din ochi îi striga spaima.

— Ce este ?

— Nimic, meștere, nu-ți vreau nici un rău, spuse Toma.

Se așeză, poftindu-l și pe el cu un semn. Curelarul se supuse șovăielnic. Lăsase un spațiu între ei ca și cum s-ar fi temut ca Toma să nu-l înșface.

— Mă gîndesc că poate ai să te bucuri dacă-ți voi spune că soția domniei tale e sănătoasă și se află la adăpost între aceste ziduri.

Omul tresări și spaima din ochi i se stinse înlocuită de nădejde.

— Pot s-o văd ?

Toma își coborî privirile.

— Acum nu, dar dimineață îți promit că ai s-o rezezi. Mai sînt doar două ceasuri pînă atunci.

— Adică îmi veți îngădui s-o văd înainte de...

Cuvintele i se frînseră sugrumate din nou de groază. Abia izbuti să mai adauge într-o șoaptă ca un șuierat :

— O să mi se taie capul ?

Toma îi puse mîna pe umăr.

— Nimeni n-are să-ți facă nici un rău. Îți dau cuvîntul meu.

— Dar cine ești domnia ta și de ce te porți atît de frumos cu un dușman ?

— Pentru că nu te socotesc dușman. Sînt și eu meșter ca și dumneata.

— Adevărat ? de aceea-ți spunea pîrcălabul acela „zugravule“ ?

— Da. Zugrăvesc biserici și icoane și el mă urăște pentru că Vodă m-a miluit cu încrederea lui deși nu sînt boier. Dar el, bietul, nu știe că un meșteșug prețuiește mai mult decît orice boierie pentru că nu ți-l poate lua nimeni. E un nătărău pîrcălabul, nu trebuie să te uiți la ce iese din gura lui.

Curelarul îl asculta cu buzele întredeschise și, de uimire, capu-i enorm părea că se leagănă ușor pe gîtul firav.

— Dar atunci, spuse el rar, nu ești meșter, ci artist. Nu te poți socoti de o seamă cu un simplu *corregiatores*.

— Eu sînt trufaș, o recunosc, dar trufia de a mă socoti mai presus de ceilalți meșteșugari n-o am. Rostul meu e să muncesc și să trăiesc de pe urma minții și a brațelor mele. Rostul dumitale e altul ?

— Nu, spuse curelarul, dar imediat adăugă cu îndoială : Mai e totuși ceva ce ne desparte, nu pot să spun ce, eu nu mă pricep la vorbe, dar simt că mai e ceva...

„E harul, gîndi Toma, dar asta e altă istorie, n-are rost s-o despicăm aici...”

— Nu mai e nimic, meștere, răspunse el, nimic nu ne desparte... Vom bea împreună un vin ca să simți că nu ne desparte nimic și să treacă mai ușor ceasurile pînă se deșteaptă Vodă.

Un oștean împlini ciudata poruncă. Le puse pe laviță, pe locul gol dintre ei, cana de lut și se retrase uluit. În oala smălțuită vinul era rece și avea o culoare verzuie ca veninul.

— Să bem, meștere, în sănătatea soaței dumitale. Ești un om de treabă și Dumnezeu ți-a hărăzit cea mai frumoasă femeie din părțile locului.

— E adevărat, rîse curelarul legănîndu-și capul, e o femeie frumoasă și se pricepe și la gospodărie. Am adus-o tocmai de la Sebeș, dar n-am de ce să mă plîng.

— Ești un înțelept, zîmbi Toma ridicînd cana.

Pălăvrăgîră domol despre curele, despre hamuri și cai, despre cetăți și oști, despre vite și bucate și în cele din urmă se opri ră îndelung asupra celor mai potrivite culori pentru vopsirea pieilor fine. Toma simțea din nou înduioșarea aceea caldă care-l încercase cînd aflate cine era meșterul. Nu era milă, cum crezuse la început, ci mai degrabă un fel de solidaritate. „Dar de unde solidaritate? se întrebă contrariat. Doar pentru că e și el meșter ori pentru că același om ne-a dat cîte o cruce?” Curelarul se înfierbîntase căutînd să-i explice cum trebuia tratată pielea pentru a prinde roșul de roibă. Toma, furat de ale lui, îl asculta doar cu o ureche. Tresăriră amîndoi cînd ușa se izbi de perete. În prag stătea Vodă. Își ținea pumnul încleștat pe mînerul săbiei. Se ridicară amîndoi deodată clătînînd lavița. Oala dintre ei se fărîmă de lespezi și restul de vin stropi în jur. Toma își reveni imediat.

— Am poruncit să te caute prin tabără și prin toată cetatea, strigă domnul, și te găsesc în temniță, bînd cu iscoadele !

Toma zîmbi subțire.

— Mă aflu și aici tot în slujba Măriei Tale. Meșterul e soțul preafrumoasei jupînese care a avut cîntea să-ți înfățișeze aseară cele mai alese bunătăți.

Voievodul ridică sprînceana.

— Adevărat? Atunci înseamnă că e un trădător și merită pedepsit ca atare.

— Oare dacă cetatea de scaun s-ar afla în primejdie și Măria Ta m-ai trimite la Neamț sau la Hotin după ajutor, ar însemna ca dușmanii Măriei Tale să mă socotească un trădător ?

— Nu mai vorbi prostii, tu știi bine la ce mă gîndesc. Și de ce vorbești în locul lui, nu-l mai ajută gura decît la băut ?

— Pentru că e înspăimîntat, Doamne. L-a speriat nătarăul de Mișu urlînd să se pregătească butucul.

— Cum îți îngădui să vorbești despre pîrcălabul unei cetăți ?!

— Iartă-mă, Măria Ta, dar nu-i decît un bun oștean.

— Și găsești că asta-i puțin ?

— Foarte puțin cînd pe lîngă asta mai e răutăcios și prost. A trebuit să-i pun sabia în piept ca să nu dea buzna în iatacul Măriei Tale. Pentru asta mă va pîrî, dar îndurarea Măriei Tale e fără margini, așa cum se va vădi și față de acest meșter nevinovat.

Domnul își săltă umerii spre a-și așeza mai bine mantia.

— Hm... Te-ai învățat să lingusești. Te urmăresc de o vreme și am băgat de seamă că începi să mă lingusești.

Toma ridică brusc fruntea, repezindu-și bărbia înainte :

— Nu. Nu te-am lingusit și n-am să te lingusc niciodată. Dar Măriei Tale îi place să creadă că toate hotărîrile înțelepte le ia singur. De aceea trebuie să te iau pe departe ori de cîte ori vreau să-ți sugerez o hotărîre pe care o socotesc înțeleaptă. Și acum aruncă-mă în temniță pentru că ți-am spus ceea ce nimeni n-ar fi îndrăznit să-ți spună. Prefer temnița decît să rămîi cu credința că te lingusc, Măria Ta.

Voievodul începu să rîdă încet, mai mult în sine, fără sunet în afară și se apropie așezîndu-se pe laviță.

— Ședeți și voi, spuse. Mai cere niște vin și ceva de-ale gurii. Șezi, meștere Weiss. Cred că am să ți-l las tovarăș de temniță pe acest zugrav limbut care are darul nesuferit de a mă scoate din fire cel puțin de trei ori în fiecare zi.

Curelarul zîmbea stingherit, fără a îndrăzni să rostească o vorbă.

— Aceasta e însușirea adevărului, Măria Ta, spuse Toma. Scoate din fire.

— Și chiar așa oi fi eu ? N-am luat nici o hotărîre înțeleaptă de unul singur ?

— N-am spus asta, Măria Ta. Cele mai multe le-ai luat singur. Dar asta te-a făcut să poftești în taină și la altele. Acum, de pildă, mă străduiesc să găsesc mijlocul să-ți sugerez hotărîrea de a nu-i face nici un rău acestui om. Ne va fi de folos convingîndu-i pe ai lui să ne rămîină credincioși și după ce noi ne vom întoarce la Moldova.

— Ideea nu e rea.

— Nu, dar nu știu dacă e a mea.

Domnul rîse.

— Ce interesează a cui e ? Important e să toloseasca țării, nu ?

— Bineînțeles, Măria Ta. Cît privește pe meșterul Weiss, putem avea încredere întrînsul. E un meșter cinstit și întîiul dintre pîrgarii cetății. N-a primit ajutor de la brașoveni, dar n-a rămas să lupte împotriva noastră, ci s-a întors nesilit de nimeni la femeia și la avutul lui.

Voievodul îl privi pe curelar dintr-o parte zîmbind gînditor.

— Pocăitului i se iartă, dar nu i se uită, spuse. Meștere Weiss, ai să-l însoțești pe magistrul Toma în solie la Brașov. Le vom cere să capituleze. Domnia ta vei arăta brașovenilor că cetatea voastră ne este prietenă și supusă.

Trebuiau să plece la amiază, ceea ce însemna că aveau să înnopteze între zidurile Brașovului. Pentru Toma motivele erau cît se poate de limpezi. Se resemnă să nu mai întrebe nimic. Meșterul Weiss fu lăsat să comunice noua situație șoltuzului și celorlalți pîrgari, iar pe urmă să-și întâlnească jupîneasa și să-și pregătească cele mai alese veșminte în vederea soliei.

Pînă la amiază, voievodul și Toma ticluiră mesajul pentru brașoveni. Toma însuși avea să-i dea citire în fața sfatului cel mare al cetății. Trebuia să răsune solemn, trufaș și ironic pentru ca aceia să nu aibă nici o îndoială că era vorba de un ultimatum al unei puteri sigură de sine și superioară, care nu era înclinată spre tîrguială sau îngăduință.

Concepură scrisoarea împreună mișcîndu-se tot timpul de colo, colo, fără stare, împrejurul diacului, care — concentrat, cu limba ivită în colțul buzelor și ștergîndu-și din cînd în cînd pana de pulpana anteriorului de șiac — ostenea să-i urmărească fără a sări cumva vreun cuvînt. Își rotunjeau unul altuia gîndul și se străduiau să afle cuvîntul cel mai viclean, mai tăios sau mai batjocoritor. Cînd lui Toma îi veni ideea cu pietrele, voievodul își frecă palmele de încîntare : mesajul se contura întocmai cum și-l dorise. După ce terminară, îl puse pe diac să recitească. Acesta se ridică, își șterse de piept palmele asudate și începu cu glas înalt, ca și cînd ar fi citit Apostolul în biserică :

— Dumneavoastră, prietenilor noștri cu adevărat iubiți. Am venit aici împotriva viclenilor Măriei Sale Domnului Ianăș, craiul unguresc, ca să vă supunem sub paza Măriei Sale. Ceea ce, cum văzui eu, nu voiți. Așa ni se pare nouă că aveți de gînd să vă hrăniți cu pietre. Să știți bine deci : noi n-am venit pe două, trei săptămîni, ci pînă vă vom îndupleca și vom face precum ne era voia. Și la întorsul nostru vom arde cu pară de foc această Țară a Bîrsei și vom lăsa țara goală și pustie. Și în primăvară vă făgăduim iarăși război și iarăși vom pune să se calce în picioare sămănăturile voastre cînd vor fi crescut pentru ca iarăși să fiți fără hrană timp de un an. Poate că voi, o, prea nebuni și proști oameni, socotiți că fiind între pietre, pietrele puteți să le și roadeți. Ci cu atîta vă prăpădiți viața și veți rămînea în deșert pentru că noi oprim pe secui sub pedeapsă să nu vă aducă și să nu vă vîndă grîu sau altă hrană. Vom avea straja noastră adesea între ei. Deci vă îndemnăm ca la vederea acestei scrisori a noastre, îndată să trimiteți la noi șase oameni aleși ca să ne înțelegem...

— Bun. Du-te acum și pecetluiește-o, îi spuse domnul diacului și după ce acesta ieși se întoarce spre Toma : Totul ține de felul în care te înfățișezi și o citești. Trebuie să te arăți cel puțin tot atît de trufaș cum ai fost în ziua în care te-ai înfățișat întîia dată dinaintea mea. Toma rîse.

— Am să încerc, Măria Ta.

— Da. Fă un efort, deși mă îndoiesc că mai poți să atingi trufia de atunci. Acum ascultă bine : ceri neapărat ca mîine dimineață să se întrunească sfatul cel mare căci numai dinaintea lui ești împuternicit să înfățișezi solia. Asta pentru că atunci vor fi de față și sfetnicii tîrgului care se sperie mai ușor fiindcă sînt în cea mai mare parte negustori și-și tem averea și mărfurile. În seara asta poate vă vor pofti la masă laolaltă cu juzii. Să fii cu băgare de seamă la ce vorbești, dar nu strică să le strecuri în treacăt știrea că, în afară de oastea țării, avem cu noi toată artileria pe care am capturat-o la Feldioara. Poate vor încerca să te amețească cu băutură sau cu cine știe ce praf amestecat în bucate. Ai prilejul să-ți dovedești pricepresa de alchimist și vraci.

— În catarama de la centură port antidoturi și de ametistul de la beretă nu mă despart niciodată pentru că mă ferește de beție.

— Foarte bine, magistre. Să dormi iepurește : fii cu ochii pe curelarul ăsta. În zori, noi pornim pe urmele voastre și către amiază așezăm oastea și artileria pentru asediu. Nu strică, după ce au auzit ce le-ai spus, să ne și vadă.

— Am înțeles, Măria Ta, spuse Toma și după o secundă de ezitare adăugă cu un zîmbet imperceptibil : În cazul că tratativele se vor prelungi, nu cred că se întâmplă nimic dacă vom mai zăbovi o noapte în Brașov cu meșterul Weiss. Poate chiar două nopți...

Își regretă cuvintele în aceeași clipă. Voievodul se răsuca spre el ca ars. Din doi pași fu în fața lui și îl apucă de piept.

— Cum îți îngădui să vorbești cu domnul țării, meștere ? șuieră el. Își dezdoi brusc brațul și-l izbi pe Toma de perete. Adăugă mai liniștit, dar cu ochii la fel de crunți : Drept cine mă iei ? Îți închipui că mă cunoști, că-mi știi toate cotloanele sufletului, dar uite că nu mă cunoști... Pe neașteptate se potoli de tot : E adevărat că-mi place să mă bucur de dulceața trupului femeiesc, spuse el domol. E adevărat chiar că, pentru a o face, sînt gata să umilesc un magistru în arte, un oștean viteaz și un familiar, cum ești tu. Niciodată însă n-am să umilesc oastea țării. Se opri iar în fața lui și întrebă cu o nemărginită uimire : Chiar ai putut să crezi că-mi voi lăsa oastea să aștepte nopți în șir, în zloata asta, pînă-mi voi istovi eu poftele ?

Toma își aplecă fruntea și își încrucișă mîinile pe piept :

— Ispita de a crede asemenea mișelie a fost prea mare, Doamne. Iartă-mă.

— Mereu trebuie să te iert pentru cîte ceva. Mai gîndește-te la asta pentru că s-ar putea ca odată să nu-mi aflu îndurarea la îndemînă... Ultimele cuvinte le rosti zîmbind cu înțeles, pe urmă însă redeveni deodată grav și continuă pe un ton rece și oficial : Așadar nu admit ca tratativele să se tărăgăneze. Tu te afli acolo în numele meu, mă reprezinți pe mine și eu nu obișnuiesc să duc tratative, ci să înfățișez două posibilități. Numai

două : ori, ori. Mîine la amiază, nici un ceas mai tîrziu, veți sta dinaintea mea în tabără. Dacă nu vă vor însoți cei șase juzi, nimicesc cetatea. Asta e tot și cred că e destul de limpede.

— E limpede, Măria Ta.

Voievodul îi puse mîinile pe umeri și-l privi în ochi grav :

— Acum du-te. Cred că Grigore se roagă acasă în fiecare zi pentru noi. Și nu uita că din clipa în care vei intra pe poarta cetății lor și tot timpul cît vei sta în ea, tu însuși vei fi Domnul Țării Moldovei.

Misiunea lui Toma luă o întorsătură neașteptată. Cel care apăra cetatea era voievodul Făgărașului. Se recunoscură amîndoi în același timp. Scăpărară ca două pietre izbite deolaltă.

— Presimțeam că am să te mai întîlnesc, spuse Toma după ce își citi mesajul.

Se străduia să-și înăbușe mînia care-l cuprinsese subit la amintirea beciului și a lanțurilor care-l ținuseră de zidul muced. Calmul lui însă nu putea înșela pe nimeni.

— Și eu presimțeam atunci că ești o iscoadă, răspunse sumbru voievodul, și trebuia să fi poruncit să te spînzure la marginea drumului. În fiecare artist zace o iscoadă.

— Asta e tot ce știi : să spînzuri și să azvîrli în lanțuri. Dar presimțirile domniei tale bat pe de lături. Sînt pictor, așa cum ți-am spus, doar că în afară de asta meritele mele m-au ridicat și la cîntea de sol diplomatic, consilier intim și familiar al ilustrului și nebiruitului și luminatului Domn al Țării Moldovei pe care îl reprezintă făcîndu-ți însă prin asta o nemeritată onoare.

Voievodul sărise în picioare smulgîndu-și sabia. Trebuia să-l țină juzii. Toma îl privea nemișcat, fără a schița nici măcar un gest spre spadă, nemaipomenit de mîndru de efectul pe care îl stîrnise.

— Mi-ai ucis un ostaș ! urlă voievodul. Refuz să duc tratative cu un ucigaș !

Juzii și sfetnicii tîrgului încercară să-l înduplece, dar el nu mai acceptă nici o discuție. Le promise nu numai

să apere cetatea, dar să și captureze toată artileria înfumatului moldovean.

— Sînt sigur că ne vom mai întîlni, spuse Toma înainte de a părăsi sala sfatului. Presimt însă că atunci nu vei mai avea timp să-ți regreți cuvintele de azi. Și ia seama : pata neagră pe care o ai pe unghia inelarului e semnul tristeții și al morții în singurătate.

Abia ajunse în tabără cînd două bombarde ridicate în crenele răzbubuiră cu vuiet mare azvîrlind ghiulele cît rotila plugului.

Vodă spumega.

— Ți-am poruncit să fii trufaș, dar nu să-mi dai planurile peste cap din trufie !

— Măria Ta mi-ai spus că atîta timp cît mă aflu acolo sînt Domnul Țării Moldovei. Atunci cum aș fi putut să sufăr jignirea unui soldățoi ?!

— Ești nebun ! E prima și ultima dată cînd ți-am încredințat vreo solie ! De-acum nu-ți mai îngădui să ieși dintre vopselele tale ! Deschideți focul !

Cînd se porni să bată artileria, cele două bombarde nu se mai auziră, ca și cînd n-ar fi fost. Pe la chindie fu dărîmat primul turn de apărare. Oastea pătrunse în cetate. Peste capul celui pus să-i apere, burgravii capitulară. Plătiră cinci mii de florini pentru răscumpărarea celor ce căzuseră prinși și mai adăugară șase sute, la cererea domnitorului, ca dar de cinste ostașilor Moldovei. A treia zi pe la prînz, după ce aflară de căderea Brașovului, sosi și solia cetății Sighișoarei aducînd actul de capitulare, talanți de aur și cară cu daruri. Mai rămăsese nesupusă Bistrița și împotriva ei fu trimis pîrcălabul Mihiu cu o parte din oaste.

Era pe la începutul lui noiembrie cînd apucară drumul de întoarcere. De cîteva zile vremuia. După ce pătrunseră în iarna munților trebuiră să ridice carăle pe tălpi de sanie cioplite din brazii care coborau pînă în dunga drumului. Înaintau anevoie. Pașii le erau înăbușiți de omăt. Se auzea doar foșnetul tălpilor late ale săniilor cetluite, încărcate cu blănuri, cu arme, cu văsării, straie și bucate. Oameni și cai umpleau văzduhul limpede cu aburul răsufărilor. Mirosea a rășină și a zăpezi neprihănite, a fîn, a iuft dat cu dohot și a sudoare de cal. Din urmă se auzeau ostașii cîntînd ca să se mai încălzească :

*Spune, spune, moș bătrîn,
Spune caii cînd se fură,
Noaptea pe fulgerătură
Ori ziua pe nor și bură...*

Țara Bîrsei era bogată și se dovedise repede supusă întru faima și dobînda lor. Voievodul ținea la ei, stătea între ei, era una cu ei, înțelept și cutezător, trezind în sufletele celor mai vîrstnici amintirea înfiorată a lui Ștefan Voievod cel Bătrîn căruia unii începeau să-i zică Cel Sfînt și să se închine cînd îi rosteau numele. Acest fiu al său nu-și dezmințea stirpea : se simțeau și ei una cu el, gata să-l apere cu trupurile lor ori să-l urmeze pînă la capătul lumii. Erau veseli, erau mîndri și se știau puternici. Glasurile lor tărăgănate și răgușite răsunau cu aspră măreție, ca într-o biserică. În strîmtoarea munților, molizii împovărați de omăt vegheau neclintiți îndelunga trecere a oastei țării și a dobînzilor ei.

După avangardă, înconjurat de cei o mie de oșteni care-l însoțeau pretutindeni, călărea Vodă și alături de el Toma. Amîndoi erau înveliți în tohoarce cu mița întoarsă care pûteau a oaie și din cauza cărora păreau grămădiți în șei. Vorbeau rar și scurt din pricina supărării stăruitoare a domnitorului pe care Toma se încăpățîna să n-o îndulcească prin nici un cuvînt sau gest de căință. Dimpotrivă, se închisese în sine cu un fel de nepăsare. Se desfăta în taină cu priveliștea albastrului limpede și străveziu ca sticla al cerului care se sprijinea în crestele albite ale brazilor de pe culmi.

Ieșeau treptat dintre munți, valea se lărgea și priveliștea se deschidea înainte cînd Vodă se foi în șa săl-tîndu-și tohoarca pe umeri. Pe urmă pofti burdufelul cu vin. Toma furișă coada ochiului spre chipul voievodului. Îi simțea mînia pe cale de a se topi ca zăpezile tot mai subțiri care se vedeau în acele locuri domoale. Vodă bău cîteva înghițituri lungi, își trecu dosul mînușii de blană peste mustața bălaie și, pentru prima dată de cînd porniseră spre casă, îi întinse burduful și lui. Toma avu o clipă de ezitare în care mîndria încercă să se opună înțelepciunii. „Nu poftesc cînd mă aflu în șa, îi poți spune jupînului Johan Fuchs, își zise el, dar nu domnului țării.“ Luă burduful și-l închină.

— În sănătatea Măriei Tale !

Vinul era rece, dar imediat apoi îl simți răspîndindu-se cald în tot trupul în timp ce în gură îi rămase o mireasmă suavă ce-i aminti frunza de nuc în crucea toamnei. Domnul îl privea.

— Dacă lăsăm deoparte cerbicia bistrițenilor, spuse firesc, ca și cum ar fi continuat o discuție începută mai de mult, putem zice că ne-am împlinit gîndul. Împrejurarea că toate cetățile l-au recunoscut acum pe Zápolya nu înseamnă nimic : în fapt ele îmi aparțin mie. Pentru asta se cuvine să dau laudă lui Dumnezeu și să fac o faptă bună.

Așteptă de la Toma un semn de participare, dar acesta călărea mai departe tăcut. Bănuia că cetățile erau doar un fel de a deschide vorba și că în realitate Vodă altundeva voia să ajungă. În așteptare inima începu să-i bată mai repede și degetele i se strînseseră imperceptibil pe frîu.

— Tot vrea logofătul Toader, urmă domnul, să cîntorească noua zidire de la Humor. Am să-i dau dezlegare.

— Ar fi o faptă bună a logofătului, spuse Toma încet, nu a Măriei Tale.

— Mă voi învrednici și eu să îngădui meșterului curții să lucreze mănăstirea de la temelie pînă la zugrăveală, răspunse Vodă liniștit. Deși, adăugă el ca și cînd și-ar fi amintit deodată, din pricina trufiei acelui meșter a trebuit să pornesc oastea asupra cetății și să-i stric bunătațe de turn... Dar tot eu, în nemărginita-mi îndurare, mă gîndesc că o cetate supusă fără bătaie e ca nunta fără lăutari... Așadar, în ceea ce-l privește pe meșter, treacă de la mine și de data asta...

Toma înclină fruntea. O sfială necunoscută îl împiedica să-l privească în ochi și se simți cuprins de remușcare.

— Îți mulțumesc, Măria Ta, șopti în timp ce ghicea rîsul lăuntric al voievodului.

Îl năpădi ciuda, ar fi vrut să-l înfrunte iar, însă nu găsi nici motivul, nici cuvîntul cu care ar fi putut-o face și își urmă drumul în tăcere, ascultînd, cu fiecare pas care îi apropia de cetatea de scaun, cum creștea în el, cu vuiet îndepărtat, bucuria.

IV

Revederea cu domnița Anca fu scurtă. Rămase de pe urma ei cu o amărăciune tainică așternută în fundul sufletului. O simțea deasă ca un strat de pîslă și — fără să știe nici el de ce — și-o închipuia verde întunecată ca fierea de mistreț. Anca fusese îndepărtată și tristă, muncită de gânduri pe care nu putuse sau nu voise să i le împărtășească. Îi întinsese o mînă străină și rece și nu-i tremurară nici măcar genele cînd îl revăzu, ca și cum nu s-ar fi despărțit decît în ajun.

— Aș fi vrut mult să aduc un dar Alteței Tale, dar pentru asta ar fi trebuit să fur, spuse el.

Domnița își frămînta degetele subțiri, chinuită de o neliniște ascunsă. Îi răspunse cu răceală și fără interes în timp ce părea a se gîndi la cu totul altceva.

— De ce n-ai furat? Trebuia să furi, în război fiecare oștean fură.

— Alteța Ta a uitat oare că nu sînt oștean, ci meșter?

Domnița își cuprinse fața între palme ca și cînd s-ar fi simțit copleșită de febră.

— N-am uitat, magistre. Vorbeam și eu așa... Mă bucur că v-ați întors...

O spusese doar, fără ca bucuria să-i răzbată și în priviri. Adăugase însă imediat, cu o undă de tristețe pe care nu voise sau poate nu izbutise s-o ascundă îndeajuns :

— Acum, că ai primit dezlegare să ridici ctitoria logofătului Toader, bănuiesc că ai să pleci cît de curînd.

— Am să plec, dar pentru scurt timp, atît cît să aleg locul, să fac măsurătorile și să lucrez o pafta de argint pe care vreau s-o dăruiesc Alteței Tale. Acolo pot

s-o lucrez mai bine decît acasă pentru că au ateliere de argintărie iscusite cu cuptoare anume.

Ea se întorsese cu spatele oprindu-se în fața ferestrei înalte.

— Cu mine n-are nici un rost să-ți pierzi vremea, magistre. Eu nu de daruri am nevoie, ci de altceva ce mă tem că nu voi găsi niciodată.

— Ce anume? Mă prind să-i aduc Alteței Tale orice, chiar de-ar fi apa vie!

— Ar fi foarte simplu, rîse ea cu amărăciune. Sînt aproape sigură că ai fi în stare s-o și aduci. Nenorocirea e că nu știu nici eu ce vreau. Știu doar încotro mă îndrept și, la urma urmelor, poate că toată lehamitea asta care m-a cuprins vine tocmai din această știință.

— Încotro se îndreaptă Alteța Ta?

— Întrebi prea mult, magistre.

El n-o luă în seamă.

— Nu te poate nimeni opri să te îndrepti într-acolo? Eu nu pot?

— Întrebi prea multe, magistre, repetă ea. Și dealtfel nimeni nu mă poate opri. Nici tu, nici altul. Îi întinse mîna: Poți să pleci, știu că abia aștepti să te apuci de treabă. Și, dacă ții, poți încerca totuși să faci paftaua aceea. Nu de alta, dar îți va risipi poate dezamăgirea pe care mă tem că ți-a lăsat-o revederea noastră.

În prag, Toma se mai oprise. Voise să întrebe mai de mult, dar se hotărîse cu greu, abia în ultima clipă.

— Alteța Ta spunea că se va ruga pentru noi. A făcut-o?

Ea îl privise absentă și îi răspunsese abia după o clipă de ezitare:

— Nu. A trebuit să mă rog pentru mine.

— Te temi atît de mult? întrebă el încet.

— Amintește-ți, te rog, că ți-am îngăduit să pleci.

Se înclinase adînc și părăsise încăperea mîhnit. Ceva coborîse între ei, ceva străin și de neînălăturat ca un perete prin care se putea vedea, dar care le zădărnicea orice încercare de a comunica. Cu acest sentiment apăsător își începu pregătirile de plecare.

În primul rînd se îngriji de bătrîn. Era tot mai slab, ochii îi căzuseră în fundul capului înconjurați de cearcane negre și în cea mai mare parte a zilei zăcea în jilțul său fără a mai avea știință de sine. Se uita în gol

ceasuri întregi și privirea aceea stinsă nu-i lăsă lui Toma nici o îndoială asupra sfârșitului : ar fi fost o minune să mai apuce Crăciunul. Nu-i mai dădu teriacă, în schimb îi lăsă Mușei pulbere de afion pe care să i-o presare în mîncare ori în lapte în eventuale ceasuri de neliniște sau de dureri.

— Doar atît mai poți, să-l adormi ?! se înspăimîntă Mușa.

— Atît. Bolile care nu se vindecă prin medicamente se vindecă prin fier ; cele pe care nu le ajută fierul, le vindecă focul și dacă nici focul nu ajută, trebuiesc socotite de nevindecat. Tătuca pătimeste de o boală dinaintea căreia sînt neputincioase și medicamentele și fierul și focul. Ea se cheamă bătrînețe. Cum vezi, se arată blîndă, dar nu iartă. Cînd simți că se apropie ceasul, pune-l pe Marcu să încalece și trimite-l să mă vestească.

Pe Marcu îl lăsă într-adevăr acasă spre a-i fi de ajutor Mușei. Ca să nu uite ceea ce apucase să învețe, Toma trecu înainte de plecare prin tîrg și aduse trei icoane — una cu Maica Eleusis, alta cu sfîntul Gheorghe și a treia, una rusească, cu sfîntul Nicolae. Marcu trebuia să le copieze încet și cu răbdare pe scîndurile pe care le aveau pregătite în atelier, iar la întoarcerea meșterului să-i înfățișeze isprava.

— Asta ca să nu lîncezești, îi spuse Toma. Străduiește-te să te ții cît mai aproape de model. Dar dacă simți cumva zvîrcolindu-se în tine dimonul acela care te îndeamnă s-o iei razna și să faci altfel, poate mai bine, poate mai frumos, dă-i ascultare, nu te sfii și fă cum crezi tu că e mai bine și mai frumos.

— E cu adevărat un dimon acela ? întrebă Marcu înfiorat, dar încercînd să surîdă cu timidă neîncredere.

— Da. Îl purtăm nevăzut în noi, el nu ne îngăduie odihna și tot el ne deosebește de ceilalți. Fără el nu s-ar fi născut nimic din ceea ce îndeobște numim meșteșug.

— Dar e chiar dimon-dimon ?

— Nu l-am văzut, îl simt doar în mine cum își simte maica plodul în pîntece. Dar bănuiesc că, de vreme ce nu ne mai putem izbăvi de el pînă în ceasul morții, e chiar dimon-dimon.

— Dar dumneata ai încercat să te izbăvești de el ?

— Nu. Fără el aș muri, m-aș topi ca ceara la fața focului. Să nu încerci nici tu. În schimb să nu uiți nici-

odată în zori, înainte de a-ți începe lucrul, să te rogi sfântului Luca, patronul zugravilor. Doar dînsul poate să ne mai scape în ziua înfricoșată a judecății de apoi.

Toma, care în timp ce vorbea făcea rînduială printre recipientele din atelier, se opri deodată în mijlocul încăperii ținînd în mînă o ulcică înroșită de chinovar. Privi înspre peretele din față ca și cum ar fi văzut acolo întîmplarea desfășurîndu-se și o descrie cu glas coborît și patetic :

— Pe tronul strălucirii stă domnul nostru Isus Cristos și iată-ne și pe noi, păcătoșii și azvîrliții afară din morminte, înfățișîndu-ne cu capetele plecate dinaintea judecății sale. Și atunci sfîntul Luca ingenunchează și se roagă zicînd : iartă-l, Mîntuitorule, acesta e Toma, zugravul din Suceava, care a mințit și a păcătuit prin trufie și a preacurvit și a făcut moarte de om... Domnul ridică sprînceana și-i ia vorba întrebînd cu minie : și dacă se face vinovat de toate astea, de ce să-l iert, sfinția ta ? Pentru că a zugrăvit icoane și biserici întru slava ta, Doamne, zice sfîntul. Nu întru slava mea, ci a frumuseții, chiar el a spus-o, hulind, se încruntă mai departe Mîntuitorul. Dar, Doamne, se roagă sfîntul Luca, înălțînd mîinile împreunate, oare nu tu însuși ești frumusețea și desăvîrșirea ? Atunci domnul nostru Isus Cristos cade pe gînduri și toată suflarea care se află acolo așteaptă osînda. Dar într-un tîrziu Mîntuitorul întinde sfînta mînă către cetele celor drepti. Și cu glas mare de care se încrețesc apele și văzduhul zice : iertat să fii, mișelule și zugravule, acum și-n veacul veacului.

— Amin, murmură Marcu, străduindu-se să-l vadă pe meșter prin pînza lacrimilor. Și cu mine ce are se să întîmple ? șopti el.

Toma întinse spre el mîna, poruncindu-i tăcere. Fără să-și ia ochii de la peretele pe care se desfășura totul, rosti mai departe cu aceeași înfiorată convingere :

— Și acesta, zice iar sfîntul Luca, e Marcu, zugravul Țării de Sus. A fost sfios și n-a cunoscut trufia și de aceea a păcătuit puțin și mai mult cu gîndul decît cu fapta. I-a fost ucenic lui Toma, dar l-a întrecut și a zugrăvit mulțime de biserici și icoane întru slava ta, cu mult mai iscusite decît cele ale însuși meșterului său. Fă-i loc, Doamne și smeritului tău rob Marcu în corturile dreptilor. Și atunci, cu glas mare de care se alungă norii

și freamătă frunzișul codrilor, Mîntuitorul te izbăvește și pe tine, zicînd : iertat să fii, neprihănitule și meșterule, pentru frumusețea pe care ai adăugat-o lumii, acum și-n veacul veacului.

— Amin, șopti iar Marcu și două lacrimi i se scurseră de-a lungul obrazilor. Dar eu n-am să te pot niciodată întrece, meștere, adăugă el cu glas înfiorat.

Toma puse pe un raft ulceaia cu chinovar și se așeză pe un scăunăș cu trei picioare. Îl trase pe Marcu spre el și-i încleștă umerii în palme. I se uită în ochi aspru și în același timp rugător :

— Ba ai să mă întreci. Trebuie, altfel degeaba te țin pe lîngă mine. Asta e o lege, fie că vrei tu sau nu. Meșteșugul meu trebuie dus mai departe și cine să-l ducă dacă nu unul care a ajuns să-l stăpînească mai bine decît mine ? Acela vei fi tu. Să te străduiești să mă întreci, auzi ? E o poruncă.

La Humor nu-l luă cu sine decît pe Cîntic. Venise vremea să-și împreuneze puterile și să-și arate fiecare iscusința. Călugării îi găzduiră în cîte o chilie asemenea celor în care locuiau ei înșiși. Se bucurau de venirea lor, iar starețul Paisie le umbla în rînd pentru că erau meșteri domnești veniți anume să le ridice din nou mănăstirea. De la cutremur își țineau slujbele într-un schit încropit din bulumaci de brad din care încă mustea rășina. Trăiau mereu cu gheața în spate pentru că totul se putea aprinde în orice clipă și de aceea, în răstimpurile în care nu erau slujbe, un frate trebuia să vegheze neîncetat asupra candelelor și lumînărilor. O nouă biserică de piatră nu însemna numai ridicarea mănăstirii la vechea ei strălucire, ci și izbăvirea de spaima neadormită a focului.

Marele logofăt Toader Bubuiog sosi și el a doua zi în rădvan tras de patru cai și însoțit de douăzeci de călăreți din garda domnească. Împreună cu dînsul și cu ieromonahul Paisie porniră să aleagă locul noii zidiri. Starețul ar fi voit s-o ridice chiar peste biserica surpată de cutremur. Se gîndea că în felul acesta puteau fi folosite și vechile chilii fără ca monahii să fie nevoiți să se mai strămute cu toate cele — multe și mărunte — ce țineau de rînduielile unei mănăstiri. Logofătul Toader găsi înțeleaptă judecata starețului. Dealtfel dînsul venise doar pentru că la alegerea locului se cădea să fie de

față și ctitorul, dar era hotărât să nu se amestece, avînd bunul obicei de a nu se vîri în treburi la care era încredințat că nu se pricepe. Abia aștepta să se termine totul și să fie poftiți la masa pe care presupunea că le-o pregătiseră călugării. Se grăbea apoi să se întoarcă pentru că în cetatea de scaun îl așteptau treburi politice dintre care cea mai importantă și mai încurcată o stîrnise pîrcălabul Miha care, în loc să supună Bistrița, căzuse el însuși prizonier.

Lucrurile se prelungiră mai mult decît prevăzuse el pentru că Toma și Cîntic nu voiau în ruptul capului să zidească pe locul unei surpături, oricîtă sfințenie ar mai fi păstrat pietrele ei.

— Îmi trebuie loc neînceput, spuse Toma, loc curat, luminat, ca argintul strecurat.

Cîntic, mare, ciolănos, puțin adus de spate, se ținea după el încuviințînd tăcut din cap. Ieromonahul Paisie îi urma sprinten pentru că, înalt și uscat, cu pielea lipită de os, avea pasul mare și obișnuit cu drumuri lungi și rele, străbătute apostolește. Pătimea doar trupul îmbelșugat al logofătului Toader, dedat în șa ori în jîlțul moale al rădvanului. Își simțea picioarele îngreuiate de tina care se lipea în hălci de cizmele înalte, fața-i devenise stacojie și tot mai des se oprea ștergîndu-și fruntea, grumajii și ceafa lată. Gîfîia din greu și se ruga lui Dumnezeu să le scoată meșterilor în cale locul luminat pe care și-l doreau. Dar meșterilor nici prin gînd nu le trecea că el s-ar putea afla în suferință. În frunte pășea Toma, neostenit, tras parcă mereu înainte de o putere nevăzută. Vorbea doar cînd era întrebat și atunci răspundea scurt și fără tragere de inimă iar ochii îi primiseră o strălucire ciudată, ca ai sălbăticiunilor noaptea. De la o vreme, biruiți ei înșiși de oboseală, renunțară și ceilalți să-l mai întrebe ceva și-l urmară tăcuți și resemnați. Înțeleseseră cu toții mai mult sau mai puțin limpede că meșterul nu trebuia tulburat pentru că în acele clipe își începea cu adevărat menirea și răspundea unei tainice chemări a rostului său.

Vremea se înmuiase, zăpada se mai păstra doar în petice ici și colo, iar pămîntul moale îi trăgea înspre el. Mirosea mai degrabă a ploaie și a lăstăriș crud decît a iarnă și pretutindeni îi însoțea, mai îndepărtat ori mai năvalnic, vuietul pîrîului. Hălăduiră astfel îndelung și

trudnic de-a lungul apei, prin lunci, suiră coaste printre brazi, cercetară poiene și prihoduri ascunse, ieșiră pe culmi și se lăsară în văi. Nicăieri însă Toma nu zăbovea. Se oprea într-un loc sau altul, îl prețuia cu ochii îngustați ca ai miștelor, făcea câțiva pași și-l măsura din alt unghi, pe urmă mormăia ceva ce numai Cîntic părea să înțeleagă și pornea mai departe.

Lumina începea să se împutineze și logofătul Toader își luase nădejdea să mai afle ceva în ziua aceea. Era sfârșit de puteri, dar nu cîrtea, fiind totuși încredințat de însemnătatea clipei. Ieșiră dintre brazii printre care coborau și se aflară doar la vreo trei sute de stînjeni deasupra vechii mănăstiri. Era un tăpșan curat, luminat, destul de larg și ocrotit din trei părți de pieptul pădurii. Înspre miazăzi-răsărit locul era deschis spre a întâmpina înălțarea soarelui. Toma se opri străfulgerat și ridică brațul. Din vale se auzi clopotul chemînd la vecernie. Răsuna mărunt și limpede peste neclintirea codrilor.

— Acesta e locul, șopti Cîntic.

— Acesta e locul, întări Toma.

— Am aflat locul odată cu întâia bătaie de clopot, spuse Cîntic. Acesta e semn de taină.

— Poate că da, murmură Toma.

Ieromonahul Paisie se închină.

— Să fie într-un ceas bun, oftă logofătul Toader și își trecu peste obrajii plini o năframă înmuiată de cîtă nădușeală ștersese.

Pentru că logofătul voia să se întoarcă negreșit în zori în cetatea de scaun, călugării sfîțiră locul chiar în acea seară. Se întunecase cînd tot soborul, cu prapuri și făclii, se porni în sus înălțînd cîntări de laudă. Eghemenul Paisie stropi locul cu aghiasmă în cele patru vînturi și la urmă înfipseră în mijlocul tăpșanului o cruce albă din lemn de mesteacăm ce avea să stea acolo pînă la începerea lucrărilor.

Se aflau în postul cel mare al Crăciunului și la masa mult așteptată călugării nu le puseră dinainte decît mămăligă de mei și inimi de curechi murat, fragede și galbene, stropite cu untdelemn. Cîntic și Toma erau învățați să nu se mire, să nu cîrtească și la nevoie să se mulțumească cu orice, dar marele logofăt tresări în taină la vederea unor asemenea bucate. După ce găsiseră locul se simțea limpezit și ușor, cuprins deodată de foamea care,

ignorată întreaga zi, izbucnise acum nestăpinită. Hămeșiți cum se aflau, mîncarea sfîrși prin a li se părea împăratească și logofătul mai ceru un căzanel de mămăligă și o strachină de inimi.

— De unde aveți untdelemnul ? întrebă cu gura plină și ochii strălucind de plăcere.

— De la Sfîntul Munte, surîse egumenul. E untdelemn de măsline pe care ni-l trimit nu în burdufuri, ci în buți de gorun, ca vinul, ca să-l putem folosi și la vreme de post.

— Ei vă dau untdelemn ca să puteți posti, rîse plin logofătul, și voi le trimiteți vite, lînă, miere și ceară.

— Sînt frații noștri întru Cristos și se cade să-i ajutăm dacă Domnul s-a arătat mai darnic cu noi decît cu dînșii.

— Fără de noi, adăugă cuviosul Onisim, ar roade numai pietre și rădăcini.

Avea glas mîrios și ochi galbeni cu uitătură vicleană de sub potcapul împins pînă pe sprîncenele rare.

Marele logofăt tocmai își umpluse gura. O inimă de curechi îi pocni gras între măselele zdravene. Toma îi ghici gîndul și zîmbi. Răspunse în locul lui :

— Și ca să nu li se întîmple acelor frați asemenea cumplit necaz, se îngrijește de ei săraca Țară a Moldovei !

— Cît om avea și noi, meștere. Cînd n-om mai avea nici noi...

Egumenul încheie printr-un gest de neputință cu brațele în lături.

— Parcă și sfințiile voastre ați avut mai de mult printre voi un frate din ăsta de la Sfîntul Munte, întrebă logofătul Bubuiog cu un zîmbet șiret.

— Anatema ! strigă egumenul ridicînd mîinile cu degetele răsfirate în fața ochilor.

Ceilalți monahi tăcură înfiorați.

— Acela n-a fost frate, ci fiul lui Belzebut, șuieră Onisim.

— Cum l-a chemat ? întrebă cu nevinovăție Cîntic.

— Numele său mai bine să nu fie rostit, spuse ieromonahul Paisie.

— Chiril, zise însă Toma senin, în același timp cu egumenul și, ca la un semn, toți călugării își făcură cruci repezite și largi. Am auzit și eu de dînsul. Se zicea

că poate să scoată spiriduși din ouă clocite la subsuoară. Se mai păstrează chilia lui ?

— S-a răsipit. După ce a murit de moarte năprasnică, trăznit în ziua proorocului Ilie, în vreme ce se îndrepta către sfânta liturghie, chiliei sale n-a mai cutezat nimeni a-i trece pragul. Ieromonahul Filimon, care era egumen pe atunci, a legat acea ușă cu blestem și a sfințit locul împrejur. Pe urmă, la cutremur, chilia acelui Anticrist a fost singura care s-a surpat. Oricine vede și în această surpare un semn.

— A fost și el zugrav, spuse Onisim rar și fără a stărui, ca și cum doar în treacăt și-ar fi amintit de acest amănunt căruia dealtfel nu-i dădea importanță.

Dar Toma răsări, surprins :

— De ce și el, cuvioase ? întrebă.

Monahul surîse mios.

— Ia, o vorbă așa, meștere, nu trebuie să te superi. E departe de mine gândul de a asupra niște meșteri domnești vestiți ca domniile voastre, dar se zice că orice meșter poartă întrînsul și o fărîmă din cugetul satanei.

În jurul mesei se lăsă o tăcere ca o lespede. Toți își coborîră ochii în blidele de lut, unii speriați de o asemenea posibilitate, alții cu teama ca meșterii domnești să nu se fi supărat. Doar marele logofăt îi privi pe cei doi meșteri deschis, cu fața rotundă luminată de un rîs lăuntric. Era curios ce vor răspunde la insinuarea călugărului.

Cîntic își puse pe masă mîinile colțuroase, de-o parte și de alta a blidului, și-l privi pe Onisim crunt pe sub sprîncenele zburlite și aspre.

— Poate că poartă ceea ce zici, cuvioase, mormăi el sumbru.

— Poate că poartă într-adevăr, răspunse și Toma ca un ecou și surîse îndepărtat unui gând numai de el știut. Poate că poartă, dar credința cuvioșiei tale e fără îndoială mai puternică decît acea fărîmă de cuget diavolesc.

Între timp li se adusesese prilevcă mănăstirească în căni de lut. De pe urma ei se simțeau acum umflați de o îndestulare înșelătoare, moleșiți și cu oboseala căzută grea în mădulare. După cuvintele lui Toma, egumenul Paisie se ridică.

— Frate Onisim, spuse el domol, să cugeți mai adînc înainte de a scoate vorba din gură pentru a nu arunca

asupra unor oameni nevinovați asemenea înfricoșate prepusuri.

Fără a-i mai da monahului vreme să se dezvinovățească, ieromonahul rosti rugăciunea de mulțumire după care se traseră cu toții pe la chilii.

Toma simțea nevoia de aer și mai zăbovi afară. Cu tot frigul sec care se lăsase odată cu seara, rămase nemișcat, rezemat de trunchiul gros al unui nuc. De o parte se afla șirul întunecat al chiliilor, de alta zidurile surpate ale bisericii. Mai departe, înspre deal, se ghicea schitul de lemn după zarea ce răzbea prin fereastra îngustă a altarului. Nori se alergau pe cer. În răstimpuri scurte, luna umplea împrejurimea cu umbre mișcătoare și îndoielnice.

— Acolo a fost chilia lui, se auzi o șoaptă.

Toma tresări. Nu-l auzise când venise în spatele lui. Mîna uscată, întinsă ca o cange, arăta spre un morman de pietre de la capătul șirului de chilii. În lumina vagă, fața călugărului cu barba moale și rară, ca de țap, părea și mai suptă. Ochii galbeni îi contemplau surpriza cu o fosforescență batjocoritoare.

— Dacă vrei, spuse el cu aceeași șoaptă onctuoasă, putem să ne apropiem, să cauți printre pietre, poate găsești ceva. Nimeni n-a îndrăznit s-o facă pînă acum.

„Poate că el însuși o fi diavolul“, gîndi Toma, înfiorat de o spaimă obscură.

— Altădată, cuvioase, spuse. Sînt ostenit acum, toată ziua am umblat și apoi nu găsesc că e atît de însemnat să scormonești între pietrele unei chilii surpate.

— Poate ți-e teamă...

Toma începea să-și piardă răbdarea.

— Nu mă tem de nimic, spuse scurt.

— Nici de domnul Dumnezeu ?

— Nu sînt sigur, dar nu vād de ce m-aș teme. Noapte bună.

Porni înspre chilii.

— Nu i-ai călcat niciodată poruncile ? stărui Onisim.

— Nu-mi amintesc să ne fi întîlnit ca să-mi poruncească ceva ! strigă Toma furios întorcînd capul doar atît cît să fie bine auzit.

Îl stăpînea sentimentul neplăcut și într-o oarecare măsură umilitor că monahul cu ochi galbeni rămăsese rîzînd mulțumit că reușise să-l scoată din fire. Avea o

poftă teribilă să se întoarcă, să-l apuce de bărbuța de țap și să-l dea puțin cu potcapul de trunchiul nucului.

Pe Cîntic îl găsi dormind, acoperit cu o cergă mițoasă. Se întinse și el pe lavița cealaltă, strîmtă și tare, și își puse șaua căpătîi. Prin întunericul de sub pleoape îl urmăreau însă ochii gălbui ai cuviosului Onisim. Oricum se răsucea, nu le putea alunga privirile. „Cu asta vom mai avea necazuri“, își zise. Auzi clopotul chemînd la slujba de miezul nopții, dar nici nu-i trecu prin minte să se ducă și el. Dealtfel, Cîntic dormea atît de adînc încît ar fi fost și păcat să-l scoale. Mai încolo, fără a-și da seama cît timp trecuse, auzi ca prin vis clopotul de utrenie.

În zori, goi pînă la brîu, se spălau la fîntînă. Se stropeau cu apa înghețată, șuierau și pufneau. Onisim se opri la vreo cinci pași contemplîndu-i cu un surîs blînd.

— Oare n-o fi păcat, întrebă el domol, să-ți dezvelești astfel goliciunea în lumina zilei ?

— Și goliciunea tot domnul a lăsat-o pe pămînt, rîse Cîntic. Oare Adam și Eva erau mai îmbrăcați ?

— Toți știm cum s-a sfîrșit nesocotința lor, spuse monahul cu același surîs îngăduitor.

Dar Toma nu-l mai putu răbda. Își freca brațele cu o mînaștergură aspră și, cu apa șiroindu-i încă pe față, îi strigă :

— Cuvioase, du-te-n treabă-ți și lasă-ne pe noi într-ale noastre !

— Treaba mea e și aceea de a întoarce sufletele din calea pierzării.

— De sufletele noastre obișnuim să ne îngrijim singuri. Vezi de altele, sfinția ta.

— N-am vrut să vă supăr, surîse spășit Onisim, n-am vrut nicidecum să vă supăr, iertați-mă, domniile voastre...

Porni grăbit spre schit, dar după vreo zece pași se opri, ca și cum ar fi uitat tocmai gîndul pentru care venise. Surîdea cu aceeași dulceață.

— Să mă ierte domniile voastre dacă mă încumet să mai ridic o întrebare.

— Ridic-o, părinte, mormăi Cîntic în timp ce-și trăgea cămașa pe el.

— Oare domniile voastre nu obișnuiesc să vină la sfintele slujbe ale nopții ?

— Cuvioase, spuse Toma abia stăpînindu-și mînia, noi am venit aici trimiși de domnie să ridicăm o zidire. Asta e slujba noastră și ea se împlinește ziua. Slujba voastră e să vă adunați laolaltă zi și noapte spre a slobozi potop de vorbe în fum de tămîie. Slujba noastră stă în fapte, nu în vorbe. Eu nu te pun să tai piatră ori să întinzi tencuiala pe zid, cot la cot cu mine. Să mă rog știu și eu. Îmi place s-o fac cînd vreau eu ori cînd am ceva de pus la cale cu Dumnezeu. Să ne vedem fiecare de-ale noastre, sfinția ta.

Cuviosului Onisim i se stinse zîmbetul pentru prima dată. Părea sincer mîhnit.

— Păcat, murmură, vorbești cu păcat, meștere. Am să mă rog pentru mîntuirea voastră.

Se îndepărtă grăbit.

— Roagă-te cît îți place, își zise Toma încet, dar Cîntic îl auzi.

— L-ai luat prea aspru, îl muștră el, și nici n-ai avut întru totul dreptate.

— Și tu începi acum?! se înfurie Toma. Lasă-mă-n pace! De cînd am venit se tot ține de mine cu vorbe în doi peri. Aseară n-a zis că purtăm în noi cugetul Satanei? Și se vede el mîntuitorul sufletelor noastre! Ajuns aici, Toma izbi cu piciorul în pămînt și începu să strige: N-am nevoie de mîntuirea lui! Nu rabd să fiu dus de căpăstru ca un cal care a orbit de bătrînețe! Am ochi ca toți oamenii și văd drumul pe care merg la fel de bine ca și alții! Nu cer decît să fiu lăsat să-mi văd de treabă, asta-i tot! Atunci de ce vă credeți toți mai înțelepți și nu mă lăsați dracului să-mi împlinesc rostul?!

Își trînti pe cap căciula. Apucă întăritat spre cuhnii, cu zeghea azvîrlită pe umeri. Cîntic îl urmă de departe, intimidat: era întâia dată cînd îl vedea atît de pornit.

Monahul de la cuhnii le spuse că nu le putea da decît prune uscate și aceeași mămăligă de mei pe care o mîncaseră și seara. Toma ieși val-vîrtej.

— Acelea să i le dai cuviosului Onisim! îi aruncă peste umăr.

Ziua se pornise prost. Era furios și flămînd. Urcau încet spre tîpșanul pe care se vedea de departe crucea de mestecăn, alburie în lumina cenușie a zilei de toamnă. Încercă să-și alunge gîndurile străine și să se pătrundă de frumusețea clipei. „Acum abia, își zise,

odată cu aceste măsurători pe care le vei face, îți începi într-adevăr menirea. Se cade să pășești aici limpezit și fără patimă..." Îl ajută o sclipire răzleată de soare scăpată prin pătura densă a norilor. Locul se umplu de strălucire. Verdele ierbii — cîtă scăpase nearsă de brume — deveni deodată luminos și tandru, iar cel al brazilor, mai sobru, mai adînc, dar tot cald. „Iarba cu verdele ei dulce și strălucit e femeia, bradul, mîndru și neîncovoiat, e bărbatul și aici, la împreunarea lor, trebuie să se nască zidirea, ca o fiică a lor, a ierbii și a pădurii..." Văzu întîi zidurile albe și tari de piatră, chiliile și casa domnească, poarta boltită sub turnul clopotniței și la urmă, în mijloc, pe palmele crude ale ierbii, ea, suavă ca o fată și ușoară ca o corabie, cu acoperișul alb de draniță și cu pereții luminați cumva dinăuntru în roșu și galben și albastru... Se întoarse deodată străfulgerat.

— Cîntic! Am s-o zugrăvesc toată și pe dinafară!

Îi încleștase umerii zgîlțîindu-l cu ochii țintă în ochii lui. Zidarul îl potoli, blajin:

— Șazi domol, meștere și frate. Meșterul Sofron a vrut și dînsul, înaintea ta, să zugrăvească pe dinafară biserica Sfîntul Gheorghe și ai văzut ce a pățit.

— Văzut. Zugrăveala lui s-a scorojit și a căzut pentru că n-a cunoscut taina amestecului, fie la tencuială, fie la vopsele, fie la amîndouă.

— Și tu o cunoști?

— Nu, dar pot învăța din neizbînda lui. Mereu trebuie să fie cîte unul care să încerce un gînd nou sau un drum neumblat și care de cele mai multe ori cade istovit de neizbîndă. Așa a fost și acest meșter Sofron care trebuie cinstit pentru îndrăzneala sa. Mie, venind pe urmele lui, îmi va fi mai ușor: nu-mi rămîne decît să nu pășesc în locul care l-a pierdut pe dînsul.

— Îl cunosc și mi-e drag Sofron, spuse Cîntic cu îndoială, dar ceea ce a voit dînsul nu e îndrăzneală, ci nesăbuintă. Unde gîndești că s-ar putea afla acel amestec care să țină piept la arșița verii și la gerul iernii, la vînturile înghețate ale răsăritului, la bătaia soarelui, la ploile cele revărsate ale verii și la cele mărunte, cernute ale toamnei, la viscol, la omăt, la bură, la brume, la rouă și la cețuri? Așa ceva nu se află...

Toma îl zgîlțîi iar de umăr ca și cum ar fi vrut să-l trezească.

— Trebuie să se afle. E o taină.

— Și tu o cunoști ?

— Am s-o cunosc. Nu se află taină pe care mintea să n-o poată pătrunde dacă o cercetează uitînd de spaimă. Am s-o zugrăvesc, măi Cîntic, de are să stea dinainte o lume să se minuneze.

— Ai mai văzut pe unde ai umblat asemenea zugrăveală pe dinafară ?

— Nicăieri. Dar o văr aici și am să te fac și pe tine s-o vezi aievea chiar de-ar fi să nu mai mănînc decît prune uscate călugărești.

„E nebun, gîndi Cîntic. Stricînd o asemenea ctitorie costisitoare poți să-ți pierzi pîinea și chiar capul. Meșterul Sofron a ajuns să nu mai afle de lucru și să se tragă în pustia sihlelor. Dar Toma e totuși altceva decît Sofron și credința lui te cucerește, începi să crezi și tu, om cu scaun la cap, să-ți pui mintea cu el... E în stare s-o facă, nebunul, cine știe ce o fi învățat pe unde a fost, cine știe cu ce l-o fi dăruit Dumnezeu...”

— Dar înainte de a o putea eu zugrăvi, trebuie s-o zidim, îi spunea Toma. Și orice zidire începe cu măsuratul și chibzuitul. Hai.

— Hai, încuviință Cîntic și se îndreptară amîndoi spre mijlocul tăpșanului.

Își luară ca reper răsăritul și locul viitorului altar. Cu frînghia cu noduri măsurară, iar cu baltagele pe care le aduseseră sub braț cioplră țaruși de brad. Îi bătură în pămîntul moale însemnînd tăpșanul cu albul curat și înmiresmat al lemnului nou. Cutreierară apoi marginea pădurii și încrestară cu cîte o cruce trunchiurile brazilor care urmau să fie tăiați pentru schele. De fiecare dată, înainte de a-l însemna cu baltagul, Toma stătea îndelung cu palma sprijinită de trunchiul arborului ca și cînd ar fi vrut să-i perceapă curgerea ascunsă a sevelor.

— Ce e, nu e bun ? întreba Cîntic nedumerit.

— Ba da, e prea bun. Dar mi-e greu să-i hotărăsc moartea...

— Asta e soarta copacilor, înălța Cîntic din umeri. În locul celor tăiați, Dumnezeu dă alții.

— Ca și cu oamenii, nu ? zîmbi Toma. Tu ești obișnuit cu pietrele care își au și ele taina și frumusețea lor, dar n-au viață. Cu copacii e mai greu... Uneori, noaptea, îi visez. Mi s-a întîmplat odată să visez un codru întreg care plîngea și vreo două zile după aceea am fost ca lovit de boală.

Cîntic îi privi mîna frumoasă, puternică și prelungă, mînjită acum de pămînt și de rășină, cum se desprinsese încet de trunchi, cum apucă baltagul de sub celălalt braț și cum izbi scurt, de două ori, lăsînd în urmă o cruce mică în carnea albă a lemnului.

— Pentru acoperiș ne trebuie stejar, spuse zidarul.

— Da. Acela îl vom aduce de la Slătioara, mai tîrziu, cînd s-or lăsa zăpezile și călugării vor putea ieși cu săniile.

Coborau înspre albia pîrîului pentru a cerceta nisipul cînd trecură pe lîngă o casă ce arăta îndestulată și îngrijită ca un pahar. În ogradă trebăluia o nevastă înconjurată de orătării. Toma își simți deodată sufletul luminat. Se rezemă cu brațele de gard.

— Bună vremea, jupîneasă.

Femeia rîse de cinstea care i se făcea.

— Bună, meșterilor.

— De unde știi că sîntem meșteri ?

— D-apoi am auzit din sat, vorbesc oamenii de venirea unor meșteri domnești. Domniile voastre trebuie să fiți că nu v-am mai văzut prin partea locului.

Își ținea drept trupul tînăr și îndrăzneț, ca un fel de șagalnică înfruntare. Avea ochii de culoarea alunelor și îi privea pe meșteri fără sfială, mîndră și vag provocatoare. Pe Toma îl legăna o amețeală ușoară ca după un vin aspru și vechi băut pe inima goală. Femeia le spuse rîzînd că omul ei se afla cu oastea în Ardeal. Auzise că ar fi ajuns acum pe la Bistrița.

— E un păcătos Vodă, spuse Toma, dacă osîndește astfel o nevastă frumoasă la singurătate.

O chema Olena și nu găsea că singurătatea unei neveste frumoase era un lucru chiar atît de cumplit.

— Cum așa ? se miră Toma înveselit.

— Iac-așa, își săltă ea umerii.

— Atunci noi am îndrăzni să te rugăm să făptuiești un păcat.

— Care anume ?

— Să ne gătești o mâncare cinstită de frupt, acum în vreme de post. Sîntem flămînzi și de prunele călugărești ni s-a aplecat. Poate te înduri și dai pierzării pentru desfătarea noastră acea găină care abia mai suflă de grasă. Ți-am dăruit și un zlot de aur de la Veneția pentru asemenea faptă.

Azvîrli moneda care străfulgeră în văzduh și o prinse iar în pumn.

— Ține-ți banii, meștere, la mine nu-i han. Găina am s-o prăpădesc ca să cinstesc datina ospetiei și să-l satur pe cel flămînd cum scrie la cărțile sfinte.

— Și Domnul, în îndurarea lui, îți va întoarce în-sutit. Așa-i. Pînă atunci, însă, nu te temi de gospodar? Dacă află că ai ospătat în lipsa lui bărbați străini? N-aș vrea să ai necazuri din pricina noastră.

— Nu mă tem. Ș-apoi ce știe satul, nu știe bărbatul.

— Pînă-ntr-o zi, mormăi Cîntic.

Femeia rîse cu o anume nepăsare, ca în fața unui lucru pe care știa că, oricum, tot trebuia să-l facă odată.

— Voi ști eu să trec și prin ziua aceea. Acum poftiți. V-o fi înfometat rău preacucernicia sfinților părinți.

Dar ei nu intrară deîndată. Pînă femeia gătea mîncarea, voiau să vadă nisipul din vale. Coborîră mai departe tăcuți, la cîțiva pași depărtare unul de altul. Se lăsase între ei o sfială străină, neobișnuită. Cîntic îi arunca priviri furișe, dar Toma pășea gînditor, cu capul aplecat. Zidarul văzu tremurînd între ei, tulburătoare și insinuantă, umbra femeii și se temu pentru legătura dreaptă și fără ascunzișuri dintre el și Toma. Cînd ajunseră jos, nu mai putu răbda tăcerea.

— Femeie aprigă, Olena asta, spuse, în speranța că Toma va răspunde într-un fel care să-i lămurească intențiile.

Dar zugravul nu păru să-l fi auzit. Se ghemui la pămînt și începu să cerceteze nisipul umed. Îl frecă o vreme între degete, pe urmă îl trecu dintr-o palmă în alta. La un pas de ei, pîrîul murmura monoton. Avea apele limpezi, de un verde întunecat, cu luciri metalice, reci.

— E bun, spuse Toma. N-a fost prea mult purtat de ape și păstrează încă fețe și colțurașe.

Vorbea despre nisip. Cîntic nu mai stăruia. Se resemnă să lase lucrurile să se lămurească de la sine.

Întorși la casa Olenei, sfiala dintre ei se topi. Femeia era gureșă, îi plăcea să glumească și să se joace cu vorbele cu două înțelesuri ca și cum s-ar fi desfătat prefîrîndu-și dintr-o mîină în alta șiraguri de mărgеле care-și schimbau apele după cum le bătea lumina. Din găină făcuse zeamă grasă și friptură rumenă înăuntrul căreia se copsese un măr și pe care o stropise cu mujdei. Adăugase la acestea plăcinte și un mied dulce-acrișor care furnica limbile. Ospățul neașteptat și căldura odăii, după ce toată dimineața cutreieraseră prin aerul aspru, îi molesii. Cîntic simți întîiul primejdia și se ridică.

Afară, cîinele tăpălăgos îi lătră întăritat, ca și la venire.

— Noaptea îl slobozi din lanț? întrebă Toma înainte de a ieși din ogradă.

Olena își sumeți pieptul. Ochii îi rîdeau și mai strălucitori acum, după ce băuse mied.

— După cum e noaptea.

— Și cum trebuie să fie noaptea ca să nu-l slobozi?

— Luminată, meștere, surîse ea.

Toma se uită la cer. Norii joși se scămoșau în vîrfurile brazilor de pe culmi. Spuse cu convingere, împotriva oricărei evidențe:

— Se pare că va fi o noapte luminată.

Cîntic apucase înainte. Se grăbi să-l ajungă și află din nou sfiala acea coborîită între ei. Mergeau pe o cărare ce șerpuia printre livezi, unul în urma altuia.

— După toate semnele, în noaptea asta am să dorm singur, spuse pietrarul fără să-l privească.

— Pari a-mi purta pică pentru asta.

— Nu.

— Oricum, pari a-mi tăinui ceva, poate o mîhnire.

— Poate o mîhnire, da.

— De ce?

— Nu pot să spun limpede de ce și asta mă face să mă frămînt. Îmi ceri să vorbesc prea mult. E vremea să mă întorc la pietrele mele și să te las în slobozenia ta că iar te-apuci să strigi că te port de căpăstru ca pe un cal orb.

Toma se simți stingherit. Încercă să glumească, prefăcîndu-se că nu înțelegea încotro bătea pietrarul.

— Nu înțeleg, spuse rîzînd sec, ce te poate mîhni. Doar nu ești Marcu să-ți fie teamă să dormi singur!

Cîntic nu răspunse și asta pe Toma îl întărită. Simți nevoia să se justifice și în același timp îi fu ciudă pe sine însuși pentru asemenea slăbiciune. Cu greu se stăpîni să n-o facă și astfel se întoarseră la mănăstire fără să mai schimbe nici o vorbă.

Dinaintea chiliei dărmate a lui Chiril, Toma se opri. Contemplă o vreme pietrele prăbușite printre care se sfarogeau gălbui bălăriile ce umpluseră locul peste vară. Pietrarul o apucase înainte. Sub un bolovan se zărea o lucire moale. Toma îl mișcă puțin din loc și scoase o piatră ciudată de mărimea unghiei degetului mare. O șterse și fețele ei își recăpătară netezimea mătăsoasă și luciul galben auriu. O aburi cu gura și continuă s-o șteargă. Deveni de o transparență limpede. Chihlimbar. Înăuntrul său, prins ca într-o apă încremenită, un păianjen mic, cu o cruce albă pe spate.

— Toți îl știu, dar nimeni n-a cutezat să-l atingă, se auzi din spate șoapta cuviosului Onisim.

Toma tresări și închise pumnul.

— Eu am îndrăznit, spuse el îndîrjit și apucă înspre chilie.

— Nu e bine, meștere, îl ajunse din urmă murmurul călugărului. Nu e bine... Mînia lui Dumnezeu...

Cîntic se apropie încet de masă și se aplecă asupra boabei de chihlimbar care lucea blînd în mijlocul tăbliei goale. Pietrarul ținea mîinile împreunate la spate ca și cum s-ar fi temut ca o putere mai tare decît el să nu-l îndemne s-o atingă.

— De acolo ai scos-o ? întrebă cu glas coborît.

— Da.

— La ce-ți trebuie ?

— Poate folosește la ceva. Poate e un talisman sau o piatră oraculară. Rămîne de văzut. Dar chiar de n-ar fi nimic din toate astea, e frumoasă și ar fi fost păcat s-o las acolo doar ca să sperie călugării.

— Crezi că e bine ?

— E frumoasă, măi Cîntic, stăruia Toma începînd să-și piardă răbdarea.

— Frumusețea poate fi și ispita sau unealta Satanei. Toma ridică din umeri.

— Așa se zice. De ori unde ar veni însă, eu nu mă pot împotrivi acestei ispite.

— Toma, uneori mă înspăimînți.

— De ce ?

— Cîteodată îmi pare că tu ieşi în deşert cele sfinte. Chiar în prima zi în care te-am cunoscut m-ai înspăimîntat mărturisindu-ţi dorinţa de a înfrunta veacurile, lucru care numai lui Dumnezeu îi este îngăduit.

— Şi nouă, meşterilor.

— Vezi ? Iar huleşti.

Toma îndepărtă braţele.

— De ce hulesc, Cîntic ? Eu recunosc : sînt un păcătos pentru că nu mă dau înapoi din faţa celor ce-mi iscă plăcere. Îmi place să port straie frumoase şi de soi, dar nu într-atît încît să umilesc cu ele pe cei care n-au. Îmi place să mi se recunoască destoinicia şi priceperea şi-mi place să mă bucur de încrederea celor puternici, dar nu într-atît încît să mă umilesc pentru a le-o dobîndi. Sînt trufaş, dacă vrei, mai mulţi mi-au spus asta. Îmi place să zidesc şi să zugrăvesc slobod, să încerc singur însuşirile lucrurilor, ale pietrelor, ale plantelor şi culorilor, să mă încred în mintea pe care mi-a dăruit-o Dumnezeu şi să nu port căpăstru. Îmi place să mănînc de fruct în vreme de post şi să mă bucur de îmbrăţişarea ori numai de priveliştea femeilor. Poate că acestea or fi păcate...

— Poate ? îl întrerupse Cîntic.

— Sînt, hai să zic că sînt păcate, dacă asta te linişteşte. Dar nu poate fi păcat dorinţa de a nu trăi degeaba.

— Te ştiam mai tăcut, spuse pietrarul după o clipă de ezitare. Vorbeşti mult în ultimul timp.

Toma îl privi surprins, ca şi cînd celălalt i-ar fi ghicit un gînd tăinuit.

— Aici ai dreptate, răspunse. Cînd lucram la meşterul Lorenzo vorbeam rar. Întreaga zi mă îndeletniceam cu ceva. Dar de cînd am venit, mai mult vorbesc decît făptuiesc. Dacă o ţinem aşa ne vor troieni vorbele ca o ninsoare de cenuşă.

— Să facem un legămînt de tăcere, spuse grav Cîntic.

— Să facem, încuviinţă Toma simţindu-se pe neaşteptate cu sufletul împăcat.

După ce se întunecă, ieşi încet. Pentru a nu trece pe dinaintea fratelui portar, se strecură din mănăstire prin zidul surpat al chiliei lui Chiril. Noaptea era de-

parte de a fi luminată. Mai mult își ghicea drumul după pământul bătătorit al cărării pe care-l simțea sub pas. Văzduhul rece mirosea a rășini și brume. Mersul său grăbit și singuratic, aproape furișat, stârni cîinii din vale. În ograda Olenei însă, cîinele tăpălăgos nu-l lătră. Casa era cufundată în întuneric. Ușa se deschise de la sine.

A doua zi, de cum se luminează, Cîntic își puse în coburi ciocanul, niște mămăligă uscată și două cepe și plecă așa cum se înțeleseseră. În timp ce el cutreiera viroagele căutînd locul cel mai bun din care urmau să scoată piatra, Toma intră în atelierul ieromonahului Paisie. Cum stătea între cărți, pensule și pene de toate mărimile, între ulcele cu culori și suluri de pergamente, în fața cuptorului deschis în care ardeau butuci de brad, părintele semăna cu sfîntul Ieronim, așa cum îl văzuse Toma într-o icoană din atelierul meșterului Lorenzo. Era înalt și adus de spate, avea creștetul pleșuv și o barbă ca un caier alb. „Cuvintele pustnicești ale Avvei Dorothei“, citi Toma titlul scrierii încă nelegate ce se afla pe masa cu scîndura pătată de vopsele uscate. Părintele isprăvisese chenarele paginilor și mai avea de umplut doar părțile care se cereau aurite. Pentru aceasta pisase foițele de aur într-un mojar de piatră și acum le amesteca cu miere și gumă arabică învîrtînd fără grabă cu un bastonaș de sticlă. La intrarea lui Toma își părăsi locul. Îl pofti să șadă.

— Am de lucrat o pafta de argint pentru domnița Anca, părinte. Am argintul, dar îmi lipsește ceara pentru a încerca modelul. Poate te milostivești sfinția ta să-mi dai.

Ieromonahul Paisie iubea lucrătura în argint. El însuși se îndeletnicea cu ferecarea cărților sfinte și a crucilor din lemn de chiparos. La cuvintele lui Toma ochii îi străluciră mai tare.

— Și ce vei înfățișa? întrebă.

— Încă nu știu, părinte. Am să încerc mai multe modele.

— Poți să lucrezi și aici. E loc pentru amîndoi.

— N-aș vrea să te mîhnesc, dar nu pot să lucrez decît în singurătate.

— Așa și trebuie, zîmbi starețul.

Deschise capacul unei lavițe înnegrite de vreme și-i întinse o piatră de ceară de mărimea a două palme ală-

turate. Avea o culoare galbenă cenușie. Toma o duse la nas, bucurându-se tainic de mireasma dulce care îi aminti vara și zumzetul prisăcilor.

— Nu e din cea albită la soare, spuse călugărul, dar se supune ușor degetelor care vor să-i dea un chip.

— Îți mulțumesc, părinte.

— Când începeți zidirea ?

— O vom începe prin postul paștilor ca s-o putem isprăvi în vară, de praznicul Adormirii.

— Dacă ajută Dumnezeu, adăugă starețul cu o ușoară mustrare.

— Dacă ajută, încuviință Toma. Sper să ne ajute.

— Și zugrăveala ?

— Asta mai târziu. Ca să ție zugrăveala, varul pentru tencuieli va trebui să stea măcar trei ani în gropi.

— Atît de mult ?

În glas îi tremura o teamă ascunsă.

— Altfel cum ? Trebuie să dăm lucru trainic, care să înfrunte veacurile și să vorbească vremurilor despre credințele noastre. Se cade ca toți, de la meșterul cel mare pînă la cel din urmă ucenic să lucreze fără grabă, cu temei și stăpînire a meșteșugului.

Egumenul surîse sfios.

— Așa e, dar oare voi mai apuca s-o văd și eu ?

— Dumnezeu nu te va chema la sine înainte de a o vedea, părinte.

Ieromonahul clătină din capul pleșuv ca și cînd ar fi vrut să spună că în privința aceasta știa și el cîte ceva. Cînd Toma se află la ușă, întrebă pe neașteptate :

— Cum te înțelegi cu fratele Onisim, meștere ?

— N-avem nimic de împărțit. Îmi văd de meșteșugul meu.

— Bine faci. Nu trebuie să iei seamă la toate vorbele lui.

— Încerc să nu judec oamenii decît după fapte, părinte.

Întors în chilie înteți focul și așeză în fața vetrei o scîndură joasă sprijinită pe doi butuci pentru ca ceara să fie tot timpul bătută de căldură. Lucră întreaga zi netulburat de nimeni și din ce în ce mai înfrigurat. Cu fiecare apăsare a degetelor regăsea plăcerea tainică și cu nimic asemuită de a plăsmui. Uită să mănînce, după

cum uită cu desăvîrșire de cealaltă bucurie, care-i destă-tase noaptea. Ca și cînd Olena nici n-ar fi fost vreodată. Imagină mai multe modele, dar le strică pe rînd, mereu nemulțumit pentru că nu le putea apropia în închipuire, așa cum ar fi vrut, de trupul subțire al Ancăi. În cele din urmă, la vremea cînd în chilie ziua scăzuse aproape de tot și doar flăcările îi mai luminau degetele prelungi, neliniștite, care frămîntau ceara, se opri la un model înfățișînd un buchet de frunze de acant înconjurat de măști mărunte și surîzătoare. În partea de jos, într-o dulce lenevie, cu un picior întins și cu celălalt îndoit, o zeiță goală, cu trup subțiratic și unduios și cu creștetul încununat cu foi de laur. O ținu în palmă contemplînd-o îndelung în zarea roșiatică a focului. Pîlpîirea flăcărilor arunca umbre și lumini nestatornice asupra acelei închipuiri și trupul suav prinse viață, cu pieptul mișcîndu-i-se ușor în respirația împăcată. În același timp o vedea și pe Anca tremurînd în semiobscuritatea chiliei ca un chip oglindit în apă. Purta o rochie lungă de brocart de culoarea cerului în asfințit deasupra pădurilor și părul auriu i se revărsa de sub coroana mică peste gulerul de horbotă albă. Un colan de argint îi încingea larg mijlocul lăsîndu-se pe coapsă unde se încheia cu paftaua lui care lucea somptuos și discret.

Intrarea neașteptată și bolovănoasă a lui Cîntic îl făcu să tresară, dar nu-i risipi zîmbetul care-i lumina fața fără să știe. Întinse palma arătîndu-i modelul.

— Îți place ?

Pietrarul, cu o smucitură a umărului, își azvîrli șaua la pămînt și se apropie un pas, aplecîndu-se înspre mîna întinsă. Înghiți întîi în sec, apoi rămase astfel mult timp neclintit. În cele din urmă rosti încet, cu glas gîtuit :

— E păgîină...

Toma îl urmărea zîmbind mereu, fericit de uluirea meșterului.

— Dar e frumoasă, spuse.

— E desfrînată, murmură iar Cîntic.

— E sinceră, zîmbi Toma.

Lui Cîntic nu-i mai ajungea aerul. Îl apăsau pereții. Cu o mîna tremurătoare își lărgi gulerul cămășii. Rîzînd, Toma îi dădu o palmă peste spatele lat și așeză cu grijă modelul pe masă.

— E o minune, măi Cîntic, și asta mi-a ținut loc toată ziua și de mîncare și de băutură și de văzduh, dar acum mi-e foame. Mai ai ceva în coburii aceia ?

— A mai fi rămas oleacă de mămăligă, murmură pietrarul și se așează pe laviță cuprins deodată de un fel de sfîrșeală, dar fără să-și poată lua ochii de la modelul paftalei.

I se părea acum că zeița zîmbea, gata să-și înalțe făptura măruntă și despuiată printre frunzele de acant.

Toma găsi mămăliga și încinse în restul de untdelemn din blidul ce se afla pe glaful ferestrei. Începu să înfulece lacom și fericit mișcîndu-se fără astîmpăr prin încăperea strîmtă.

— Ce-au să spună monahii ? întrebă oarecum mîhnit Cîntic.

— Ce-mi pasă mie de ei ? pufni Toma cu gura încă plină. Eu n-am făcut-o pentru monahi.

— Și vrei s-o dăruiești asta domniței ?

— I-am promis.

→ O va socoti o necuviință, stăruiește pietrarul.

Toma voi să-l contrazică dovedindu-i că modelul se potrivește foarte bine cu firea îndrăzneată a domniței, dar în clipa aceea ochii îi căzură din întîmplare pe boaba de chihlimbar. Își pierduse luciul. O luă cu gîndul s-o șteargă din nou, dar cînd o avu în palmă își pierdu deodată veselia. Transparența pietrei dispăruse stinsă de o turbureală ce crescuse dinăuntrul ei, ca o ceață lăptoasă prin care măruntul păianjen abia se mai deslușea sub forma unei pete întunecate cu contururile șterse. O puse înapoi pe masă, cuprins de o înfiorare stranie.

— E o piatră care prevestește, spuse grav.

— Ce ? întrebă pietrarul încet.

— Nu știu. Dar știu că tulburarea pietrelor scumpe e prevestitoare. Chihlimbarul acesta e altceva... Și mai e și păianjenul cu cruce... Vom vedea...

Pietrarul arată cu bărbia înspre modelul de ceară.

— Poate că ea e de vină, șopti.

— Nu, răspunse Toma îndîrjit. Ea n-are nici un amestec.

Luă chihlimbarul și-l puse într-o pungă mică din piele de căprioară al cărei șnur și-l atîrnă de gît. Cîntic îl urmărea întunecat.

— Domnul să ne aibă în paza lui, spuse.

— Amin, murmură Toma.

Se pregătiră de culcare tăcuți, cuprinși deodată de neliniști pe care nu voiau să și le mai mărturisească. Pietrarul se întoarse cu fața la perete trăgându-și cerga mițoasă peste cap. Toma se așază cu gând să-și scoată cizmele, dar în ultima clipă se răzgîndi. Se ridică și veni iar în fața mesei. Rămase astfel contemplînd îndelung paftaua de ceară. I se păru ciudat că vederea ei nu-l mai bucura. Mica zeiță își pierduse viața și trupul ei devenise rigid și rece. N-ar fi putut spune cît timp trecuse cînd simți o adiere înghețată. Se întoarse și rămase cu respirația tăiată. În prag stătea bătrînul. Îl privea senin pe sub căciula neagră trasă pe sprîncene. Purta pe umeri o țundră cenușie și se rezema în vechea lui bîtă de corn.

— Am venit să-ți spun că în noaptea asta, plec, vorbi el.

— Unde, tătucă ? șopti Toma.

— E vremea să mă duc la maică-ta. Și așa am lăsat-o prea mult timp singură.

Toma își trecu dosul palmei peste frunte și își umezi buzele.

— Mă bucur că te-am văzut acasă, urmă bătrînul, și că ți-ai cîrștigat locul pe care îl meriți în preajma lui Vodă... Să ai grijă de Mușa... Pietrarul ăsta pare om de treabă... Nu, nu-l trezi, toată ziua a fost al drumului și-i ostenit... Dumnezeu să te ocrotească... Nu te apropia, lasă, mă descurc și singur, nu e departe. Cred că are să-mi vină în cale maică-ta. Vezi de Mușa și de casă să nu se răsipească.. Să-ți găsești și tu o fată vrednică. Ia-ți gîndul de la domnițe... Aici bătrînul ezită o clipă, apoi adăugă cu un zîmbet ce-i flutură sub mustață : Și de la altele... Rămîi cu bine.

Se întoarse și porni agale prin întunericul coridorului. Toma rămase paralizat clipe lungi, neînstare să închege un gînd, și abia cînd nu-i mai auzi pașii înceți și bocănitul bastonului pe lespezi porni în goană pe urmele lui. Curtea era pustie. Fugi spre poartă. Era închisă cu drugii de fier.

— N-a ieșit mai înainte un om ? strigă.

Fratele portar îl privi nedumerit și somnoros.

— N-a mai ieșit nimeni de la vecernicie, meștere.

Ocoli curtea. Pustie. Ieși prin zidul surpat al chilie
lui Chiril. Bezna se lăsase grea. Încotro să apuce ?

— Tătucă ! strigă. Tătucă ! Tată !

Chemarea lui înspăimântată stârni cîinii din ogrăzi.
Se întoarse în chilie gîfîind. Cîntic ședea pe marginea
laviței cu capul în mîini, cu cerga pe umeri. Între timp
întețise focul.

— M-a trezit frigul, spuse uimit. Dar un frig ciudat,
ca o suflare înghețată.

— Hai, strigă Toma, abia stăpîninindu-și plînsul. Ple-
căm, a murit tătuca !

Își azvîrli pe umeri zeghea și înșfăcă șaua. Năucit,
pietrarul se străduia să-și tragă straietele pe el.

În urma lor, în chilia pustie, pe scîndura goală a
mesei, rămase uitat modelul de ceară. Mica zeiță își
dezmiarda goliciunea în lumina tremurătoare a focului
și surîsul îndepărtat de pe chipul ei dobîndise într-ade-
văr o undă de nerușinare.

V

Zile scurte cu cer jos și plumburiu. Serile cad repede și dintr-o dată. Când clopotele de la Mirăuți și Sfântul Gheorghe, ori cele mai îndepărtate de la Sfântul Ilie vestesc slujba vecerniei, cetatea de scaun se află de mult supusă întunericimii. Tîrgul răsufală trudnic, amortit sub frigul ud, ca un animal mare, răpus de munci, de neguri ori de așteptări fără nume. Halebardieri cu coifuri de fier și pieptare de za străjuiesc asupra nopții. Făcliile flutură lumini galbene și umbre spăimoase de-a lungul ulițelor desfundate. În urma lor rămîne fumul cu miros de rășină. Glodul chiftește sub pași. În bălți și pe acoperișuri de draniță, ploaia țîrîie tenace. Cîte un convoi întîrziat de cară negustorești pătrunde în tîrg, tîrîndu-se încet, însoțit de răcnete răgușite, pipăindu-și calea spre popasul rîvnit. Vite și oameni uzi, coviltire șiroind de apă, roți grele încărcate de hlisă. Încăperea cea mare a Hanului Domnesc e îmbîcsită de abur, înțesată de rumîni, de talieni, de oșteni, de meșteri nemți și negustori leși. Milogi care-și rînjesc cioturi de mădulare ori răni ce nu vor să se închidă zac aciuiți prin colțuri așteptînd să li se azvîrle o pomană de pe la mese. Duhoare grea și amestecată de pănură udă și cîine plouat, de vin și hălci trase în frigări. Afară, vîntul se năpustește înghețat, în rafale, dinspre spațiile fără de hotar ale răsăritului. Șerpuiește de-a lungul ulițelor întunecate, se strecoară pe sub uși, zgîlțîie maghernițe, se înșurubează în cotloane, încearcă scîrțîind zăplazuri vechi, aproape putrezite. Andrăbuș, milogul, aleargă în trapăd mărunț prin glod, scuturîndu-și mîinile chircite, arse de frig și strigîndu-și beznei vedeniile

înfricoșate. „Și s-a prăbușit steaua Absintos și a deschis fântîna adîncului și fum s-a ridicat din fîntînă ca fumul unui cuptor mare și din fum au ieșit lăcuste pe pămînt !” Străjile îl aud de departe și-l lasă să treacă netulburat ca pe un sfînt al milogilor. Apoi glasul lui ascuțit și tînguios se stinge în cealaltă parte înghițit treptat de neguri. În vale, pîriul Cacainei se învîlbura tulbure, umflat de atîtea ploi. Deasupra lui și a tîrgului, abia ghicită în noapte, veghează Cetatea. Pe ziduri, străji neclintite, învăluite în pîcle. Sforăit de cal ostășesc. Mi-reasmă iute de fum. Un cîine singuratic latră undeva în vale. Chemare scurtă de străjer căruia i se pare că aude ceva. Prin cernerea ploii încep să se amestece fulgi mari, apoși. Sudalmă de om necăjit care a alunecat în glod. De undeva se aud rumegînd domol vite dejugate, istovite de drum.

Noapte densă, opacă, grea. Toma încercase s-o înfrîngă ori numai să se amăgească și umpluse atelierul de jur împrejur cu lumînări în spatele cărora așezase oglinzi. Încăperea era acum învăluită într-o lumină stranie, nefiresc de bogată și totuși blîndă, ca și cînd ar fi fost strecurată întîi printr-o pînză subțire de culoarea mierii. De cînd se stinsese bătrînul sau, mai precis, de cînd îl vestise intrînd în chilie, pe Toma îl neliniștea apropierea nopții. Ziua muncea singur, răsfrînt în sine și zgîrcit la vorbă, mulțumit că-l auzea pe Marcu mișunînd prin preajmă. Seara însă, Marcu nu-i mai ajungea. Îi chema în atelier și pe Mușa cu Cîntic. De la o vreme își făcură obicei și veneau nechemăți odată cu întunericul. Vorbeau puțin. De fapt Toma nici nu-i chemase pentru vorbă, ci mai mult spre a-i ști acolo, căci simpla lor prezență îi ușura povara singurătății pe care o simțea tot mai apăsătoare odată cu împuținarea luminii. Se gîndea deseori la Anca și gîndul îi era însoțit de o sfîșiere lăuntrică a cărei durere avea o dulceață nefirească și ispititoare. Nu-l mai chemase de mult la curte și nici el nu i se înfățișase, poate din mîndrie ori poate numai din țifnă prostească de bărbat care vrea să-și arate cerbicia. Dimpotrivă, cînd se gîndea la Olena, îl încerca un fel de recunoștință caldă. Îi venea atunci să încalece și să apuce drumul Humorului pentru a-și așeza capul în poala ei. Îi și simțea mîna strecurîndu-i-se prin plete, duioasă și în același timp persuasivă și în acele

clipe tot atelierul se umplea de mireasma sălbatică de ierburi a trupului ei pietros și neistovit. Atunci auzea de obicei glasul bătrînului, ia-ți gîndul de la domnițe, întocmai cum îi vorbise și în noaptea aceea, ia-ți gîndul de la domnițe și de la altele și caută-ți o fată vrednică... Era un sfat bătrînesc care-i isca remușcări, dar pe care nu-l putea urma căci el nu era făcut să ferească pe nimeni prin statornicie. O nerăbdare fără odihnă ori un blestem al meșteșugarilor fulgerați de har îl întorcea mereu asupra uneltelor sale de care, la urma urmelor, era mai legat și le iubea mai mult decît orice. Și totuși Maica Îndurării pe care o zugrăvi în zilele acelea pe scîndură de paltin avea chipul delicat și prelung, cu ochii cenușii umbriți de întrebări ai domniței Anca. Deși văzuse în apus destui meșteri, începînd chiar cu meșterul Lorenzo, care făceau acest lucru în mod firesc, era pentru întâia dată cînd el însuși încerca să dea unei icoane chipul unei făpturi omenești care trăia și era supusă păcatului. Propria lui îndrăzneală îl umplea de înfiorare și de mîndrie în același timp. Nimic din ceea ce zugrăvisese pînă atunci, fie la Veneția, fie de cînd se întorsese, nu-l mulțumise în asemenea măsură. Înfiorarea aceea născută din spaimă și din bucurie i se transmisese și lui Cîntic. Era dealtfel singurul dintre ai casei care o văzuse aievea pe domnița Anca. Își frămîntă, adus de spate, mîinile mari și crăpate.

— Nu e bine, măi Toma, omul lui Dumnezeu, vom ajunge să ne trăznească din senin.. Și-l arunci păcatului și pe copilul acesta care stă și ascultă și vede.

Într-adevăr Marcu stătea și asculta. Icoana îl tulbura nu atît prin frumusețea chipului, cît mai ales prin căldura ce-o răspîndea, altfel decît tot ceea ce zugrăviseră pînă atunci. Înțelegea spaima pietrarului, dar îi ținea partea lui Toma, căruia, dacă nu-l împiedica o sfială fără noimă, i-ar fi luat, să i le sărute, mîinile prelungi pe care se uscaseră vopselele.

— Copilul, răspunse Toma, face bine că stă și ascultă și ar face și mai bine dacă ar băga în cap și ar judeca singur și fără spaime ceea ce vede. Eu nu socotesc că acesta ar fi un păcat.

— Treaba ta ce socotești, stăruie Cîntic, dar unde îți închipui tu, nebune, că ți se va îngădui să scoți asemenea icoane în văzul lumii ?!

— Am să i-o dăruiesc lui Vodă, spuse Toma simplu. Cîntic ridică brațele, exasperat.

— Păianjenul din piatra lui Chiril ți-a luat mințile ! Vodă îți va porunci să te călugărești spre a ispăși în pustie dacă nu cumva va găsi mai înțelept să-ți ia capul pentru asemenea hulă.

— Dacă va face asta, înseamnă că nu e cel în care am crezut și atunci e mai bine s-o aflu cît mai curînd.

Zile în șir după ce-l ingropaseră pe bătrîn nu zugrăvisese decît icoane, ca și cum ar fi uitat de zidirea mănăstirii. Această Maică a Îndurării îl eliberă dintr-o dată : cu ea se văzu ajuns la un capăt și la un liman. Continuă să picteze ziua, cînd nu era decît cu Marcu, dar seara începu să lucreze la planuri.

Mușa se așeza în fața vetrei cu cusătura în poală. Cosea mai cu spor în luminile bogat răsfrînte ale atelierului și începuse să aștepte cu neastîmpăr înserarea care îi aduna pe toți în căldura aceleiași încăperi. Cîntic se punea pe laviță și își încleșta amîndouă mîinile de marginea mesei ca și cum s-ar fi temut ca o putere nevăzută să n-o smulgă din loc. Urmărea tăcut mîna sigură a lui Toma care purta pana de gîscă muiată în răstimpuri în cerneala de zeamă de afine amestecată cu negru de fum din ulei de in. Se oprea des, cu elanul frînt de subite îndoieli și atunci se refugia la Cîntic al cărui gînd desprins încet din tăcerea-i masivă îi inspira siguranță.

— Dacă pun aici două arce, vor ține pereții ?

— Țin, pentru că le mai dăm un rînd de piatră, mormăia Cîntic.

Marcu isprăvea de gătit scîndurile pentru a doua zi, le așeza să se zvînte, curăța pensulele și le punea în ulcele cu ulei de in care le ferea perii de uscăciune. Se trăgea apoi și el sfios lîngă Cîntic.

— Ehei, ofta Toma pe neașteptate, cum n-am eu acuma marmura și porfirul care mi-au trecut prin mîini acolo !

Mușa scuipa un capăt de ață.

— Las' că nici piatra noastră nu s-o fi topind ca sarea la ploaie, pufnea ea de lîngă foc.

Cîntic rîdea încet, mîndru că Mușa lua apărarea pietrei.

— De topit nu se topește, recunoștea Toma, dar nici strălucirea marmurei n-o are...

— Strălucirea, îl consola pietrarul, are să i-o dea zugrăveala ta.

— A mea și a lui Marcu, zîmbea Toma înseninat dintr-o dată.

Se înfățișă la curte cu planurile în ziua sfintei mucenice Anastasia, izbăvitoarea de otravă. Îi luă cu sine pe Cîntic și pe Marcu. Amîndoi se primeniseră în cămăși albe cusute de Mușa cu flori mărunte în culori primăvăratice la guler, la mîneci și de-a lungul pieptului. Pe umăr purtau cojoace tivite cu blană de veveriță. Cîntic avea căciulă neagră, iar Marcu brumărie. Toma se îmbracă peste cămașa roșie de mătase în *menu vair* din blăni de jder albe și negre cusute în pătrate, ca tabla de șah. Peste el își aruncă zăbunul lung din sandal de Veneția căptușit cu atlas de culoarea fragilor. Purta cușmă cu moțul răsfrînt, din nevăstuică albă, iar în picioare cizme scurte și moi de saftian roșu cu pinteni de argint. Sub șaua calului așternuse valtrapul din catifea azurie pe care erau cusute în fir semnele astrologice ale soarelui și lunii. În afară de inelul cu sardonix roșu pe care i-l dăruise Lorenzo, nu purta nici o podoabă, dar însuși micul lor alai în drum spre cetate devenise o podoabă a tîrgului.

Era în ultima duminică dinaintea Crăciunului și de cîteva zile ninsese bogat. Zăpezile ascuseseră scîrba noroaielor și în locul pîclelor umede mai stăruia în zori doar o ușoară ceață argintie din care răsări curînd un soare aspru, cu dinți ascuțiți. Caii slobozeau rotocoale de aburi albi. Omătul le scîrțîia sub copite. Peste pacea tîrgului aflat în preajma luminatelor sărbători ale iernii răsuna limpede clopotele celor treizeci de biserici de piatră. Tîrgoveții se trăgeau către nămeți spre a le face loc să treacă nestingheriți. Unii îi cunoșteau pe amîndoi, alții doar pe Cîntic, alții și pe Toma. Se înclinau dinaintea lor descoperindu-se fără a îndrăzni însă să-i agrăiască, deși mulți neguțaseră cu ei ori băuseră laolaltă la mesele lungi ale Hanului Domnesc. Mersul tăcut și semeț al celor trei, care călăreau în trap mărunț stîrnind o pulbere argintie de sub potcoavele cailor, îi intimidă acum. În frunte se afla Toma, solemn, fără a privi nici în dreapta nici în stînga, muncit de o tristețe ca o pre-

vestire care i se închea în suflet pe măsură ce se apropia de cetate. Cînd îl vedeau, ochii senini ai fetelor se împăienjeneau, iar nevestelor începea să li se zvîrcolească în adîncuri șarpele ispitei. Ceva din această frumusețe orgolioasă și melancolică i se transmisese și lui Cîntic, îndulcindu-i muchiile aspre ale chipului. Ar fi fost pe deplin împăcat cu lumea și mîndru de a însoți dinaintea tronului voievodului un meșter strălucit ca Toma dacă nu era icoana pe care știa că acesta o ducea ținînd-o în fața lui pe șa, ca pe un lucru de preț învelit într-o mînaștergură nouă învîrstată cu măruntă cusătură neagră și roșă care mai păstra mireasma de sulcină așternută de Mușă printre pînzeturile din lăzi. Era convins că din dezvelirea unei asemenea icoane în fața domnitorului nu putea ieși nimic bun, dar se resemnase. Ținea fruntea sus, tăcut și colțuros, hotărît să înfrunte orice alături de nebunia lui Toma, fie dulceața laudelor și a răsplății, fie dezlegarea securii lui Ciorsac. Fericit cu desăvîrșire era numai Marcu. Pletele aurii îi fluturau de sub căciula brumărie și pentru prima dată în viața lui gusta din ispita tulburătoare a trufiei privind de sus și cu coada ochiului la copiii tîrgoveților care se trăgeau smeriți în omăt la trecerea alaiului lor. Totul era minunat, de la căluțul roib cu stea în frunte și călțuni albi pe care abia îl stăpînea să nu dea în buiestru, pînă la ochii umezi și obraji roșii ai fetișcanelor în drum spre biserică, înveșmîntate ca domnițele în straie luminate, cusute cu altită de fir și de mătase. Prin această ușoară amețeală a bucuriei, prin strălucirea culorilor de duminică, a soarelui și a zăpezii, încerca zadarnic să-și închipuie înfățișarea lui Vodă. „Să nu-l privești mai mult de o clipă, îi poruncise Toma, căci strălucirea chipului Măriei Sale îți arde lumina ochilor.“ Se întreba dacă acolo va îndrăzni să ridice fruntea fie și pentru o fărîmă de clipă și la asemenea gînd inima i se pornea să bată mărunt și grăbit. Tresări odată cu caii, care sforăiră înspăimîntați cînd Andrăbuș izbucni hurducîndu-se spre ei de sub bolta clopotniței de la Sfîntul Gheorghe.

— Meștere lăudat, chelălăi milogul scuturîndu-și mîinile răsucite, fie-ți drumul luminat căci te duci la soarele și apărătura Moldovei, împăratul împăraților! Sărută-i dreapta și din partea mișelului și netrebnicului său rob Andrăbuș că Măria Sa ne apără de lăcustele cu

aripi ori numai cu două picioare și eu încă mă voi ruga sfinților Luca și Cosma și Damian și Ioan cel Nou și sfinților treizeci și trei de mucenici din Meletina pentru ca să vă miluiască și să vă mîntuiască pe tine, luminate, și pe soții tăi, meșteri vestiți în patru vînturi !

Toma îi azvîrli asprul de vamă și slobozi frîul. Coborîră panta spulberînd omătul. Scăpat de hidoșenia milogului, biciuit de vîntul aspru și de plăcerea goanei, lui Marcu îi veni să chiuie și să-și fluture căciula. Erau însă prea aproape de acum, sus, de cealaltă parte a văii albe, pe muchia zidurilor, se profilau halebardierii cu coifuri și platoșe scăpărînd în soare la orice mișcare. Chiotul îi îngheță înainte de a se naște și se simți deodată mîndru și înfricoșat la gîndul că el însuși se îndrepta într-acolo și că i se va îngădui trecerea.

În paraclis nu se aflau decît cîțiva dintre puținii cu adevărat apropiați lui Vodă. Liturghia o sluzea însuși episcopul Macarie al Romanului, venit cu treburi la cetatea de scaun. În dreapta, în jilțuri înalte din lemn de tei, pe perini de catifea stacojie tivite cu fir, ședeau alături Vodă și mitropolitul Grigore. De cealaltă parte, cu mîinile împreunate în poală peste mătănii pe care nu le folosea, domnița Anca privea nemișcată în gol. Purta o rochie de catifea și pe cap o maramă, amîndouă negre, fără nici o podoabă și doar blana de vulpi albe adusă din Novgorod amintea de bogăția curții domnești. Blana o cuprindea generoasă, învăluindu-i umerii și genunchii, cum stătea singură și zgribulită în jilțul sever. Doliul și lumina scăzută a paraclisului îi accentua paloarea și-i dădeau o expresie hieratică. Toma o privea neclintit. Icoana pe care o zugrăvisese semăna cu domnița Anca mai mult decît dorise el însuși. Își dădea seama de asta abia acum cînd o vedea aievea după un răstimp care i se păruse nespus de lung. Era Anca într-adevăr acea Sfîntă Fecioară și totuși nu era Anca pentru că dobîndise, cu sau fără voia lui, ceva ce domnița nu avea sau poate avea, dar ascuns, fără a răzbate pînă la cunoștința celor din preajmă. Era mîndru de ceea ce realizase și asta îi dădea o senzație aproape fizică de putere, dar în același timp îi resuscită și teama rudimentară, obscură, care i se sedimentase tăcută ca un mîl în adîncul conștiinței. Țîș-nise acum peștele robust și strălucitor al bucuriei izbînzii și tulburase toată această neclintire lent așternută. Își

aminti de cuvintele lui Vodă care ar fi putut fi interpretate și altfel. „Aici nu ești la Veneția și trebuie să te supui.“ Vodă spusese „...trebuie să fii și oștean“, dar, în cele din urmă, ce însemna oștean decît un om a cărui întîie datorie era să se supună ? Să te supui cînd aveai un har și o minte ale tale, poate cu nimic mai prejos decît ale celor care-ți așteptau supunerea ca pe ceva ce li se cuvenea... „Dacă nu poți zugrăvi ceea ce simți — spusese odată meșterul Lorenzo — ceea ce simți că nu mai poți tăinui în tine, atunci e mai bine să te apuci să zugrăvești firme pentru hanuri...“ Toma zîmbi în sine cu amărăciune : aici hanurile n-avea nevoie de firme...

Episcopul Macarie se ivi în ușile împărătești înălțînd cu amîndouă mîinile potirul. Glasul îi undui în paraclisul mic de unde izbucni afară umplînd sălile și scările înșurubate ale cetății, puternic și înalt. Vlădica era de o frumusețe străină care făcea femeile să se înfioare ca de o spaimă. Avea ochi verzi de arhanghel și barba negră-albăstruie ca noaptea, cu luciu mătăsos, despre care se șoptea că era unsă cu uleiuri înmiresmate aduse de călugări sirieni. Omoforul verde, bogat cusut în fir și mărgăritare, fusese desenat de meșterul Sofron. Toma se gîndi cîteva clipe la meșterul fără noroc. „Oricui i se poate întîmpla, își zise mohorît, și poate trufia mea se va frînge sub un nenoroc și mai hain decît cel al lui Sofron. Din tot ce va fi gîndit n-a rămas decît acest omofor cusut de muieri și scăpărînd aici, pe cînd zugrăveala i s-a scorojit de pe ziduri, iar numele i se va stinge...“ Își luă ochii de la odăjdiile prea scumpe și prea grele pentru un paraclis atît de strîmt, numai piatră goală, cu zidurile cenușii, așteptînd o nouă zugrăveală. Domnița stătea tot neclintită ca și cînd ar fi încercat să prindă niște sunete îndepărtate pe care numai ea le putea auzi. „Dar aici, în biserică — i se iscă deodată întrebarea nebună — aici vei îndrăzni s-o zugrăvești pe ea ? Vei îndrăzni să-ți fluturi în văzul lumii credințele ori te vei supune literei ?“ Spera că mai puternice îi vor fi credințele, dar această putere n-o simțea deplină decît în preajma ei. Își aținti și acum ochii asupra profilului ei fin cu un fel de deznădejde. Dorea atît de intens ca ea să aibă iar nevoie de dînsul sau măcar să dea un semn că-l știa în apropiere încît toate gîndurile îi deveniră un singur gînd și o unică voință concentrată în privire. Nu mai clipea. Tălpile i se des-

prinseră încet de lespezi și tot trupu-i deveni ușor și imaterial ca un duh ce nu se teme nici de tăișul săbiei. Ochii începură să-i ardă ca după veghe îndelungată și el însuși rămase în cele din urmă doar privire care cheamă și poruncește în același timp. Apoi chemarea se mistui treptat și rămase doar porunca, tăcută, intensă, rectilie ca o spadă și nevăzută. După fiecare ectenie a ierarhului, călugării negri din strane răspundeau gros și trist, fără grabă, ca și cum pînă în ziua judecării de apoi n-ar mai fi avut altceva de făcut. Toma le percepea glasurile ca pe un bîzîit îndepărtat și adormitor în vreme ce profilul domniței se lumina dobîndind nimb. Un muc de lumînare începu să sfîrîie alături, pîlpîind cu flacără lungă, dar el nu-l văzu după cum nu văzu nici mîna lui Cîntic care se întinse stingîndu-l între degetele-i groase. În clipa aceea devenise el însuși făclie căci Anca întoarse încet, nesfîrșit de încet capul, supunîndu-se chemării nerostite. Ochii ei rătăciră o vreme fără țintă, absentă, ca și cînd n-ar fi căutat nimic anume, pe urmă îi întîlniră pe ai lui și rămaseră astfel clipe lungi. Totul în jur se stinse, lumea pieri ca înaintea despărțirii luminii de întuneric și nu mai rămaseră decît ochii lor care nu mai aveau nevoie nici de lume, nici de zi, nici de noapte ca să-și dăruiască privirile. Nu mai aveau nimic de întregat, nimic de dorit ori de spus. Toma își dădu seama cu o înfiorare scurtă că ochii ei spuneau exact ceea ce spuneau și ai lui și o mare liniște i se lăsă în suflet. Cînd ea întoarse iar capul într-un tîrziu, tot încet, ca și cînd ar fi făcut un efort ca să se desprindă de privirea lui, Toma nu regretă și nu se întristă. Ceea ce voise se împlinise și ceea ce dorise să afle aflate. Își recîștigase încrederea și siguranța. Nu se mai temea și, deplin stăpîn pe sine, înțelese că pînă la urmă credințele sale vor fi cele ce vor birui, chiar dacă pînă la capăt drumul i-ar mai fi brăzdat de șovăială ori de rămășițele fricii. Își îndreptă umerii și își înălță fruntea. Pletele castanii i se lăsau pe spate. Era frumos și gata de orice înfruntări. Episcopul Macarie psalmodie rugăciunea amvonului și binecuvîntările ieșirii. Domnița se îndreptă spre ușă. Părea că plutește, tăcută, învelită în blana albă, cu rochia neagră mîngîind lespezile reci. În dreptul lui se opri. Toma duse mîna la piept și se înclină adînc.

— Am să-ți vorbesc, magistre. Te aștept.

Cînd își înălță fruntea, ea ieșise și Toma se înclină din nou, readus la realitate de pasul răsunător și apăsător al voievodului.

— Meștere, vă așteptăm de îndată în spătăria mică.

Glasul îi sună aspru, dar Toma percepse o nuanță ascunsă de veselie.

În afară de Vodă, în spătăria mică se mai aflau mitropolitul Grigore, vlădica Macarie și logofătul Toader. Stăteau în picioare în jurul mesei joase pe care se păstra sabia cea mare a voievodului. Cîntic și cu Marcu se oprișeră lîngă ușă cu căciulile în mîini. Vodă luă sabia și, după ce privi în jur căutînd un loc, o puse pe o laviță de sub fereastră.

— Sabia Țării nu se cade să fie luată din acest loc decît pentru a fi dusă în luptă, spuse mitropolitul Grigore.

— Pentru a fi dusă în luptă, surîse domnul, ori pentru a face loc unei zidiri. Ședeți. Acesta e magistrul Toma, zugrav al curții, familiar și sfetnic de taină al domniei mele.

Era pentru prima dată cînd voievodul îi numea limpede și în auzul lumii rosturile și Toma înțelese că o făcea numai pentru episcopul Macarie. Acesta își coborî încet pleoapele albastrui și ținu o clipă ochii închiși, înclinînd puțin fruntea într-un gest de înțelegere și acceptare.

— Vei binevoi, magistre, urmă Vodă, să ne înfățișezi meșterii care te însoțesc. Unul văd că e copil.

— Acesta, Măria Ta, e meșterul Cîntic, pietrar de la Orhei, căruia hoardele i-au risipit avutul și i-au ucis pe toți ai lui. Acum mi-a devenit cumnat și tovarăș. Cu el mă încumet și mă leg să înalț orice zidire, fie ea biserică, cetate ori pod.

Vodă întinse dreapta și Cîntic se apropie, puse un genunchi la pămînt și i-o sărută. Pe urmă dădu să se retragă lîngă ușă. Domnul îl opri.

— Nu, nu, meștere. Șezi aici, la masă cu noi.

Cîntic se puse pe jumătatea scaunului din coada mesei.

— Credința și dragostea lui pentru Măria Ta, urmă Toma, au împrumutat țăria pietrelor cu care lucrează.

— Mă încred mai mult în tăcerea lui decît în vorbele tale. Ai învățat să lingusești, ți-am mai spus-o. Stihuri nu scrii ?

— Nu, Măria Ta.

— Cu copilul ce e ?

— Acesta, Doamne, e Marcu, ucenicul meu. După semnele pe care le-am deslușit, are să ajungă cel mai vestit meșter zugrav al Țării Moldovei.

Vodă întinse iar dreapta. Marcu veni cu capul aplecat și ingenunchie sărutînd-o. Avea buzele arse și un tremur interior pe care nu și-l putea stăpîni. Domnul îi mîngîie creștetul blond.

— Pe tine te-a răpit meșterul de la han ?

— Da, Măria Ta.

— Nu l-am răpit căci am plătit pentru libertatea lui aur curat.

Voievodul privi spre Toma cu tăcută muștrare, apoi se întoarse iar către Marcu :

— Răbdai foame la Bumbotă ?

— Nu, Măria Ta.

— Dar ceilalți slujitori ?

— Nimeni, Măria Ta. Mîncare era destulă pentru toți.

— E frumos din partea ta că nu cauți să înduioșezi cu suferințe pe care nu le-ai îndurat.

— N-am venit pe lume numai spre a mîncea, Măria Ta, interveni Toma cu un început de iritare.

— Meștere, cînd ai să te înveți să nu mai vorbești neîntrebat ? Și pe urmă brusc, iar către Marcu : Vorbește cam mult și are nărav de înțeapă. Poate am să-i poruncesc odată lui Ciorsac să-i scurteze limba. Cum te înțelegi cu el ?

Copilul își azvîrli ochii înspăimîntați către Toma.

— Bine, Măria Ta, șopti el. De acum se cheamă că mi-e oleacă de frate...

— Fratele tău cel limbut e un meșter ales. Să-i fii supus și să te străduiești.

Episcopul Macarie își mîngîie barba mătăsoasă ca spinarea pisicii. Avea o mîna albă și prelungă, asemănătoare cu mîna lui Toma, dar încărcată cu inele cu pietre mari și fără puterea acesteia. Înainte de a vorbi, furișă o privire vicleană spre zugrav.

— Și să nu uiți, adăugă el spre Marcu, că un meșter nu e mai presus de ceilalți muritori.

— Decît prin har, Sfinte Părinte, mormăi Toma.

— Harul tot de la Domnul e.

— O fi fiind de la Domnul, dar i s-a dat meşterului spre a-l deosebi şi înălţa şi nu spre a-l pierde în mulţime. Mitropolitul Grigore desfăcu braţele.

— Măria Sa aşteaptă. Nu ne-a poftit aici ca să ne dovedim isteţimea în pricini filozoficeşti.

— Aşa e, se potoli Toma. Am făcut un legămînt de tăcere dinaintea fratelui Cîntic, dar mereu îl calc. Vorbim prea mult. Se întoarce spre ucenic : Marcule, ai avut cîntea să săruţi dreapta Măriei Sale, acum treci dincolo şi aşteaptă.

Macarie surîse subţire. Începu din nou să-şi mîngîie barba întunecată şi-l privi pe Toma cumva de sus, cu un fel de satisfacţie tăcută, ca şi cum lui i s-ar fi dat dreptate. Un instinct, care era poate cel al apărării, îi spuse lui Toma că episcopul nu-i era şi nu-i va fi prieten. Totuşi nu se putea împiedica de a-l socoti un adversar care se cuvenea stimat. Nu pentru frumuseţea lui de prinţ persienesc de care era conştient şi şi-o cultiva cu zadarnic ascunsă dragoste de sine, ci pentru că era un cărturar şi un ales scriitor de cărţi. Cu totul altceva decît cuviosul Onisim. Acela era prost şi pizmaş, poate şi viclean. Acesta însă avea nişte principii şi în numele lor iar nu din răutate se punea împotriva cuiva dacă se punea. Toma îi citise scrierile pe care ajunsese să le preţuiască, însă fără a le iubi. Îi admira fraza preţioasă şi înflorită după legile retoriceşti ale cărturarilor din Bizanţ, dar aşa cum ar fi admirat un templu măreţ ridicat întru slava unui Dumnezeu în care el nu putea crede.

— Bine, rîse Vodă. Lăsaţi pe altădată pricina. Arată-ne planurile, meştere.

Toma desfăşură întîiul sul. Cum dădea mereu să se răsucească la loc, îi fixă un colţ cu pumnalul. Peste alt colţ Vodă îşi aşeză buzduganul cu ţinte de rubin. Capetele se adunară asupra desenului tras în cerneluri negre şi roşii. O vreme nu vorbi nimeni. Apoi, episcopul Macarie :

— Îngădui, Măria Ta, să înfăţişez preacinstiţilor meşteri un rod al nedumeririi pe care mi-a iscat-o acest iscusit plan ?

— Îngădui, Sfinţia Ta.

Episcopul întinse mîna prelungă și molatică și puse într-un anume loc arătătorul cu inel greu în care scăpăra un smaragd cît sîmburele de prună.

— Ce vor să închipuie aceste pătrate ?

— Stîlpi, răspunse scurt Cîntic.

— De vreme ce a răspuns domnia ta, bănuiesc că vor fi fiind stîlpi de piatră.

— De piatră, Sfinția Ta.

— Trebuie să înțelegem de aici că zidul de apus al bisericii va fi înlocuit cu niște stîlpi de piatră ?

— Nu, Sfinția Ta. Cine ar putea zidi o biserică numai cu trei pereți ? Zidul de apus este închipuit de aceste două linii negre. Stîlpii de piatră vor mărgini spre apus doar pridvorul.

— Adică un pridvor deschis ?

— Întocmai, Sfinția Ta.

— De ce aveți nevoie de un asemenea pridvor ?

Cîntic șovăi. Asudase de cît vorbise. Se foi neliniștit și în cele din urmă se întoarse spre Toma :

— Acesta e un lucru pe care eu îl știu foarte bine, dar numai meșterul și fratele meu Toma vi-l poate desluși.

Episcopul surîse îngăduitor. Logofătul Toader urmărea totul tăcut, fără să priceapă prea mare lucru. Se bucura că erau alții, cu capete mai luminate, care să hotărască în locul lui înfățișarea viitoare zidiri. Vodă și mitropolitul Grigore ascultau zîmbind, interesați mai mult de disputa disimulată dintre episcop și meșteri decît de planurile propriu-zise. Vodă își răsucea încet vîrfurile mustății bălaie, gest care, fără ca el s-o știe, îi trăda celor apropiați satisfacția.

— Pridvorul, începuse Toma cu răbdare, va prelungi zidirea dîndu-i măreție și înviorînd întinderea prea mare de zid.

— Dar de ce un pridvor deschis cum niciodată nu s-a obișnuit la bisericile Țării Moldovei ?

— Dacă Sfinția Ta va avea aleasa bunăvoință de a nu mă întrerupe, va putea afla și acest lucru. Un lucru nou nu-i sperie decît pe proști. Cel înțelept va ști să-l folosească dacă e bun ori să-l lase unde l-a aflat dacă e netrebnic, dar nicidecum nu se va speria de dînsul. Împreună cu fratele meu Cîntic, am ajuns la încheierea că

un pridvor deschis e o îndrăzneală a gândului care dă strălucire întregii zidiri și poate avea un înțeles ascuns.

— Care e acel înțeles ?

— Pridvorul acesta nu e decît o trecere lină înspre taina dinăuntru ori înspre lumina de afară, amîndouă ale lui Dumnezeu care se află pretutindeni. Sau poate noi am greșit ? Nu sîntem decît niște meșteri umiliți care nu cunosc altceva decît meșteșugul lor și am putea greși. Atunci Sfinția Ta, care ești un cărturar luminat, ne vei putea împărtăși și pe noi din această lumină.

Episcopul Macarie își juca fără zgomot pe masă vîrfurile degetelor cu unghiile trandafirii, tăiate îngrijit.

— Știi foarte bine, spuse, că ești un cărturar la fel de luminat ca și mine, de ce faci pe fariseul ? Eu te întreb toate acestea pentru a veghea asupra canoanelor și nu pentru a căuta pete în soare.

Toma își împreună mîinile pe piept înclinînd fruntea.

— Iertare, Sfinția Ta. Sînt deprins să mă apăr pentru că mă știu un păcătos.

— Teamă mi-e că vei petrece în lumea de dincolo muiat în cazne.

Lui Toma i se luminează fața.

— „Muiat în cazne“, spuse, e o vorbă atît de frumoasă, încît oricum merita rostită.

Episcopul Macarie se simți măgulit. Se întoarse zîmbind către Vodă :

— E o viperă fățarnică, Măria Ta.

— Știu. Dar nu e primejdioasă decît dacă o calci pe coadă.

Mitropolitul Grigore dădea semne de nerăbdare.

— Dacă ați isprăvit, zise, fii bun, meștere, spune-mi și mie ce închipuie această linie care se răsucește ca un melc.

— Trepte de piatră ascunse în grosimea zidului, răspunse Cîntic.

— Trepte care duc unde ?

— La tainiță.

Toți ochii se ridicară întrebători.

— Deslușește tu, frate, se rugă pietrarul.

— Ne-am gîndit, se îndură Toma, să zidim deasupra gropniței o tainiță unde la vreme de restrînte se vor putea ascunde odoarele. Intrarea va fi jos, în biserică,

aici, și va fi ascunsă de o icoană mare pe care eu însumi am s-o zugrăvesc.

— Găsesc că e un lucru înțelept, spuse Vodă.

— Cît se poate de înțelept, întăriră mitropolitul și logofătul Toader.

— Și cu toate astea, zise Toma, e un lucru care nu s-a mai întîlnit la nici o biserică din Țara Moldovei.

Episcopul Macarie clipi încet.

— E înțelept într-adevăr, spuse, dar mă întreb dacă un lucru cunoscut de pe acum de șase oameni mai poate fi numit taină.

— De care dintre noi te îndoiești, Sfinția Ta ? întrebă Vodă.

— Am întrebat doar, Măria Ta, încă nu mă îndoiesc.

— Cînd începi să te îndoiești să mă vestești și pe mine. Se întoarse spre Toma : Pînă aici e bine. Înfațișează-ne acum cum va arăta cînd va fi gata.

Toma strînse planul și desfășură pe masă celălalt sul.

— Așa va arăta, Măria Ta, spuse fără să se așeze pentru ca să-i cuprindă pe toți într-o privire.

Își mușcă buzele ca să nu rîdă cînd le văzu uluirea care-i aplecă brusc, pe toți deodată, asupra desenului. Simți cum li se opriseră pentru o clipă respirațiile. Peste capetele lor, schimbă o privire scurtă, de triumf, cu Cîntic. De pe coala cenușiu-gălbuie, biserica se desprindea tremurătoare, gingașă, dar cu o putere ascunsă sugerată de fermitatea liniilor, cu zidurile iradiind culori, ca un chivot muiat în aur și smalt sîngeriu.

Logofătul Toader privea înspăimîntat. Vodă și mitropolitul căpătaseră treptat expresii de mare desfătare ca și cum s-ar fi aflat dinaintea întrupării unui gînd pe care ei înșiși l-ar fi nutrit de mult. Episcopul Macarie își desprinsese întîiul, într-un tîrziu, ochii de pe desen, uitîndu-se la Toma. Întrebă domol, ca și cînd ar fi încercat întîi greutatea fiecărui cuvînt :

— Ce rost mai are după neizbînda meșterului Sofron ?

În locul lui Toma răspunse mitropolitul Grigore. Mare și cu barba învîlvorată, îmbrăcat doar în rasa aspră de șiac, fără altă podoabă în afara crucii și a engolpionului, părea el maimicul episcopului.

— E drept că acest gînd l-a avut întîi meșterul Sofron, spuse el, dar eu, cu îngăduința Măriei Sale, l-am lăsat pe acel Sofron să încerce. I-am dat și toți banii de

care avea nevoie pentru o asemenea lucrare. Zugrăveala s-a scorojit și în curînd va cădea cu totul, dar asta nu înseamnă că a doua încercare n-ar putea izbuti.

— Și ce am dobîndi, Înalt Prea Sfințite Părinte, scoțînd chipurile sfinților sub cerul gol? întrebă Macarie patetic și rar.

— Am lărgi biserica. La marile praznice și sărbători de peste an, cînd norodul nu încapă între zidurile ei, el se va simți și afară ca și înăuntru avînd puțința să se bucure la vederea cetelor și puterilor îngerești zugrăvite de jur împrejurul pereților, sub cortul cel mare al Domnului. Aceste ziduri vor fi ca niște cărți sfinte pururi deschise oricui e dornic să dobîndească învățătură. Ele nu cer altă trudă decît să le privești și vor grăi de la sine.

— Și apoi, adăugă Toma, am dobîndi frumusețe. Cum nicăieri în lume nu s-ar putea vedea ceva asemenea. De-o parte codrii și toată iscusința firii lăsată de Dumnezeu pe pămînt, de cealaltă parte frumusețea zămislită de această umilită mînă omenească. Și cele două lucrări vor sta cumpănă dreaptă sub bolta cea limpede a cerului.

Odată cu ultimele cuvinte, cînd aminti de umilita mînă omenească, își întinse încet mîna prelungă, albă și puternică, cu degetele răsfirate, pînă sub ochii episcopului.

— Deșertăciune, murmură acesta trăgîndu-se înapoi.

Logofătul Toader nu mai răbdă aceste înfruntări care nu-l interesau. Înțelese că ctitoriei pe care o făgăduise i se adăuga acum o lucrare pe care nici n-o prevăzuse și putea să nici nu reușească. Pentru prima dată de cînd se așezaseră în jurul acelei mese, se încumetă să vorbească. În ochi și în voce îi vibra și rugă și spaimă. Se întoarse întîi către Vodă, apoi către ceilalți :

— Dar eu... Măria Ta... Sfințiile Voastre... eu n-am știut de această zugrăveală a zidurilor din afară.. eu, cu dragă inimă... dar... de unde atîția bani... o avere?

Rămase cu mîinile îndepărtate, întrebător, uitîndu-se de la unul la altul.

— Așa-i, spuse episcopul Macarie. Noi n-am vorbit aici decît din unghiul rosturilor și al dogmelor. Dar domnia ta ești ctitorul și ai ultimul cuvînt să hotărăști dacă această zugrăveală se va face sau nu.

Toma așteptă încordat ca și cum ar fi știut că în clipa următoare cineva trebuia să-l ardă cu fierul roșu.

Logofătul continua să privească de la unul la altul, nepu-
tîndu-se hotărî. Nu-i venea să zică nu, dar nici să în-
găduie lucrarea nu putea, ştiind cît scosese Vodă din vis-
tierie pentru a plăti încercarea neizbutită a lui Sofron.
Se lăsase o linişte grea. Obrajii plini şi roşii începuseră
să-i asude şi toţi îl priveau aşteptînd de la dînsul cu-
vîntul hotărîtor. „Oare care din noi doi e mai înspăi-
mîntat acum?” se întrebă Toma. „Dracu să-i ia zloţii
dacă zice nu. Dar dacă într-adevăr n-are? Atunci sînt
pierdut pentru că asta e lucrarea vieţii mele şi fără bani
n-o pot începe... Va trebui să apuc iar drumul străină-
tăţii ori să rămîn aici, să zugrăvesc icoane şi să-mi des-
chid dugheană-n tîrg, la rînd cu ceilalţi iconari...”

Vodă zîmbea blajin. Părea cu gîndul în altă parte,
dar întinse încet mîna şi o aşeză pe braţul logofătului.

— Lasă, logofete, nu te mai frămînta. Cu toţi îţi
cunoaştem osîrdia şi nimeni nu vrea să te vadă înhămat
la o greutate care te-ar birui. Dar pentru că e păcat ca
o asemenea frumuseţe să rămînă doar în închipuire, am
să iau asupra-mi zugrăveala dinafară.

Odată cu ultimele cuvinte se ridică. Gestul pecetluia
o hotărîre şi încheia sfatul. Se sculară cu toţii, dar epis-
copul Macarie nu se putu stăpîni şi ridică braţele ca
pentru implorare ori blestem, fluturîndu-şi mînele largi.

— Sfînta episcopie a Romanului îşi aşteaptă de ani
zidirile pe măsură şi Măria Ta îţi îndrepti ploaia binecu-
vîntată şi aurită a milosteniei asupra unei lucrări trufaşe,
deşarte, sortită din capul locului stricăciunii!

— Aceasta e voia domniei mele, rosti Vodă scurt.
Macarie lăsă braţele să-i cadă şi înclină fruntea.

— Lasă, Sfinţia Ta, încercă să-l mîngîie mitropolitul
Grigore, că va veni şi rîndul episcopiei Romanului. Ne
vom îngriji de toate la vremea lor...

Din clipa în care îşi dădu seama că avea mînă liberă,
Toma nu auzi decît ca prin vis ce se mai vorbea.

— Aş vrea, murmură, să mai înfăţişez ceva numai
Măriei Tale.

— Rămîi.

Pe cînd ieşeau ceilalţi, înfăşură desenul de pe masă.
Se miră de ce vede lucrurile ca printr-o pîclă subţire.

— Pari tulburat, îi spuse Domnul după ce rămaseră
singuri.

Se reaşeză în jilţ.

— Îți mulțumesc, Măria Ta, răspunse Toma.

Încă nu-și recăpătase glasul firesc.

— Chiar mă întrebam dacă ai să-mi mulțumești, rîse Vodă.

— De asta am rămas, Măria Ta, ca să-ți mulțumesc. Dar nu prin vorbe.

Așeză icoana pe masă și cu un gest scurt o descoperi :

— Ți-o dăruiesc.

De sub maforionul albastru cu nimb de aur îi privea chipul oval al Ancăi, cu ochii ei cenușii și gura delicată. Avea o privire gravă și totuși dulce, gînditoare și totuși tandră. Toma văzu limpede tresărirea voievodului. Se aplecase în jilt și rămăsese astfel, cu cotul rezemat de genunchi, ațintind icoana.

— Cu-a-de-vă-rat ți-ai pierdut mințile, șopti el într-un tîrziu. Ești nebun și dacă ar fi acum episcopul de față mi-ar cere să te leg și ar azvîrli asupra-ți anatema. Dar nu știu dacă n-ar face-o chiar Grigore. În asemenea cazuri nu știi niciodată la ce să te aștepti de la popi...

Toma își recăpătă stăpînirea de sine. Spuse zîmbind, cu glasul său dintotdeauna, puțin melancolic, puțin ironic :

— Dacă socotești, Doamne, că am săvîrșit o neavuință, sînt gata s-o nimicesc.

— Abia atunci te-aș da în seama lui Ciorsac, meștere, mormăi Vodă fără să-și ia ochii de la icoană. Dar totuși, adăugă, cum de ți-a dat așa ceva în gînd ? De ce tocmai Anca ?

— Voiam să fac Măriei Tale un dar cu totul neobișnuit, minți Toma.

— E într-adevăr neobișnuit. Și-ți voi rămîne recunoscător pentru că mi l-ai adus tocmai acum cînd va trebui să mă despart de dînsa. Îmi va rămîne acest chip al ei.

Toma îngheță.

— De ce să te desparți, Măria Ta ?

Știa, dar se agăța de speranța că nu va fi, totuși, adevărat.

— Pentru că o voi mărita cu noul domn al Țării Românești.

— Cine e acesta ?

— Nu știu. Un oarecare Vlad despre care am aflat că ar suferi de patima beției. Dar s-ar putea să nu fie adevărat.

— Și dacă e ?

— Asta n-ar schimba nimic. Bețiv sau nu, e singura putință de a-mi apăra țara dinspre miazăzi, adică dinspre partea primejdiei celei mai mari.

— Doamne, ascultă-mă ! Înainte cu mai puțin de un ceas ai spus aici că sînt sfetnicul de taină al Măriei Tale.

— Ai luat-o în serios ?

— Să n-o fi luat ?

— Ba da, ba da. Și ce mă sfătuiești ?

— Să n-o dai. Să n-o nenorocești pe domniță.

— Eram sigur. Ești dintre cei ce judecă cu inima. Dar e vorba de țară, sfetnice ori meștere ori drace ori cum vrei să-ți zic. De țară, înțelegi ?

— Dar și de trup din trupul Măriei Tale !

— Nu trebuie s-o iei chiar așa de prăpăstios. Fata tot trebuia s-o mărit la urma urmelor și nu puteam s-o dau după oricine, că nu mai sînt negustor de pește. Bețivanul ăsta măcar se cheamă că e domn... Dar, cum ți-am spus, s-ar putea să fi fost greșit înștiințat și să fie un om de treabă.

O vreme tăcură cufundați în gînduri. De fapt Toma nu se gîndea la nimic anume. Presimțea doar de pe acum un mare gol care se apropia și de care nu se putea apăra.

— Am s-o pun aici, în spătăria mică, lângă icoana aceea de la Kiev, s-o am sub ochi și să-mi lumineze hotărîrile.

— N-o pune în văzul lumii, Măria Ta.

— De ce ? Dai înapoi acum ?

— Mă tem că dac-or vedea popii mă vor împiedica în lucrarea de la Humor.

— Nu te teme. Lucrarea aceea eu am poruncit-o și eu am s-o apăr chiar de-ar fi să-mi ridic toată popimea împotriva. Și Grigore va fi de partea noastră.

— Îți mulțumesc, Măria Ta.

Vodă se duse la fereastră, luă sabia și o așeză iar la locul ei de pe masă. Pe urmă întrebă pe neașteptate :

— Spune, ți-e dragă Anca ?

Toma îl privi surprins.

— Ce rost are o asemenea întrebare, Măria Ta ?

— E o bănuială care mi-a venit acum, uitîndu-mă la icoana asta. În chipul ei se vădește nu numai meșteșug și iscusință, ci și altceva ce mă gîndesc că s-ar putea numi dragoste.

— Sau credință, Măria Ta.

— Lasă, cu credința ta m-am lămurit. Ai putea să fii sincer, n-am să-ți iau capul pentru o dragoste. N-am uitat că mama a fost femeie din norod, că eu însumi am fost negustor, că m-am însurat cu o fată de negustor pe care am făcut-o doamnă a țării și că frate-meu nu e cu nimic mai presus decît tine, de pildă. De dat însă tot nu ți-aș da-o și ți-am spus de ce. Te întreb doar dintr-o biată curiozitate omenească.

Toma se înclină.

— Îngăduie-mi să mă retrag, Măria Ta.

Vodă se opri contrariat din plimbarea de-a lungul încăperii și-l privi o secundă tăcut.

— Bine, spuse apoi. Îți îngădui și-ți mulțumesc.

La ușă însă îl opri brusc :

— Stai, era să uit... Mi-ai spus odată că voi, meșterii, nu vă deosebiți de ceilalți muritori. Că harul pe care-l aveți nu e un merit al vostru, ci un dar cu care v-ați născut, așa cum te naști cu ochi negri sau albaștri.

— Întocmai, Măria Ta.

— Dar mai înainte, episcopul i-a spus același lucru ucenicului tău. De ce te-ai ridicat atunci împotriva lui ?

— Pentru că acesta, Măria Ta, e un adevăr care nu se cade să fie rostit decît de înșiși meșterii. Cînd e rostit de alții, din afara noastră, nu-l suferim fiindcă miroase a pizmă.

— Pizmă ? Hm... S-ar putea să fie cum zici, pentru că și episcopul mi-e credincios și mă iubește în felul lui, dar nu mai puțin decît tine.

— Știu, Măria Ta. Tocmai de aceea mă tem de dînsul și în același timp îl prețuiesc.

— E foarte bine așa, meștere. Pentru că și el se teme de tine și te prețuiește.

În clipa aceea însă pe Toma îl interesa prea puțin ceea ce credea sau nu despre el episcopul Macarie. Urcă în fugă treptele strîmte către odăile domniței. Îl întîmpină una dintre jupînițe. Purta veșminte la fel de cer-nite ca și stăpîna ei. O rugă să-i anunțe sosirea. Altădată

s-ar fi înfiorat de mândrie văzînd zăpăceala fetei și roșeața care-i năvălise în obraji, semne pe care acum nici nu le băgă în seamă. N-avea răbdare. Începu să se plimbe încet, pleznindu-și din cînd în cînd mînușile de palmă. Domnița se lăsa așteptată. „La urma urmelor, se întrebă, ce se mai poate întîmpla ? Nimic decît ceea ce e hotărît...” Totuși o speranță nebună îi dădea o anume voluptate tocmai pentru că o știa zadarnică. Dar cine să-l înfrunte pe Vodă ? Ea era singura care avea temei s-o facă. Era oare drept ca o fată fără apărare și care n-a făcut nimă-nui vreun rău să fie jertfită în numele țării, cînd mai cu cale ar fi ca țara să fie apărată cu oaste ori cu bani ? „Oastea e puțină, își zise, și banii or fi și ei puțini. Dar peste toate astea cine ești tu, să te amesteci în treburile de familie ale domnului țării ? A și mirosit dealtfel unde bați, dar e îngăduitor cu tine pentru că te știe fără putere. Și va face tot cum crede el...”

— Ți-ai pierdut răbdarea, magistre ?

Se întoarse brusc.

— Da, Alteță. N-am avut de mult cinstea și bucuria de a respira același aer cu Alteța Ta.

— Vorbești ca episcopul Macarie. Dar știu că ești sincer. Dealtfel asta mi-a plăcut la tine din prima zi în care te-am cunoscut.

Se opri în fața mesei și cu o smucitură despătură un șal verde din mătăasă de India pe care-l adusesese cu ea. Îi netezi apoi îndelung cutele fără a mai adăuga nici un cuvînt. Toma o urmărea copleșit de un amestec de uimire și neîncredere în ceea ce vedea. Ce rost avea să întindă tocmai acum acel șal verde în chip de față de masă ? Toată lumea cunoștea semnul culorii verzi și de aceea puțini purtau asemenea veșminte pentru că puțini țineau să se dezvăluie lumii. Dar ea, fiind în doliu, oricum n-ar fi putut îmbrăca o rochie verde. Să fie șalul un semn sau o întîmplare ?

— Dacă aș putea, spuse el cu o siguranță de care se miră singur, aș întinde și eu pe masă un șal albastru. Ea își înălță ochii mirată.

— De ce ?

— Pentru că albastrul e culoarea credinței.

— Crezi că și verdele înseamnă ceva ?

— Asta numai Alteța Ta poate s-o spună.

— Nu știu. Nu m-am gândit. Mi se părea prea goală masa.

Făcuse ochii mari și ridicase din umeri. Arăta cu desăvîrșire sinceră. Îmbrăcată în rochia neagră, cu capul gol, cu părul blond deschis, aproape alb, împletit într-o coadă groasă pe spate, era de o frumusețe sfîșietoare. „Chipul ei, gândi Toma, numai într-o icoană putea sta și cine vede în asta un păcat nu merită să se împărtășească din bucuriile pămîntului.“

— I-am făcut Măriei Sale un dar.

— Ce fel de dar ?

— O icoană în care Fecioara Îndurării are chipul Alteței Tale.

— Ai luat asupra-ți asemenea păcat ?

— Nu-l socotesc un păcat.

Fața domniței se luminează. Se apropie agitată ca și cînd i-ar fi venit deodată un gând neobișnuit. Îi puse mîna pe braț :

— Dacă nu-l socotești păcat, l-ai mai face o dată ?

— Am să-l și fac.

O cuprinse o bucurie stranie, asemănătoare cu speranța într-un miracol. Fremăta. Respira mai precipitat și i se umeziseră ochii. Degetele i se încheștaseră de brațul lui.

— Ai curajul să zugrăvești și în paraclis Fecioara cu chipul meu ?

Toma ezită o clipă, mai mult surprins decît speriat.

— Am.

— Dar în alte biserici ?

— În orice biserică.

— Peste tot, magistre ! E cel mai frumos dar pe care mi-l poți face. Să umpli Moldova cu chipul meu ! Măcar el să rămîna aici. Peste tot.. Știi cînd plec ?

— Nu știu, Alteță. Mi-a vorbit Măria Sa despre Vlad Vodă al Țării Românești.

— Da. Și vom face nunta încă înainte de postul paștilor.

„Atît de curînd ?“ voi el să întrebe, dar tăcu. Se petrecea totul cum prevăzuse : nu se întîmpla nimic decît ceea ce era dinainte hotărît de voievod. Cum ar mai fi putut împiedica ceva o uimire rostită cu glas tare ?

— Va fi o nuntă făcută în pripă. Nu te miră ? întrebă ea.

— Poate Măria Sa se grăbește să știe țara apărută dinspre miazăzi.

— E și asta. Dar deocamdată nici o primejdie nu ne amenință dinspre miazăzi și nunta mai putea să întârzie cu două, trei luni. Dar tata vrea să scape de mine cât mai repede, astfel ca în vară, când va veni noua doamnă a țării, să nu mă întâlnească. El știe bine că nu ne-am înțelege.

— Nu cred. Nu știu nimic. La ce doamnă se gîndește Alteța Ta ? Dimpotrivă, Măria Sa mi-a vorbit de nenumărate ori de dragostea ce-ți poartă.

— Îi cunosc dragostea și nu mă îndoiesc de ea. Dar în afară de dînsa, el mai are planuri mărețe cu această țară pe care de asemenea o iubește. Și apoi mai e și o ambiție fără seamăn care-l muncește și care ar putea fi numită și dragoste de sine. Înțelegi ? Îmi am și eu iscoadele mele. Tata a trimis o solie tainică la Sibiu unde se află fiica unui voievod sîrbesc. De nouă ani e văduvă, dar, cum vezi, e os domnesc, are odoare și scule de preț cărora li s-a dus vestea și probabil are și ducați. Adică tocmai ceea ce-i trebuie lui tata.

— Măria Sa nu mi-a spus nimic.

— Știu. De asta am și vrut să-ți vorbesc. Are să-ți spună totuși. S-ar putea să te trimită s-o aduci. Sau poate pe logofătul Toader. Asta n-are importanță. Ceea ce vreau să te rog e să ai grijă și să veghezi asupra tatei după ce femeia asta va ajunge doamnă. Nu știu ce gînduri are. Ești sfetnicul lui, din toți cel mai drag, în tine are încredere, trebuie să fii mai tare decît ea. Și ești al țării...

— Măria Sa, zîmbi Toma, nu e omul care să se lase condus de femei.

— Știu și asta. Dar poate ea e femeia care are puterea să conducă bărbații.

Toma rîse fără veselie.

— Alteța Ta își face griji. S-ar putea ca această doamnă să se potrivească cu Măria Sa și totul să iasă cît se poate de bine pentru Măria Sa și pentru țară.

— S-ar putea. Orice s-ar putea, dar eu nu pot să uit că de cînd am așezat-o pe mama și pe doamna le-

giuită a acestei țări sub lespedea de la Putna n-a trecut nici o jumătate de an. Nu vreau s-o văd. De aceea am să-l ascult pe tata. Măcar am să fiu și eu doamnă a unei țări... Cu același rang cu mama mea vitregă, chiar dacă voievodul meu nu face nici cît degetul cel mic al tatei. Se zice că e bețiv, știi?

— Mda... am auzit...

— Dă-l dracului, șopti ea cu un fel de lehamite, apoi nu-și mai spuseră o vreme nimic.

Toma aștepta tulburat. Zile în șir lucrase uitînd de toate celelalte, fusese fericit — abia în aceste clipe își dădea seama — și acum, deodată, din nou în fața domniței care-i răscolea doruri și neliniști, cu ființa și cu veștile ei.

— Uite, surîse ea tîrziu, nici nu te-am poftit să șezi. Stăm așa, în picioare, uitați de noi...

Dar erau cuvinte fără putere, moarte, care se stinseră fără răsunet ca perindarea unor umbre pe un perete gol. Rămaseră mai departe în picioare, ca și cînd nu le-ar fi rostit nimeni.

— Sînt obosită, urmă ea, și să știi că abia aștept să plec. În curtea din tîrg mă deznădăjduiesc jupînițele acelea proaste ori clevetitoare ori și una și alta pe care rînduiala le obligă să-mi țină tovărășie iar pe mine să le rabd. Aici le rabd mai ușor pentru că îi simt în preajmă pe tata, pe mitropolit... Pe tine... Chiar dacă nu vă văd cu zilele, faptul că vă știu pe aproape e binefăcător. Totuși mă apasă zidurile astea, răsunetul pașilor sub bolți, schimbarea străjilor, depărtările acelea fără sfîrșit dinspre miazănoapte pe care le văd de pe fereastră... Ce sînt eu aici decît o piesă dintr-un joc? Și tata cunoaște bine jocul și-l joacă cu convingere... După o clipă întrebă pe neașteptate: Știi că mitropolitul mă socotește și acum un copil? Se furișează pînă aici ca să-mi aducă te miri ce daruri. Mai deunăzi mi-a adus un măr. Mare, purpuriu, fără nici o pată, a umplut singur de mireasmă toată încăperea! L-am mîncat cu părere de rău... Alaltăieri a venit cu portocale aduse de negustorii ăștia genovezi, ai auzit de ei?

— Nu. Am tot lucrat în ultimul timp, n-am mai aflat nici o noutate.

— Caută-i, se zice că au și vopsele.
— Am să-i caut.
— Când începi să zugrăvești paraclisul ?
— După ziua sfântului prooroc Ioan.
— Atunci cred că am să fiu încă aici ca să mă văd zugrăvită.

— Sper să fii, Alteță.

— Nu e ciudat, zîmbi ea oarecum stingherită, să stăm așa în picioare, vorbind despărțiți de o masă ?

— De o masă, adăugă Toma, pe care Alteța Ta a întins un șal verde.

— Ți place șalul ăsta ?

— Nu-mi prea plac mătășurile de India... Sînt grele, lucioase, alunecoase. Dar la șalul acesta îmi place culoarea verde.

— Iar pomenești de verdele ăsta. Înseamnă ceva ? Toma o privi cu îndoială.

— Verdele, se hotărî el în cele din urmă, e culoarea pe care o poartă cei care iubesc.

Domnița își înălță chipul cu o mică exclamație de surpriză :

— Adevărat ! Acum, că mi-ai spus, îmi amintesc ! Se vede că am ales verdele pentru că îmi iubesc viitorul soț. Izbucni într-un rîs scurt, aspru, lovindu-și palmele : Pe Vlad Vodă, magistre ! Pe Vlad Vodă Bețivul ! Brusc redeveni gravă : De ce te uiți așa la mine ? Am mers prea departe, nu ? Sigur că am mers, pentru că nu mă iubesc decît pe mine, acesta-i adevărul, n-are rost să mă ascund după deget... Se dezlipi de masă și făcu cîțiva pași frămîntîndu-și mîinile : Pe mine și pe tata... Și dacă Vlad Vodă e într-adevăr Bețivul, am să fac din el o cîrpă cu care am să șterg cizmele tatei... Asta e, magistre. Ai o minte care se aprinde ușor. E destul un biet șal verde ca să te înflăcărezi. Nu, magistre, masa era cu adevărat prea goală... Se opri iar în fața lui : Nu știu ce mi-a venit azi de vorbesc atîta. Își duse degetele la tîmple : Sînt singură și mi-e urît. Să știi că tot așa vorbesc și cînd nu e nimeni de față... Sînt obosită, magistre, du-te... Îi întinse mîna : Și nu uita ce te-am rugat.

— Am să veghez, Alteță.

— Și dacă-ți place chiar atît culoarea asta, adăugă ea cu indiferență, ia șalul. Ți-l dăruiesc.

Toma înălță brusc fruntea.

— Îți mulțumesc, Alteță, dar nu-mi mai place.

Ea ridică din umeri.

— Cum vrei...

Se înclină în fața ei adînc, cu mîna la inimă, și părăsi încăperea mîndru și drept, zornăindu-și pîntenii. „Trebuia să-l primești, de ce nu l-ai primit? se muștră pe cînd cobora. Ce alt semn îți va rămîne de la ea?” Pe urmă se înfurie subit pe sine însuși: „Nu-mi trebuie! Ce să fac cu o zdreanță? Voi da o nouă viață chipului ei și asta-mi ajunge...”

VI

După Bobotează, Cîntic plecă la Humor și de acolo, cu un șir lung de sâni, cu monahi și săteni care-și purtau securile pe sub cojoacele mițoase, apucă spre codrii Slătioarei după lemn. În acest timp, Toma înălță schelele în paraclisul cetății. Se cufundă în lucru ca într-un dezmăț. Se afla într-o neistovită stare de înfrigurare între dorul de a arăta în sfîrșit de ce e în stare și nerăbdarea de a isprăvi cît mai curînd aici spre a se putea întoarce la zidirea mănăstirii. Îmbrăcat în straie ponosite, cărînd hîrdaiele cu tencuială laolaltă cu salahorii puși să-l ajute, cățarat pe schele, netezind cu mistria, veșnic nemulțumit, pipăind cu buricele degetelor fiecare zgrunțur, semăna el însuși cu un salahor. Nu vedea pe nimeni în afară de cei care-l ajutau. Vorbea doar cu aceștia și cu Marcu, puțin, mai mult prin porunci scurte, reduse de multe ori la miezul unui singur cuvînt. După ce isprăvi de pregătit zidurile se scăpă și de salahori. Nu mai rămase decît cu Marcu și așeză o capră de lemn dinaintea ușii pentru a nu mai îngădui intrarea nimănui.

În mojară de piatră, frecară îndelung vopselele cu fiere de bou și cu ouă la care adăugară în ploaie cernută pulbere din cărbune de tei.

— Numai albastrul, spuse Toma, nu-l frecăm cu ou, ci cu clei de vișin, căci gălbenușul l-ar strica deschizîndu-l spre verde. Ține minte asta. Și apoi, bagă de seamă la pulberea de cărbune. Se adaugă mai mult ori mai puțin după culoare și după nuanța pe care vrei să i-o dai. Nimeni nu-ți va putea spune cît anume. Asta e o treabă care se deprinde cu timpul și ține de agerimea ochiului și a mîinii.

Începură cu absida altarului. În mijlocul bolții, Toma contură silueta Mariei șezînd cu pruncul pe genunchi și cu cîte un înger de fiecare parte. Lui Marcu îi dădu să zugrăvească întinsul albastru al cerului. În paraclis mi-rosea a scîndură, a tencuială nouă, a vopsele și cleiuri. Lumina era săracă și Toma se ajută ridicînd într-un foișor cu scripete o lumînare cît brațul apărată din trei părți de oglinzi. Spre încîntarea lui Marcu, foișorul ușor de draniță aluneca lin prin văzduh, tras înspre locul în care se cerea mai multă lumină. Era frig în încăperea de piatră, dar abia începeau lucrul și trebuiau să-și lăpede cojoacele scurte. Rămîneau în cămășile albe stropite cu vopsele și în curînd li se broboneau frunțile. Lui Toma i se făcea milă de copil. Lucra cu spor și îndemînare, dar într-o poziție chinuitoare, răsucit, cu ochii zgîlți pe boltă. De încordare își ivea limba în colțul buzelor.

— Cînd te doare grumazul de atîta stat cu capul pe spate, îi spunea, mai odihnește-te. N-avem timp de pierdut, dar nici cu biciul nu ne mîină nimeni dinapoi.

Dar Marcu se molipsise de înfrigurarea meșterului. Alunecarea lină a pensulei îi dădea o senzație aproape fizică de plăcere, iar desprinderea vieții din cenușiul mort al zidului, așa cum la începuturi trebuia să se fi desprins și lumea din bezne, îl fascina. În cea de a treia zi primi îngăduința să zugrăvească stele. Era acum și mîndru. A umple spații întinse cu vopsea nu însemna la urma urmelor prea mare lucru chiar dacă se cerea și pentru asta o oarecare îndemînare, pe cînd a zugrăvi stele se chema că el însuși începea să plăsmuiască, bucurîndu-se de încrederea meșterului. Dacă ar fi fost după el, ar fi împodobit tot paraclisul numai cu stele galbene, mărunte și sprintăre ca albinele din prisăcile verii ori mari, îngîmfate și posace, ca podoabele împărătești. Ca să-l facă să mai iasă la lumină, să se mai dezmoștească, Toma începu să-l trimită pînă acasă, ba după pîine, ba după alt fel de pensule, ba după pungi cu vopsele pe care le-ar fi uitat. Într-o zi el însuși simți nevoia de aer și ieși pe zid, la locul străjilor. Iarna ajunsese de mult deplină. Era pe la amiază și, după penumbra blîndă în care lucrase de zile întregi, îl durură ochii de lumina aspră răsfrîntă de marile zăpezi. În vale, într-o ușoară pîclă, se întindea tîrgul cu acoperișuri și zăplazuri tro-

ienite. Fumuri se înălțau de pretutindeni alburii și drepte. Omățul bogat, cu albul lui scăpărător, îi iscă ciudatul dor de a se rostogoli în el, azvîrlindu-se de pe zid, convins că nu i se putea întîmpla nimic, rostogolindu-se pînă în vale, lăsîndu-l să-i intre în ochi, în gură, prin păr și pe sub veșminte ca într-o baie nebună de prospețime și curăție. Se întinse, desfăcînd larg brațele și inspiră adînc. Aerul era aspru și mirosea a mere. În clipa aceea își dădu seama că tot tîrgul Sucevei înălța mireasmă amețitoare de mere. Coborî în fugă și-l trimise pe Marcu acasă după mere. Pe căluțul lui roib cu călțuni albi, copilul se și întoarse într-o jumătate de ceas cu o traistă plină. Le dezgropase de sub stratul de fîn aromitor așternut peste ele în pivniță. Erau mere mari, reci, pietroase și purpurii. Cînd le scuturai li se auzea din pîntec sunetul mărunț și uscat al semințelor. Sub mușcătură pocneau plin slobozindu-și sucule spumose. De atunci, de cîte ori oboseala le îngreua mîna se trăgeau înapoi, se așezau pe o stivă de scînduri și mîncău mere. Mîncău tăcuți, alăturați ca doi prieteni bătrîni și contemplau ceea ce zugrăviseră pînă atunci. Marcu se învățase cu tăcerile meșterului și de la o vreme aștepta cu o secretă nerăbdare aceste scurte răstimpuri de intimitate în care se învăța să judece fără a rosti vreun cuvînt ceea ce lucraseră. Erau ca doi cosași care se opreau din cînd în cînd ștergîndu-și frunțile și privind tăcuți în urmă pentru a prețui cîtă brazdă culcaseră.

Isprăviseră altarul și arcul de deasupra tîmplei și începuseră nava. În urma lor zidurile rîdeau în culorile proaspete, lucioase, presărate cu stelele lui Marcu, iar sfinții apostoli, arhangheli și episcopi își fluturau veșmintele largi ca într-un dans solemn încremenit doar pentru o clipă, dar putînd oricînd începe din nou. Doar Maica Domnului rămăsese neisprăvită. Zugrăvise tot: maforionul de azur cu tiv auriu, faldurii bogați între care se născuseră umbre, mîinile cu degete delicate care țineau pe genunchi pruncul cu obraz rotund și ochii ca alunele. Rămăsese însă nezugrăvit chipul mamei, un oval alb-cenușiu, ca o ciudată fereastră deschisă în zid spre un tărîm pustiu. Golul acela avea în el ceva trist care îi provoca lui Marcu o ușoară spaimă. Se ferea să-și oprească ochii acolo, dar de obicei tocmai acel loc îl atrăgea cu o forță căreia nu i se putea împotrivi.

— De ce nu-i zugrăvești chipul ? întrebă odată, speriat el însuși de glasul a cărui nerăbdare semăna a necuviință.

Toma nu băgă de seamă exasperarea ucenicului. Continuă să-și mănince mărul ca și cum nu l-ar fi auzit. Răspunse totuși într-un târziu, privind pata aceea fără culoare.

— Deocamdată nu pot. Crezi că eu n-am vrut ?

Pe Marcu îl intimidă tonul : meșterul îi vorbise cu desăvîrșită încredere, ca unui adevărat tovarăș.

— De ce nu poți ? șopti.

— Simt că nu pot. Am vrut să-i dau chipul domniței Anca, dar mereu vine de pe celălalt tărîm și mi se pune dinainte chipul mamei. Mă muștră gîndul că dacă eram aici aș fi putut-o ajuta ori poate aș fi putut-o alina măcar. Mi se întunecă mintea cînd mă gîndesc cît o fi chinuit singură, neajutată de nimeni căci tata se afla cu oastea la Tărăsăuți, iar Mușa zăcea și ea, dar se vede că a avut zile de-a scăpat, măcar că era s-o îngroape de vie... Mama s-a petrecut astfel singură și, poate, muncită de cazne, m-o fi chemat... Dar știi tu bine cum e, nu are rost să-ți mai spun...

Marcu oftă bătrînește :

— La vreme de ciumă, omul fuge de om...

Dar Toma evitase să-i spună tocmai ceea ce era mai straniu : chipul mamei îl urmărea, însă nu și-l mai putea aminti decît sub înfățișarea unor trăsături foarte vagi, ca și cînd ar fi fost șterse de timp. Și totuși se întrepunea între el și imaginea domniței Anca încît ajunsese s-o vadă și pe aceasta ca printr-o pîclă. Nici una nu-i mai era limpede, iar el stătea între cele două imagini fără să se poată decide, nu atît pentru că puterile lor erau egale asupra lui, cît mai ales pentru că amîndouă erau la fel de incerte, alunecoase, tremurătoare, tot atît de greu de prins ca o imagine oglindită într-o apă încrețită de vînt.

— Nu te mai temi s-o zugrăvești pe Maica Domnului cu chipul domniței ? întrebă Marcu sfios.

— De cine să mă tem ?

— De mitropolit.

— În meșteșugul nostru nu trebuie să ne temem decît de noi înșine. De neputințele noastre.

Dar o teamă înăbușită tot mai stăruia. Teamă sau poate fiorul lăuntric pe care îl dă voluptatea îndrăznelii. Nici el nu știa prea bine.

Fața copilăroasă a lui Marcu primi o expresie gravă. Cu bărbia sprijinită în pumnul mic, privi concentrat fecioara fără chip ca și când ar fi sperat să deslușească în acel gol cenușiu ceea ce îi rămăsese nelămurit în cuvintele lui Toma. Își aminti ce-i spusese meșterul cu alt prilej: „Dacă nu înțelegi un lucru, gîndește-te îndelung la el, întoarce-l pe toate fețele, despică-l, încearcă să găsești ce-l leagă de celelalte lucruri și dacă nici așa nu ți se luminează, întreabă-mă.” Hotărî să se gîndească.

Într-una din zilele următoare Toma isprăvi evangheliștii de pe cei patru pandantivi. Pentru că la el ținea cel mai mult, pe Luca îl lăsase la urmă, pe pandantivul de la miazăzi-apus. Îi dăduse chipul meșterului Lorenzo, față bătrînă, brăzdată de două cute adînci, cu frunte înaltă, boltită și ochi sfredelitori. Singura deosebire era că evanghelistul purta o barbă albă, rotundă. Asemănarea — prin faptul că numai el avea știință de ea — îi dădea o satisfacție ascunsă. Deasupra umărului evanghelistului, ca și când l-ar fi ocrotit, începu să-i zugrăvească simbolul, capul de taur, care sub penelul său devenea cap semeț și neîncovoiat de bour. Din locul în care lucra nu putea să vadă intrarea și de aceea Marcu se cățără pe schele alarmat pînă în spatele lui.

— Meștere, șopti, e aici o femeie.

— Unde, mări ?

— Șade lîngă ușă și seamănă cu maica din icoana ce i-ai dat-o lui Vodă.

Pe Toma îl fulgeră bănuiala. Se prinse de o grindă, își făcu vînt și sări jos. Pe un maldăr de scînduri de lîngă intrare ședea domnița Anca. Din traista lor de alături își luase un măr. Îl mînca liniștită și cu vădită plăcere, cercetînd zidurile zugrăvite.

— Cum ai intrat ? strigă Toma.

Îi fremăta mînia în glas. Domnița zîmbi și arătă cu mărul spre ușă.

— Am împins numai puțin capra aceea. Sînt destul de subțire.

— Cum îți îngădui cînd eu am închis tocmai ca să nu-mi intre nimeni aici ?!

— Eu nu sînt nimeni, magistre.

— Oricine ai fi !

Domnița se ridică încet. Mai păstra o urmă de zîmbet, dar întrebă uluită, cu un început de mînie :

— Dar cum îți îngădui tu să-mi vorbești astfel ? Toma îi făcu un semn scurt cu mîna.

— Vino aici ! porunci aspru. Apoi către ucenic : Marcule, du la Maica Domnului ulcelele cu chinovar, fard de Veneția, negru de sticlă și albul sfîntului Ioan. Și pensulele de dihor !

Anca se apropiase supusă. Uimirea și curiozitatea îi înăbușeau mînia. Cînd se opri în fața lui întrebă din nou, de data aceasta însă fără nici o convingere :

— Cum îți îngădui să-mi vorbești astfel ?

— În locurile în care lucrez și atîta timp cît lucrez nu sînt supusul nimănui. Aici eu sînt singurul stăpîn. Pînă și Marcu, pentru că mi-e ucenic, are mai multă putere aici decît oricine dinafară. Marcule, ai isprăvit ?

— Da, meștere.

— Atunci du-te acasă, azi nu mai am treabă cu tine.

Copilul se prelinse în josul unui stîlp, iute și tăcut ca o mîță. Toma apucă mîna domniței.

— Vino, spuse.

Glasul îi devenise deodată tainic și blînd, aproape rugător. Anca îl urmă cu aceeași supunere de care se mira ea însăși.

— Unde mă duci ?

— Sus.

Apucă înainte fără să-i dea drumul de mînă. Ea urca în urma lui ridicîndu-și poalele rochiei negre, așezîndu-și cu grijă piciorul la fiecare pas. Se opriră în fața Mariei.

— De ce ai lăsat-o fără chip ?

— N-am putut, șopti el. Poate te așteptam... Acum am să-i dau și chip.

Trase de un capăt de sfoară și foișorul cu lumînarea aprinsă alunecă lin pîlpîindu-și flacăra, din fața lui Luca evanghelistul pînă lîngă ei. Domnița îl urmări cu buzele întredeschise.

— Tu l-ai făcut ?

— Dar cine ?

— De unde ți-a venit în minte ?

— De la sfântul duh. Tot așa va fi plutind și el pe văzduh.

Îi cuprinse blînd umerii între palme și o așeză dinaintea peretelui cu fața spre lumină. Cu degetul îi atinse bărbia ridicîndu-i puțin capul.

— Așa... rămîi așa... Uită-te în sus, te rog, undeva peste flacăra lumînării și nu mai mișca...

Luă penelul. „N-are de ce să-ți tremure mîna“, își zise și trase primele tușe care dădură zidului gol culoarea unui chip viu.

— Dacă intră cineva? șopti ea de la o vreme.

— Nu intră nimeni. Nu vorbi.

— Dar dacă ne găsește aici careva și-i spune unchiului Grigore ori tatei?

— Nu ne găsește. Și nici nu mă interesează. Taci.

— De ce să tac? Nu poți zugrăvi dacă vorbesc?

— Nu. Îmi tulburi văzduhul și tainele cu care lucrez.

— Bănuiești ce s-ar întîmpla dacă s-ar afla?

Brațul lui Toma căzu resemnat.

— Ți-e chiar așa de frică?

— Ciudat mi se pare, ocoli ea răspunsul, că găsesc în asta și o plăcere.

— E plăcerea pe care ți-o dă lucrul neîngăduit. Te-am dus în ispită, răspunse el, dar iau tot păcatul asupra mea. Acum te rog pentru ultima oară să taci.

— Mai durează mult?

— Nu.

De data aceasta ea tăcu într-adevăr timp îndelungat. Toma uită ca de obicei de toate. Nu mai existau decît gîndurile lui, alunecarea penelului și ea, cu lumina adîindu-i pe chip, cu ochii ridicați. Avea sprîncene arcuite subțire, nasul delicat și drept, iar gura îi amintea meșterului de miezul rodiilor din care mușcase pe cheiurile Veneției.

— Încep să amortesc, se plînsese ea într-un tîrziu.

— O clipă doar.

O sămîntă de lumină într-un ochi. Și una în celălalt. Cu penelul cel mai subțire, o părere de umbră sub buza de jos. Se îndepărtă un pas. Era gata? Poate o mică, foarte mică prelungire aici, la sprînceană. Puse pensula în ulcea cu ulei.

— Acum poți să te miști.

Se smulse din loc și se întoarse spre zid. Își împreună palmele.

— O, dar asta sînt chiar eu !

— N-ai vrut tu așa ?

— Ba da... dar nu mă așteptam... tot mai credeam că te lauzi...

— Înseamnă că abia acum mă cunoști cu adevărat, spuse el urmărindu-i surîsul în care pentru prima dată deslușea o undă de tandrețe.

— Ești cu adevărat nebun, murmură ea, dacă ai îndrăznit aici, unde toată lumea mă cunoaște...

În loc de răspuns, Toma zîmbi trist, îi cuprinse blînd umărul în palmă și se aplecă încet asupra chipului ei. Ea nu făcu nici un gest, ca și cum nu i-ar fi venit să creadă. Abia după clipe lungi îi puse palma în piept și-l îndepărtă domol și fără patimă. Cînd își simți buzele eliberate deschise ochii. Toma îi mai ținea mîna.

— Ajută-mă să cobor, spuse ea gravă, fără să-și retragă mîna dintr-a lui.

Jos, în fața ieșirii se opri :

— Și dacă n-am să-ți iert asta ?

Toma se înclină cu mîna la inimă.

— Eu nu ți-am cerut să mă ierți. Vei face cum vei socoti de cuviință.

— Cred că am să-i spun totul lui tata.

— Mereu mă ameninți cu tata. Parc-am fi copii.

— Ai dreptate. Am să te pedepsesc cu puterile mele, poruncindu-ți să nu mă mai cauți.

— Azi nu eu te-am căutat.

— Nu vreau să te mai văd !

— Mă urăști, de-mi dai o pedeapsă atît de aspră ?

Ea își acoperi fața cu palmele. Printre ele glasul i se auzi înăbușit.

— Nu știu... Ești nebun, cum pot să te urăsc ?!

Ieși în fugă. Toma rămase nemișcat. Ascultă zgomo-tul mărunț al pașilor ei pe lespezi pînă se stinse. Apoi izbucni și el afară, trînti ușile, puse lacătul cel greu și coborî în goană. Ajunse la grajduri gîfîind.

— Hei, bădie Sașa, strigă pe cînd își scotea calul, la voi, la muscali, sînt fete frumoase ?

— Sînt, căpitane meșter, fete frumoase este pretutîndeni căci fără ele Dumnezeu n-ar avea lumină înde-ajuns.

— Atunci știi care-i singurul lucru pentru care merită să te rogi lui Dumnezeu ?

Își scosese calul dinaintea grajdurilor și pusese piciorul în scăriță. Sașa Pestuhov rămase rezemat de ușă :

— Care-i acela ? întrebă.

— Să ocrotească fetele frumoase, moșule ! strigă Toma și se năpusti spre porți spulberînd zăpada.

— Gospodi pomiluet, murmură rusul închinîndu-se.

Se mulțumea cu puțin. Ceea ce se petrecuse atunci între ei — nimic limpede dealtfel — fusese suficient pentru a-l face să se simtă fericit. Dorința de a-și dovedi măiestria — care întotdeauna îl însoțise mai mult sau mai puțin mocnită — deveni acum arzătoare. Acestea erau zilele cînd crescuse în el convingerea că era cel dintîi meșter al țării, nimeni neputîndu-l întrece. În afară de Marcu, bineînțeles. Simțea răsufierea lui Marcu pe urmele sale, mai aproape cu fiecare zi, dar pînă să-l întrecă Marcu mai erau totuși niște ani. Oricum, gîndul nu-l supăra. Ucenicul ajunsese să facă parte oarecum din el însuși. Toma îi dăruia zi cu zi experiența sa, îndemînarea, cunoștințele, dorințele, temerile și ambițiile : treptat Marcu creștea, trăgîndu-și puterea din puterea meșterului.

— Înainte de a mă lua la dumneata, îi spuse el odată, am auzit că ucenicii trebuie să fure meșteșugul pentru că meșterii nu le dezvăluie nimic din tainele lor. Dumneata nu faci așa...

— Așa fac numai acei a căror prostie și iubire de sine sînt mai mari decît meșteșugul. Ei își închipuie că pot lua cu dînșii pe ceea lume ceea ce știu, fără să le dea prin cap că abia așa vor muri de tot. Eu îți împărtășesc toate tainele mele pentru că sper ca prin meșteșugul tău să-mi prelungesc și mie șederea printre oamenii vii.

— Dar dincolo nu e nevoie oare de meșteri ?

— Mă tem că nu. Dincolo vom fierbe în cazanele cu smoală dacă nu cumva ne vom învrednici să stăm în corturile dreptilor cîntînd cît e vecia de lungă psalmii împăratului David și desfătîndu-ne cu prilevcă mănăstirească.

Marcu se strădui să-și înăbușe râsul. Toma îl simți, dar nu-l dojeni. Un meșter, ca să fie slobod și stăpîn pe meșteșugul său, trebuia să știe să rîdă chiar în locuri în care alții erau robiți de spaime. Era și aceasta una dintre credințele sale și se bucura cînd vedea că Marcu învăța pe nesimțite să se apere sau să veștejească prin rîs.

Aproape zilnic, în drum spre casă, se oprea la Sfîntul Gheorghe și dădea ocol încet pe dinafară zidurilor bisericii. Cerceta zugrăveala deget cu deget încercînd să pătrundă cauzele dezastrului. Stratul de culoare se crăpa întîi în vinișoare subțiri ca firul de păr. Pe urmă se răsuceau treptat marginile, ca frunzele care se sfarogeau. În sfîrșit începea să se fărîmițeze. Toma strîngea între degete scorjeala aceea și privea nedumerit pulberea mătăsoasă și parcă umedă care rămînea. Avea o culoare urîță, ca un noroi brun întunecat, indiferent de vopselele ce fuseseră folosite, și emana un miros vag fetid, atît de vag încît Toma nici nu-l sesiză decît după multe zile. De pe un colț mai ferit rîci un strat de culoare și-l duse acasă. Îl trată în atelier cu felurite substanțe, pe rînd sau cu mai multe odată, cu sau fără foc, doar-doar va afla ceva. Nu obținu însă niciodată altceva decît ceea ce alchimiștii numeau *caput mortuum*, un reziduu de diverse consistențe și intensități ale mirosului, după substanța cu care fusese tratat, dar avînd întotdeauna aceeași culoare aflată între brun și negru.

A doua zi după ce zugrăvisese chipul domniței se hotărî pe neașteptate. Lucra la ultimul dintre cei trei apostoli adormiți pe Muntele Măslinilor, cînd se simți deodată pustiu și fără vlagă ca și cum o gură nevăzută i-ar fi supt toată tragerea de inimă. Înțelese că orice stăruință de a continua ar fi fost zadarnică.

— Marcule, strînge tot! porunci. Plecăm.

— Unde, meștere?

— Tu rămîi acasă și duci la capăt icoanele pe care le-am lăsat neisprăvite, eu plec la meșterul Sofron să aflu ce l-a pierdut.

— Chiar acum, în toiul lucrului?

— Chiar. Nu mai sufăr așteptarea.

— Și cu ce e aici ce facem?

— Nimic. Lăsăm schelele unde sînt și zăvorîm să nu intre nimeni. Cînd mă întorc, reluăm.

— Nu vestești pe nimeni că pleci ?

— N-am de dat socoteală nimănui. Vodă a poftit să-l vestesc cînd am isprăvit. Încă n-am isprăvit.

— Ne-a poruncit să ne grăbim.

Toma surîse ca de o copilărie.

— Cel mai însemnat lucru pe care trebuie să-l știi tu, Marcule, spuse el cu îngăduință, este că în meșteșugul nostru nu încap poruncă. E un meșteșug binecuvîntat care crește din niște taine ale sufletului...

Plecă în zori. Își luase spada de Damasc și coburii cu merinde. Purta o țindră care i se lăsa de pe umeri pînă pe crupa calului. Era încă întuneric și pe cer scăpăra Steaua Ciobanului cînd ieși dintre zăplazurile tîrgului apucînd spre munți. I se lipeau nările de ger. Calul odihnit, nepurtat de mult la drum lung, înainta în trap spornic. Zăpada scînteia pretutindeni în jur și în liniștea înghețată a zorilor copitele răsunau pînă departe pe omătul îndesat al drumului.

După vreo patru ceasuri se abătu înspre munți. Trep-tat, codrii deveneau tot mai deși. Poposi pe înserat la o moară pe care o ghici de departe după vuietul apei. Iazul era acoperit de o oglindă verzuie de gheață. Morarul îl ospătă cu grîu fiert în lapte și îndulcit cu miere. Era bătrîn și surd, abia se înțelegeau, dar din graba cu care-l pofti în încăperea caldă cu mireasmă de făină i se vădea bucuria de a fi cercetat de un suflet de om.

— Cînd avem lapte, grîu și miere, se cheamă că țara se află iar în pace și rînduială. Ce face Vodă ? întrebă el firesc, ca de o veche cunoștință.

Umbla de colo-colo îndoit de șale și vorbea strigînd ca și cînd Toma ar fi fost cel tare de urechi. Despre Sofron nu știa mare lucru. Auzise că s-ar numi acum Spiridon și că și-ar fi durat schit oareunde în sus, dincolo de Obîrșia Ciumîrnei. Îi așternu meșterului niște saci lîngă vatră și după ce mai aruncă pe foc doi butuci se mistui șontîcîind în careva cotlon al morii. Toropit de căldură, după gerul prin care umblase toată ziua, Toma adormi curînd și adînc. Nu-și dădu seama cît trecuse, cînd tresări zvîcnind în capul oaselor. Își încleștase mîna pe spadă. Deasupra lui stătea aplecat morarul cu ochii sticlind de ultimele sclipiri ale jăraticului. Îl scutura domol de umăr șoptind :

— Meștere, auzi, meștere ? Scoală și ascultă...

— Ce s-aud ? se stropși Toma.

— Ssst... Ascultă... N-auzi ?

— Ce s-aud, omule ?

— Calul. Nu-l auzi ?

Stătea cu degetul ridicat și cu capul ușor întors într-o parte străduindu-se să prindă un zgomot care va fi fost îndepărtat. „E surd, își zise Toma, cum poate auzi el ceva ce eu nu aud ?...”

— Ce cal ? întreabă.

Morarul se apropie tainic.

— Calul lui Ștefan Voievod cel Bătrîn.

Toma se ridică și rămase nemișcat în mijlocul încăperii, cu mîna pe brațul morarului. Acum auzea și el. Un pas în trap domol care suna înfundat pe zăpada bătută a potecii. Din șopronul de alături izbucni un nechez prelung.

— L-a simțit și calul domniei tale, șopti morarul. Așa umblă hojma prin codri, singur și fără odihnă, de cînd s-a petrecut slăvitul său stăpîn. L-am mai auzit de cîteva ori, dar niciodată în toiul iernii ca acum.

Toma se smulse din loc.

— Vreau să-l văd.

— Să nu faci asta ! Te-ar zdrobi în copite. Nimeni nu-l poate prinde !

— Vreau doar să-l văd, nu să-l prind !

Smuci ușa și se năpusti afară. Trecutul se auzea mai slab, de după o cotitură a potecii. Alergă după el, dar după cîteva pași nu mai auzi nimic. Se opri. Acum îl auzi iar, însă stins, pierzîndu-se înspre vale. Se întoarse întristat. Cînd să intre în moară, în tăcerea nopții undui prelung un urlet lugubru, ca dintr-un adînc de fîntînă. Altele îi răspunseră mai îndepărtat, de undeva din străfundurile văii. Își simți părul zburbindu-se ca pe mistreț.

— Au să-l sfîșie haitele, spuse înfiorat în timp ce zăvora iar ușa.

Morarul pufni ca de o neghiobie.

— Pe calul lui Ștefan Vodă ?! Nu știi ce vorbești, meștere... Nu se află haită care să cuteze a se apropia de calul Măriei Sale !

Era atîta nestrămutată convingere în cuvintele lui încît Toma se rușină ca un copil. Se ghemui tăcut în culcuș, dar nu mai izbuti să adoarmă. Stîrnit de nerăbdare, se porni iar înaintea zorilor.

— De aici, îi strigă morarul, nu mai sînt așezări și hanuri. Dacă te apucă noaptea vei fi în primejdie căci lupii au să-ți adulmece urma de pe acum. Sub Obcina Suhăi se află o stîină. La vremea asta e pustie, dar întrînsa poți afla adăpost la nevoie.

Într-adevăr în tot cursul zilei nu întîlni suflet de om. Văzu în schimb peste tot urme de fiare înstelate pe zăpadă, de la cele ale haitelor, pînă la cele rotunde și vajnice ale bourilor. Mîncă stînd în șa, din mers. Ziua era senină și neclintită, iar cerul ca sticla. În răstimpuri răzbea în cîte o rariște de culme și atunci vedea spinările domoale ale obcinelor strălucind într-un alb orbitor pînă departe unde se topeau sub un abur ușor ce se făcea una cu cerul. Pe la chindie, fu nevoit să descalece. Zăpada se ridica mai sus de genunchi. Înainta tot mai anevoie, ducînd calul de dîrlogi. „Poate în noaptea asta ai să te prăpădești sfîșiat de fiare în pustietățile acestea. Curînd înserează și tu n-ai dat nici de stîină, nici de schit. Cine te-a pus și la ce bun? Merită, doar pentru a afla o taină a meșteșugului? Cînd puteai fi tot atît de prețuit făcînd ce au mai făcut și alții... Ce va rămîne acum de pe urma ta? Un paraclis zugrăvit pe jumătate și cîteva icoane... Ești trufaș, mereu vechea ta trufie care te în-deamnă să stărui acolo unde pe alții i-a îngenuncheat neputința. Să stărui chiar nesocotind primejdia și în dis-prețul vieții, ca acum... Dar nu-mi pare rău, nu trebuie să mă plîngi. Decît să trăiesc o neizbîndă ca a lui Sofron, mai bine să pier aici, la noapte. N-am să pier însă, te sperii degeaba, ți-ai pierdut cumpătul, te amețește și te apasă singurătatea și pustiul din jur. Trufia am să mi-o dovedesc acum, adevărata trufie, pentru că am să stărui pînă la ultimul strop de putere chiar de-ar fi să umblu așa toată noaptea. Am o stea a mea în care cred și care nu mă va lăsa.“

Umbla însă tot mai anevoie și își ridica piciorul tot mai greu din nămeți. Ceea ce îl îngrijora și mai mult era șovăiala calului pe care începea s-o simtă în urmă. Se aplecă și luă din mers un pumn de zăpadă. Și-o trecu peste chipul asudat. Ieșiră apoi deasupra unui povîrniș unde se opri. „Numai o clipă“, își zise. Se uită în jur. Obcine pustii îndesate cu molizi înzăpeziți. Tăceri adînci. „Trebuie să coborîm, bădie, și pe urmă iar să urcăm...“ Se pomeni vorbind cu glas tare și asta îi făcu bine. „Să

urcăm iar, mereu să urcăm căci nu-i drum care să n-ajungă odată ș-odată la urcuș. Cine crede că e mai ușor coborîșul e un prost care nu s-a cățarat niciodată prin viroage după zmeură... Bun ar fi acum un pumn de zmeură..." Își vîrî mîna în sîn și înălță în lumină stropul de chihlimbar. Galben și strălîmpede ca mierea poaspăt stoarsă din faguri. Prinse curaj. „Vezi, ce ți-am spus? Tot trufia mea va fi mai înțeleaptă..." Rîse, dar se opri brusc pentru că rîsul îi sună silit și nefiresc peste singurătăți. Îi era cald și îl aștepta coborîșul primejdios. Se temea mai mult de cal, să nu alunece, să-și frîngă vreun picior. Își lepădă tundra și o legă în spatele șei. Pe urmă veni în fața calului, dar rămase neclintit, crispat, cu bărbia repezită înainte. Ceva se schimbase undeva, aproape sau departe, în văzduh ori în străfundurile codrilor. Aceeași neclintire și tăcere ce părea netulburată de la facerea lumii și totuși ceva nou se insinuase, un duh ori poate o mireasmă. Nările îi fremătară ușor și abia își înăbuși un răcnet de triumf. Fum. O undă firavă, un fir subțire care unduia nevăzut pierind în răstimpuri și revenind apoi cu mireasmă de vreascuri și rășină. Calul necheză încetișor împingîndu-l cu botul. Toma nu mai avu nici o îndoială.

Coborîră greu, dar în vale dădu peste un fir de apă care bolborosea într-un ochi spart de gheață. De aici se vedea limpede în zăpadă o potecă făcută de opinci late. Urcușul dură aproape un ceas. Cînd ajunse într-un prîhod ascuns pe care, fără urmele opincilor, nu l-ar fi ghicit niciodată, începea să se întunece. Era istovit. Ceea ce văzu fu un bordei pe trei sferturi săpat în coasta muntelui pe care rădăcinile groase ale molizilor n-o lăsau să se surpe asupra-i. Prin intrarea ce se putea închide cu o alcătuire de bulumaci se înălța fumul a cărui mireasmă îl salvase. Alături, schitul din trunchiuri, mare cît să încapă întrînsul alături patru oameni voinici. Trunchiurile nici nu erau măcar cojite, din ele picura încă rășina, iar crucea din vîrf, pe care, dacă te întindeai bine, o puteai ajunge cu mîna, era poleită. Toma cunoscuse pe loc poleiala de aur adevărat, dar nu mai găsi putere să se mire. Răsufla greu și aerul tare îi sfîșia pieptul pe dinăuntru la fiecare pas. Îi ardeau ochii. Se opri ținînd într-o mîna frîul, cu cealaltă sprijinindu-se de un trunchi. „O fi din pricina oboselii, își zise. Poate mi se pare numai..."

Bătrînul îl privea și el nemișcat din ușa schitului. Se ținea drept și avea umerii lați. Barba în întregime albă i se răsfiga sălbatică pînă mai jos de brîu. Prin pletele care i se revărsau de sub potcap i se încîlciseră vreascuri mărunte, iar de anterior și prin părul care-i acoperea obrazii se prinseseră petice de mușchi, urmîndu-și acolo nestingherite creșterea. Se măsurară o vreme tăcuți ca niște dușmani care se înfruntă. Toma își trecu limba peste buzele uscate ca iasca. Dar asta nu-l stîmpără și atunci se aplecă, luă iar un pumn de omăt și mușcă din el lacom.

— Îl caut pe meșterul Sofron, spuse apoi. Dumneata ești ?

— Nu. Eu sînt umilitul și nevrednicul robul lui Dumnezeu Spiridon. Acela despre care vorbești s-a mutat de la noi.

Toma își dădu seama că nu-i va fi ușor. Se temu să nu fi bătut degeaba atîta amar de drum. „Las' că nici un drum nu-i zadarnic dacă afli la capătul lui un om“, se consolă el. Un lucru îi era limpede : pe Sofron cel de acum trebuia să-l ia așa cum era dacă voia să se poată apropia cît de cît de dînsul.

— Dar dumneata l-ai cunoscut pe meșter ? întrebă. Sofron își flutură mîna într-un gest vag.

— Încep să-l uit. Ar fi bine să-l uiți și tu, străine. Vei fi fiind ostenit. Se dădu deoparte din ușă : Intră și mulțumește Domnului că te-a scos la liman, pe urmă vino în casă.

— Ce facem cu calul ?

— Mă voi îngriji și de dînsul.

Pătrunse în schit, dar uită să înalte rugăciune de mulțumită. Două lumînări își aruncau pîlpîirea asupra iconostasului din icoane alăturate, icoană lîngă icoană, mari și mici, rusești, de la Sfîntul Munte ori de la Bizanț. Abia jos, în colțul cel mai ascuns, un sfînt Ioan feciorelnic și tandru, într-un peisaj dulce cu zarea depărtată, pierdută într-o ușoară ceață, trăda mîna unui meșter dintr-o cetate italiană. Îl cuprinse o bucurie senină ca la întîlnirea unui prieten ori frate pe care nu mai nădăjduise să-l vadă. Întru ceilalți sfînți, uscați, prelungi, cu ochi triști ori poruncitori, fanatici ori numai severi, cu bărbi albe și lungi, Ioan cel tînăr și blînd, cu toate că oroposit în colțul lui de jos, aducea singurul freamăt de

viață. Avea păr auriu care-i cădea pe umeri și umeri rotunzi, și genunchiul piciorului îndoit era rotund și piciorul rezemat de o piatră era din carne prin care curgea nevăzut sângele. Se uita înspre cer, dar părea că privește cu sfială la toți sfinții răsăritului așezați deasupra lui, spre a le cere iertare că avea un trup viu, supus ispitei și destrămării. Aieveau și copacii și colinele domoale din ultimul plan și drumul șerpuit, gălbui ca pulberea care se pierdea între culmi. Toma văzu pe neașteptate marea verde-albăstruie brăzdată de vălurele mărunte ca niște crețuri care-și schimbau culoarea de la o clipă la alta. Și pe țărm un cimitir de oameni sărmani, pietrari ori pescari, niște lespezi mărunte, albe, năpădite de ierburi printre care se înălța un pîlc de chiparoși ca niște făclii întunecate. „Unde am văzut asta ? se întreabă. Poate la Rosapineta, poate la Chioggia, nu-mi mai amintesc... Cum va fi ajuns acest Ioan blînd cu gură caldă de om viu printre sfinții părinți aspri și cu trupuri ca fumul ? E o țară aspră ea însăși care trăiește doar fiindcă se apără, sortită în veac să se apere, aici, la bataliștea noroadelor. N-are răgaz pentru a gusta desfătarea meșteșugurilor. Vodă își poartă meșterii în războaie ori îi trimite în solii, iar ei își fac meșteșugul pe apucate, între două bătălii... Cînd se întorc dintr-o bătălie, pot găsi surpat ceea ce isprăviseră înainte de a pleca. Dacă vor un sfat de la vreunul mai bătrîn, trebuie să-l caute prin sîhle și prihoduri neumblate decît de urși... Și cînd te gîndești, n-a păcătuit cu nimic pămîntul acesta, și-ar merita și el sfinții lui blînzi care să-i privească norodul cu îngăduință. Dar unde se află puțința și vremurile acelea ?...”

Intră în bordei. Era mai încăpător decît părea din afară, scobit adînc în coasta muntelui. În fundul lui, Sofron dusesse calul. Îi luase șaua și-i pusese dinainte un braț de fîn. Pe vatră clocotea o oală de pămînt. Călugărul o luă și turnă fiertura în două blide adînci de pe măsuța joasă. Binecuvîntă și se așezară tăcuți. Era mîncare de ciuperci. De sus atîrnau peste tot șiruri lungi, puse la uscat. De la ele, tot bordeiul era pătruns de o mireasmă sîlhuie. Sofron rupse o bucată din mămăliga uscată de mei și o dumină în fiertură. Îmbucă de cîteva ori fără să-și desprindă ochii din blid, flămînd și ursuz,

apoi, pe neașteptate, lăasă jos lingura de lemn și-l privi pe Toma.

— Cine ești ?

Toma nu se grăbi. Rupse și el o bucată de mămăligă, încinse, mestecă domol și abia pe urmă răspunse liniștit, dar fără să se lase de mâncat.

— Sînt Toma, zugrav din Suceava și sfetnic al Măriei Sale. Am fost și în apus și mă pricep la mai multe meșteșuguri.

— Și ce vrei ?

— Am venit cu gînd să-l întreb ceva pe meșterul Sofron, dar dacă zici că nu mai e de aflat...

— Ai venit degeaba, mormăi pustnicul și se aplecă iar posac deasupra blidului.

Nu-și mai spuseră nimic. După ce isprăvi, Sofron răscoli un culcuș de fîn amestecat cu mușchi și-i făcu semn.

— Dacă poștești, vii la slujba nopții, dacă nu, nu.

Pe Toma îl bucură îngăduința. Își puse șaua la cap și se înveli cu țundra. Îl auzi pe Sofron întinzîndu-se alături și tot atunci i se înșurubă în nări mirosul greu, de lemne umede și sălbăticiune a acelui trup mare care părăsise deprinderea de a-și primeni veșmintele. „O fi avînd și păduchi“, fu ultimul gînd al lui Toma după care adormi frînt.

În zori îl trezi toaca. Se dezgoli pînă la brîu și se frecă îndelung cu zăpadă în fața bordeiului. Sofron ieșea din schit. Își isprăvise slujba dimineții.

— Pentru cine bați toaca în pustietatea asta ?

— Pentru a-mi simți sufletul împăcat, răspunse scurt pustnicul.

„Îmi place, își zise Toma. Dacă mi-ar fi spus altceva, l-aș fi bănuț de fățarnicie ori că toacă doar pentru că sînt eu aici, să-i vād sîrguința și să duc vestea în lume...“ Sofron îi întrerupse gîndul :

— Cînd pleci ?

— Vrei să plec ?

— Nu vreau nimic. Stai cît poștești, tot ce vezi aici e și al tău. Dar dacă nu pleci, îmi vei da poate ajutor să scot niște lemne. Aș ocoli așezarea asta cu un gard.

Munciră toată ziua cu securile. Nu vorbiră nimic. Toma se simțea în largul lui și puternic. Avea sentimentul ciudat că întinerea trudind umăr la umăr cu

acel bărbat posac și tare care mirosea puternic a nădușeală și bureți. Îl bucura asprimea trunchiurilor sub palme sau netezimea lemnului descojit, lipicios și înmiresmat de rășină. Se mira că nu-l mai neliniștea aici nici un gând, nici măcar remușcarea ce-l încerca de obicei pentru fiecare arbore doborât. Chiar doborâți, arborii tot aici rămâneau și își urmau viața lor, laolaltă cu ferigile, cu bureții și mușchii, una cu întreaga fire, ca și acest meșter hirsut și popit. Se însera când tîrîră opintindu-se ultimul trunchi. Sofron își șterse fruntea cu poala anteriului de șiac sur.

— Acum mă duc să slujesc vecernia, spuse.

Pînă ce el dădu ocol schitului bătînd în toaca purtată pe umăr, Toma își frecă iar obrazul și mîinile cu zăpadă. Abia acum începu să-l încovoae foamea. Intră totuși în schit. Sofron începu slujba. Toma îi dădu răspunsurile. Cînta cu glas bărbătesc și limpede care făcea să pîlpîie sîmburii de foc ai lumînărilor. Tot fără a-și vorbi se întoarseră apoi la bordei și se așezară dinaintea aceleiași fierturi de ciuperci. Abia într-un tîrziu, cu o foarte îndepărtată și aproape de nesimțit undă de zîmbet, rupse tăcerea Sofron.

— Cînți frumos.

Toma continuă să mănînce fără să-l privească. Răspunse nepăsător :

— Ți-am spus că mă pricep la mai multe meșteșuguri.

— Mi-ai spus, dar acesta, ca și zugrăvitul, e meșteșug pentru care e nevoie de har.

— Pentru care meșteșug nu e nevoie de har ?

Sofron se închise iar în sine ca și cum s-ar fi temut că se ridicase prea mult din tăcerea și umilința pustnicească. Toma simți însă că aceea era o clipă potrivită pentru a încerca să pătrundă dincolo de scoarța aspră sub care călugărul se străduia să-și înăbușe trecutul lumesc. Întrebă pe neașteptate :

— De unde ai icoana cu apostolul Ioan ?

— Mi-a dăruit-o un negustor genovez pe cînd eram încă al lumii. Își îngustă ochii ațintindu-l pe Toma și întrebă la rîndul lui : Dar de ce te gîndești tocmai la aceea ?

Ceva din interesul meșterului de altădată fremăta vag în întrebare. Toma își înăbuși bucuria. Se strădui să pară mai departe nepăsător.

— Aceea e icoana care vădește cel mai ales meșteșug. De ce ai așezat-o în colțul cel mai umilit ?

— Meșteșug de lege papistășească, spuse Sofron. O icoană nu se cade să slăvească frumusețea deșartă a trupului care nu e decît unealta păcatului și viitoarea hrană a viermilor, ci sfințenia, curăția și lumina duhului.

— De vreme ce ni s-a dat, trupul se cuvine cinstit deopotrivă cu duhul, răspunse Toma.

— Trupul e osînda și temnița duhului.

— Nu cred, cuvioase. Trupul omului trebuie să însemne frumusețe și bucurie.

— Dar nu înseamnă decît povară și desfrîu și nu e plăcut Domnului, adăugă pustnicul.

— Meșterul Sofron n-ar fi gîndit, astfel, zîmbi Toma.

Sofron se ridică și se duse la o firidă. Aduse de acolo o terfeloagă legată în piele veche. Se așează cu ea lîngă lumînare și o deschise într-un loc anume.

— Rspunsul meu se află aici. Ascultă.

Citi rar, cu glas mare ca la slujbă, iar Toma îl urmări pătruns de frumusețea cuvintelor acelei litanii pe care o cunoștea dealtfel, dar nu se mai gîndise de mult la ea :

— În vremea cînd străjerii casei tremură și oamenii cei tari se încovoae la pămînt și cele ce macină nu mai lucrează, căci sînt puține la număr, și privitoarele de la ferestre se întunecă și se închid porțile care dau spre uliță și se domolește huruitul morii și te scoli la ciripitul de dimineață al păsării și se potolesc toate cîntărețele și te temi să mai urci colina și spaimele pîndesc în cale și capul se face alb ca floarea de migdal și lăcusta sprințenă se face grea și toți mugurii s-au deschis, fiindcă omul merge la locașul său de veci și bocitoarele dau tîrcoale pe uliță...

Toma își aplecă fruntea. „E o frumusețe dulce și otrăvită în cuvintele astea... Mă simt înfrînt de pe urma lor și fără vlagă ca și cînd mi-ar fi citit o vrajă pentru a-mi fura puterile...” Întrebă încet, copleșit de tristețe :

— E vreun tîlc ascuns aici ?

— Nici un alt tîlc decît cel ce urmează : „Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sînt deșertăciuni !” Închise cartea cu pocnet și o duse înapoi în firidă. Pe urmă se așează iar pe butuc, își vîrî mîna ciolănoasă, cu unghii

negre pe sub anterior și începu să-și scarpine gânditor blana aspră și deasă de pe piept.

— Deșertăciune a fost și încercarea acelui meșter Sofron, spuse într-un târziu ca și cum ar fi vorbit cu sine.

— Dar dacă ar fi izbutit ? șopti Toma.

— Nu putea izbuti. A fost un gând de o trufie nebună acela de a face ceea ce nimeni n-a mai cutezat. Un asemenea gând nu-ți trimite decît satana cînd vrea să te piardă !

— Se poate... Dar am auzit că ar mai fi și alții care ar voi să încerce.

— Vai lor ! Singura cale spre nemurire e umilința și ruga în pustietate, nu trufia deșartă. Acei necugetați ar face mai bine dacă s-ar pătrunde de adevărul că tot ce se naște din sămînță e supus pieirii și putreziciunii.

„Tot ce se naște din sămînță e supus pieirii și putreziciunii, repetă Toma în gând. Și totuși de ce stăruim și ce ne îndeamnă ?“

Își pregătiră îngîndurați culcușurile. Pustnicul suflă în lumînare, pe urmă îngenunche și începu să se roage. Toma îi auzea șoapta, frînturi de cuvinte, apoi sunetul înfundat al frunții care se lovea de pămînt. Nu putea să adoarmă, dar nu din cauza rugii lui Sofron, ci de gînduri. Mai ales ultimele lui cuvinte îl urmăreau cu o stăruință ciudată. „Tot ce se naște din sămînță e supus pieirii și putreziciunii...“ Oare chiar tot ?

De la o vreme Sofron isprăvi și se întinse alături. Nici nu-și scoase măcar opincile late din scoarță de copac. În cîteva clipe începu să horcăie gros. Toma rămase cu ochii deschiși în beznă. „Peste cîtiva ani, își zise, va uita cu totul ce a fost, va deveni el însuși un copac umblător, pielea-i va deveni scoarță și părul mușchi. De pe acum a și început... Tot ce se naște din sămînță e supus pieirii și putreziciunii...“ Din cînd în cînd se auzea calul mișcîndu-se ușor în fundul bordeiului. Îi făcea bine să-l simtă acolo, era al lui, împreună făcuseră drumuri lungi și cu primejdie, se ajutaseră unul pe altul... Știîndu-l acolo, singurătatea îi era mai puțin apăsătoare. „Și el e născut din sămînță, gîndi, și eu și toți și toate...“

Într-un târziu, după semne numai de el știute, Sofron se trezi și se duse la schit pentru a sluji miezonoctica. Toma era tot treaz. Ascultă toaca singuratică picurînd peste beznele codrilor, sperînd buhnele și oprind bourii

ciuliți. „Tot ce e născut din sămînță..., se iscă iar gîndul. E supus pieirii și putreziciunii. Tot. Oameni, animale, păsări, pești. Toate se nasc din sămînță. Arbori. Ierburi. Flori. Tot din sămînță...” O clipă gîndul îi încremeni deasupra unui hău. Pe urmă zvîcni într-un cot. Cu ochii ațintiți în bezna bordeiului se pomeni vorbind tare :

— Dar ceea ce e făcut din ceea ce s-a născut din sămînță ? Tot așa e supus pieirii și putreziciunii... Înseamnă că și culorile făcute din ceva ce s-a născut din sămînță...

Izbi cu pumnul în lutul de pe jos. Calul sforăi încetișor.

— Înseamnă că și cleiul căci e făcut din ierburi și rășini... Oho !... Înseamnă că și ouăle care sînt sămînța însăși...

Zvîcni din culcuș. Înteți focul. Încăperea se umplu de pîlpîiri roșiatice. Începu să se plimbe de colo-colo. Își mușca buzele. Cînd intră Sofron se repezi la el și-l înșfăcă de piept :

— Cuvioase ! Spune-mi ce vopsele ai folosit !

Fostul meșter îl împinse încet deoparte ocolindu-i ochii. Se duse la culcuș și se lăsă greu, ca un trunchi doborît, pe așternutul foșnitor. Își împreună mîinile sub ceafă și rămase privind nemișcat șirurile de ciuperci întinse la uscat.

— Iar umblă calul Măriei Sale, spuse cu un fel de mîndrie.

— L-ai văzut ?

— L-am auzit. Numai dînsul poate fi. Pînă umblă e bine.

— Și eu l-am auzit acum două nopți.

— Pînă îl auzim trebuie să ne bucurăm căci slăvitul său stăpîn l-a trimis să vegheze asupra țării. Cînd nu se va mai afla nimeni care să-l audă în anume nopți, înseamnă că țara e în primejdie să se răsipească. Doar Măria Sa ar mai putea-o apăra atunci, dar pentru asta va da întîi semn ivindu-și de o palmă vîrfurile săbiei prin lespedea sub care odihnește în sfînta mănăstire a Putnei...

Toma se așază încet alături. Îi puse cu sfială palma pe piept, peste veșmîntul scorțos.

— Spune-mi, întrebă rugător, ce vopsele ai folosit ?

Sofron închise ochii. Abia după o lungă tăcere, cînd Toma începuse să-și piardă orice nădejde, șopti învins :

— Ce vopsele aş fi putut să folosesc ? Cum am apucat şi eu din bătrîni...

— Din ierburi ?

— Şi din frunze şi din boabe şi din rădăcini. Şi din pămînturi şi din pietre...

— Le-ai amestecat cu ouă şi ai folosit cleiuri ?

— Altfel cum ?

— Chiar şi pe cele din pămînturi şi din pietre ?

— Pe toate, altfel cum să se prindă ?

Toma nu răspunse. Stătea cu coatele rezemate de genunchi, cu ochii în gol, şi urmărea cum creştea în el lumina. Sofron se ridică pe jumătate.

— Cunoşti alt mijloc ? insistă el.

— Nu... adică nu ştiu... Mă gîndesc...

Pustnicul se lăsă să cadă la loc.

— Degeaba. Însuşi gîndul de a scoate cetele cereşti din sînul sfîntit al bisericii e un păcat sortit ispăşirii. Murmură mai departe, mai mult pentru sine : Să-i scuipe ploile, să-i lingă ceţurile, să-i palmuiască crivăţul... Să-i coacă soarele... Se crapă, putrezesc... Tot zidul se acoperă de bube şi pecingini... Mînia şi pedeapsa lui Dumnezeu... Se smulse deodată de jos. Îşi apropie chipul hirsut de Toma şi strigă cu o ură neaşteptată : De ce ai venit să mă tulburi ? Ți-am spus să nu-mi mai vorbeşti de el ! Ce vrei de la mine ? Se ridică de jos îndreptîndu-se spre uşă. Înainte de a ieşi se opri. Satana te-a trimis să mă ispiteşti ! şuiere cu spaimă. Dar nu poţi, pentru că m-am lepădat şi m-am pocăit. Aici sînt apărat... Mă duc în schit şi mă rog şi în zori n-am să te mai aflu căci ai să pieri odată cu noaptea...

Toma auzi trîntindu-se uşa de bulumaci. Rămase nemişcat. Zîmbea cu tristeţe. Îi era jale de zbuciumul fostului meşter, dar nu-şi putea înăbuşi bucuria care-l năpădea. Nici nu încerca dealtfel, pentru că era o bucurie a triumfului. Stăpînea acum taina, dacă taină se putea numi un lucru atît de simplu pe care, dacă se gîndea bine, l-ar fi descoperit şi acasă fără să mai ia în piept prihodurile pustietăţilor. Dar nu se gîndise. Îşi închipuise că la mijloc era un secret alchimic la care putea ajunge descoperind greşeala lui Sofron. Dar Sofron nu greşise. El lucrase cum apucase din bătrîni. La drept vorbind tot greşise, dar nu aşa cum se aşteptase el, ci încercînd să dea viaţă unui gînd nou cu mijloace vechi, cînd firesc

ar fi fost să meargă pînă la capăt găsind și mijloace noi. Să se ferească de tot ce pornea din sămînță și era supus putreziciunii — acesta era mijlocul cel nou, simplu și la îndemînă, descoperit într-o vorbă întîmplătoare a fostului meșter și care însemna acum marea izbîndă.

Îl cuprinse o stare neobișnuită de neastîmpăr. Îi ardeau obrazii. Un ciudat amestec de bucurie și milă pentru Sofron care rămînea să se mistuie treptat în acest fund de codru fără să știe vreodată ce se petrecuse cu adevărat. Ieși și se spală cu zăpadă. Nu închisese un ochi toată noaptea, dar se simțea proaspăt și fremătînd de putere. Se crăpa de ziuă. Își luă ȕundra și scoase calul. Îl băt看 ușor cu palma pe grumaz. „Ne întoarcem acasă, bădă. Acu să te văd, că-mi ești odihnit!“ Înainte de a pleca se apropie de ușa schitului. Între cele două sfeșnice, prăvălit cu fruntea la pămînt dinaintea icoanelor, pustnicul Spiridon se ruga. Se întoarse la cal, apucă frîul și începu să coboare încet la vale, pipăind zăpada la fiecare pas cu vîrful cizmei.

VII

Un cocoș spintecă noaptea cu chemarea lui. Alții îi răspunseră mai îndepărtat, din ogrăzile răspîndite în vale. Toma ascultă pînă se lăsă iar tăcerea. Mîngîie încet, cu un fel de părere de rău, umărul gol și mătăsos al Olenei.

— E vremea, șopti. A fost chemarea lui cea de pe urmă.

Trupul fierbinte se prelinse tăcut din îmbrățișare. O urmări cum se îmbrăca prin întuneric, cu gesturi catifelate, stîrnind un foșnet abia auzit, pînă cînd făptura care-i emana o lumină alburie se mistui sub veșminte, făcîndu-se una cu noaptea. Pe urmă se strecură afară și peste o clipă se auzi dinspre coteț cîrîitul speriat al păsărilor. Pe cînd se întoarse, era și el îmbrăcat. Olena îi întinse cocoșul. Toma îl ascunse sub suman. O mîngîie încet pe obraz și răsufierea ei repede, care păstra încă dogoarea dragostei, îi alintă degetele.

— Doamne ajută, șopti ea.

— Are s-ajute, murmură Toma.

Străbătu grăbit curtea și apucă furișat pe cărarea dintre livezi. Îl adulmecară iar cîinii din vale. Văzduhul nopții avea mireasmă crudă de vlăstari noi și muguri umflați. Pămîntul mustea de zăpezile topite. Văzu de departe albind părelnic crucea de mesteacăn care însemna locul zidirii. Cu o zi înainte fuseseră isprăvite șanțurile pentru temelii. Piatra adusă cu carăle umplea acum tăpșanul. De după o grămadă de bolovani i se alăturară umbrele lui Cîntic și Marcu. Se opriră în capătul de răsărit al ocolului care însemna viitoarea temelie. Cîntic sări în șanț. Printr-o spărtură de nor se ivi luna.

Hîrleţul luci scurt, apoi se înfipse foşnind gras în pământul reavăn.

— De ce facem asta noaptea ? şopti Marcu.

— Pentru că zidirea cere să jertfeşti om. Noi încercăm să înşelăm stihia.

Ucenicul tăcu înfricoşat. Simţi că ceasul avea o taină a lui care nu îngăduia vorbele de prisos. Rămase nemişcat alături de meşter, ascultînd foşnetul ritmic al hîrleţului.

— Gata, spuse Cîntic.

Glasul îi răsună înăbuşit din fundul şanţului. Toma se sprijini într-o mînă şi coborî lîngă pietrar. Pipăi groapa proaspăt săpată. Era bună. Aşeză în ea cocoşul ţinîndu-i strîns pliscul.

— Acum ! porunci el fără să dea drumul păsării.

Pietrarul împinse primul hîrleţ. Toma simţi pământul moale şi rece împovărîndu-i mîinile. Se auzi un cîrîit sugrumat. Cocoşul se zbătu înăbuşit, cutremurat de îmbrăţişarea morţii şi meşterul avu senzaţia oribilă că viaţa păsării se scurgea în el prin mîinile crispate cu care o ţinea, cu fiecare spasm din ce în ce mai rigid şi mai fără vlagă, pînă rămase inertă. I se brobonise fruntea. Sumanul îi alunecă de pe umeri în fundul şanţului. Pietrarul arunca încă pământ. Toma îşi trase mîinile încet.

— Mai dau pământ ? şopti Cîntic.

— Mai dă.

Mai azvîrli de cîteva ori şi se opri. Toma bătători locul cu tălpile, apoi rămase nemişcat, drept, deasupra lui. I se vedea silueta ieşind din şanţ de la brîu în sus încît părea el însuşi pe jumătate îngropat la temelii. Sub picioare pământul mai zvîcnea încă, se bulbucă de parcă pasărea ar fi înviat dedesubt încercînd să-l azvîrle. După aceea se linişti treptat şi de tot. Pietrarul şi ucenicul aşteptau neclintiţi sus, pe buza gropii. Pe toţi trei îi încerca în acel ceas o greaţă dulceagă şi o jale fără nume care îi încovoia. Cîinii tăcuseră, încremenise şi vîntul, ei înşişi păreau stane de piatră şi, în tăcerea aceea cumplită care le strivea ţestele, auziră cu toţii vuietul îndepărtat şi neîntrerupt al sevelor ce se înălţau prin trunchiuri spre inimile crude ale mugurilor. Într-un tîrziu, cînd avu certitudinea că nici cel mai firav freamăt nu i se mai desluşea sub tălpi, Toma oftă din adîncuri şi înălţă bra-

tele spre cerul pe care se fugăreau norii cu reflexe argintii.

— Să fie într-un ceas bun, șopti.

Cîntic murmură ceva nedeslușit punîndu-și hîrlețul pe umăr. Toma întinse mîna și Marcu îl ajută să iasă din nou pe tărîmul oamenilor. Apucară tăcuți către vale. Ucenicul își smiorcăi nasul.

— Ce faci, plîngi ? mormăi Cîntic.

— Nu, scînci Marcu, dar peste o clipă adăugă ca o muștrare : Va fi pătimit, sărmanul...

— De bună seamă, spuse Toma. Dar fără pătimire nimic nu se poate înălța. Îi puse mîna pe umăr : Acum taci și uită. Pîină-ți va veni rîndul să ridici tu însuți zidire...

Se strecurară în chilie și se ghemuiră în culcușuri fără să mai aprindă lumînare. Toma se înveli cu cerga și își rezemă capul de șa. În palme îi mai stăruiau însă ultimele zvîcniri ale jertfei. Închise ochii. „Neașezat mai ești, își zise ca și cînd s-ar fi muștrat, fără casă și cu șaua căpătîi, ești doar al tău și al drumului, drumul te mîină, drumul te-alină, slobod ca pasărea și nesupus, dar nici singur ca tine nu-l mai afli decît pe cuc și pe Andrăbuș, milogul... Fie și-așa căci singur îmi sînt stăpîn și puternic și meșteșugul mă-nalță și se cheamă că după trecerea mea tot va rămîne urmă de pas, urmă de om printre ceilalți oameni ai lui Dumnezeu...” Era o încercare de a se consola, dar lui însuși îi suna fără convingere. De cînd se întorsese din pustietatea lui Sofron și aflate curtea aproape pustie, cu Vodă și domnița Anca plecați, purta în sine o amărăciune sălcie de care nu se putea scăpa cu totul nici în îmbrățișările Olenei. Nu întrebese nimic atunci pentru că n-avea încredere în boieri și curteni. I se păruse că unii îl și priviseră pe sub sprîncene cu un anume înțeles batjocoritor. Se simțise și umilit pentru că Vodă, deși îi zicea sfetnic de taină, nu găsisese de cuviință să-l vestească de acea plecare care nu se putuse hotărî de pe o zi pe alta, cît lipsise el.

Amănunte aflate de la Sașa Pestuhov. Bătrînul nu întreba niciodată, dar avea știre de tot ce se petrecea în cetate.

— Acel Vlad Vodă a venit la Iași, îl lămurise el, și acolo s-au împreunat și au făcut nuntă. Dar a fost nuntă

în pripă și fără strălucire, după care Măria Sa i-a însoțit pe miri cu alai pînă la hotarul cu Țara Românească.

Bătrînul își scărpinase barba privindu-l viclean pe sub sprîncenele zburlite :

— Măria Sa se grăbește, adăugase, să-și facă însuși nuntă. Poate e mai bine așa, nu crezi, căpitane meșter ? Toma tresărise.

— Mai bine pentru cine ?

— Întîi și întîi pentru țară și la urma urmelor chiar pentru domnia ta. Într-o cetate cu o domniță atît de frumoasă și cu un meșter blagoslovit și mîndru ca domnia ta, nu știi niciodată ce se poate întîmpla. Oamenii sînt răi și scot fel de fel de vorbe...

Așa aflate că se și scorniseră vorbe despre un lucru asupra căruia nici el însuși, în adîncul sufletului, nu era pe deplin limpezit și nici nu s-ar mai fi putut limpezi de acum înainte. Dar vorbele se iscau și se stingeau, nu merita osteneala să te gîndești la ele și nu asta îl tulburase. Plecarea domniței și graba aceea ciudată însă îl izbiseră în creștet. Se simțise ca și cum nu i s-ar mai fi îngăduit să aprindă lumînări la căderea nopții. Îl luase pe Marcu și se cufundase iar în singurătatea și penumbra paraclisului. Știa că munca alină și aduce uitare, dar cu toată dăruirea sau poate tocmai pentru că o dorea cu tot dinadinsul, uitare nu aflate și tristețea îi rămăsese în suflet ca un cearcăn. Încheiase ceea ce mai rămăsese de zugrăvit în paraclis în mai puțin de o săptămînă. Nu mai găsisese însă tragerea de inimă de la începuturi : lucrul ieșise corect, se cunoștea peste tot mîna unui om stăpîn pe meșteșug, dar lipsea viața, sfintele istorisiri umpleau cumînți și reci zidurile. Între timp Vodă se întorsese, dar el nu dăduse nici un semn că ar fi aflat. Abia cu o zi înainte de a încheia totul se gîndise că va trebui să-l vestească, așa cum promisese. Nu fusese nevoie, căci pe la amiază domnul pătrunsese în paraclis. Nu-l însoțise nimeni. Dăduse deoparte capra de lemn dinaintea ușii și începuse să se plimbe agale, cu mîinile la spate, contemplînd pereții. Marcu ingenunchease. Toma se înclinase, apoi cu dosul palmei stropită de vopsele își îndepărtase o șuviță de pe frunte și rămăsese în așteptare. Se gîndise că doar cu cîteva zile înainte l-ar fi cuprins mînia, cum îl cuprinsese la intrarea domniței, dar acum

îi era tot una. Nu mai dorea decît să termine cît mai repede și să desfacă schelele.

— Ucenicul poate să plece, spuse Vodă fără să-i privească.

— Marcule, supune-te.

Domnul continuase să se plimbe de jur împrejurul paraclisului. Se oprea din cînd în cînd, pe urmă pornea încet mai departe. Își frămînta degetele împreunate la spate. Toma îl urmărise nemișcat.

— Sînt mulțumit, vorbise într-un tîrziu voievodul. Meșterul tăcuse.

— Nu spui nimic ?

— Ce aş putea să spun ? Mulțumirea Măriei Tale e firească. Am lucrat bine și repede, așa cum am făgăduit.

— Mda... Nu te-am văzut de mult.

— Măria Ta nu va fi simțit nevoia să mă caute.

— Știu că nu-ți place să fii tulburat cînd lucrezi. M-am gîndit că, măcar cînd pot, să te las în pace.

Toma se înclinase :

— Ești prea milostiv, Doamne.

Vodă nu păruse să fi sesizat surîsul înmuiat într-o diafană ironie.

— Dar tu, întrebare, tu n-ai simțit nevoia să mă cauți ?

— Cînd lucrez, Măria Ta, nu mai cunosc alte nevoi.

Domnul se oprise dinaintea absidei și abia atunci dăduse cu ochii de Maria cea cu chipul Ancăi. Zîmbise cu o anume tristețe.

— Nu te astîmperi...

— Măria Ta ai făgăduit să mă aperi.

— Am să-mi țin făgăduiala, n-ai de ce să te temi. Apoi, pe neașteptate, sărise cu gîndul în altă parte : Domnița te-a căutat înainte de a deveni doamna Țării Românești. V-ați înțeles bine și ar fi poftit să te aibă în alaiul ei...

Toma se întunecase deodată.

— Eu sînt meșter, Măria Ta, nu boier, nici măscărici ori papagal ca să mă țin prin alaiuri.

Vodă se întorsese spre el ca ars. Toma urmase netulburat :

— Și apoi, nici n-am știut de această apropiată plecare. Pe mine nu m-a vestit nimeni.

— De vreme ce nu ești decît un meșter, răspunsese voievodul, rostind cuvintele rar ca și cînd ar fi lovit cu niște pietre, nu văd ce nevoie ar fi fost să te vestească.

Apucase apoi cu pas lung către ușă. Toma nu se clintise. Înainte ca Vodă să fi ieșit însă, rostise tare, cu voită și mojicească încăpăținare :

— Meșterii se cuvin în schimb plătiți. De cînd mă aflu la curtea Măriei Tale n-am văzut un ban.

Domnul se oprise iar fulgerat.

— La curtea mea nimeni nu rămîne neplătit ! strigase. Vistieria știe ce are de făcut, de ce nu ceri ?

— Eu nu obișnuiesc să cer, Măria Ta.

— Atunci n-ai decît să rabzi !

Ieșise clocotind. A doua zi, Toma încheiase lucrările. Seara își încărcase într-un car cu coviltir toate lucrurile de care avea nevoie și în zori, luîndu-l și pe Marcu, apucase drumul Humorului fără să mai aștepte măcar sfințirea paraclisului. Se temuse în taină ca această necuviință să nu-l supere definitiv pe Vodă care l-ar fi putut zdrobi nu cu temniță și cazne, ci doar împiedicîndu-l să dea viață lucrării ce-o purta în sine. Dar în seara sosirii lor la Humor, cînd încă nici nu apucaseră să descarce carul, îl ajunseseră din urmă trei călăreți trimiși de vistiernic să-i înmîneze punga ce i se cuvenea.

— De ce rîzi ? îl întrebuse Cîntic după plecarea acestora.

Rîdea pentru prima dată de cînd pornise în căutarea lui Sofron.

— Pentru că Vodă se teme să nu plec, răspunsese.

— De ce crezi că s-ar teme ? stărui pietrarul neîncrezător.

— Pentru că e un voievod luminat. El știe prea bine că gloria nu se dobîndește numai cu războaie cîștigate, ci și cu zidiri care să fie niște ctitorii ale frumuseții trebuitoare sufletelor. Dar e și un voievod înțelept căci mai știe că nici războaiele, nici zidirile nu se pot împlini fără bani.

După noaptea în care aduseseră jertfa zidirii, pentru Toma timpul începu să treacă fără știre. În preajma Paștilor biserica se înălțase pînă aproape de jumătate. În gropi anume fusese așezat varul pentru viitoarea zugrăveală. Meșterul veghea zi și noapte pentru a fi amestecat spre a nu prinde pojghiță. Din bîrne și funii

înjghebase scripeți care ridicau fără trudă pietrele și mortarul. Cîntic își aflate trei flăcăi să-l ajute. Locul răsună de ciocanele lor izbite de piatră și de securile dulgherilor. Călugări trudeau la înălțarea noilor chilii. Alții, în cele vechi, ca și egumenul Paisie, scriau ori ferecau cărți. Cuviosul Onisim împletea năvoadele pentru iezerile mănăstirii. Dinspre cuhnii se răspîndea mi-reasmă de pîine proaspătă. Plutea în văzduh un vînt de pace și de belșug. Dăduse iarba nouă și se întorseseră păsările. În ziua cînd se auzi întîia dată cucul, veni și logofătul Toader să-și vadă ctitoria. Îl află pe Toma numai în cămașă albă, cu mînele sumese, ridicînd un alt scripete care să ajungă pînă la noua înălțime a zidurilor. Era asudat, i se lipise părul de frunte. Mîinile frumoase, cu puteri nebănuite îi erau albe de pulberea pietrelor.

Logofătul rîdea mulțumit. Îi plăceau zelul meșterului și mișuna oamenilor din jur care sporeau zidirea mai repede decît sperase el însuși. Purta un veșmînt larg și bogat de Trapezunt, din fir alb întreșut cu aur care îi dădea în soarele înalt de primăvară o măreție blajină.

— Am auzit, îi spuse lui Toma, de aceste mașini iscusite cu care mînuiești poverile și am venit anume să le văd. Am să-l vestesc și pe Vodă căci ți se cuvine toată lauda. Asemenea mașini n-are nici sasul din Suceava.

— Care sas ? se încruntă meșterul.

Simți deodată iar primejdia umilinței pîndindu-l undeva în preajmă. Își stăpîni greu pornirea de a-l apuca pe marele logofăt de piept. Își dădu seama însă că nedumerirea acestuia era cu totul sinceră cînd îi răspunse :

— Meșterul sas pe care l-a tocmnit Măria Sa pentru biserica nouă din Suceava. Domnia ta nu știi ?

— Ba da, murmură Toma, am auzit, dar nu știam că a început.

Nu auzise însă nimic și logofătul Toader înțelese adevărul și sesiză ofensa mocnită în cuvintele lui. Încercă să împace lucrurile.

— Nu trebuie să pui la inimă, surîse el cu seninătate, Vodă o fi socotit că aceasta e o lucrare mai însemnată decît aceea.

— Mai însemnată decît o biserică din tîrgul cetății de scaun ?

— Poate că da, de ce nu?

— Asta, cinstite mare logofăt, nici domnia ta n-o crezi. Dar are să vadă o lume întreagă că o biserică pe care o ridic și o zugrăvesc eu, devine mai însemnată decît înjghebarea unui cîrpaci adus de vînt!

Logofătul rîse împăciuator :

— Ei vezi? Mă bucur și eu și se va bucura și Măria Sa dacă vei izbuti s-o dovedești.

Toma își flutură palma scîrbit.

— S-o lăsăm baltă...

La plecarea logofătului nu putu însă răbda să nu-l întrebe cît se înălțase biserica sasului.

— A trecut de jumătate. Se apropie de acoperiș. Dar e și firesc, are oameni de două ori cîți avem noi aici.

Pe Toma îl îneca amărăciunea. Vreme de vreo săptămînă munci închis în sine, înverșunat pe toți, pînă și pe Cîntic, care i se părea că lucră prea încet. Zorea oamenii iar Marcu nu-i mai intra în voie. Ucenicul aducea la amiază mîncarea pe care le-o pregătea Olena. Pentru că scăpă odată pîinea în iarbă îi dădu o palmă grea peste ceafă, gata să-l trîntească. Era prima dată că-l bătea și imediat după aceea îi păru rău, ceea ce-l înfurie și mai mult. Seara trase ca de obicei la Olena, dar de cînd aflate de sas, nici dulceața ei nu-l mai bucura. Se foi toată noaptea în așternut pîndind cum i se răsucea în suflet viermele umilinței și al invidiei. De ce nu fusese el cel chemat să-și ridice biserica visată în inima cetății de scaun? Cu ce era mai bun sasul? Spre zori nu mai răbdă așteptarea. Lăsă totul în seama lui Cîntic și plecă. Marcu îi înșeuase calul. Înainte de a încăleca, Toma îi puse palma pe creștetul bălai. Ochii ucenicului alunecau în lacrimi.

— Iartă-mă, murmură meșterul.

— Te iert, spuse copilul cu seriozitate.

Călărind spre Suceava i se păru ciudat că iertarea pe care i-o acordase cu gravitate Marcu îl potolise dintr-o dată. Era calm și decis. Ducea în suflet o ură de gheață împotriva sasului, dreaptă și neînduplecată ca o spadă.

Într-adevăr noua biserică se înălța în inima tîrgului. Zidurile erau pe terminate, peste două, trei zile trebuiau să înceapă acoperișul. Lucrătorii roiau ca într-un mușuroi răscolit. Printre ei se jucau copii și pe de lături

se opreau din drumurile lor, pentru a privi, tîrgoveți și negustori. Toma își lăsase calul acasă. Își făcu loc prin mulțime. Biserica, atît cît se înălțase, i se păru ciudată, cu ziduri mai subțiri, îngustă, nu aducea o biserică a răsăritului. Pietrele fuseseră altfel așezate și la muchiile zidurilor și sus, unde trebuiau să se încheie bolțile. Era totuși ceva frumos în alcătuirea aceea, un fel de îndrăzneală ca o încercare de a înfrînge greul pămîntului și Toma simți o undă de duioșie pentru meșterul străin. Și cei din jurul său care se opriseră privind aveau în ochi o ușoară și uimită încîntare. Cînd își dădu seama de ea, îi pieri iar orice urmă de îngăduință.

— Meștere Johan, strigă un lucrător, mai trebuie nisip, să plece un car în luncă.

— Să plece.

Omul era neînchipuit de mărunț și de uscat. Ieșise dintre ziduri și răspunsese cu nerăbdare, poate chiar cu un început de mînie, ca unul care s-a săturat să dea porunci și îndrumări pentru orice lucru de nimic. Părea obosit și purta veșminte ponosite de lucru ceea ce îi aduse din nou lui Toma o adiere de înțelegere în suflet. Omulețul se duse la un ciubăr cu apă și își stropi îndelung fața asudată. Toma se hotărî deodată. Se îndreptă spre el și se opri alături, amenințător și elegant, cu picioarele îndepărtate și cu pumnul strîns pe mînerul spadei. În după-amiaza neobișnuit de caldă nu se simțea decît o adiere care-i flutura ușor penele de egretă. Meșterul Johan își ridică mirat capul ud. Avea ochi mici și rotunzi ca de pasăre, foarte apropiați de rădăcina nasului subțire cu vîrf ascuțit repezit în vînt.

— Dumneata ești meșterul Johan ?

— Eu. Cu cine am cîntea ?

— Sînt Toma, *magister in diversis artibus*, meșter al curții și sfetnic de taină al ilustrului și neînvinsului domn al Țării Moldovei. Poate ai auzit de mine.

Sasul începu să se frămînte. Smulse un ștergar de pe o creangă de alături și se șterse în grabă.

— Cum să nu, bolborosea, nu se putea să n-am știință de un magistru vestit ca domnia ta... Am auzit chiar cum unii se mirau că Măria Sa n-a încredințat domniei tale această lucrare însemnată...

— Așa ai auzit, nu ? rînji Toma.

— Da. Se vorbea și la Hanul Domnesc și la curte...

— Aşa. Şi dumneata ce-ai zis ?

— M-am mirat şi mi-am văzut de-ale mele. Treaba mea nu e să zic, ci să duc la capăt lucrul pentru care am fost tocmnit.

— Şi treaba mea tot asta e. Dar ce-ai zice dumneata, meştere, dacă eu aş veni în cetatea dumitale şi ţi-aş lua cea mai însemnată comandă ?

— Nu ştiu ca aceasta să fi fost comanda domniei tale, spuse meşterul cu linişte şi cu o neaşteptată demnitate.

Crescu deodată, îşi îndreptă umerii şi-l privi pe Toma fără sfială în crucea ochilor. Părul rar şi ud care începuse să încărunţească îi lucea în soarele mare.

— Domnia ta, adăugă cu aceeaşi linişte, ai venit ca să-mi cauţi pricină şi să mă jigneşti. De ce ?

Toma rămase descumpănit. Într-adevăr, de ce, se întrebă. În aceeaşi clipă îi fu o silă cumplită de sine însuşi ca şi când ar fi zăcut nespălat o lună de zile. Văzu deodată tot ridicolul înfăţişării sale de păun strălucitor şi infumurat dinaintea acestui meşter mărunţ cu hainele lui ponosite care îl făcea să simtă o nouă şi mai nesuferită faţă a umilinţei. Din cauza asta îl urî şi mai mult şi îi veni să-l ia de ceafă şi să-l dea de pământ. L-ar fi făcut ghem. Dar meşterul îl privea deschis aşteptându-i răspunsul. Cei ce căscaseră gura prin jur, simţiseră ceva şi se apropiaseră curioşi. O parte din lucrători îşi lăsară lucrul şi li se alăturară. Se aflau acum împrejur o mulţime de oameni. Toma simţi cum i se aprindeau obraji. Toţi aşteptau răspunsul lui, iar el era conştient că îşi pierduse stăpânirea de sine cum niciodată nu i se întâmplase. Pumnul strâns cu reţinută furie pe mânerul spadei începu să-l doară. Ar fi fost de ajuns un singur cuvânt pripit al sasului pentru ca mâna să-i smulgă de la sine spada. Aproape dori să se întâmple aşa ceva şi când descoperi asta se îngrozi de propria lui minie care îl copleşea.

— De ce să mă jigneşti ? repetă cu aceeaşi senină nedumerire meşterul.

— Nu eu, ci dumneata însuţi te jigneşti ! strigă Toma şi în acelaşi timp auzi un glas dinăuntru său — potoleşte-te, potoleşte-te, nebune — dar nu avu putere să-i dea ascultare şi urmă din ce în ce mai întăritat : Te jigneşti pe dumneata şi toată breasla zidarilor ! Ce, asta-i

zidire, nu vezi că abia se ține ?! În mai puțin de o lună are să se năruie și are să omoare pe cine s-o nimeri dedesubt ! Ai venit aici să-ți bați joc de vistieria țării ? Ce, asta-i zidire ?!

Meșterul Johan își întoarse uluit ochii înspre construcție. O privea cu îngrijorare, cu fruntea trudnic încrețită, încercînd să înțeleagă ce putuse stîrni un atît de strivitor dispreț. Toma nu-i mai așteptă răspunsul. Își făcu loc printre oameni și coborî aproape în fugă către casă. Izbi ușile, își azvîrli bereta în mijlocul odăii și se trînti cu fața în jos pe pat. Nu se clinti, ca și cînd și-ar fi pierdut auzul, nici cînd Mușa intră sfioasă să-l cheme la masă, iar ea înțelese că în asemenea clipe nu trebuia să stăruie și se strecură afară. Auzi ușa închizîndu-se încet în urma ei și ar fi vrut să plîngă, dar nu putea. Se gîndi s-o cheme înapoi căci se temu deodată de tăcerea deasă a singurătății, însă rămase nemișcat, supus de un fel de împietrire. I se păru ciudat că nu furia și invidia, ci un amestec de rușine și umilință erau cele ce-l cutremurau. La drept vorbind, dacă se gîndea bine, n-avea nimic împotriva meșterului sas. Nu se putea împiedica de a accepta că zidirea vădea o anume măiestrie și îndrăzneală care-i plăcuseră și care nu lăsau să se întrevadă vreo slăbiciune. Prevestirea lui sumbră și nebu-nească nu țîșnise decît din furia și nechibzuința acelei clipe cînd diavolul pusese stăpînire pe el. Ori cînd Dumnezeu voise să-l piardă și-i luase mințile. Dar de ce să-l piardă ? Poate pentru trufie și iubirea de mărire, căci nu-și putea ascunde și nu va putea ascunde nici la judecata de apoi că singurul lucru care-l întăritase fusese teama ca meșterul sas să nu se ridice în ochii voievodului mai mult decît el. O biserică strălucită în inima cetății de scaun putea arunca asupra sa și a trudei sale o umbră nefastă pentru că ea se afla zilnic sub ochii domnului și ai boierilor și ai norodului amintindu-le de fiecare dată cu sunetele clopotelor ei de meșterul ce-o zidise, pe cînd mănăstirea lui, cu toată măiestria și zugrăveala ei nemaivăzute era departe, ascunsă între codrii obcinelor. „Îmi place să mă bucur de prețuirea celor puternici, spusese odată, dar nu într-atît încît să mă umilesc pentru a le-o dobîndi.“ Da, dar de data aceasta iată că ajunsese să se umilească și să se coboare într-atîta încît să jignească un meșter care va fi avînd, ca și el, credin-

tele și năzuințele lui. De ce? Ar face bine poate să se întoarcă cu gândul la acel nefericit Sofron și să mediteze mai des și mai adânc la lepădarea de sine a aceluia. Era însă un gând care nu-i stătea în fire. Se scutură de el cu o înfiorare ca de frig. Lepădarea de sine putea fi o pildă și o putea încerca el însuși, dar nu și lepădarea de faptă. La ce bun și întrucît putea fi spre mîntuirea sufletului să viețuiești în pustietate și să bați toaca pentru urechile fiarelor, să te lapezi de harul cu care te-a dăruit Dumnezeu pentru ca într-o bună zi să crăpi neștiut, ca și cînd n-ai fi fost, fără să fi lăsat o urmă a trecerii tale? „Deșertăciunea deșertăciunilor“, scria într-adevăr în cartea sfîntă, dar oricît s-ar fi temut de păcat, nu putea gândi la frumusețe ca la o deșertăciune. Și nici la dreptate. Și nici la viața însăși. „Atunci să ne facem schivnici cu toții“, mormăi, cu fața în așternut, ca și cînd pustnicul l-ar fi putut auzi.

Uitase de meșterul sas. Cînd Mușa îl zgîlțîi speriată de umăr spre a-l vesti că patru oșteni călări veniseră pentru a-l înfățișa lui Vodă, el trebui să stea o clipă să-și amintească toate cele petrecute, ca și cum s-ar fi trezit dintr-un somn lung.

Vodă îl aștepta în turnul de deasupra iatacului, unde obișnuia să se retragă ori de cîte ori voia să citească în cărți. Nu se aflau aici decît un scaun aspru de lemn fără nici o pernă care să îndulcească șederea și o masă pe care stătea un sfeșnic de argint cu cinci brațe. Toma se opri la ușă cu fruntea aplecată. Vodă era doar în cămașă și în niște pantaloni albaștri strînși pe picior. Pletele bălai îi cădeau peste gulerul alb, răsfrînt al cămășii. Veni încet pînă în fața lui și își încrucișă brațele pe piept.

— Te știam la Humor. Dar a venit meșterul Johan să se plîngă că te-ai ivit aici și l-ai făcut de ocară dinaintea oamenilor. Poți să-mi dai o lămurire?

Toma se lăsă în genunchi și voievodul făcu un pas înapoi, mirat:

— Trebuie să se fi petrecut ceva grav. E prima dată cînd te văd în genunchi.

— Mi-e greu să spun ce s-a petrecut, Doamne. Dar îmi va fi mai ușor dacă-mi vei îngădui să întreb ceva. Sprîncenele domnului tremurară ușor.

— Tot tu să întrebi?

— Cum va fi voia Măriei Tale.

Vodă șovăi o clipă, apoi șopti abia auzit :

— Întreabă.

Toma își înălță capul și-l privi în ochi.

— De ce nu mi-ai încredințat mie zidirea asta, Măria Ta ?

Voievodul își lăsă brațele să cadă moi de-a lungul trupului.

— Asta era ? murmură.

Se întoarse încet și se așază iar în scaunul dinaintea mesei.

— Ridică-te, spuse. Trufia ta se pare că nu cunoaște margini. Pentru asta și pentru ocară pe care ai adus-o unui meșter de-al meu, cu nimic mai prejos decât tine, ar trebui să te azvîrlu în vreun beci.

Vorbea fără mînie, cu un fel de tristețe chiar, ca și cînd ar fi știut că n-avea putere să-și ducă la îndeplinire amenințările. Dealtfel o recunoscuse el însuși cu resemnare :

— Dar tu știi bine că am nevoie de tine și n-am s-o fac. De aceea îți îngădui cam multe. Dacă zidari de seama ta pot afla oricînd, zugrăvi ca tine și îndeosebi sfinți în care să mă pot încrede, nu găsesc oriunde. Cînstea ta cîntărește în ochii mei mai greu decât trufia. Asta e norocul tău, dar e bine să-ți amintești cît mai des că norocul e alunecos ca peștii...

— Am să-mi amintesc, Doamne.

Vodă clătină din cap uimit.

— Ești supus de nu te mai recunosc.

— Sînt, Doamne, pentru că mă știu vinovat. M-a orbit pizma și am asuprit un frate de meșteșug care nu mi-a greșit cu nimic. Zidirii lui, atîta cît se arată, i se cuvine toată lauda.

— Ești sigur ?

— Da. E o încercare nouă la noi. E îndrăzneată și se vestește plină de măreție, așa cum se cuvine unei cetăți de scaun.

— Părerea ta mă bucură. Sincer să fiu, mă îndoiam, mai ales de cînd a văzut-o și episcopul Macarie. Sfinția Sa e împotriva meșterului, așa cum a fost și împotriva ta. N-are încredere în ceea ce n-a mai fost încercat.

Toma își regăsi deodată glasul ferm și mîndria din totdeauna :

— Sfinția Sa e un mare cărturar și un strălucit scriitor de cărți, dar nu cunoaște nici meșteșugul zidarilor, nici pe cel al zugravilor.

— Așa e, dar el nu vorbește din punctul de vedere al meșteșugului.

Toma azvîrli din mînă ca și cum ar fi alungat o muscă.

— Știu.

— Da. În definitiv e vorba de biserici, trebuie să ții seama și de asta.

— Țin seama, Măria Ta, dar nu într-atît încît să devin un tipar în care alții să toarne plămada.

Voievodul se ridică și făcu cîțiva pași. Se opri dinaintea unei cărți, o răsfoi absent, apoi o închise.

— Nu știu cum ai să sfîrșești, spuse gînditor.

— Nimeni nu știe cum are să sfîrșească, Doamne, dar fiecăruia îi stă în putere să știe ce va rămîne de pe urma sa.

— Și tu vrei să știi că va rămîne cît mai mult, zîmbi Vodă.

— Da. Măria Ta socotești că ar fi un păcat ?

— Nu. Vreau chiar să-ți înlesnesc împlinirea acestei dorințe. Nu ți-am încredințat această zidire pentru că ea va trebui să fie gata pe cînd va intra în cetatea de scaun noua doamnă a țării. Dar și Humorul poftesc să fie gata tot pe atunci. N-o puteai scoate la capăt cu amîndouă.

Tăcu o vreme. Aștepta un răspuns, dar Toma își aplecase din nou fruntea. Își simți iar dintr-o dată întreaga nesăbuintă ca pe o povară găunoasă și totuși grea.

— Pe tine, urmă Vodă, te așteaptă alte lucrări, poate mai strălucite decît Humorul, unde tu însuți știi că nu faci decît o încercare. Tu va trebui să zidești din nou și să zugrăvești alte biserici la care mă gîndesc eu acum și în primul rînd să zugrăvești în întregime pe dinafară Voronețul binecuvîntatului părintelui meu, fie-i odihna lină.

— Fie-i odihna lină, murmură Toma ca un ecou îndepărtat.

I se oprise respirația și rămăsese ca o stană, sugrumat de bucurie și recunoștință. Abia într-un tîrziu, după ce tăcerea grea nu fusese spartă decît de nechezatul

stingher al unui cal din curte, șopti, cu o sfială care nu-i era în fire :

— I-am auzit de două ori calul prin codri, Măria Ta. Din doi pași Vodă fu lângă el. Îl prinse de braț și își apropie fața.

— Și eu l-am auzit, șopti, când am fost la vînătoare. Nu l-ai văzut ?

— Nu. Dar se zice că e bine pînă umblă așa.

— Da, așa se zice. Adevărul e că și eu mă simt ocrotit și parcă și țara o știu ocrotită... Tu crezi ?

— E o credință de care nu ne putem lipsi, Măria Ta, cum nu ne putem lipsi de văzduh. Fără ea ne-ar încovoia neprietenii și am deveni ca pulberea pe care o risipesc copitele cailor lor...

— Ce frumos știi să vorbești, meștere, și pentru că vorbești atît de frumos și pentru că ai auzit și tu calul, mă încumet și-ți fac cîntărea să te întreb : dacă te-ai afla în locul meu, n-ai rîvni să aduci țara la aceeași fală și mărire la care o ridicase fie iertat părintele meu ?

Toma își duse mîna la piept și se înclină.

— Dar Măria Ta a și adus-o. Bistrița se va supune curînd. Cetățile Ardealului dobîndite de Ștefan Voievod cel Bătrîn și Sfînt sînt ale Măriei Tale. Țara se află în pace, belșug și putere întocmai ca în acele vremuri binecuvîntate.

Vodă se aplecă spre el :

— Dar Pocuția ?

— Atîta timp cît leșii nu ne încalcă hotarele, Măria Ta, e înțelept să nu le încalcăm nici noi pe ale lor.

— Ai uitat că a fost recucerită de părintele meu ?

— N-am uitat. Dar fratele Măriei Tale a dat-o pentru o mireasă. Un pămînt care cîntărește cît o femeie e mai degrabă al nimănui. Acesta e sfatul meu pe care mi-am îngăduit să ți-l dau numai pentru că Măria Ta mi l-ai cerut.

— E un sfat prost. Am să iau Pocuția cum aș culege un măr de pe un ram. Te pricepi la meșteșugul tău, dar nu și la politică. Și acum întoarce-te la Humor.

Ieșise și apucase să coboare treptele înguste, răsucite în zidul turnului, cînd Vodă deschise ușa. Îi strigă de sus și glasul îi hăui ca într-un puț :

— Și nu uita de norocul acela alunecos. Am fost pescar și o știu prea bine.

— N-am să uit, Măria Ta. Dar nu mă bizui pe noroc.

— Dar pe ce ?

— Pe capul meu.

— Ar fi o adevărată minune să nu ți-l pierzi ! rîse Vodă.

Ușa se trînti răzbubuind între zidurile de piatră. „Taci și înghite, își zise Toma coborînd mai departe, soarta meșterului e să tacă și să facă...”

În aceeași noapte, zidirea începută de meșterul sas se prăbuși cu durăt cumplit, îngrozind tîrgoveții și boierii, călugării și străjile cetății.

Niciodată după aceea, Toma nu reuși să înțeleagă cum de se mai aflase în tîrg la ceasul acela înfricoșat. Încă pe cînd coborîse de la Vodă, fusese hotărît să încalece și să se întoarcă la lucrul său. Dar acasă Mușa îl așteptase cu mîncare îmbelșugată care-l moleșise. Se gîndise că l-ar ajunge noaptea pe drum și simțise mai dulce ispita patului adînc și moale al casei părintești. Se lăsase ademenit de acea chemare vicleană care trăsese în cumpănă mai greu decît lavița tare din chilie cu șaua căpătîi. Rămăsese de atunci pentru totdeauna cu convingerea că toată acea lenevie ciudată căreia nicicînd nu i se supusese, fusese un semn ori o vrajă, ca și prezicerea nebună pe care fără voie i-o aruncase meșterului sas de față cu o mulțime de oameni. Întîi prezicerea care-l înspăimîntase pe el însuși, apoi acel alean catifelat, acel jind al lenei, blîndă lehamite care-i întîrziase plecarea ca și cînd ar fi fost descîntat ori otrăvit pe încetul. „Las'că nu s-or isprăvi zilele azi” se gîndise atunci, cînd soarele care nu se mai vedea lăsase peste tîrg o lumină măreață, sîngerie, ce putuse fi ea însăși un semn a ceea ce urmase. Niciodată nu se temuse de drumuri, fie ele de zi ori de noapte, de ploaie ori de arșiță, pentru că drumurile îi îngăduiau să se simtă liber și stăpîn pe sine, drumurile îi descătușau gîndurile și închipuirea, drumurile îi țineau treze nostalgiile și-l chemau înspre zări către care năzuia știind dinainte că nu le va putea atinge. Niciodată nu se lăsase anume ispitit de moliciunea așternuturilor, niciodată n-o căutase cu dinadinsul, cînd o afla, nu se dădea înapoi cu fățarnicie dinaintea ei, dar învățase să se bucure de odihnă și pe lavițele tari ale chiliilor și hanurilor, în clăile de fîn, prin poduri ori prin iesle, sub răsufălările ocrotitoare ale vi-

telor. Oriunde se trezea, își regăsea în zori puterea, dorul de lucru și agerimea gândului. Numai în seara aceea, întâia dată de când se știa, voința îi tînjise lîncedă ca sub fluturarea aripii întunecate și tăcute a vreunui duh al somnului.

— Parcă n-aș mai pleca în seara asta, spuse, cu un fel de sfială, pe când Mușa strîngea masa.

Se temuse ca ea să nu întrebe de ce, pentru că n-ar fi putut să-i răspundă sau ar fi făcut-o îndoindu-se dacă rostea adevărul, dar Mușa, pe care o apăsa casa goală, nu-l întrebă nimic, bucuroasă de a-l ști întors măcar pentru o noapte.

— Rămîi, rîse ea. Mă temeam să ți-o spun eu fiindcă-ți știu năravul de a nu asculta de nimeni.

Era femeie de acum, dar chipul îi rămăsese tot de copil, cu gropițe la colțurile gurii care i se adînceau cînd rîdea și cu un puf auriu, abia văzut, deasupra buzei de sus și pe obraji.

— Va trebui să te zugrăvesc și pe tine odată, spuse Toma.

Ea își trase capul între umeri și pufni cu mîna la gură.

— Rîzi ca proasta, mormăi el. Cum crezi că aș putea zugrăvi atîta puzderie de sfinți dacă nu m-aș uita la oamenii vii? Ar ieși toți la fel...

— E adevărat că în paraclisul cetății ai zugrăvit-o pe domnița Anca?

Îi scăpăra încă rîsul în ochi.

— De unde știi?

— Se vorbește în tîrg.

— E adevărat.

— Și Vodă ce-a zis? Și mitropolitul...

— Dînșii n-au zis nimic pentru că sînt oameni luminați care nu se amestecă în treburi la care nu se pricep.

— Dar sînt unii care spun că ar fi păcat.

Toma se ridică.

— Va fi fiind, dar dacă e, e păcatul meu și eu am să dau samă de ale mele cîte le fac.

— Mă duc să-ți aștern, oftă Mușa.

El ieși și rămase o vreme nemișcat pe treptele pridvorului. Peste depărtările apusului se mai vedea o zare de purpură care își arunca cele din urmă sclipiri de o

măreție apăsătoare ca o spaimă. În cealaltă parte, peste nesfîrșirea răsăritului, coborîse noaptea. Era o fiară neagră care se furișa tăcută și moale, adulmecînd sîngele soarelui înjunghiat la apus. „N-au să se termine zilele azi“ își zise el atunci simțînd nevoia de a-și acoperi cu vorbe teama ascunsă de a înfrunța drumul unei asemenea înserări amare. Cum stătea între biruința nopții și cel de pe urmă spasm al luminii, avu deodată sentimentul chinuitor că se afla suspendat undeva între două lumi fără să știe care era cu adevărat a lui. Se îndreptă încet către atelier și aprinse lumînările cu oglinzi. Se așternuse praful peste tot. În cîteva ulcele vopseaui uitată prinsese crustă și în colțul ferestrei un păianjen își țesuse pînza. Se așază la masa goală și își prinse tîmplele în mîini. „Ai rămas ispitit de pat, își spuse, Mușă ți l-a așternut, acum de ce stai aici și nu te duci să te culci?“ Dar nu se clinti. În zilele următoare, cînd se gîndise la noaptea aceea încercînd să-i înțeleagă taina, își dăduse seama că totul nu fusese decît o așteptare. El se așezase la masă, singur în atelier, în loc să se culce, pentru că fără să știe, așteptase.

Uită și de sas și de Vodă și chiar de lucrarea de la Humor. Gîndul i se întoarce la Veneția și își surprinse un fir de înduioșare la amintirea Margheritei, slujnicuța de care se bucurase în ultima noapte de la hanul „La soarele roșu“. Apoi îl apucă dorul de meșterul Lorenzo. Anii petrecuți în preajma lui i se păreau acum nespuse de departe, ca și cînd nici n-ar fi fost cu adevărat. O mai fi trăind meșterul Lorenzo? Dar jupînul Johan Fuchs, dar Alijana cea pătimașă cu trupul și dansul morților de la Hrastovlje, dar Filip de-și zicea acum Malher, dar Capadoca, alături de care asudase tăind piatră, dar Iștoc, oșteanul nefericit de la cetatea Făgărașului, le trăise el toate astea cu adevărat? Ciudat, toate i se păreau nesfîrșit de ciudate acum cînd avea zilnic uneltele în mîini, cînd trăia între mirosurile de vopsele și tencuieli și între miresmele ametoare ale lemnului nou sau cele arse ale pietrelor mușcate de dălți.

Stătea neclintit, cu tîmplele în palme. Atunci începură să urle niște cîini, întîi unul, pe urmă mai mulți, și flăcările lumînărilor pîlpîiră și se micșorară pînă ajunseră doar cît sămînța de măr. Atelierul rămase într-o penumbră albăstruie. Toma se ridică pe jumătate de pe

scaun urmărind cu pielea încrîncenată urletele cîinilor, din ce în ce mai multe și mai înspăimîntate. Își auzi calul nechezînd. În clipa cînd peste tîrg se năruî huietul acela făcînd să vibreze pămîntul sub tălpi, flăcările lumînărilor se înălțară și atelierul se umplu iar de lumină.

Năvăli afară odată cu vuietul care se înălța de-a lungul ulițelor. Se chemau oameni, țipau femei, copii plîngeau. De undeva scăpaseră niște cai care alergau înnebuniți de goana oamenilor cu făclii. Toma abia apucă să se lipească de un zid. Erau frumoși în noaptea sfîșiată de torțe, cu coamele fluturînd, năvălnici, lucioși, puternici, cu boturile în vînt, îngroziți și fără stavilă. Femei începură să bocească undeva prelung, ca la mort. Toma presimțea ce se întîmplase și chiar de n-ar fi văzut încotro fugeau toți oamenii aceia știa unde trebuia să meargă. Totuși, cînt un glas răgușit răcni undeva înaintea lui „biserica, biserica sasului !“, avu o cutremurare care îi aminti iar clipa în care-l omorîse pe oșteanul de la Făgăraș. Începu să alerge și cînd ajunse își făcu loc izbind cu coatele. Se prăbușiseră bolțile și aproape în întregime zidul de miazăzi. Din mormanul de pietre și schele năruite se înălța încă un nor alb de pulbere. Torțele azvîrleau pale roșiatice pe resturile rînjite de zid. Lumina lor fioroasă și pîlpîitoare iveră din întunericul din jur sute de chipuri mușcate de spaimă, deznădăjduite, crispate, înlăcrimate, hîde și strîmbe ori suave și triste, uluite, ochi mari, guri întredeschise, buze tremurătoare, mîini încleștate la piept, obraji cuprinși în palme, păr răvășit lipit de frunți brobonite, răsufări precipitate, șuierătoare, gîfîite ori oprite de groază pentru o clipă în revărsarea roșie și fumegoasă a torțelor, apoi înghițite, legănate în beznă odată cu umbrele lungi și cu lucirea coifurilor oștenilor. Un murmur surd care aducea a amenințare, dar care putea însemna și nedumerire ori căință și peste care șerpuia plînsul femeilor și scîncetele copiilor și deodată biciul prelung șuierat, pătrunzător și subțire al glasului milogului iscat în vîrful unei grămezi de pietre năruite.

— A căzut ! A căzut Babilonul cel mare și a ajuns locaș demonilor, închisoare tuturor duhurilor necurate și colivie tuturor păsărilor spurcate și urîte !

Andrăbuș își izbea pieptul cu pumnii zgîrciți și vorbele i se revărsau schelălăite, amestecate cu spume.

— Unde-i sasul ? răcni cineva.

— Unde-i, căutați-l pe sas !

— Să-l ducem la Vodă !

— Să-l spînzure Vodă !

Glasurile deveneau arțăgoase și rele.

— Meșterul Toma i-a prevestit chiar azi-dimineață ! strigă o femeie.

Auzindu-și numele, tresări. Pînă acum le privise toate ca într-un vis rău. Îl îngrozea îndeosebi înfățișarea jalnică a zidirii năruite. Nu mai rămăsese nimic din mîndria și îndrăzneala pe care fusese nevoit să le recunoască. Era ca și cum i s-ar fi răpit un bun al lui de care nimeni nu știa. Și totuși se simțea oarecum în afara acestei cumplite nenorociri. I se întîmplase altuia, nu lui. Poate nu-i era străină chiar o ușoară bucurie ca aceea a omului care se știe la adăpost. Și deodată numele lui azvîrlit în mijlocul acestei mulțimi înspăimîntate. Ca și cînd l-ar fi palmuit cineva trezindu-l la realitate. Toma ! Meșterul Toma ! Meșterul Toma a prevestit ! Toma ! Se înșelase amarnic căci nu se afla în afara celor petrecute, ci chiar în mijlocul lor, acolo între zidurile acelea linse de făclii, pe umerii lui se năruiseră deopotrivă ca pe umerii meșterului sas. Era atît de grea această biserică năruită încît putea fi însăși zidirea lui.

— De unde a știut Toma ?

— Își cunoaște meșteșugul !

— Meșterul Toma e și vraci !

— Și ce dacă-i vraci ?

— Dacă-i vraci e și vrăjitor !

— Dacă-i vrăjitor a știut de mult !

— Dacă-i vrăjitor poate chiar el a prăvălit-o !

— Are o piatră care prezice !

— S-o fi legat cu diavolul !

— Dimineața a prezis și noaptea s-a-mplinit !

— Unde-i sasul ?

— Căutați-l pe sas !

— Și pe Toma !

— Să-i ducem la Vodă !

— A prăvălit-o... el a năruit-o... vrajă... prăvălit-o... el...

Se trase înapoi străduindu-se să iasă din încleștarea mulțimii. Poate-l va recunoaște careva în ultima clipă. Dar de ce să se teamă ? Cum s-o fi năruit el ? Oamenii băteau cîmpii... Ajuns la larg, în afara cercului luminat

de torțe. După jocul făcliilor, ulița era cotropită de beznă și trebui să orbecăie o vreme pînă se obișnuie cu întunericul. Rumoarea mulțimii rămînea în urmă și în locul acela cerul devenise de un vioriu întunecat, sinistru, cu reflexe roșii ca răsfrîngerile unui incendiu. „Trebuie să plec chiar acum, își zise lungind pasul, nu pot să aștept zorile... Toți cred că am prevestit, nimeni nu știe că am aruncat doar o vorbă-n vînt într-o clipă în care cine știe ce aștri se vor fi aflat într-o conjuncție nefastă. Dar să plec acum, înseamnă să fug... De ce să fug cînd nu mă știu cu nimic vinovat? Mîine, poate chiar în noaptea asta are să mă cheme Vodă... Va crede și el că am prevestit... va crede poate chiar că am vrăjit... să plec, să stau?... Cine mă poate lumina acum cînd propria mea zidire se află în primejdie?”

Vuietul mulțimii crescuse iar pentru un răstimp scurt. Cîteva glasuri înalte le acopereau pe celelalte. Toma se opri încercînd să înțeleagă. Trebuia să se fi petrecut ceva, poate îl găsiseră pe meșter. Se gîndi să se întoarcă să-l apere, lui tot n-avea să-i facă pînă la urmă nimeni vreun rău că nu îndrăzneau, toți îl știau apropiatul lui Vodă. Doar dacă Vodă însuși nu s-ar ridica împotriva-i. Încă nu se hotărîse, cînd auzi din urmă goana unui om. Nu-l vedea, dar înțelese că acela o apucase din întîmplare pe ulița care se strîmta și pe care n-o cunoștea, căci se izbea de zăplazuri orbește, singurul țel pîrînd a-i fi cel de a fugi, nu de a ajunge undeva anume. Toma îi zări umbra mărunță, șovăielnică și legănată ca a unui om beat și tot atunci îi desluși și murmurul sufocat de groază, o bolboroseală dezlănțuită de spaimă, hurducată de goană. Cînd ajunse la vreo cinci pași de el, distinse și cuvintele și nu mai avu nici o îndoială.

— *Mein Gott! Mein lieber Gott!*

Se desprinse din întuneric și desfăcu brațele. Meșterul se prăvăli la pieptul lui ca o vită izbită în țeastă.

— Sînt pierdut, *mein Gott*, horcăi, fie-ți milă!

— Nu te teme, meștere, sînt fratele tău.

Omul îi recunoscuse în același timp glasul și fapta și se cutremură încercînd să se smulgă. Toma nu-l lăsă.

— Nu te teme, vreau să te ajut.

— Îmi ești dușman, de ce să m-ajuti?! Vrei acum să mă pierzi!

— Vino, îți sînt frate, ți-am spus. Nu cunoști locurile și am să te scot de aici. Trebuie să crezi în mine!

Îi vorbise cu o subită furie, zgîlțîindu-l de umeri, șuierîndu-i cuvintele în față, apoi îl apucă de braț și-l tîrî după el. Meșterul îl urmă fără să se mai opună, ca și cum toată voința i s-ar fi topit deodată, rămînîndu-i doar puterea de a depăna din picioare. Săriră zăplazuri, trecură prin livezi și peste semănături. Toma nu-i dădea drumul de mînă și celălalt se trudea să se țină de el ca un copil. Gîfîia, se poticnea, se împiedica de mușuroaie și își zgîria fața de crengi. Intrară în ogradă prin dos, străbătînd întîi grădina, și Toma îl lăsă în unghiul întunecat al grajdului. Scoase caii și-i înșăuă. Cu Mușa nu schimbă decît cîteva vorbe.

— Oricine mă va căuta, spui că m-am întors la Humor încă de cu seara. Strînge patul acela. Am plecat singur, auzi, singur!

Îl scoase din tîrg pe căi lăturalnice, de cîteva ori trebuiră să descalece și să-și poarte caii de căpestre, coborîră în vale, ocoliră pintenul pe care vegheau zidurile Șcheii și apoi galopară întins pe drumul pustiu care străbătea pădurile. Abia după vreun ceas lăsară caii la pas.

— Unde mă duci?

Era prima dată că îi vorbea de cînd dăduse peste el în ulița întunecată. Glasul i se mai liniștise, dar tot mai pîlpîia în el o spuză de spaimă.

— Am să te ascund, zîmbi Toma, la o ibovnică a mea.

Redevenise din nou stăpîn pe sine, ca și cum drumul cel mare de-a lungul căruia noaptea mirosea a frunziș nou i-ar fi redat puterile, încrederea și trufia. „Drumul e mai milostiv decît moartea“ își aminti el vorba care-i era dragă și zîmbi mai departe singur prin întuneric.

— Vei sta acolo, adăugă, pînă se vor liniști lucrurile, pe urmă vom mai vedea. Se va afla un drum de taină care să te scoată din țară. Un drum se află întotdeauna. Cît sînt cu tine nu trebuie să te temi.

— De ce mă ajuți? întrebă meșterul cu sfială. Te socoteam dușman.

— Ți s-a întîmplat o nenorocire. Se cade ca meșterii să se ajute între ei la nevoie.

— De unde ai știut că are să se năruie? Eu nici acum nu-mi dau seama cum s-a putut întîmpla.

— Ai greșit undeva. Când vei ajunge iar la un liman, ai să revezi totul cu mintea limpede și ai să afli ce te-a pierdut. Ai s-o iei atunci de la început pentru că asta e soarta meșterilor și pentru că ar fi păcat să nu duci mai departe o asemenea încercare. După o clipă adăugă cu părere de rău : Era frumoasă, meștere Johan..

Zidarul tresări :

— Adevărat ?

— Adevărat. M-aș fi bucurat să-mi vină mie un asemenea gând.

— Și totuși știai că are să se năruie.

— Nu știam. Am azvîrlit o vorbă în vînt, prima pe care mi-a iscat-o invidia pentru izbînda ta. Se vede că am rostit-o într-un ceas rău.

— Dar dacă reușeam ?

— Poate că te uram, ceea ce nu înseamnă că nu te-aș fi prețuit.

— Asta înseamnă că acum nu mă urăști, dar nici nu mă prețuiești.

— Greșești, meștere Johan. Nu te urăsc într-adevăr, dar te prețuiesc. Neizbînda și îndoiala ne însoțesc mereu ca niște umbre pe care doar uneori reușim să le înșelăm. Numai sufletele mărunte judecă oamenii după neizbînzile lor, iar mie îmi place să cred că nu fac parte dintre acestea. Eu însumi încerc acum să duc mai departe ceea ce n-a izbutit un oarecare meșter Sofron care mi-e drag și pe care-l prețuiesc. Iar dacă tu nu vei apuca, se va ivi altul care să-ți ducă odată gîndul la împlinire. De asta trebuie să fii sigur.

— Dacă voi scăpa și te vei afla vreodată la primejdie, vreau să știi că la mine vei găsi oricînd adăpost și ajutor.

— Îți mulțumesc, meștere Johan. Sper să n-am nevoie.

— E bine să speri, dar e înțelept să nu uiți că nestărnicia și cruzimea acestor vremi abate ceasul nefast asupra omului cînd se așteaptă cel mai puțin.

Era un lucru pe care Toma îl știa, dar pe care îl cunoscu el însuși chiar a doua zi cînd, pe la ceasul amiezii, un pîlc de oșteni se opri pe locul zidirii învîrtejind praful și răsfirîndu-se pe sub schele, printre gropile cu var și grămezile de pietre și nisip. Nu-i îngăduiră nici să se spele, nici să-și schimbe veșmintele. Fu înfățișat lui Vodă

după lăsarea întunericului, așa cum se afla, acoperit de colbul drumului, cu părul răvășit, cu mâinile albe de pulberea pietrelor, cu straietele stropite de mortar. Nu aflase nimic căci ostașii tăcuseră tot drumul ca niște platoșe goale, păzind cu înrîncenare consemnul pe care-l primiseră. Știa însă la ce trebuia să se aștepte și nicio dată nu se temuse mai mult pentru soarta lucrărilor lui ca în clipa cînd se opri dinaintea lui Vodă. Se înclină, puse un genunchi la pămînt, apoi se ridică și rămase drept. Voievodul îl privea întunecat. Se afla de față și mitropolitul Grigore, dar părea și el îngîndurat, iar degetele care i se jucau în neștire cu engolpionul de smalt azuriu îi trădau neliniștea.

— Se vede că nu te socotești vinovat de vreme ce nu îngenunchezi, spuse Vodă.

— Într-adevăr nu mă socotesc, Doamne, și nu știu cu ce am păcătuit dinaintea Măriei Tale de mă asuprești aducîndu-mă între sulii pe drumul cel mare al țării, în văzul lumii, ca pe cel din urmă lotru ori ucigaș.

— Nu lotru și nici ucigaș, ci hain ! Te-am adus între sulii ca pe unul ce s-a făcut vinovat de hainie față de domnul țării !

— Cu ce te-am trădat, Măria Ta ?

Vodă strînse pumnul pe topuzul ținut în rubine. Pielea i se albi deasupra încheieturilor degetelor.

— Acum eu întreb, nu tu ! strigă. Unde-i sasul ?

Toma ezită. Dacă-l întreba așa, de-a dreptul, însemna că știa ; cineva îi văzuse și dăduse știre. Alese calea adevărului spre a nu-l întări și mai mult.

— L-am scos din tîrg, Doamne, și l-am pus la adăpost. Voiau să-l spînzure și omul e nevinovat.

— Nu ți-am cerut să judeci, ci să răspunzi ! Unde-i ?

— I-am dat drumul peste hotar, Măria Ta.

— Minți ! Nu putea să treacă singur ! Știi bine că nici o furnică nu mișcă pe hotar fără știrea plăieșilor !

Așa era. Cum de-i trecuse prin minte să caute scăpare cu o asemenea copilărie ?! Înclină fruntea :

— Îți spun, Măria Ta, dacă-mi făgăduiești să nu-i faci nici un rău.

Vodă țîșni din jîlt. Poate l-ar fi izbit cu topuzul dacă mitropolitul nu s-ar fi ridicat în picioare, cu palmele încrucișate la piept.

— Stăpîne !

Voievodul se întoarce spre el fulgerat.

— Să nu ne pripim, stăpîne. Să lepădăm de la noi patima și să judecăm limpede. Poate să fie la mijloc dragostea de aproapele...

— Dragostea de aproapele e mai puternică decît dragostea pentru domnul său?! Și mai îndrăznește după toate astea să se tîrguiască cu mine?!

— Meșterii, urmă mitropolitul netulburat, se supun altor porunci și legăminte decît ceilalți oameni, Măria Ta. Puteri tainice pot oricînd să-i înalțe ori să-i prăbușească. Se cade să cugetăm asupra legii aspre a vieții lor și s-o înțelegem. Gîndesc și eu că omul acela nu e atît de vinovat pe cît pare.

Toma îi aruncă mitropolitului o privire scurtă în care luci recunoștința. Se simți deodată mai puțin singur și găsi curajul să adauge înainte ca Vodă să mai răspundă :

— Mă pun chezaș cu viața pentru nevinovăția lui, Măria Ta. Iartă-l și-ți făgăduiesc că nu voi cunoaște somn pînă nu voi ridica zidirea la loc.

— Limbă otrăvită ce ești, mă faci să dau crezare celor ce șoptesc că ai dărimat-o cu vrăji ca s-o zidești apoi tu însuși ! Unde-i sasul, mișelule ?

Îl apucase de piept și își apropiase chipul crunt la două degete de al lui.

— Îngăduie-mi, Doamne, să ți-l aduc eu însumi și coboară mila ta asupra acelui nevinovat.

— Are cine să-l aducă între sulii ca pe tine și împreună vă veți legăna în furcile din marginea tîrgului dacă ți-e atît de drag dintr-o dată ! Unde-i ?

— E la mijloc o femeie, Măria Ta, spuse Toma resemnat. De aceea ori îl aduc eu, ori poruncește-i lui Cior-sac să mă jupoaie de viu.

Chipul voievodului deveni vinețiu. I se umflară vinele de pe frunte.

— Atunci să fii jupuit ! urlă. Luați-l !

Zăcu în beci ceasuri lungi cărora, de la o vreme, le pierdu șirul. Ședea de-a dreptul pe pămîntul umed, cu spatele și cu ceafa rezemate de zid. Nimeni nu se atinsese încă de el, dar se simțea de parcă tot trupul i-ar fi fost zdrobit bucată cu bucată. Era o beznă desăvîrșită și înseși gîndurile lui încremeniseră asupra a cîteva cuvinte pe care le repeta în răstimpuri, aproape în neștire, abia mișcîndu-și buzele : „Asta-i tot...” Pe urmă iar liniș-

tea și golul. „Asta-i tot...” De la o vreme începu să amorțească și se răsuci căutându-și o așezare mai blîndă. Rămase lungit, rezemat într-un braț. Miroseau greu umezeala și murdăria veche de pe urma altora care zăcuseră aici ca și el. Desluși cu un început de interes niște picături care cădeau rar undeva, prelinse de pe zid. Un picurat mărunț, rotund și limpede ca o boabă de mărgăritar. Se miră că nu-l auzise pînă atunci și se bucură încercînd să-i ghicească locul. Sunetul era înșelător, răspundea cînd dintr-o parte, cînd din alta, răsfrînt de ziduri și de bolta înaltă, pierdută în întuneric. Trebuia să fie totuși undeva pe lîngă ușa de stejar ferecată cu drugi. Încercă să-și treacă vremea numărînd. Între două picături ajungea să numere pînă la optzeci și șase. Pe urmă se apucă să numere înseși picăturile, dar după a o sută nouăzeci și doua le pierdu șirul readus la realitate de foame. Nu mincase nimic din zori și acum trebuia să fi trecut de mult miezul nopții. Nimeni nu-i adusesese nici măcar o coajă de mămăligă, dar nici Ciorsac nu se ivise. Îl pătrundea încet frigul. Se trase de lîngă zid și rămase ghemuit, îmbrățișîndu-și genunchii. Trebuia să fi ațipit căci răsări înecat de groază, încercînd să înțeleagă ce auzea. Tropăit de pași, un trup care se zbătea, gemete. Se apropiară, trecură pe dinaintea ușii, se îndepărtară în cealaltă parte unde se opriră învălmășindu-se. Un scurt răstimp de tăcere, apoi un zornăit de lanț și o izbitură de bici. Și alta. De fiecare dată un vîjiit scurt, urmat de plesnetul gras al vînei care încolăcea trupul. După a patra izbitură omul începu să geamă. Toma își înfipse unghiile în palme și rămase crispat, cu dinții strînși, ca și cum ar fi murit așa, ghemuit la pămînt. Pe neașteptate loviturile încetară, dar nu și gemetele. Urmă iar zuruitul lanțului după care se năpusti, amplificat de bolțile hrubelor, un urlet înfricoșător, la început gros, după aceea din ce în ce mai ascuțit și mai deznădăjduit, țipăt prelung ca de femeie spintecată de vie, care coborî treptat stingîndu-se într-un horcăit ca o bolboroseală amestecată cu sînge. Din prima clipă Toma sări în picioare și se aruncă asupra ușii.

— Lăsați-l, nemernicilor, lăsați-l ! Lăsați-l ! Lăsați-l !

Răcnea cumplit, scos din minți, izbind în același timp înnebunit cu pumnii și cu fruntea, fără să simtă cum se însîngera în lemnul tare și în drugii de fier. Cînd

se stinse treptat horcăitul groaznic al aceleia, se lăsă și el moale și rămase chircit, cu capul răsucit cumva sub el ca și cum l-ar fi izbit cineva în ceafă. Nu mai auzi plecarea oștenilor și nici tăcerea care se așternu nu-l clinti. Chiar cînd, peste alte cîteva ceasuri, se auziră drugii dați la o parte și ușa deschizîndu-se, arăta ca mort, prăvălit în fața pragului. Abia cînd o mîna îl apucă de umăr răsucindu-l și luminîndu-l cu torța, deschise ochii. Îl recunoscă pe Sașa Pestuhov aplecat asupra lui. Bătrînul era speriat. Toma îi adulmecă mireasma de hamuri și de cai și în suflet îi pîlpîi un sîmbure de lumină. Se mai învioră și se ridică rezemîndu-se de brațul rusului.

— Te-au supus la cazne ?

— Nu, dar l-au supus pe altul aici, lîngă mine.

Bătrînul își flutură palma.

— Știu, acela avut ce merită. A siluit fecioară și Măria Sa poruncit să muncească la el și apoi să tragă în țeapă.

— O fi, moșule, dar a fost ca și cînd pe mine m-ar fi muncit...

Sașa Pestuhov îl privi cu un fel de milă.

— Uite, spuse apoi, sora domniei tale trimis pîine și oală asta cu lapte. Și zis să nu deznădăjduiești că va ruga de jupîneasa Anastasia a marelui logofăt Toader și aceea va îngenunchia dinaintea lui Vodă rugînd pentru iertarea domniei tale.

Toma surîse trist, ca de o copilărie care ar voi să îndrepte ceva ce nu se putea îndrepta. Bătrînul puse pîinea deasupra oalei și le așeză lîngă zid. Apoi se îndreptă de șale icnind și urmă ca și cînd și-ar fi amintit ceva.

— Știi, căpitane-meșter... se zice că voi, meșterii, fost blestemați să simțiți pe piele voastră toate durerile lumii. Se vede că adevărat de vreme ce te-au durut cazne acelui nemernic.

— O fi, bădie Sașa... o fi... Îi puse amîndouă mîinile pe umeri : Spune-mi, poate ai auzit, pe meșterul sas l-au găsit ?

Bătrînul clătină din cap sceptic.

— Nu. Încă nu. Dar au să afle pentru că Măria Sa așezat în țară rînduială iscusită și tare.

— Știu. De asta mă tem și eu.

— Când în țară rînduială, nu trebuie să te temi pentru că unde rînduială, e și dreptate. Așa a fost și pe vreme slăvitului Ștefan Voievod Bătrîn. Dacă sasul tău nu vinovat, Măria Sa nu-l va certa. Mînia Măriei Sale iute se aprinde, iute se stinge, ca la fiare cele mari.

— Dar spune, bădie Sașa, dumneata crezi că eu aș fi putut să-i stric biserica prin vrăji ?

Sașa Pestuhov își înălță barba zburlită și-l privi în ochi :

— Asta numai domnia ta vei putea spui în ziua judecată de apoi.

Se întoarse smucit, ca în fața unui lucru despre care nu i-ar fi plăcut să vorbească. Ieși o clipă și reveni cu o dulamă și cu un braț bogat de paie. Le așternu pe jos.

— Mă lasă străji, mormăi. Nu le-am făcut decît bine... Și le ești drag și domnia ta... Dar dacă află Vodă, taie limbile la toți... Oi, oi... Mă duc... mai vin mîine... poate aduc vești...

Se grăbi spre ușă ca și cînd l-ar fi cuprins deodată spaima.

— Îți mulțumesc, moșule. Poate că am să-ți fac și eu odată un bine.

Bătrînul ieși adus de spate. Șopti mai mult pentru el, fluturîndu-și mîna a nepăsare :

— *Harașo, harașo...*

Se lăsă iar bezna. Cît ținu ziua, liniștea hrubelor de sub cetate nu fu tulburată decît de intrarea unui oștean care-i așeză pe jos un ulcior cu apă și o halcă de mămăligă de mei. Se gîndi să-l întrebe cîte ceva, dar renunță din teama de a nu se izbi umilindu-se de tăcerea poruncită a aceluia. Lîncezi întins pe paie, învelit în dulamă. Încercă să-și treacă vremea gîndindu-se la cărțile în care aflase desfătare și își aminti de Imnul acatist al lui Romanos Melodul, așa cum îl adăugise patriarhul Serghie. În întunericul din jur, cuvintele își dezvăluiau înțelesuri mai adînci și căpătară chip. Văzu deodată, ca sub un soare glorios și blînd, un zid întreg zugrăvit ca o grădină înflorită în mijlocul căreia ședea într-un jilț aurit Maica Domnului înconjurată de împărații David și Solomon, de ceilalți sfinți împărți, de apostoli, prooroci și îngeri cu aripi tremurătoare ca ale fluturilor stropite în culori care-ți luau văzul. Dedesubt, vegheată de

sfânta maică, se înălțau zidurile mărețe ale unei cetăți dincolo de care scăpărau în soare turlele aurite ale bisericilor. Păgîni înarmați încercau zadarnic să dărîme și să pătrundă căci dinaintea acelei cetăți a măririi și slobozeniei se iveau el, Toma, călare pe cal alb ca Sfîntul Gheorghe, îmbrăcat în armură de oțel albăstrui, cu coif și sulită fără îndurare. Atît de mult îl încîntă această închipuire încît nici nu auzi cînd se deschise ușa. Simți doar o boare înghețată cu mireasmă de pămînt scos din adîncuri și atunci tresări ridicîndu-se într-un cot.

Ușa se închisese iar și din dreptul ei îl privea rîzînd într-un fel ciudat Iștoc. Nu se miră că în ciuda întunerii îi deslușea foarte limpede toate amănuntele chipului și îmbrăcăminții și cînd oșteanul de la Făgăraș se așază la doi pași de el, de-a dreptul pe pămînt, cu coatele proptite de genunchi, pe Toma îl cuprinse o resemnare amestecată cu o vagă curiozitate pentru ceea ce va urma.

— Nu te miri, spuse Iștoc cu liniște, pentru că ai avut timp să te încredințezi că nu mai poți să scapi de mine. Vrem, nu vrem, din noaptea aceea nefericită am rămas legați. Nici mie nu-mi place, dar nu-i nimic de făcut...

Cum Toma nu răspunse, oșteanul rîse și chipul slăbănog i se umplu de crețuri. Arătă împungînd cu bărbia :

— Ce ai acolo ?

— Lapte.

— Și dincolo ?

— Apă.

Iștoc își strîmbă gura.

— Credeam că ai rachiu, ar fi fost bună acum o gură de rachiu, dar am uitat că la voi rachiu beau numai mercenarii, voi beți vin. La noi numai grofii beau vin, ce vă pasă ?!

Aștepta un răspuns, dar Toma își trase un colț al dulamei peste genunchi și rămase tăcut, urmărindu-l cu o curiozitate pe care nu încerca să și-o ascundă.

— Taci, urmă domol oșteanul, și te întrebi ce vreau de la tine. Nu vreau nimic, e prea tîrziu pentru mine să mai vreau ceva... Am venit însă pentru că sînt curios dacă mai crezi că-ți vei putea împlini visul acela de a plăsmui frumusețea cu care să înfrunți veșnicia. Cum ?

Tot mai crezi așadar... Sincer să fiu, ești de lăudat pentru stăruința ta. Eu am fost prima împotrivire pe care ai întâmpinat-o în drumul tău și trebuie să recunosc că te-ai descurcat bine. Ești iute de mână. Și de minte? Da, și de minte, e drept. Dar ceea ce ai uitat sau te prefaci numai că ai uitat este că viața tuturor celor de soiul tău e făcută dintr-un lung lanț de împotriviri. Una din ele tot îți va veni de hac. O știi și asta? E bine că o știi și că nu vrei să-ți arăți teama. Înseamnă că ai să sfârșești frumos și demn. Voi țineți mult la asemenea sfârșit, eu însă cred că nu are nici o însemnătate.. Nu trebuie să te miri că-ți vorbesc așa deschis. Oricum, nu mai am nimic de pierdut. „Mereu se vor ivi întâmplări fără noimă, iscate de oameni stupizi — așa îți spunea meșterul tău Lorenzo — care te vor împiedica să-ți înfăptuiești lucrarea, abătându-te din drumul tău.“ Eu sînt una din acele întâmplări fără noimă, eu sînt omul stupid ca o stihie și dacă de mine ai scăpat simplu, vor veni altele peste care nu vei putea trece cu o lovitură de spadă. „Mereu se vor ivi“, zicea meșterul. Cuvîntul ăsta să nu-l uiți: „mereu“. Dealtfel ai prilejul s-o vezi... Vodă nu e un om stupid, zici tu. Nu, într-adevăr, și cred și eu că acum îi pare rău că te-a vîrît în hruba asta. Probabil ai să scapi și de aici pentru că vor stărui pentru iertarea ta și logofătul Toader și soața lui, Anastasia, și mitropolitul Grigore, chiar și episcopul Macarie care e încăpățînat și trufaș, dar în taină ține la meșteri. Datorită lor, Vodă te va putea ierta fără să arate că și el a voit-o, ca și cum le-ar face un hatîr. Ai avut noroc și de data asta: dacă te supunea de la început la munci, așa cum a răcnit, puteai să rămîi neom, ca Andrăbuș milogul, rugîndu-ți moartea. Dar Vodă a mai avut o clipă de șovăială înainte de a slobozi porunca și asta te-a salvat căci pe urmă mînia a început să i se potolească. Așa cred că ai să scapi și de aici, deși cu totul sigur nu poți să fii decît cînd ai să te vezi iar singur pe un drum. Dar să zicem că ai să scapi. Ei și? Să zicem chiar că ai să termini de zidit biserica. Nici asta n-ar însemna mare lucru căci pentru tine ceea ce e însemnat e zugrăveala și mai ales zugrăveala pe dinafară. Și pînă atunci mai este, meștere, e-he, abia ai așezat varul în gropi și ca să iasă lucrul cum vrei tu trebuie să stea acolo încă vreo trei ani pe puțin.. Și în trei ani cîte se pot întîmpla într-o

țară mică, rîvnită de mulți și într-un veac crîncen, zbu-
ciumat și cîinos... Da, sînt tot vorbele meșterului tău...
De ce rîd ? Rîd pentru că te miri văzînd că în cele ce-ți
spun recunoști multe din gîndurile tale de taină... Sînt
gîndurile de care te temi, cele pe care încerci să le înă-
buși, să le ascunzi de tine însuși. Măreață nerozie ! Să-ți
mai spun unul din gîndurile astea ? Nu mai vrei, dar
taci, ești prea mîndru s-o recunoști. Eu ți-l spun totuși,
e mica mea răzbunare : te temi să nu ți se nimicească
zugrăveala, dacă vei ajunge s-o faci, ca meșterului So-
fron. Ai găsit unde a greșit el, știi ce trebuie să faci ca
să nu pățești ca el, știi și culorile pe care ai să le folo-
sești, dar te macină o îndoială cumplită, uneori ți se pare
că are să-ți crape capul : dar dacă ceea ce ai aflat nu e
de fapt decît altă greșeală ? Întrebarea asta a ajuns ca
o vietate flămîndă care-ți stă închisă în cușca pieptului
și se zbate și-ți mușcă din inimă... Găsești că e firesc
așa, îndoiala, zici tu, e umbra de care nu poate scăpa nici
un meșter din lumea asta. Poate într-adevăr o crezi, poate
o spui doar ca să te aperi. Nu ești ușor de înfrînt, ce-i al
tău e al tău. Dacă așa stau lucrurile, am să mai asmut
o spaimă asupra-ți. Numele ei e Pocuția. Ei, ce zici ?
Pocuția e acum singurul gînd al lui Vodă și el nu-i dă
pace, ca un cui pe care l-ar purta înfipt în țeastă. În
asemenea clipe prea puțin îi pasă de năzuințele tale, ca
și cînd n-ai fi. Visurile războinicilor cîntăresc mai greu
decît frumusețea pe care ar putea-o naște meșterii... Și
în vinele sale curge sînge de războinic viteaz și nebun.
Nu se va lăsa pînă nu va intra în Pocuția. Și tu cunoști
înfumurarea leșilor, știi că nu sînt oșteni culeși de pe
drumuri, peste care să treci oricum... A făcut-o Ștefan
Voievod al vostru, cel Bătrîn, da, dar acela a fost unul...
Știu, știu, calul lui mai umblă încă, dar ce putere poate
avea un cal care nu mai poartă în șa decît o amintire ?...
Pocuția așadar, meștere, înseamnă război, iar războiul
moarte și jaf și robie și nimicirea frumuseții plăsmuite
de mintea și de mîna omului. Le știi tu bine toate astea,
ca toți meșterii, de aceea iubiți voi pacea și belșugul
care vă lasă să vă-mpliniți. Dar vezi că în lume nu sîn-
teți numai voi... Mai sînt și întîmplările fără noimă și
oamenii stupizi și trufia celor puternici, care, spre deose-
bire de trufia voastră, e o trufie stearpă, mai sînt și cei
ce rîvnesc la bunurile voastre și ale neamului vostru.

mai sînt și neizbînzile, cum a fost cea a meșterului Sofron... Te poți strecura singur printre toate ? Le poți răpune toate, cum m-ai răpus pe mine, cu o lovitură de spadă ?

— Du-te, mormăi Toma. Miroși a hoit.

Oșteanul rînji încrețindu-și fața.

— Doar n-ai vrea să miros a ambră ?! O să ai parte și tu de mirosul ăsta, nici o grijă. O să vezi atunci că n-ai făptuit nici un sfert din cît ai visat. Te las să mai chibzuiești la ceasul acela...

Se ridică, dar rămase în picioare ca și cum și-ar mai fi amintit ceva înainte de a pleca.

— La drept vorbind, adăugă privindu-l de sus cu un fel de mulțumire amestecată cu milă, la drept vorbind te-am mințit. N-am venit fără rost, ci ca să-mi vîr puțin ghearele prin sufletul tău. Și n-am să-ți ascund că am s-o fac ori de cîte ori voi avea prilejul și te voi afla la pămînt și fără spadă, ca acum. E răzbunarea mea, meștere...

Începu să hohotească nebunește și rîsul lui răsună ca dintr-o bute, rostogolit de zidurile și cotloanele hrubei. Cu fiecare hohot se ștergea treptat dinaintea lui Toma ca și cînd l-ar fi copleșit întunericul. Se mistuise de tot, dar Toma îi auzi încă mult timp hohotele care se stingeau din ce în ce, înghițite de niște depărtări greu de închipuit acolo în măruntaiele de piatră ale cetății. Chiar după ce se lăsase iar bezna și liniștea desăvîrșită, stărui toată ziua în hrubă frigul acela cu miros de pămînt. Ceea ce-l mira era că, deși el tăcuse tot timpul, oșteanul îi vorbise ca și cum i-ar fi ghicit gîndurile. Era însă o mirare calmă, neînsoțită nici de neliniști, nici de spaime, ca în fața unei ciudățenii de la care nu te puteai aștepta la nimic rău. Se întinse în culcușul său și rămase cu o ciudată liniște în suflet, cu ochii deschiși în întuneric. De la o vreme reuși să vadă iar zidurile, așa cum ar arăta ele zugrăvite în sărbătoarea culorilor, și le străbătu cu închipuirea palmă cu palmă, întîrziind asupra amănuntelor fiecărui chip și fiecărei întîmplări. Zîmbi singur cînd ajunse la judecata de apoi. Toată omenirea petrecută prin veacuri ieșea de pe unde fusese astrucată și se înfățișa dinaintea Judecătorului și a Maicii sale care se ruga pentru iertarea fiecăruia. Dar judecata era neînduplecată și unii treceau de-a dreapta, în cetele drep-

ților, iar ceilalți erau înhățați de diavoli. Unul dintre păcătoși ar merita să poarte chipul cuviosului Onisim. Sau mai bine un diavol să-i semene... Acesta fu gândul care-l făcu să zîmbească. Își aminti de dansul morților de la Hrastovlje. Poate că și meșterul Janez va fi dat chipul unor oameni vii celor prinși în înfricoșatul joc. Dar închipuirea aceea nemaipomenită îi încrîncena pielea. Și judecata de apoi pe care o va zugrăvi el va fi nemaivăzută, dar nu va trebui să înpăimînte, ci mai curînd să-i facă pe oameni să cugete la ceea ce sînt și la ceea ce vor deveni. Poate chiar să găsească loc și pentru un surîs. Măcar o undă de speranță să le rămînă, fie chiar și în clipa celui de pe urmă județ. Ar fi, această speranță, darul pe care el l-ar face oamenilor. Găsi în acest joc al închipuirii o voluptate pe care n-o mai cunoscuse și i se dedă ceasuri în șir, fără să se mai miște. Pierdu noțiunea timpului și cînd un străjer îi aduse un nou ulcior cu lapte și o pîine proaspătă tresări ca revenit de pe alt tărîm.

— Ți le trimite rusul, de la sora domniei tale. A spus că în curînd ai să ieși de aici.

— Bine, răspunse el fără bucurie sau nerăbdare.

Știa și el că va scăpa, de cînd își văzuse viitoarea lucrare nu mai avea nici o îndoială asupra acestui lucru. O asemenea închipuire era prea minunată ca să rămînă neînfăptuită. Aproape regretă că străjerul îl smulsese dintr-ale lui pentru a-i aduce mîncarea căreia nu-i mai simțea lipsa și pentru a-i da o veste pe care el o cunoștea. Era liniștit și sigur pe sine și se întinse la loc cu mîinile împreunate sub ceafă, nerăbdător să regăsească iar ceea ce va fi.

Îl scoaseră de acolo a treia zi. Îi crescuse barba, era nepieptănat și murdar iar veșmintele atîrnau pe el boțite. Vodă se afla singur și îl privi cu milă.

— Unde ți-e trufia ? întrebă încet, după ieșirea străjerilor.

Toma înălță degetul și arătă cu el înspre inimă. „Aici“, voia să spună, dar nu rosti nici un cuvînt.

— Îmi închipuiam, răspunse domnul cu un zîmbet trist. La drept vorbind, mi-ar fi părut rău să ți-o frîng. N-ai mai fi fost tu însuți, ai fi devenit un meșteșugar oarecare. O pedeapsă prea crudă... Dar, oricum, ai avut prilejul să vezi cam ce s-ar putea întîmpla *dacă*... Înțe-

legi ? Și ce s-ar mai putea întâmpla *dacă...* Ai avut noroc cu mitropolitul că ți-a luat partea. Și cu ceilalți. Ai prieteni mulți. Dar să știi că ai și dușmani. Unul dintre ei e călugărul acela nespălat și cu ochi galbeni, Onisim...

— Îl știu, Măria Ta.

— El ne-a spus unde l-ai ascuns pe meșterul sas. Toma se cutremură.

— Și femeia, Măria Ta ?

Pe chipul împăcat al domnului trecu o umbră.

— Drept cine mă iei, meștere ? Eu nu mă răfuiesc cu muierile.

Urmară clipe lungi de tăcere. Toma își simțea bătăile repezi și puternice ale inimii. Îl cuprinse deodată un dor sfîșietor de Olena pe care îl înăbuși însă cealaltă întrebare, izbucnită ca o flacăară. Trase aer adînc în piept și îndrăzni cu glas abia auzit :

— Dar meșterul Johan mai trăiește Măria Ta ?

Voievodul se ridică încet din jilț și se duse cu pas rar pînă în fața ferestrei. O deschise și în încăpere izbucni o pală de vînt primăvăratic cu mireasmă de pămînt reavăn și de lăstăriș. Toma se legănă amețit, izbit în piept de un pumn nevăzut. De unde stătea nu vedea decît cerul înalt scăldat în lumina curată. Îi lăcrimară ochii. Vodă rămase cu privirile ațintite înspre codrii învăluiți în pîcla albăstruie a depărtării.

— Meșterului tău, vorbi el într-un tîrziu fără să se întoarcă, i-am dat cal și oșteni care să-l treacă hotarul. L-am osîndit să facă în așa fel încît să nu mai aud de dînsul.

Toma zîmbi nevăzut.

— Îți mulțumesc, Măria Ta.

— Poți s-o și faci pentru că neghiobul mi-a pricinuit o pagubă de o mie cinci sute de zloți. Dar nu te bucura : banii am de gînd să-i iau înapoi.

— Cum, Doamne, de la un biet meșter ?!

— Lasă, nu mi-l căina că știu eu cum. Bietul meșter — mai bine i-ai zice cîrpaci, nu meșter — e bistrițean și Bistrița mult nu va mai rezista. Cînd vor ridica steagul alb, vor avea să se teamă de mînia mea pentru că nimeni nu și-a îngăduit să mă înfrunte cum au făcut-o ei. Ca să scape cu fața curată vor trebui să-mi îndeplinească niște condiții și printre acestea am să cer

pîrgarilor să-mi plătească paguba pe care mi-a făcut-o podoaba lor de meşter.

— E mare osînda, Doamne.

— Mare ? Dar nici măcar nu e o osîndă. Ai vrut să-l iert şi l-am iertat, nu-i fac şi nici nu-i cer lui nimic. Cer cetăţii în care trăieşte. Îl priveşte cum are să se descurce cu pîrgarii lui...

Toma îşi dădu seama că nu mai avea rost să stăruie. Se înclină, deşi domnul stătea tot cu spatele la încăpere şi nu-l putea vedea.

— Îngăduie-mi, Măria Ta, să mă primenesc ca să mă simt iar om şi să mă întorc la rostul meu.

— Să te primeneşti îţi îngădui, dar să te întorci la rostul tău nu.

Se răsuci brusc. Toma rămase sub ochii lui crispat, fulgerat de o presimţire.

— Îţi poruncesc să te pregăteşti de drum cu cele mai strălucite veşminte pe care le ai. Dacă n-ai, ceri bani, oricîţi îţi trebuie. Ai să pleci cu logofătul Toader, cu boierii pe care-i voi alege şi cu o mie de oşteni s-o aduceţi pe doamna Elena de la Sibiu.

Toma îşi puse palma pe piept şi aplecă fruntea.

— E o cinste pe care n-o merit, Doamne. Eu nu sînt decît un biet meşter care trebuie uitat între uneltele sale.

— Cunosc povestea asta, nu te mai osteni... Am nevoie de tine pentru că boierii sînt cam urşi. Tu ştii să vorbeşti în limbi, ai văzut şi cunoşti multe, ai însuşi limbă ascuţită şi femeilor asta le place. Pe drum ai să-i înfăţişezi ţara, ai să-i vorbeşti şi despre mine, vezi ce-i spui, şi ai grijă să n-o sperii cu primejdiile care ne pîndesc ba dintr-o parte, ba din alta. Eşti frumos, ştii să te porţi, stăpîneşti arta de a fi curtenitor, la nevoie chiar viclean ori linguşitor, asta e. Te cunosc bine şi nu mă pot lipsi de ajutorul tău.

— Şi lucrarea, Măria Ta ?

— Înainte de a pleca, îi spui meşterului Cîntic tot ce are de făcut. Aud despre dînsul numai lucruri de laudă. După ce te întorci, vei isprăvi ce va mai fi rămas, iar dînsul va zidi din nou biserica sasului. Mai ai vreo nelămurire ?

— Nu, Măria Ta.

— În schimb am eu.

Se duse la un sipet mic de argint și scoase din el modelul paftalei de ceară pe care Toma o lucrase la Humor. Era spartă în trei. Vodă o puse pe masă și împreună spărturile.

— Poți să-mi spui ce e cu asta ?

Toma se apropie surprins. Uitase cu totul de mica zeiță, dar acum începu să bănuiască ce se întâmplase.

— E modelul unei paftale de argint pe care voiam s-o dăruiesc domniței Anca. A murit însă tătuca atunci și am uitat de ea. Cine a adus-o Măriei Tale ?

— Călugărul acela cu ochi de țap. Zicea că ai legături cu Satana și că aveai de gând să-i duci în ispită cu asta pe monahi, să le tulburi rugile cu gânduri desfrîate.

— Și Măria Ta ce crezi ?

Vodă contemplă gînditor modelul.

— Știu eu ? O vom încerca. Fă-o din nou, toarn-o în argint și dă-mi-o s-o dăruiesc doamnei. Asemenea lucrare n-am văzut la meșterii noștri... N-ai de gând să te însori ? întrebă pe neașteptate.

— Nu, Măria Ta.

— Zicea că oamenii vorbesc prin sat... Se pare că înnoptezi la femeia aceea.

— Oamenii de aceea-s oameni ca să vorbească, Doamne. Iar eu n-am de dat socoteală nimănui unde înnoptez.

Vodă rîse scurt.

— Despre treaba asta cu înnoptatul mai știu și eu cîte ceva și de aceea te las în voie. Dar mai spunea cuviosul acela că ai avea o piatră prevestitoare pe care ai fi cules-o dintr-un loc blestemat.

Toma oftă.

— Am, Măria Ta. Iat-o.

O ridică între degete. Voievodul se apropie și o privi pe toate fețele însă fără s-o atingă.

— Și chiar prevestește ?

— Nici eu nu sînt încă pe deplin lămurit ce se întâmplă. Dar se pare că da.

— Și acum de pildă ce spune ?

— Acum e limpede și curată ca lacrima, Doamne, și asta e bine.

— Limpezimea asta se răsfrînge și asupra venirii doamnei ?

— Asupra a tot ce se va petrece pentru o bucată de timp de acum încolo.

— Atunci e bine, zîmbi Vodă. Am să te întreb mai des de acum ce spune piatra.

Cum venise foarte aproape de Toma pentru a vedea chihlimbarul, își înălță deodată nasul adulmecînd.

— Tu miroși așa de urît ?

— Din mila Măriei Tale.

— Te sumești iar, ai și redevenit cel de mai înainte. Ți-a mai rămas de la cel osîndit doar duhoarea. Du-te, spal-o, că nu te mai rabd !

La ușă însă îl opri din nou, după obiceiul său.

— Ascultă ! Cuviosul ăla, Onisim... aș putea să vorbesc cu Grigore... se va putea afla vreun mijloc să scăpăm de el dacă vrei...

Toma zîmbi la amintirea unui gînd pe care numai el îl știa :

— Nu vreau, Doamne. Lasă-l în sama judecății de apoi.

VIII

Fusese un an împovărat de sărbători și de rod. Primăvara avusese o strălucire deosebită, cu ploi care binecuvîntaseră pămîntul la vreme și cu soare lipsit de înverșunare care grăbise izbucnirea vieții. Sămăntăturile crescuseră dese, ierburile sălbatice înălțaseră tulpini groase, mustind de sucuri, și se revărsaseră pretutindeni cu un fel de destrăbălare a bucuriei de a fi, frunzișurile răsrînseseră o lumină proaspătă și dulce. Vodă își simțise sufletul deschis și îngăduitor. Fusese o stare ce semănase cu fericirea al cărei gust nu-l mai simțise de mult, de pe cînd era negustor și negoțul îi mergea plin și petrecea cînstit și fără griji cu tovarășii de drum ori de negustorie, bucurîndu-se de dulceața vinului și a femeilor iubete de care nu duceau lipsă marile hanuri ce-l cunoșteau toate, din Ismail pînă-n Cracovia. Se întorcea apoi la casa lui unde o găsea pe Maria uscată de așteptare, pe care o împodobeau cu diademe de argint bătute în topaze, cu cercei și salbe de mărgăritare și o cuprindea cu brațele înflorindu-i din nou fericirea în ochi, pe buze și în freamătul nestăpînit al trupului. Începuse acum să-și amintească de acea față a bucuriei și împăcării pe care n-o pot aduce decît pacea și belșugul. Tîlharii, siluitorii, cîteva iscoade tătărăști care fuseseră prinse în primăvara aceea avuseseră noroc căci îngăduința lui Vodă îi iertase de cazne : muriseră repede și fără încrîncenare iar după ei rămăsese urma pe care o lasă peștii în strălimpezimile verzi ale apelor. Cînd venise vestea supunerii în sfîrșit a Bistriței, iar Miha și ceilalți prinși se întorseseră spășiți acasă, Vodă îi iertă și pe dinșii pentru rușinea pe care i-o făcuseră și pe

Mihu îl așezase chiar portar al Sucevei. Această înălțare a fostului pîrcălab care pierduse o bătălie îi mirase pe mulți și îl uimise și pe Toma cînd se întorsese de la Sibiu și-l văzuse pe noul portar ieșindu-le în cale cu tava de argint aurit pe care-i înfățișa doamnei Elena pîinea și sarea. Lui Vodă însuși avea să-i pară rău mai tîrziu de asemenea nemaipomenită generozitate, dar atunci cînd îl înălțase pe fostul pîrcălab avusese sufletul primitiv și în el încăpuse și slăbiciunea de a se bizui pe credința celor cărora le faci bine. Semnele bune ale anului și înflorirea sufletelor fuseseră sporite și de frumusețea noii doamne. În fața ei tăcuse și murmurul celor ce-l învinuiseră pe voievod pentru prea grăbita sa despărțire de văduvie. Nunta o slujiseră mitropolitul și episcopii la biserica Mirăuților, în ziua sfinților împărați Constantin și Elena. Alaiul trecuse valea peste podul din piei de bivol în văzul miilor de oameni îmbrăcați în veșminte albe ca spuma de lapte, cusute cu arnici și fir. Un uriaș oftat de uluire și de încîntare plutise peste toată această omenire cînd dăduse cu ochii de femeia străină și încă tînără care se ținea dreaptă în straiile purpurii de granat venețian țesute din bumbac și fir de aur. Chipul ei fusese senin și ochii albaștri priveau deschis și cu o copilăroasă curiozitate mulțimea aceea strălucitoare și tot ce se petrecea în jurul ei. Aceasta, așadar, e noua doamnă a țării, își spusese toți, a venit tocmai din țara sîrbilor, dar asta n-are însemnătate pentru că sîrbii au faimă de viteji și sînt de o lege cu noi, iar dînsa e neînchipuit de frumoasă și se arată blîndă și cu dragoste de noi și de locurile noastre, fie-i venirea într-un ceas bun și să se bucure ani mulți laolaltă cu noi de pacea și belșugul cu care ne-a miluit Măria Sa.

Toma, care din dorința doamnei își păstrase și în alai locul de-a dreapta marelui logofăt, călărise semeț, fără a încerca să-și ascundă mîndria, ca și cînd le-ar fi spus tuturor: eu am adus-o, mie să-mi mulțumiți de această nouă zestre a țării, datorită mie a străbătut teafără și apărută atîta cale ca să vă puteți bucura acum cu toții de vederea unei asemenea nemaipomenite frumuseți. Se înălțase albastru fumul înmiresmat din zecile de cădelnițe cu lanțuri zornăitoare de argint, străluciseră mătăsurile prapurilor și veșmintelor, brocarturile și pintenii, zăbalele de argint și cioltarele stropite cu perle, de sub

șci, trîmbițele subțiri și flamurile corpurilor de oaste, țintele de pe chimirele late și altițele de pe ii, odăjdiile grele și coifurile cu vizierele ridicate, iar mireasma de sălcii și frunze noi de mestecăn se învăluisese cu miremele tămîii și busuiocului, ale moscului și ambrei jupîneselor, cu mirosul aspru al cailor și al cizmelor de iuft purtate de oșteni. Cîntările de laudă ale vlădicilor cărora le ținuseră isonul gros zecile de diaconi și crîsnici plutișeră sub dangătele neconținute ale clopotelor tuturor bisericilor peste care chema, mai tare decît toate, Buga, clopotul cel mare al cetății de scaun. Înainte de a se așeza cu toții la mesele ospățului de nuntă care umpleau sălile și curtea din mijloc ale cetății, noua doamnă își scosese în văzul tuturor unul dintre inelele care-i împodobeau mîna și i-l întinsese lui Toma. „Îți mulțumim, magistre, spusesese, pentru că ai fost primul care ne-ai spulberat spaimile noului nostru drum și pentru că în cuvintele domniei tale am tălmăcit întîia dată glasul voievodului și stăpînului nostru.“ O piatră senină de topaz într-o montură de aur filigranat în a cărei lucrătură Toma recunoscuse meșteșugul aurarilor dalmatini. Pusese un genunchi pe lespezi și, cu fruntea aplecată, sărutase mîna mică. Buzele lui, deși abia o atinseseră, se înfioraseră la atingerea pielii catifelate și calde care emana un parfum suav de viverra. „Doamnă, îmi prea răsfeți supușii“, rîsesese atunci voievodul și Toma se ridicase readus la realitate din scurta clipă de amețală. De atunci însă purta mereu în suflet acel rîs al domnului, pentru că fusese senin și deschis cum niciodată nu-l auzise și pentru că înțelesese exact tandrețea ascunsă cu care voise de fapt să spună : lasă-l, Doamnă, că dacă-i dai nas, îți intră sub piele de nu mai poți trăi fără el... A doua zi, tot pe el îl chemase doamna s-o însoțească pe zidurile cetății spre a vedea priveliștea. Într-acolo ce-i, dar într-acolo, dar acolo ? Încolo, spre răsărit, se pierdeau într-o pîclă alburie întinderile fără de capăt ale împărăției muscălești, iar mai la miazăzi de ele ținuturile tătarilor care viețuiau în hoarde, mînceau carnea crudă și trăiau de pe urma prăzilor, lăsînd cenușă pe unde treceau, luînd robi și spîntecînd pruncii în pîntecele maicilor lor. Dincolo de acest blestem al pămîntului numai Dumnezeu știa bine ce mai putea fi. Poate împărăția chitailor cea înconjurată de ziduri pe muchia cărora puteau umbla

două cară alături. Se zicea că înăuntrul ei văzduhul avea o mireasmă de tămîie și unduia lin de glasurile unor clopote ciudate legănate de vînt. Era ca o vrajă dulce care-i sleia de vlagă și-i îmbolnăvea de un alean fără leac pînă și pe oștenii cei mai bătrîni, hîrșiți în zeci de războaie. Mai încolo de această împărăție, cine știe unde, va fi fost pustia sau marea cea mare, oricum unul din capetele lumii. Și cum — întrebase doamna — țara noastră se afla atît de aproape de marginile acestui hău ? Toma surîsesse la auzul cuvîntului „noastră“, căci doamna îl rostise cu o scurtă înfiorare care dovedea că îngrijorarea din care i se născuse întrebarea era într-adevăr pentru „țara noastră“, adică și a ei. Da, țara noastră se afla tocmai în acest loc de cumpănă și toate cîte le azvîrlea acest hău către soare-apunele lumii se izbeau de pieptul ei, dar nici unul din împărații și craii apusului nu-și băteau capul cu soarta ei și nici nu le trecea prin minte de cîte ori scăpaseră de la dezastru numai grație acestei țări a noastre. Zadarnică fusese strădania lui Ștefan Voievod cel Bătrîn, părintele Măriei Sale, de a-i face să-și vadă propriile interese, după cum zadarnice erau și eforturile Măriei Sale însuși. „Voievodul și domnul meu e singur ?“ întrebase iar doamna. Da, în vorbe mulți se găseau alături de Măria Sa, dar în fapt era singur. Doamna rămăsese o vreme gînditoare, cu mîinile cuminți sprijinite de muchia rece a meterezului. Vîntul, mai puternic acolo sus și cu mireasmă de depărtări, îi flutura șuvițele de culoarea aramei care îi ieșeau de sub barișul subțire de buhur alb țarigrădean, adus în dar de Serchiz, negustorul armean. „Dar spre miazănoapte ce e ?“ întrebase ea într-un tîrziu. Spre miazănoapte se aflau polonii, neam de oameni viteji și pricepuți în războaie, dar care iubea vorba lungă și avea o mîndrie care de multe ori se prefăcea în țîfnoasă trufie. Erau oare și aceștia primejdioși ? „Nu mai mult decît noi, Doamnă“, spusese, și doamna își întorsese chipul mirat spre el. Toma se gîndise că ar fi trebuit să-i explice că se gîndise la Pocuția, dar cum ea nu mai întrebase nimic, păstrîndu-și nedumerirea doar în ochi, socotise mai înțelept să tacă. Vodă îi poruncise să n-o sperie. De aceea îi lămurise fără ca ea să-i mai fi cerut, că la apus se afla Țara Ardealului unde Măria Sa stăpînea cinci cetăți, era temut și cuvîntul său era lege, iar spre miazăzi se afla Țara

Românească unde domnea ginerele Măriei Sale. „Era frumoasă acea doamnă a Țării Românești?” întrebasese ea pe neașteptate. „Este frumoasă, Doamnă”, răspunsese Toma și aproape fără voie apăsase pe cuvântul este, dar ea se prefăcuse a nu băga de seamă și trecuse peste aceasta ca și când doamna Anca n-ar fi interesat-o cine știe cât. Dar dincolo de Țara Românească? Dincolo erau turcii. Cuvântul răsunase înăbușit, strivit de ura mocnită cu care se rostise. Ea înțelesese că de acolo pîndea primejdia cea mai cumplită și o umbră îi alunecase peste ochii senini. Cine erau mai răi, turcii sau tătarii? Răi erau și unii și alții. Doar că tătarii năvăleau în hoarde, pe când turcii erau oșteni adevărați care cunoșteau meșteșugul războaielor. Tătarii erau sălbatici, supuși legilor pustiei și neașezării, iar turcii aveau învățătura lor veche, nu lipsită de înțelepciune, prețuiau meșteșugurile iscusite și cărțile. „Are aceasta vreo însemnătate pentru noi?” Toma zîmbise la auzul *noi* care sunase ca o dezmierdare. Nu, nu avea nici o însemnătate dacă sabia care te răpunea era mînuită de un braț murdar și gol, ori de o mîină înmănușată. Important era ca nici unii, nici alții să nu aibă motiv să ne încalce hotarele, iar dacă totuși ar găsi un asemenea motiv, ceea ce la urma urmelor nu era pentru ei prea greu, cum s-a mai și văzut dealtfel, măcar să nu ne poată răpune. Dar grație Măriei Sale, țara era tare și îmbelșugată, nu trebuia să se teamă de înfrîngeri... Doamna rămăsese după aceea iar tăcută, ca și cum ar fi vrut să pătrundă cu ochii dincolo de ceața tremurătoare din fundul zărilor. Se desprinsese abia într-un târziu, cu un fel de părere de rău. „Îți mulțumesc, magistre, pentru lămuririle pe care mi le-ai dat. Vorbești frumos și îmi place să te ascult. Am să te mai invit când îți vor îngădui multele griji ale meșteșugului...” „Pentru dorințele voastre, Doamnă, voi avea întotdeauna timp.” Nu fusese doar formula de politețe a unui curtean căci cuvintele se născuseră cu sinceritate, dintr-o reală plăcere de a se afla în preajma ei, de a o privi, de a-i asculta glasul cu inflexiuni calde, uneori de o neașteptată tandrețe, din care el încercase să-i ghicească modul de a gândi și adevărata față a cuvintelor. În ziua următoare însă se întorsese la zidirea lui și treptat uitase de acea căldură care îi învăluise sufletul. Nu mai avusese

prilejul s-o vadă decît rar, și atunci înconjurată de jupînese și curteni.

Tîrnosirea Humorului fusese o altă sărbătoare a acelei veri care păruse ea însăși o sărbătoare. Se săvîrșise de ziua hramului, în 15 ale lunii lui august, de față fiind boierii sfatului în frunte cu marele logofăt Toader Bubuiog și soția sa, Anastasia. Zidirea cu tencuiala ei care imita cărămida, cu rosturile sgrafitate, cu acoperișul alb de draniță nouă, era, sub soarele glorios, o corabie ușoară pe o mare verde. Veniseră oameni de departe, pînă dinspre Putna, Sadova și Sulița și toată mulțimea aceea de pămînteni înveșmîntați cu o măreață și simplă strălucire părea o adunare de voievozi și domnițe în mijlocul cărora Toma se simțise deodată stingher și apăsător de o neînțeleasă tristețe. Se bucurau toți, își spusese, și era bine că se bucurau, doar asta voise și el, să lase oamenilor o bucurie, dar prea puțini bănuiau că lucrul lui se afla abia acum dinaintea încercării celei mari. Parcă începea să-l încovoae un început de oboseală. Atît de curînd ? se întrebaseră. Atît de curînd pentru că această nefirească oboseală era rodul gîndurilor și nu al trudei. „Un meșter în țara asta e sortit să se întrebă mereu ce va fi mîine“, își spusese, în timp ce mitropolitul Grigore se oprise măreț în ușile împărătești înălțînd asupra mulțimii îngenuncherate potirul de aur. Mirosise înăuntru a lemn nou, a vopsele proaspete, a tencuială abia zvîntată, a busuioc și tămîie și Toma simțise deodată nevoia de aer ca pe o sete. Se trăsese încet știind bine că oamenii vor socoti ieșirea lui o necuviință și pe urmă, afară, își făcuse loc prin mulțime pînă apucase singur pe o cărare ce suia către păduri, printre livezi. Ar fi vrut să stea într-un loc răcoros, singur și neștiut de nimeni, cu palmele sub ceafă, fără nici un gînd și cu ochii la cerul adînc. Simțise însă pași ușori care grăbeau pe urmele lui și se opri într-o așteptare resemnată. Știuse că era ea și bănuise că va fi aflat de undeva că se hotărîse să plece în zori. Nu se mai văzuseră de cîteva săptămîni, de cînd un oștean îi adusesese vestea că omul ei apucase să se țină cu o săsoaică din Bistrița și-i trimitea vorbă că nu se mai întorcea acasă. Dar Toma o dezamăgise pentru că nu voise să ia locul gospodarului răzlețit. Și acum venea ea după el, călcîndu-și în picioare mîndria. O privise cum se apropia și se gîndise cu tris-

tețe că îi era nespus de frumoasă și de dragă. „E adevărat că mîine te întorci în cetatea de scaun ?“ Era adevărat, simțea nevoia să stea în atelierul său, să gîndească la amănuntele viitoare zugrăveli. „De ce nu te poți gîndi și aici ?“ Nu se putea. Atelierul însemna fugă de lume, singurătate și ascetism și el așa ceva căuta în acele clipe. Adevărul fusese că acea plecare ar mai fi putut suferi amîinare, dar un îndemn lăuntric, pe care nici el nu-l înțelesese deplin, îl făcuse să se tragă către casă, să mai caute răgazul de a citi în cărți, să mai zugrăvească vreo icoană. Erau lucruri pe care ea nu le putea înțelege de vreme ce nici lui nu i se limpeziseră. „De ce, de ce să mă lași, de ce ?“ întrebuse, într-o revărsare a deznădejdiei, strîngîndu-i în pumni pieptul cămășii. Stăruința ei îl înspăimîntase și dacă pînă atunci șovăise încă, din clipa aceea se hotărîse definitiv s-o lase undeva în urmă, pe unul din multele lui drumuri. Se simțea ca și cînd ar fi trebuit să ucidă o faptură care nu-i adusesese decît bucurie. „Trebuie să plec, spusese, pentru că meșterii n-au darul statornicieii. Sînt un meșter cinstit și nu vreau să te amăgesc. Eu sînt sortit să umblu mereu, să caut, să zidesc, să zugrăvesc. Nu fac o taină din bucuria pe care o aflu întotdeauna în frumusețea femeilor. O asemenea bucurie mi-ai dăruit tu și de aceea am să te caut oricînd drumul mă va purta pe aici. Dar să rămîn nu pot și tu vei înțelege că asta ar însemna să mă ucizi pe-ncetul, cum ai împiedica un cocor să-și urmeze zborul peste lume...“ Cum, avea îndrăzneala să i le spună ei toate astea, de la obraz, fără nici o cuviință ?! „Dragostea, îi răspunsese el cu un surîs îndepărtat, își are legile ei, mai tari decît noi și nu întotdeauna face casă bună cu cuviința.“ În ochii ei izbucniseră lacrimile, îl numise mișel și nemernic și-l bătuse cu amîndoi pumnii în piept. În Toma răbufnise în clipa aceea dorința amestecată cu mînie, o cuprinsese îndîrjit și se iubiseră cu un fel de deznădejde sub soarele verii, tăvălind ierburile bogate și înalte din care țîșneau lăcuste cît degetul, cu trupuri verzi și ochi bulbucați. A doua zi plecase într-adevăr, împreună cu Marcu și Cîntic. În tăcerea de sticlă a zorilor, potcoavele cailor lor răsunaseră pe drumul pietros cu o singuratică măreție.

Poienele de prin codrii obcinelor înălțaseră în anul acela miresme nemaipomenite. Ierburile sălbatice erau

răscoapte în amurgul verii. Crescuseră înalte, musteau de seve, dar dobîndiseră și o anume asprime sfruntată, foșnind lemnos cînd se aplecau sub trecerea grea a vre-unui urs sau bour. Semințele lor se scuturau, se împrăștiau, se azvîrleau, se rostogoleau ori pluteau pretutindeni cu o risipă înspăimîntătoare care putea umple cu ierburi noi și biruitoare totul, drumuri, pietre, acoperișuri dacă această izbîndă a vieții nu s-ar fi vădit și-n semănături, frunzișuri, crînguri și lunci deopotrivă. Fusesse o adevărată destrăbălare care se revărsase nestăvilită și Toma o contemplase gînditor în clipe de răgaz și se întreba și acum dacă nu fusesse un semn. Carăle umpluseră toate drumurile țării scîrțîind din greu sub povara grînelor cu bob arămiu și sunet sticlos. Cirezi întinse înălțaseră colbul prin șesuri și herghelii fără astîmpăr — coame în vînt, crupe lucioase, încordate — zburdaseră prin preluci tainice, ferite de ochii iscoadelor. Laptele țîșnea ca o spumă din ugerele grele în șiștarele de brad și cașurile dospeau cît roata carului. În păduri, în locuri îngrădite cu trunchiuri groase care le fereau de urși, zumzăiau la urdinișurile stupilor roiurile prisăcilor. Mierea limpede și înmiresmată se scursese încet în bărbînte luînd calea cămărilor ori a negoțului și pentru că fusesse din cale afară de multă umpluse și buți care, închise și lipite cu ceară, se ascunseseră în bălți spre a fi aflate la vremi de restriște. Negustorii mișunau pe toate șleaurile care împînzeau țara din Oblucița la Hotin și de la Oituz pînă-n Soroca. Drumurile fuseseră umplute în locurile rele cu pietriș și se aflau vegheate de străji tari, călări pe cai vînoși și iuți despre care turcii scosese zicala că nimic nu e mai de laudă decît un tînăr din Persia și un cal de la Moldova. Pe aceste drumuri fără primejdie, presărate cu hanuri întotdeauna gata de oaspeți, umblau vinurile dulci de Malvazia și anghinarele din Sтамbul, rodiile și smochinele, mătăsurile de la India, postavurile scumpe și argintăriile apusului. Nisetri și moruni de cîte zece-cincisprezece brațe urcau dinspre cetatea Chiliei unde fuseseră prinși cu gardurile, iar din munte erau aduși în hîrzoburi de brad păstrăvii de argint viu. După ce se supuseseră, bistrițenii trimiseseră tot timpul anului daruri domniei, cireșe timpurii, prune grase, apă de trandafiri, pocale de argint ori colaci și jimble cu coaja rumenă. Roadele aplecaseră crengile pomilor, iar

după cules rămăsese prin iarba livezilor un covor de poame care putrezeau încet ademenind cu miresmele lor lîncede viespii. La hanuri lăutarii nu se mai odihniseră decît pe apucate în timp ce în pivnițe afunde mustul prindea să fiarbă în buți. De sfîntul Dumitru turmele porniseră să se lase dinspre stînele de sus și tot în aceea zi se tîrnosise în cetatea de scaun biserica pe care Cîntic o ridicase după neizbînda sasului. Zidirea cea nouă nu mai avea nimic din îndrăzneala de gînd a meșterului străin, dar purta în toată alcătuirea ei — în zidurile neobișnuit de groase, în arcul larg care o împărțea în două, în înălțimea și penumbra tainică a interiorului — o măreție masivă și posomorîită care te ducea cu gîndul la bisericile din depărtările adînci ale răsăritului.

Odată cu întiile brume, Vodă pătrunsese cu trei mii de călăreți în Pocuția și în cîteva zile o supusese. Luați pe neașteptate, leșii nu avuseseră timp să se împotrivească și voievodul se întorsese împăcat și mîndru, lăsînd în cetăți și în tîrgurile mai însemnate o mie patru sute de moldoveni spre a veghea rînduiala țării. În drum spre Suceava se oprise la Putna și se închinase la mormîntul cu flacăra niciodată stinsă a părintelui său. După anii de belșug, Moldova se afla din nou pe piscul gloriei, ca pe vremea nebiruitului Ștefan Voievod cel Bătrîn. Vodă întărise cetățile de pe Nistru, hotarul de miazăzi era apărat, redobîndise țara cu trei sute de sate și cincizeci de tîrguri a Pocuției și stăpînea cetățile bogate și tari ale Ardealului. Stătuse mult timp ingenuncheat cu fruntea rezemată de lespedea rece de marmură ca și cum ar fi dat samă de împlinirea unui jurămînt tainic. Îl adusese la realitate toaca de vecernie. Se ridicase și își făcuse cruce. „Acum să-l văd pe limbutul de Toma, se gîndise în clipa aceea, cum se apucă să-mi zugrăvească pe dinafară toate bisericile țării...”

Despre toate acestea însă, Toma nu mai avusese știre. Zilele și le ducea tăcut. Seara mîncă doar cîte o bucată de pîine muiată în untdelemn cu sare și citea „Tîlcuirea cărții lui Iov.” Ziua cutreiera cu Marcu văile și codrii. Aduna buruieni, pietre și frunze, de multe ori fără să știe la ce-i puteau folosi, doar pentru că i se păreau mai deosebite ori de-a dreptul frumoase. Din loc în loc se oprea ațintind cîte un șir de furnici al căror capăt se

pierdea în desişul ierburilor spre țințe tainice. Chemările triste ale găștelor sălbatice îl făceau să ridice capul și atunci rămânea astfel urmărindu-le pînă piereau în depărtările dinspre miazăzi. În zilele acelea zugrăvise un șir de icoane mici care o înfățișau toate pe Maica Domnului cu pruncul la sîn. Dar chipul Mariei era însuși chipul maicii sale. Îndîrjirea aceea resemnată și tristă cu care relua mereu, cu fiecare nouă scîndură de paltin, același și același motiv semăna cu o obsesie și traducea de fapt împotrivirea sa în fața uitării. De cînd se trăsese acolo și se strecurase în suflet un dor din ce în ce mai apăsător de mama care nu mai era, iar gîndul acela îndepărtat că el nu fusese lîngă ea cînd se stinsese muncită de boală, începuse iar să-l roadă dureros. Cu fiecare nouă icoană se apropia tot mai mult de ea, iar chipul zugrăvit dovedea o tristețe tot mai omenească, o durere blîndă ca o chemare de corn peste păduri. În ultimele icoane reușise să dăruiască ochilor ce priveau copilul un alean suav și o expresie totuși lucidă care trădau conștiința mamei asupra viitorului tragic al pruncului pe care, pentru puțin timp, mai avea încă puterea să-l ocrotească. „Ce faci cu atîtea icoane de același fel?” întrebase Marcu. „Unele le păstrez, altele le dăruiesc, multe am să vînd.” Ucenicul se mirase fără să mai întrebe însă nimic. Simțise din stăruința meșterului asupra unui singur chip că Toma urma o dorință veche ce aducea a dor sau poate a poruncă a sufletului și își închipuise că le va păstra toate pentru sine spre a-și stîmpăra acea sete lăuntrică. Dar meșterul voia să le vîndă și i-o spusese aceasta firesc și sec, ca o socoteală negustorească. Pe Marcu îl încercase o revoltă obscură, ca și cînd l-ar fi jignit, căci începuse să iubească acele chipuri și dacă ar fi fost după el le-ar fi păstrat pe toate, umplînd cu ele pereții, dar meșterul, cu darul acela ciudat de a-i ghici gîndurile, îi sesizase mîhnirea. Da, va vinde o parte din ele — îl lămurise — pentru că și ei trebuiau să trăiască, nu puteau viețui mereu din mila mănăstirilor ori așteptînd dărnicia vistieriei domnești. Un meșter nu se cuvenea să ceară, el se cădea să trăiască din rodul trudei sale. Numai neghiobii își închipuiau că meșterii viețuiau din mila Domnului, ca păsările cerului și crinii cîmpului, dar, cu tot harul cu care fuseseră dăruiti, își aveau și meșterii nevoile lor cu nimic

mai îngăduitoare de cît ale celorlalți oameni. Harul nu ținea nici de cald și nici nu se putea mînca, iar pe icoane, mai ales dacă erau lucrate cu dragoste, cu durere și stăpînire a meșteșugului ca acelea, se putea lua preț bun în zi de tîrg cînd ulițele mișunau de lume venită din cele patru vînturi anume ca să-și golească pungile. „Va trebui să te învăț să fii și negustor, adăugase el văzînd că Marcu nu părea convins. Are să-ți prindă bine cînd ai să trăiești pe picioarele tale. Un meșter care-și cunoaște prețul n-are voie să trăiască din ce cade de la mesele altora și trebuie oricînd să-și poată cîștiga pîinea din truda sa cinstită și singuratică. Noi nu sîntem nici nebuni, nici milogi...” Se înfierbîntase atunci, dar rămăsese mulțumit simțînd că ucenicul căzuse pe gînduri. Acea scurtă și trecătoare izbucnire fusese dealtfel singura involburare care-i tulburase retragerea în singurătate. Zilele i se scurseseră cu o odihnitoare monotonie. În afară de amintirea de o dulce tristețe a mamei sale, uitase iar de toate cele ale lumii. Nu avusese nici un alt dor și nici o nevoie, viețuise simplu într-un timp pașnic și generos pe care nu-l măsurau decît soarele și rotirea stelelor. Se îndepărtase pînă și de casa părintească și gîndul de a se așeza pentru totdeauna aici îl făcu să se simtă străin. Gospodarii casei deveniseră cu încetul Cîntic și Mușa și găsea că era bine așa, se bucura chiar de rosturile pe care și le dobîndiseră, dar această bucurie nu-l putea împiedica să audă, cu o înfiorare pe care nu și-o putea înăbuși, chemarea drumului. Ale lui rămîneau drumurile...

Fuseseră zilele în care se simțise mai mult ca nicio dată drept și fără prihană avînd conștiința limpede că acea lină așteptare era răstimpul împlinirii de pe urmă, cea hotărîtoare, a lucrării care crescuse în el. Iarna cu nămeți și colinde o petrecuseră toți împreună. Se simțise în largul lui pentru că nu se aflase nici un Onisim care să-i adulmece urmele. Cîntic își vedea de ale lui fără a încerca să i se vîre în suflet. În iarna aceea, după săr-bători, îl cunoscuse pe zugravul Avram, un om tăcut care-și călcase pe inimă ca să se ia după el și să-l tragă de mîneacă : eu sînt Avram, zugravul, și mi-ar fi mare bucurie, meștere Toma, să-mi îngădui să-ți văd atelierul despre care am auzit lucruri minunate. Toma îl cunoștea din vorbele unora, dar mai mult decît ele îi stîrniseră

curiozitatea cîteva icoane de-ale acestui Avram. Se sim-
țea în ele mîna unuia care stăpînea meșteșugul desenului,
iar chipurile zugrăvite de el erau foarte limpezi în ceea
ce voiau să spună, durere, bucurie, uimire sau ce va fi
fost. Mai erau apoi niște nuanțe de culori, îndeosebi un
verde smarald și un roșu ca miezul de fragă despre care
i-ar fi plăcut lui Toma să-l ispitească. Zugravul nu era
însă ușor de găsit fiind dintre cei ce umblau cu atelierul
în desagi colindînd țara pe la mănăstiri și iarmaroace,
veșnic neașezat. De ziua sfîntului prooroc Ioan Boteză-
torul se afla la iarmarocul de la Hotin, de sfîntul Toader
la Baia, de sfîntul Ilie la Siret, din nou la Baia la
Sîntămăria Mică și apoi la Bistrița de sfîntul Nicolae, fără
a pune la socoteală iarmaroacele mai mici ori hramurile
bisericii de care era plin anul.

Se apropiaseră repede și fără a-și spune prea multe
vorbe, iar zugravul luase obicei să-l cerceteze mai des
și uneori să îi ceară îngăduința de a le ține de urît și
seara. Toma bănuia întrînsul un însingurat care, în afară
de icoanele pe care le zugrăvea aproape fără oprire, ca
o revărsare nestăvilită a puterilor lui, nu cunoștea altă
punte să-l lege de oamenii din jur. Simți o tainică soli-
daritate cu acest om și se bucură căci alături de dînsul
serile lor dobîndeau ceva sărbătoreasc. Zugravul Avram
era un bărbat sfios, în jur de vreo patruzeci de ani, și
poate de aceea Toma și-l simțea apropiat ca pe un frate
și nu ca pe un părinte, cum îi erau meșterul Lorenzo ori
egumenul Paisie de la Humor. Avea un chip frumos,
ușor măsliniu, cu nas subțire și drept și o barbă scurtă,
tăiată rotund. Expresia acestei fețe ar fi fost mai de-
grabă severă dacă nu i-o îndulceau ochii foarte negri cu
privirea blîndă și cercetătoare, ca și cînd ar fi vrut să
pătrundă dincolo de aparența fiecărui lucru. Intra cu
pasul său ușor, pune pe masă pîinea și golea nucile pe
care le aducea într-un paneraș de scoarță. Toma scotea
balerca pe care i-o trimisese Cîntic de la Cotnar unde
lucra la tocmirea curților domnești. Mîncău nuci cu
pîine și se desfătau gustînd vinul care purta în el pute-
rea subtilă de a topi sfielile. Afară viscolea de trosneau
codrii și se auzeau urlînd haitele, dar zidurile casei și
căldura încăperii le dădeau un sentiment de securitate și
pace. Mirosea a foc din lemn de brad și a vopsele proas-
pete. Tăcerile zugravului Avram se destrămau. Il știa

pe Toma umblat și îi plăcea să întrebe. Cum e marea, meștere, ori cum sînt acolo preoții, ce legi au ei și cum se poartă îmbrăcați, este grîu, dar miere, dar poame? Să fie adevărat că principii acelor locuri țineau pe lîngă ei ucigași plătiți și nebuni care făceau măscări în văzul lumii și chiar al preoților? Și că maimarele bisericii papistăsești se desfăta la ospete punînd să joace în jurul meselor curve despuiate de veșminte, așa cum Irod poftise s-o vadă jucînd pe Salomeea? Ce deosebire putea fi atunci între Irod și acel cap al unei biserici a creștinătății? Era adevărat că în cetatea aceea unde ucenicise nu se aflau ulițe ca pretutindeni în lume, ci ape? Nu vor fi rămas oare acele locuri astfel de pe urma popului? „Mi-a spus un negustor de la Reazan care a poposit la noi, își amintise el într-o astfel de seară, că bisericile papistăsești sînt zugrăvite altfel decît ale noastre...” „E drept”, recunoscuse Toma și zugravul îl privise cu o ușoară uimire căci descifrase în răspunsul meșterului o undă de regret. „Zicea negustorul acela, stăruise el ca și cînd ar fi vrut cu orice preț să se convingă, că lucrările meșterilor care împodobesc bisericile și mănăstirile sînt acolo atît de multe și de felurite încît călugării sînt ispitiți mai mult să privească statuile de marmură și chipurile zugrăvite decît să caute în cărți legea lui Dumnezeu.” Da, era adevărat și acest lucru. Și socotea meșterul Toma că era bună asemenea rînduială? Toma ridicase din umeri. Era vorba de frumusețe, îi explicase el, iar frumusețea avea rostul să-l bucure și să-l înalțe pe om. Însuși Dumnezeu nu era la urma urmelor decît frumusețe și pentru a cunoaște această frumusețe se cuvenea să-l urmezi în duh, nu în literă, pentru că duhul era cel ce dădea viață și te purta înainte. Zugravul Avram se înviorase : „Așa scrie și sfîntul apostol Pavel în cea de a doua epistolă către Corinteni, spusesese el. *«Cel ce ne-a învrednicit să fim slujitori nu ai literei, ci ai duhului; pentru că litera ucide, dar duhul face viu.»*” Să fie oare același lucru cu ceea ce voise să spună meșterul Toma? Da, era același lucru, îi răspunsese Toma cu siguranță, pentru că orice meșter năzuia prin truda sa să dea glas și înfățișare duhului. Se bucurase însă în taină căci nu cunoștea sau poate uitase textul pe care i-l citase acest zugrav rătăcitor. Se simțise deo-

dată mult mai sigur pe el auzindu-l. Însemna că învățătura despre meșteșugul său, în care credea și pe care o dobândise cu trudă îndelungă, își afla temeiul chiar în cărțile sfinte. Cu acel text putea face față oricăror întîmpinări ori clevetiri ale răuvoitorilor sau proștilor care l-ar fi acuzat de îndepărtarea de la canoane. Fusesse descoperirea cea mai de seamă pe care o făcuse în iarna aceea și pentru ea — fără să i-o spună — păstrase în suflet zugravului Avram un sentiment delicat de dragoste amestecată cu recunoștință.

Și le amintea toate acestea în ultimul sfert de ceas dinaintea bătăliei. Și oamenii care se aflau în pragul morții, se zicea că își revedeau astfel în cîteva clipe întreaga viață, pînă la cele mai mici amănunte pe care le credeau de mult uitate. Se întrebă dacă nu cumva s-or fi aflînd și ei în pragul morții. Era o vreme ciudat de rece și de întunecată pentru sfîrșitul lui august. Din cînd în cînd începea să plouă mărunț, a toamnă, și răbufnea cîte un vîrtej de vînt care zburătăcea fulgi răzleți și apoși. Verdele brazilor bătea în negru. Prin vîrfurile lor se scămoșau nori joși și pe fundul văilor se tîrau cețuri. Cu o seară înainte cerul fusese mai curat, dar printre zdrențele de nori pe care-i alunga vîntul se arătase semnul acela grozav. Caii nechezaseră zbuciumîndu-se în întuneric și toată oastea înspăimîntată se azvîrlise cu fața la pămînt. Steaua era de un roșu aprins cum e uneori soarele care cade în apus și purta după ea o coadă de lumină galbenă cu reflexe verzui ce se întindea cît jumătate de cer. Se auziseră urlînd cîinii din satul din vale. Semnul se înălțase din zare cu o înecetinelă măreață și amenințătoare și venise drept asupra lor. Deasupra capetelor le stătu nemișcat cîteva clipe lungi și locul se învălui pînă departe într-o lumină singerie, ca și cînd toate pădurile ar fi luat foc. Singuri Toma și cu Vodă rămăseseră în picioare. Toma rezemat cu palma de un trunchi, iar domnul cu picioarele îndepărtate, cu mîinile încrucișate la piept și cu capul dat pe spate ca să vadă totul. Apoi semnul prinse iar să se miște încet, străbătu cealaltă jumătate de cer și pieri dincolo de zarea miazănoptii. Oștenii se ridicaseră pe rînd privind cu teamă înspre locul acela care mai păstra o sclipire palidă, nefirească. Boierii se grăbiseră dinspre celelalte corturi. Îi înconjuraseră. Erau aprinși, agitați,

unii încă nu-și puteau stăpîni spaima. Începură să vorbească toți odată, cu glasuri mari. Vodă îi prea hărțuia, se purta cu ei ca și cînd ar fi fost niște oșteni oarecari pe cînd pe oșteni îi răsfăța ca pe niște boieri. Nu le convenea acest război împotriva polonilor. Leșii intraseră pe neașteptate în Pocuția și alungaseră gărzile lăsate de voievod în ținut. Vodă trimisese oastea, dar ea fusese înfrîntă doar cu două zile înainte și însuși marele logofăt Bubuiog căzuse prins. Domnul îi acuzase pe ei pentru înfrîngere, răcnise că-i va tăia și venise însuși în fruntea oștii celei mari să-i pedepsească pe poloni pentru înfruntare. Se bucurau acum de ivirea semnului care, deși îi îngrozise, le permitea să-și ascundă adevăratele gînduri pe care nu îndrăzneau să le mărturisească. „A fost un semn, Măria Ta! strigau. Își înălțau în gesturi patetice brațele, se băteau cu pumnii în piept și își zburleau bărbile. Un semn! Vom fi zdrobiți, Doamne! Să ne întoarcem pînă nu e prea tîrziu! Oastea e înspăimîntată! Să nu mîniem cerul chemînd asupra noastră o cumplită pedeapsă! O dată am și fost înfrinți, la ce ne trebuie să fim zdrobiți?! Graiul semnului a fost limpede! Oștenii se tem să mai lupte!“

La acest ultim strigăt, Vodă care-i ascultase învăluit într-o muțenie posomorîta tresări. „Tăceți!“ urlă deodată și își azvîrli pumnul pe mînerul săbiei. Boierii încremeniseră. În jur pîlpîiau torțe cu miros de rășină. Domnul urmasse mai potolit, dar cutremurat de mînie lăuntrică: „Trebuie să mă stăpînesc să nu răcnesc la voi ca să nu audă oștenii și să vă fac de ocară în fața lor așa cum alaltăieri m-am stăpînit să nu vă tai! Dar cît credeți că veți putea călări pe răbdarea mea?! Voi sînteți cei care trebuie să le dea pildă și de care ei trebuie să asculte? Voi, niște babe nemernice care se sperie de o stea cu coadă! Oștenii mei se tem să mai lupte? Cine vă dă vouă dreptul să vorbiți în numele lor și să-i rușinați cu asemenea ocară? Dacă vă temeți, plecați la jupînesele voastre, mă pot lipsi de luptători ca voi, dar nu semănați spaimă în oastea țării! Noi sîntem douăzeci de mii, iar ei șapte mii, cum ar putea să ne zdrobească? Ș-apoi steaua a stat deopotrivă și asupra lor. Semnul, dacă semn a fost, poate fi tot atît de bine și pentru ei, nenorociților! Mi-ați pierdut cetățile pe care le-am luat fără ca nici un oștean să fi vărsat vreo picătură de sînge

și acum vreți să dați dosul ! Plecați ! Cei ce vă temeți întoarceți-vă acasă, n-am să vă fac nici un rău. Frica e o boală, să vă ocrotească womenile sub fustele lor și să cheme vraci și doftoroaie... Pe ceilalți să vă gălesc în zori în locurile pe care vi le-am rînduit, fără nici un alt îndemn. Știți ce aveți de făcut și dacă am să mai dau vreo poruncă va fi numai aceea de tăiere a celor ce nu-și fac datoria ! Plecați !“

Le întorsese spatele și-i făcuse semn lui Toma să-l urmeze în cort. „Mi-e frică de ei, îi spusese. Sînt lași și par mereu să ascundă ceva. Înfrîngerea de alaltăieri e nefirească și n-o pot pricepe. Tu crezi în semnul ăsta ?“ întrebuse brusc. „Măria Ta le-ai spus foarte bine, ocolise Toma răspunsul. A stat deopotrivă și asupra leșilor. A stat foarte sus, iar taberele sînt foarte aproape, cine poate spune asupra cui anume s-a oprit ?“ „Ș-apoi, adăugă domnul cu o însuflețire neașteptată, de ce trebuie neapărat să vedem în el o prevestire rea ? Poate a fost un semn bun...“ Tăcuse așteptînd o confirmare pentru că nu credea nici el în ceea ce spusese, voise doar să se liniștească amăgindu-se și i-ar fi plăcut ca Toma să-i ofere o certitudine. Acesta însă tăcuse, chinuit el însuși de îndoieli. „Piatra ta ce spune ?“ stăruise Vodă. Toma o scosese și o ridicase în zarea făcliilor. „E tulbure, Măria Ta.“ „Minte, încercase domnul să rîdă. Mîine am să te pun s-o arunci în foc și o să ne uităm amîndoi cum o să iasă dracu din ea. Am adus toate cele cincizeci de tunuri pe care le-am luat la Feldioara și oastea noastră e de trei ori mai mare, e o negliobie să crezi că putem fi înfrînți. Singurul lucru de care mă tem e trădarea ăstora. Sînt în stare... Nici prinderea lui Bubuiog nu cred că e străină de ei, prea mi-l știau credincios... Bagă de seamă mîine și tu, la înghesuială, să nu te trezești cu un pumnal în burtă... Am auzit că sînt cu ochii pe tine. Zic că tu mă sfătuiești și că din cauza ta mă port cu ei astfel. Dar cum mă port ? Nu le caut în coarne, asta e, și ei ar vrea ca domnul țării să fie nevolnicul lor, să-l poarte cum vor ei. Te pizmuiesc că nu ești boierit și totuși am mai multă încredere în tine decît în oricare dintre ei. Măcar de ar fi adevărat și m-ai putea sfătui cum să scap dracului de ei... Aș alcătui sfatul țării numai din vitejii oștirii. Nu-mi iartă că pe vătafii de ținuturi i-am numit dintre boierii mici și dintre răzăși și se tem că am să

fac așa și cu dregătoriile și cu sfatul. N-ar fi rău, știu ei ce știu... Vorba e că am o gardă de o mie de oameni în jurul cortului și tot mă tem să nu-l dărîme în noaptea asta peste mine. Rămîi și tu aici... culcă-te acolo, pe prag... deși asta n-are nici o însemnătate... cine-și pune mintea poate intra într-un cort pe oriunde... totuși mă simt mai bine dacă te știu acolo... pe prag... ca pe un cîine credincios gata să se arunce în gîtul oricărui neprieten..." Rîsesse scurt, fără veselie, și adăugase ca și cum ar fi vrut să-l ispitească: „Nu ești jignit că te socotesc cîine credincios? Pe tine, un magistru..." „N-aș putea să spun că sînt încîntat, Măria Ta, dar dacă asta te liniștește..." „Ha! Nu-ți place! Dar e un compliment, uneori am mai multă încredere în cîini decît în oameni, tu nu?" Rîsesse tăcut, mormăind ceva nedeslușit, om, cîine, ca și cînd s-ar fi jucat cu aceste vorbe. Nesiguranța și neîncrederea îl făceau rău. Toma se învelise în țundră și se întinsese de-a dreptul pe pămînt, de-a curmezișul intrării. Îl auzise cum deschidea tripticul icoanelor moștenite de la Ștefan Voievod cel Bătrîn, pe care le lua cu sine, ca și părintele său, în toate luptele. Ingenunchease dinaintea lor și începuse să se roage luminat doar de o singură lumînare subțire de ceară galbenă. Într-un tîrziu lumînarea se stinsese sfîrîind, dar el își continuase ruga încă mult timp pe întuneric. Toma adormise de la o vreme fără să-l fi simțit cînd se culcase. Tresărise în zori, speriat din somn de chemările prelungi ale buciurilor.

Se aflau în capătul unei pante line al cărei coboriș nu putea decît să-i avantajeze în atac. Toma își roti îngrijorat ochii peste oaste. Erau destul de puțini cei cu armuri. În afara celor din steagurile de viteji, cei mai mulți purtau coifuri de oțel și haine de in cu ițe dese umplute cu lînă prin care sabia pătrundea anevoie. Aveau sulite cu un vîrf drept și altul îndoit ca un cîrlig, scărițe de lemn și sacul cu merinde atîrnat de oblîncul șei. Poate din cauza zilei cenușii, poate și din aceea a hainelor groase, fără strălucire, erau întunecați la vedere, dar nu lipsiți de anume măreție. Oaste de oameni legați de pămînt. Era destul să-i vezi cum așteptau neclintiți și tăcuți ca să-ți dai seama că te puteai bizui pe ei oricînd, dar că se simțeau mai la îndemînă cînd trebuiau să-și

apere ce era al lor decît cînd erau purtați să ia ce era al altora.

Jos se vedea tabăra polonă, un pătrat mare, înconjurat de șanțuri și cară grele. Dincolo de ea, satul căruia moldovenii îi puseseră foc odată cu întîile chemări de buciune ridica în aerul umed al zorilor pale de fum care se învăluiau cu norii coborîți printre brazi. Vodă trecuse în vedere steagurile și se oprise lîngă Toma. Locul îi îngăduia să cuprindă cu ochii toată valea și mișcările oștilor. Era posomorît.

— Ai noștri, spuse, sînt ca întotdeauna, nici nu clipește și totuși parcă e în ochii lor ceva ce nu-mi place.

Începea iar să plouă cu stropi reci, tomnatici.

— Ți se pare, Măria Ta. Te-a neliniștit semnul acela.

Dar și el era chinuit de neliniște și adăugă imediat, ca și cum ar fi vrut să-și ofere o explicație :

— Se zice că și hatmanul acesta, Tarnowski, e cel mai vestit general al lor.

— Nu mai vestit decît mine, mormăi domnul. Cetățile Ardealului eu le-am supus, nu el.

Pe urmă își smulse cu un gest brusc sabia dreaptă. În lumina mohorîtă oțelul sclipi rece. Îi răspunse un chiot imens și întreaga oaste se prăvăli înainte cu durăt. Aripile ocoliră îndeplinind porunca de învăluire a taberei. Coifurile de oțel luceau ude sub ploaia mărunță. Nechezară caii și copitele lor răsunară pe pămîntul moale înfundat, ca un tunet îndepărtat de tobe. Odată cu această năvală răzbubuiră și cele cincizeci de tunuri capturate împreună cu popa catolic răspopit care le comandase la Feldioara. Centrul steagurilor de viteji ajunsese în fața taberei, cînd niște cară fură împinse deoparte și prin deschizătură izbucniră cavalerii în armuri cu vizierele coborîte. Toma avu sentimentul dureros că el însuși se strivea cu pieptul și cu toată ființa de acel tăvălug de oțel. Se auzi un fel de icnet enorm imediat acoperit de scrișnetul cumplitei izbiri. Se rostogoliră primii cai, cîțiva cavaleri se răsturnară și rămaseră zbătîndu-se ca niște gîndaci uriași fără să se mai poată ridica. Dar moldovenii șovăiră, pe urmă începură încet, pas cu pas, să dea înapoi. Tot atît de neașteptat pe cît ieșiseră, cavalerii leși se traseră atunci înapoi, la adăpostul zidului de cară. Steagurile rămaseră cu o breșă, puțin năucite, în primejdie de a se răzleți. Tirul artileriei își azvîrlea

ghiulelele peste tabără, fără să-i facă nici un rău. Voievodul se înalță în scări.

— Fugi la popa ăla și spune-i că dacă nu țintește cum trebuie îl spintec ! Sau spintecă-l tu !

Pe cînd răcnea ultimele cuvinte se avîntă înspre steagurile derutate, urmat de cei o mie de călăreți din gardă. Din clipa aceea Toma pierdu iar noțiunea timpului. Oricît încercă mai tîrziu, nu reușea să-și amintească decît frînturi, ca imaginile absurde și rupte ale unui coșmar din care te trezești năclăit de sudori și cu gura uscată. Îl prinse pe papistaș de piept și-l lovi de un trunchi.

— Asta-i știința ta, viperă ?!

Omul îl privea cu ochii holbați. Ceafa îi suna înfundat izbindu-se de lemn. Pălăria de catifea liliachie cu borurile răsucite îi căzu la pămînt și în zbaterea lor o călcară amîndoi în picioare.

— Țintiți mai jos, sînteți orbi sau nebuni ?! le urlă el tunarilor.

— Așa ni s-a poruncit, căpitane ! îi răspunse careva.

Dar și ceilalți aveau tunuri. Toma nu mai apucă să răspundă. Două ghiulele trăsneră una după alta între ei. Se ridică amețit dintr-un vârtej de noroi, așchii de lemn și piatră. Răspopitul fugea înnebunit, în capul gol, de-a lungul pădurii. Dădu să fugă după el, dar se răzgîndi.

— Am să ți-o plătesc eu, fecior de curvă ! îi strigă cu glas copilărește cutremurat de furie. Nu mai așteptați porunci, trageți mai jos și fără oprire pînă aveți cu ce !

Alergă să-și prindă calul speriat. Cînd fu în șa, răzbubuiră iar tunurile și văzu niște cară spulberîndu-se în tabăra leșilor într-o țișnire de lemnărie și frînturi de roți. Dădu pinteni. „Măria Sa ! îl fulgeră spaima. Dacă-l ucid acolo, sîntem pierduți !” Îl regăsi într-o învălmășeală de iad. Reușise să adune iar steagurile, atacase din nou, dar se izbiseră încă o dată de năvala cavalerilor implătoșați. O sabie grea îi stricase armura la încheietura umărului și sîngele îi umplea brațul. Toma își dădu seama cu groază că îi putea oferi o prea slabă apărare cu spada sa subțire și ageră în fața săbiilor uriașe, cu două tăișuri, cu care leșii puteau despica un călăreț.

— Să ieșin de-aici, Măria Ta !

Spre surprinderea sa, voievodul nu se împotrivi.

— Trebuie să-i adunăm iar pe toți ! șuieră.

Fața-i era udă de sudoare și de ploaie și crispată de durere. Dar nu apucară să iasă din vârtejul acela nebun, când se auziră mai de departe, din dreapta, glasurile boierilor Văscan și Zîrnă, aproape în aceeași clipă amîndouă, ca și când ar fi fost înțeleși :

— Ne-nconjură ! Înapoi ! Înapoi !

„Cum să ne-nconjure, izbucni întrebarea lui Toma, când noi îi înconjurăm pe ei ?!“ Dar fusese atîta deznădăjduită groază în acele strigăte încît toată învălmășeala luptei șovăi o clipă ca lovită de un val nevăzut. Voievodul deveni pămîntiu, ridicat deodată în scări, ținînd cu amîndouă mîinile sabia deasupra capului ca și cum ar fi vrut s-o azvîrle după cei ce strigasera.

— Eu poruncesc aici, nemernicilor ! Înainte !

Nu mai era însă cine să-l asculte. În aceeași clipă, prin mai multe deschizături ale zidului de cară, se rostogoli grosul cavalerilor catafracți. Toată lărgimea locului se umplu de goana bezmetică a călăreților. Din loc în loc, încleștări scurte și crîncene. Cai răsturnați, bătînd văzduhul cu picioarele. Scrișnet de săbii, zangăt de scuturi, trosnet de oase. În mai puțin de o fracțiune de secundă, Toma înțelese adevăratele proporții ale dezastrelor. Aplecat pe coama calului, îl privi pe Vodă. Gonea aplecat și el, sumbru, fără nici o expresie în ochi. În jurul lor, vreo patru sute doar din cei o mie de călăreți ai gărzii.

Nu se opriră decît în amurg, într-o poiană largă înconjurată de brazi. Ploua și acum cum plouase în tot cursul zilei și pămîntul mustea sub ierburi. Nu mai aveau corturi. Se aprinseseră cîteva focuri. Vodă se așeză pe un trunchi. Pîlcuri, pîlcuri, soseau din urmă cu caii în spume, rămășițele oștii. Poiana se umplea treptat. Se adunau cîte zece-cincisprezece la un loc, își priponeau caii și aprindeau cîte un foc fumegos cu vreascuri ude. Toma îl ajută să-și scoată platoșa și cămașa. Rana era adîncă, dar neprimejdioasă. O spălă cu vin și pînă se zvîntă zdrobi în pumni cîteva frunze de brusture. Imbibă cu zeama lor o pînză curată și-l legă. Domnul răbdă în tăcere privind cu ochi goi așezarea înceată a ceea ce-i rămăsese din oaste. Un oștean se apropie cu o traistă.

— Iartă-mă, Măria Ta, dar vei fi flămînd. Mai am aici niște brînză de burduf și o pîine. Brînza va fi ea cam

iute, cum o facem noi, dar pentru asta se află și o ploscă cu vin.

Barba îl năpădise într-o zi cât într-o săptămână și avea coiful crăpat. În ochii lui Vodă luci un început de interes. Întinse mîna, luă plosca și bău cîteva înghițituri doar cât să-și umezească gura.

— Îți mulțumesc, prietene.

— Să trăiești, Măria Ta.

— Te mai ține credința și acum, după ce v-am dus la înfrîngere ?

Oșteanul pusese traista jos și își frămînta mîinile încurcat. Se uita la boierii care se adunaseră în jur ca și cum s-ar fi sfiit să vorbească între atîția oameni de seamă. Pînă la urmă se hotărî totuși :

— D-apoi noi... cu Măria Ta... pe altul nu cunoaștem...

— Nici acum cînd sînt bătut ?

Omul rîse stingherit.

— Nici, Măria Ta... altul mai bun nu cunoaștem... Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor. Cu Măria Ta măcar am apucat și oleacă de vreme de pace și de belșug...

— Cum îți îngădui să vorbești cu Măria Sa, mișelule ? se oțărî o voce din întuneric.

— Lasă-l, Mihule, să vorbească, spuse domnul cu o blîndețe ciudată în care simțiră cu toții apropierea furtunii. Te-a apucat deodată grija de etichetă, nu ? E tocmai momentul potrivit, nu ? Se opri o clipă ca și cum ar fi făcut o descoperire neașteptată : Uite acum îmi dau seama de ce mă înconjoară norodul cu plîngerii și jalbe de cîte ori se întîmplă să străbat tîngul. Pentru că nu ajunge la treptele jilțului domnesc din pricina etichetei, așa-i, boier Mihe ?

— Nu înțeleg ce vrei să spui, Măria Ta.

— E și greu de priceput, Mihule, e tare greu. Dar am să te ajut eu.

Oșteanul care și pînă atunci stătuse ca pe ghimpi pași încet de-a îndărătelea.

— Acum eu, Măria ta... îngăduie să mă trag la ai mei..

— Trage-te, bădie, trage-te... E mai bine să se tragă de aici căci prea-mi seamănă cu Cristos între tîlhari omul ăsta care a venit să-mi dea pîinea și vinul lui. A uitat de protocolul curții, Mihule, m-a văzut șezînd pe un trunchi ud, fără nici un acoperămint care să mă ferească de

ploaie, cu laba asta oblojită, și și-a zis că sîntem de-o seamă. Frumusețea e că nu el, ci tu, Mihule, ai greșit cînd l-ai împiedicat să spună ce avea de spus...

— Vorbim degeaba, Măria Ta. Stăm aici fără să hotărîm nimic și leșii ne pot ajunge din urmă.

— Măi, dar în voi a intrat o spaimă strașnică! se minună Vodă cu nevinovăție. Tăcu o vreme pînă își rupse un colț din pîinea oșteanului. Vorbi apoi, în timp ce mîncă domol: Dar spaima tot cu spaimă se lecuiește. Din partea polonilor nu mai trebuie să vă temeți. Ei acum se bucură și nu se pot minuna îndeajuns cum de au izbutit să prăpădească o oaste de trei ori mai numeroasă decît dînșii. Au și de ce să se minuneze, asemenea lucru nu se vede în fiecare zi... Domniile voastre nu vă minunați?

Printre boieri trecu un murmur nedeslușit.

— Am auzit un mîrîit ca de lupi, urmă Vodă netulburat. Să se aducă făclii, să vă văd cinstitele obraze. Așa, acum e mai bine... Într-adevăr, cum stau pe trunchiul acesta între voi, nu înțeleg de ce nu faceți treaba pînă la capăt... Cu stînga nu știu să mă bat și probabil n-ar sări în apărarea mea decît acest zugrav pe care-l urîți pentru că are o boierie mai mare decît voi toți care se cheamă har și pe care nimeni nu i-o poate lua. Repede ați isprăvi cu el, deși știe să se bată, dar voi sînteți mai mulți... Pe logofătul Toader l-ați împins în capcana leșilor, poate doar Dracsîn să se pună pentru mine... Cred că n-o faceți totuși pentru că vă gîndiți la omul ăsta al lui Dumnezeu care mi-a adus pîinea. Nu e singur prietenul ăsta care nu știe de rînduiala curții, ce ziceți?

— Destul, Măria Ta, strigă un glas care părea sincer în durerea lui. De ce după o atît de cumplită înfrîngere ne mai umilești cu asemenea ocări și prepusuri? Sîntem noi chiar cei mai netrebnici și de pe urmă sfetnici și dregători încît să ne vorbești ca unor rîme?!

— Comise Dracsîn, singurii care s-au purtat azi deasupra oricărei muștrări au fost cail aflați sub veghea domniei tale. De aceea îți înțeleg mîhnirea... Dar la urma urmelor, ai dreptate, orice ar fi făcut cinstiții boieri, nu se cade să le vorbesc ca unor rîme... Ca unor rîme: zemoasă vorbă, comise Dracsîn, îmi place cum ai găsit-o. Dacă-i așa, atunci să vorbim ca între bărbați, nu ca

între rîme. Deodată glasul îi răsună neprefăcut, dar scurt și rece, cu inflexiuni metalice, care nu mai îngăduiau comentarii : Poftesc să-mi dați samă de ceea ce ați pierdut. Incepeți.

— Trei sute de oșteni, Măria Ta.

— Șase sute, Măria Ta.

— Opt sute, Măria Ta.

— Două sute, Măria Ta.

— Opt sute, Măria Ta.

Voievodul își strînsese umerii ca de frig și rămăsese cu bucata de pîine în mîna uitînd să mai mănînce. O lăsă să cadă în iarba udă și se ridică anevoie, ca și cînd ar fi amortit. Se sprijinea cu brațul teafăr în sabie ca într-o bîtă.

— Vornicul Huru, Măria Ta, cu trei mii oaste a apucat-o pe o scurtătură, pe după culmile astea. Va ajunge înaintea noastră.

— Așadar două mii șapte sute de oameni morți pentru că prinși n-au avut timp să ia, socoti Vodă cu liniște. Mai departe.

— S-au risipit, Măria Ta, toate cele cincizeci de tunuri de bronz.

— Adică peste trei sferturi din artileria țării. Popa unde e ?

— A fugit, Măria Ta, spuse Toma. Cred că a ajuns la leși.

— A fugit de sub nasul tău ?

— Da. N-am putut să-l prind pentru că tocmai atunci au pușcat și tunurile lor.

— Și ale lor au nimerit, nu ?

— Întocmai, Măria Ta.

— Mai departe.

— Carăle cu funii care veneau în urma noastră pentru a avea cu ce să-i legăm pe cei prinși, Măria Ta.

Vodă hohoti răgușit.

— Frumos ! Asta-i din cale afară de frumos ! Are Tarnowski cu ce se lăuda ! Mai departe.

Boierii se codiră.

— Asta e tot ?

— Ar mai fi steagurile, Măria Ta.

— Care steaguri ?

— Două steaguri aurite.

— Atît ?

— Și steagul cel mare al țării, Măria Ta, cel cusut cu fir și împodobit cu capul de bour.

— Steagul cel mare al țării, murmură Vodă ca și cum acesta ar fi fost ultimul lucru pe care ar fi putut să-l creadă. Au să-l atîrne acum în catedrala de la Cracovia și au să se mîndrească și nepoții și stră-strănepoții lor cu el. Știți voi cum e asta? E ca și cum m-ar fi spînzurat pe mine însumi în piața din Cracovia. Mai rău încă, fiindcă trupul meu putrezea, dar steagurile acelea vor rămîne peste veac... Tarnowski... mare oștean, n-a îmbătrînit degeaba... dar n-am să i-o iert asta, încă n-am încheiat socotelile...

Făcu cîțiva pași sprijinit în sabie, șchiopătînd ca și cînd ar fi fost rănit și la picior, pe urmă se opri brusc uitîndu-se pe rînd la cei din jur care așteptau muți.

— Mai întîi însă vom încheia socotelile între noi, aici, pe loc. Boier Văscan și boier Zîrnă, dacă nu erați voi să dați dosul și să înspăimîntați oastea cu zbieretele voastre de berbeci jugăniți, cavalerii poloni nu puteau izbucni din tabără și obrazul țării n-ar fi acum îmbălat de scuipătura ocării. Vă poruncesc să vă gătiți de moarte. Mergeți și căutați pe careva să-i taie. Nu m-am gîndit la una ca asta că-l aduceam și pe Ciorsac. Acum va trebui să ne descurcăm cum om putea...

Din cauza liniștii cu care vorbise, rar, gospodărește, nimănui nu-i venea să creadă. Abia după cîteva clipe de tăcere încremenită înțeleseseră deodată adevărata grozăvie a acelui calm de apă fără fund, care nu iartă. Izbucniră în strigăte și rugăminți, strîngînd cercul în jurul voievodului. Toma își încleștă pumnul pe mînerul spadei. Mai tare decît toți striga portarul Mihu.

— Iartă-i, Măria Ta, nu te împovăra cu asemenea păcat! Sînt oșteni, Măria Ta, și oricărui oștean i se poate întîmpla! Îndură-te, Măria Ta!

— Tăceți! Taci, portare! Sau vrei să-mi amintesc de isprava ta de la Bistrița?! Poate te trimit și pe tine să le ții tovărășie! Aștia nu-s oșteni, ci haini și de sufletul meu nu trebuie să vă îngrijiți voi! Să stați aici și să priviți cu ochii holbați această priveliște cumplită ca să n-o uitați pînă veți mai avea suflare în voi!

Acum însă Zîrnă se aruncă la pămînt dinaintea lui încercînd să-i cuprindă genunchii. Plîngea și printre hohote striga cu un glas ascutit și nefiresc care-i încovoie

pe toți încrîncenîndu-le pielea. Văscan rămăsese nemișcat, cu brațele încrucișate la piept și privea totul cu o expresie gravă și vag disprețuitoare. Voievodul făcu doi pași înapoi. Zîrnă se prăvăli cu fața în iarba udă bătînd pămîntul cu pumnii. Țipetele lui se auzeau peste toată poiana adunîndu-i și pe oștenii risipiți de la focuri.

— Să isprăvim odată ! strigă domnul. Ați găsit omul acela ?

Toma se întreba tocmai ce se va întîmpla pentru că nici un oștean n-ar fi primit să îndeplinească asemenea slujbă. Atunci însă, printre cei strînși acolo își făcu loc și se opri dinaintea voievodului un bărbat greoi și înalt, cu umerii neînchipuit de lați acoperiți de o pelerină neagră, largă, care mătura iarba în urma sa. Purta o pălărie neagră cu boruri vaste deasupra căreia flutura o pană neagră, bogată și involburată, de pasăre necunoscută. Din cauza pălăriei toată partea de sus a feței îi rămînea în umbră. I se ghicea doar lucirea mărunță, parcă îndepărtată, a ochilor și despicătura subțire, neînduplecată a gurii.

— Dumneata faci treaba asta ?

— Eu.

Avea un glas profund care suna înăbușit ca și cum ar fi vorbit cu gura astupată.

— Nu te-am mai văzut. Cine ești ?

— Sînt cel care trebuie.

„Nu mai e nici o scăpare, țîșni gîndul lui Toma, întotdeauna se ivește cel care trebuie...”

Voievodul șovăi o clipă, surprins.

— Cum te cheamă ?

— Ce însemnătate are ?

— Ai dreptate. Numele tău n-are nici o însemnătate. Și, cu un gest brusc, ca și cum l-ar fi cuprins nerăbdarea : Dă-i drumul !

Omul însă nu se grăbi.

— Cizmele lor îmi rămîn mie, spuse.

— Nu, răspunse Vodă scurt. Au fost boieri ai Țării Moldovei.

Toma își vîrî degetele în chimir și azvîrli la picioarele omului doi zloți tătărăști. Își dădea seama că era o sumă enormă cînd o pereche de cizme ungurești se cumărau doar cu treizeci de aspri, dar nu mai putea răbda. Mai ales de cînd se ivise omul înveșmîntat în negru îl cu-

prinsese o spaimă obscură însoțită de aceeași boare rece cu mireasmă de pământ pe care o simțise și când coborîse la el Iștoc, în hrubele cetății. Totul devenise un vis rău și dacă nu l-ar fi știut pe domn atît de singur, ar fi încălecat și ar fi gonit unde vedea cu ochii, pînă crăpa calul sub el, numai să scape de acolo și să uite.

Omul se aplecă, luă zloții, le pipăi zimții cu buricul degetului mare, îi încercă în dinți și în sfîrșit îi mistui undeva sub pelerina largă. Între timp fusese adus un trunchi de brad, iar Zîrnă urmase să izbească pământul cu pumnii, urlînd numai, fără să mai aibă puterea să și spună ceva. Glasul lui se ridica ascuțit și sfîșietor, apoi unduia astfel ca și cînd ar fi obosit să se mai înalțe, pe urmă însă o lua iar de la capăt cu un avînt nou, dar toți păreau să fi uitat de el, fascinați de apariția masivă și tăcută a omului în negru. Peste chipurile tuturor trecuse adierea aceea rece și se dăduseră înapoi, lărgind cercul în mijlocul căruia zăcea trunchiul. Se închirciseră în ei înșiși, așteptînd resemnați, cu spinările cuprinse de gheață.

Omul se întoarse răsfirîndu-și în jur poalele pelerinei negre și veni lîngă Văscan. Îi puse mîna pe umăr cu o blîndețe bărbătească și gravă. Nimeni nu se mai gîdea să protesteze, rămăseseră toți într-o încremenire stranie, ca și cum acel om ar fi coborît o vrajă funestă asupra tuturor. Boierul păși alături de el pînă în fața trunchiului. Își scoase coiful și îl azvîrli în iarbă. Pletele îi luciră bogat în lumina torțelor.

— Ai să dai samă, negustor de pește, spuse el ațîntîndu-l pe Vodă.

— Am să dau, am să dau... răspunse domnul cu tristețe, după cum vezi totul se plătește...

Văscan își făcu cruce, îngenunche și își potrivei grumazul pe rotunjimea trunchiului. Omul negru ivi de sub pelerină o sabie grea cu două tăișuri, lungă și dreaptă, ca săbiile cavalerilor catafracți. Își îndepărtă picioarele pipăind pământul cu tălpile pentru a-și afla un sprijin temeinic și o ridică deasupra capului ținînd-o cu amîndouă mîinile. Rămase astfel clipe nesfîrșite ca și cînd ar fi așteptat ceva. Toți își opriseră răsufălările. Tăcuse și Zîrnă, proptit în genunchi și în mîini, ca un animal în patru labe, cu ochii holbați din care părea să fi pierit orice urmă de înțelegere. O pală ușoară de vînt şuieră

lung printre brazi și atunci o pasăre de noapte țivli o dată scurt, a spaimă. Ca și când ar fi fost un semn, sabia vijii și în aceeași clipă trosni peste os, carne și lemn. Capul se rostogoli în iarbă, iar trupul alunecă lângă trunchi, zvîcni de două ori din toate încheieturile și rămase inert.

Toma își trecu limba peste buze. Erau ca scoarța de copac. „Își cunoaște meseria“, șopti cu groază. Cu degetele împleticite își descheie catarama curelușei și își smulse coiful. Adierea rece îi dezmiardă fruntea încinsă.

Omul negru se îndreptă spre Zîrnă. Acesta țîșni în picioare și toți se așteptară s-o ia la fugă bezmetic, dar el rămase pe loc, paralizat de lucirile mărunte ca două gămălii aprinse care-l aținteau din umbra pălăriei largi.

— Nu... nu... nu...

Era singurul cuvînt pe care-l mai putea rosti, un geamăt întretăiat însoțit de un gîfîit șuierător ca după o imensă trudă. Omul îl apucă de braț și Zîrnă îl urmă supus pînă la trunchi, dar când acela îi făcu semn să în-genuncheze se dădu cîțiva pași înapoi întinzînd mîinile pentru a se apăra de o vedenie fioroasă.

— Nu... nu... nu...

Cel-Care-Trebuie înțelese că osînditul nu va primi moartea cu supunere și atunci, cu o singură mînă azvîrlită în ceafă, îl prăvăli. Zîrnă încercă înnebunit să se ridice, dar celălalt îi apăsă un picior pe șale și înălță sabia. Toma închise ochii. Auzi vîjîitul, apoi un horcăit scurt și bolborosit. Când privi iar, omul negru își smulgea sabia înfiptă de o palmă în pămînt. Trupul descăpățînat se zvîrcoli urît pînă se potoli dobîndindu-și liniștea cea mare. Capul singur, mînjit de sînge și noroi, se uita de jos cu ochi bulbucați ca ouăle peste care atîrnau șuvițe năclăite de păr. Cel-Care-Trebuie rupse un smoc de iarbă, șterse cu grijă lama săbiei și o făcu nevăzută sub faldurii bogați ai pelerinei. Își duse o mînă la piept, se înclină în fața voievodului și se întoarse fără un cuvînt. Cercul de oameni se desfăcu dinaintea lui și pe cărarea care i se deschise astfel plecă semeț, fără să se mai uite nici în dreapta, nici în stînga, tîrîndu-și poalele pelerinei ca pe o trenă întunecată. Îl urmăriră într-o tăcere de piatră pînă când silueta lui neagră se făcu una cu bezna pădurii, dar cercul nu se mai închise, ca și când nimeni n-ar fi vrut să mai pășească pe locul prin care trecuse el.

Vodă își scoase coiful.

— Dumnezeu să-i ierte, spuse, și Toma distinse în glasul său o undă de durere pe care se străduia să și-o înăbușe.

— Să-i ierte Dumnezeu, răspunseră ceilalți într-un murmur sumbru, descoperindu-se.

Voievodul ridică fruntea și-i privi iar pe toți. Când vorbi, vocea îi răsună din nou rece și sigură.

— Mîine trebuie să fim în cetatea de scaun, unde vom avea răgaz să ne lingem rănile. Nu mai avem de ce zăbovi pe drumuri. Pe cai ! Trupurile acestor haini să ne urmeze într-un car.

Înaintau tăcuți prin noaptea ca un cheag. Toma își simțea trupul zdrobit. Îi ardeau ochii și tîmplele. În răstimpurile în care lăsau caii la pas ațipea cu umerii adunați și mîinile încleștate pe frîu, grămădit în șa. Auzea ca de departe tropotul înfundat al mulțimii de copite, scîrțitul de pielărie, cîte un glas răzleț care pierdea imediat, speriat parcă de a fi străpuns tăcerea aceea de pîslă. Tresărea cînd vreun cal sforăia prin apropiere și îi trebuiau cîteva clipe ca să-și amintească unde se află și tot ce se întîmplase. De la o vreme îi întîmpină dinspre hăurile răsăritului un fir de vînt care începu să zvînte drumul și să risipească norii. Se ivi luceafărul de ziuă și o lumină cenușie care se aprindea treptat spre purpuriu umplu zarea din stînga lor. La vadul Siretului le ieși în cale pîrcălăbul Liciul însoțit de vreo mie de călăreți. Arătau storși deopotrivă, cai și oameni, iar noroiul uscat de vîntul goanei și de întîile raze ale zilei îi îmbrăca de sus pînă jos ca în niște platoșe.

— Am vrut să ieșim pe o scurtătură, Măria Ta, gîfii Liciul.

— Cunosc asta. Și ?

— Cei care ziceau că știu calea ne-au rătăcit. Au învinuit bezna din acele locuri ce păreau neumblate ori legate cu blestem. Am dat în niște mlaștini care sugeau cal și călăreț ca pe un bolovan. Acolo ne-a ajuns o aripă de oaste trimisă de Tarnowski... Eram trei mii, Doamne... Vornicul Huru a căzut prins... Își roti ochii în jur : Acum... cîți se văd... cred că mai sîntem vreo mie...

— Așadar patru mii șapte sute, murmură voievodul, și Huru prins ca și Bubuiog. Ce ciudat că toți cei de mare credință cad prinși... Apoi către Liciul : Ați rămas

ultimii, pîrcălab, ca să ne acoperiți retragerea. Te-ai purtat cu cinste și te iert pentru nenorocul tău. Să mergem.

Peste cîteva clipe însă, pe cînd urcau malul dimpotrivă risipind în jur stropi care scăpărau în soarele limpede, se întoarse spre Toma :

— Retragere am zis, meștere ?

— Da, Măria Ta.

— Pe dracu retragere ! Asta a fost fugă curată, nu retragere, de ce să ne ascundem după deget ? Rîse răgușit, nefiresc : Cea dintîi fugă a domnului Țării Moldovei...

— De pe urma căreia, adăugă Toma, au rămas patru mii șapte sute de morți.

— Taci ! Ori vrei să recunosc că ai avut dreptate și că era mai bine să fi lăsat Pocuția în plata domnului ? Nu recunosc : încă nu sînt sigur că ai avut dreptate... Am să le ridic pe cheltuiala mea parastase în toate bisericile și mănăstirile... După o clipă întrebă ca și cum l-ar fi speriat un gînd neașteptat : Crezi că asta poate folosi la ceva ?

— Lor nu știu dacă le mai folosește, dar sufletului Măriei Tale cred că da. Oricum, se cade s-o faci.

— Am s-o fac, am s-o fac, murmură domnul pe gînduri.

Mai mult ca să-i abată acea obsesie a dezastrului, Toma adăugă cu gravitate :

— Și mai îngăduie-mi, Măria Ta, să-ți amintesc că-mi datorezi doi zloți tătărăști.

— Pentru ce ? tresări Vodă. A, da...

— Nu de alta, dar nu vreau să plătesc din punga mea slujba gîdelui.

— Fiind vorba de niște haini, n-ai face decît o faptă bună.

Toma regăsi în cuvintele lui ceva din fireasca-i plăcere de a porunci și contrazice nu din răutate, ci din dorința de a cunoaște gîndirea celuiilalt pus în situația de a-și apăra o convingere. Zîmbi în sinea sa, dar chipul îi rămase grav și trist cînd răspunse.

— Nu e treaba mea să fac asemenea fapte bune. Vodă îi aruncă o privire scurtă.

— E drept. Mă bucur cînd întrezăresc în fundul sufletului tău neprihănit de meșter un negustor ce stă

de veghe. Ne asemănăm și în asta, nici mie nu-mi place să plătesc și alții să mă socotească neghiob. Fii pe pace, ai să-ți capeți zloții...

— Îți mulțumesc, Măria Ta. Grabă mare nu e, mai pot să aștept.

Dar voievodul, care altădată ar fi ivit pe loc spada unui răspuns, tăcu furat de alte gânduri și nu mai ieși din această muțenie pînă către prînz, cînd intrară în cetatea de scaun.

Se înseninase și soarele dogora fără îndurare. Lui Toma i se întetise arșița tîmpelor. Își simțea acum și limba fierbinte și uscată ca de iască, iar ochii îl dureau la fiecare coborîre a pleoapelor ca niște răni deschise.

Vestea ajunsese înaintea lor. Mulțimea umplea ulițele, îmbrîncindu-se, întinzîndu-și miile de capete, sorbind totul din miile de ochi. La trecerea rîndurilor strînse și urît mirositoare a celor osteniți și înfrînți se dădea în lături cu murmur înfricoșat. Din loc în loc boceau femei cu glasuri înalte care sfredeleau auzul și însîngerau ca niște gheare sufletele. Deasupra acestui furnicar, peste acoperișuri și grădini, văzduhul limpede se încrețea izbit adînc și rar de vaierul clopotului celui mare, Buga. În dreptul bisericii noi ridicate de Cîntic se smulseră din mulțime femeile și feciorii celor tăiați, azvîrlindu-se în pulberea uliței. Caii sforăiră speriați, proptindu-se în picioarele dinainte. Vodă privi tăcut toată jalea aceea ca și cînd nu s-ar fi hotărît încă să le împlinească ruga.

— Puteți să-i luați, spuse apoi. S-au făcut vinovați de hainie față de domnie, dar au fost boierii acestei țări și vă îngădui să-i prohodiți după datină și cu toată cîntea.

Voind să scape de priveliște dădu pinteni și pe urma lui se grăbi toată oastea stîrnind colbul de sub copite. Suiră dealul în goană și podurile duduiră la trecerea lor. După cea de a treia poartă îi aștepta doamna înconjurată de jupînese. Erau toate înveșmîntate în negru și aveau ochii plînși. Lui Toma îi era din ce în ce mai rău. Începea să vadă lucrurile ca printr-o ceață, dar frumusețea tristă a doamnei Elena, ochii ei albaștri și uluiți pe chipul palid sub marama neagră, îl alină pentru cîteva clipe deși îi părea nespus de îndepărtată, ca și cînd ar fi zărit-o printr-o oglindă cu apele aburite.

— De ce bociți, Doamnă? strigă voievodul. Ce-i cu voi? Pe dată să vă lepădați veșmintele astea cernite! Un domn rușinat încă nu înseamnă o țară înfrîntă! Pînă vă veniți în fire să lipsiți din ochii mei!

Își struni calul întorcîndu-se în loc cu fața spre oaste.

— Vă mulțumesc că ați stat alături de mine! Sînteți slobozi să vă vedeți de ale voastre, dar să rămîneți oricînd gata la porunca domniei! O asemenea rușine se cere spălată.

Ce să spele, cu ce să mai spele, se întrebă Toma ca prin vis. Abia își mai putea ține ochii deschiși și nu era sigur dacă i se părea ori într-adevăr se legăna în șa. Voievodul descălecaser și se pregătea să intre în cetate cînd își aminti de el și-l privi peste umăr. Îi auzi glasul ca de foarte departe:

— Meștere, arăți bolnav. Du-te acasă, dar să-mi stai la îndemîină.

— Am înțeles, Măria Ta, murmură el, abia mișcîndu-și buzele crăpate.

Îi veni să rîdă, dar îi lipsi vlaga. Să-i stea la îndemîină... Cum adică la îndemîină? Ca o unealtă, ca un oștean? Altfel cum, căci un meșter nu se poate ține la îndemîină... „Și eu, își zise, după cîte îmi amintesc, aș fi meșter...”

Calul cobora dealul cetății încet simțînd că se aflau la un liman unde graba nu-și mai avea rostul. Își legăna la fiecare pas capul aplecat și din cînd în cînd se oprea spre a rupe o gură de iarbă din dunga drumului. Toma stătea ghemuit în șa, strivit de arșiță, lăsîndu-se în voia calului care cunoștea calea. Cum înainta astfel pe coasta inundată de soare, parcă în silă, singur și oarecum în neștire, arăta ca ultimul supraviețuitor al unei oștiri nimicite.

Șapte zile răsunară clopotele slujind pomenirea celor ce pieriseră, iar boierii tăiați într-unul din luminișurile pădurilor Pocuției fură îngropați cu alai și pomană îmbelșugată de colaci și colive care îndeustulă toată mulțimea milogilor cetății de scaun. Toma auzi doar ca de pe alt tărîm tînguirea clopotelor fără să mai aibă însă știre de cele ce se petreceau. De cum intrase în curte se prelinse de pe spinarea calului încet, ca și cînd toate oasele

i-ar fi fost mărunțite și se trase anevoie pînă la pat. Mușa pisă scoarță de frasin și-i dădu să bea fiertura de pe ea. De pe urma ei îi scăzu fierbințeala, dar el rămase tot nemișcat, cu ochii pironiți în grindă și, dacă pieptul nu i s-ar fi ridicat ușor în ritmul rar al respirației, oricine l-ar fi putut crede mort. Se afla sub stăpînirea unor vedenii învălmășite, unele calme, altele înfricoșate, care se succedau lent ținîndu-l departe de lumea celor din jurul său. Nu mîncă și doar din cînd în cînd sorbea, încet de parcă l-ar fi durut fiecare înghițitură, laptele pe care Mușa i-l ducea la gură sprijinindu-i capul. Cîntic și cu Marcu se opreau în prag, sfioși, sperînd de fiecare dată să prindă în ochii meșterului un semn de recunoaștere, dar acesta își lăsa așezată ceafa pe pernă și rămînea nemișcat, supt din nou de vedeniile lui. Cel mai des i se înfățișa un zid înalt, zugrăvit în cele mai luminoase culori pe care le văzuse cîndva. Se apropia de el cu răsufierea oprită de emoție, dar cînd dădea să-l atingă cu vîrfurile degetelor, zugrăveala începea să cadă în coji mari care se legăneau domol în văzduh ca frunzele de toamnă pînă nu mai rămînea decît piatra cenușie. Unele dintre aceste frunze nemaivăzute i se lăsau pe umeri sau în păr și cînd încerca să le ia deveneau între degetele lui o pulbere pămîntie cu miros acru. Altădată se surpa și zidul, iar dintre dărîmături izbucnea bătînd din aripi un cocoș negru. De multe ori fugea în neștire într-un amurg ploios, iar pămîntul îi devenea tot mai moale sub picioare pînă se vedea cuprins în capcana unei mlaștini care-l trăgea încet la fund. Cînd nămolul puturos îi ajungea pînă la bărbie, se iveau de după smocuri de rogoz și trestii capetele lui Văscan și Zîrnă. Pluteau spre el apropiindu-se ca și cînd ar fi vrut să-l sărute pe gură. Totul pierea învăluit într-un abur abia cînd Mușa îi ștergea chipul de sudorile reci care-i musteau din trup umezînd așternutul. Ciudat era și ciudat i se părea lui însuși că în lungi răstimpuri cînd scăpa de asemenea vedenii își dădea seama limpede de tot ce se întîmpla în jur fără a avea însă puterea să scoată un cuvînt, să-și miște o mînă ori măcar ochii. Auzea zgomotele mărunte ale casei, pașii ușori, dar hotărîți, de stăpînă de acum, ai Mușei, pașii greoi și blînzi ai lui Cîntic și cei furișați, ca de pui de mîță, ai lui Marcu. Deslușea trecerea vreunui car, vorba

unor oameni pe drum ori mireasma bucatelor care se prelingea pe sub uși... Într-o zi auzi în casă vorbe și pași străini. Recunoscu pe dată glasul limpede, cu inflexiuni metalice, al comisului Dracsîn și reuși chiar să distingă frînturi din ceea ce spunea. „Măria Sa întreabă de meșterul Toma... cum se află... îi dorește sănătate.. îl așteaptă...” Pe urmă comisul intră la el și se opri lângă pat. „Meștere Toma, mă cunoști?” întrebă. El stătea cu ochii larg deschiși fixați în tavanul de scînduri afumate, îl auzi, îi văzu umbra și-i simți mirosul de cal și de pielărie, ar fi vrut să i le spună toate astea, dar la ce bun, se gîndi și tăcu încăpățînat în neclintirea lui. Comisul clătină din cap și ieși pe vîrfuri înspăimîntat. Așadar Vodă nu-l uitase, îl trimisese pe acest Dracsîn să afle ce se întîmpla cu el, Vodă îl aștepta și se bizuia pe credința și meșteșugul lui, iar boierii se vor bucura acum cînd comisul le va spune și lor că meșterul Toma era dus de pe lume și că, fără îndoială, nu va mai apuca săptămîna. N-avea decît să le spună, ce-i păsa lui? Cîntea pe care i-o făcuse Vodă o constatase doar, fără să simtă pentru asta nici bucurie, nici nerăbdare de a se scula. Nu aștepta și nu dorea nimic. Uneori devenea ușor de parcă ar fi avut oasele goale ca ale păsărilor și atunci plutea lin, fără grabă și fără țintă, pe un văzduh luminos și limpede. Erau cele mai frumoase clipe. Închidea ochii și se lăsa dus astfel pînă cădea treptat într-un somn lung și fără vise.

Abia spre sfîrșitul celei de a treia săptămîni începu să-și simtă iar trupul viu și să cunoască din nou gustul dorințelor și această întoarcere i-o datoră lui Iștoc. Era spre amiază, într-o zi caldă de vară tîrzie, cînd în încăpere se făcu deodată mai frig și avu sentimentul neplăcut că nu se afla singur. Cu un mare efort reuși să-și coboare ochii și atunci îl văzu la picioarele patului pe oșteanul de la Făgăraș. Îl privea zîmbind, de data aceasta fără nici o răutate, cu un fel de bunăvoință chiar, ca omul care vede că i s-a împlinit o prevestire în care alții n-au vrut să creadă. „Te poți strecura singur printre toate? îl întrebă. Le poți răpune toate, cum m-ai răpus pe mine, cu o lovitură de spadă?” Lui Toma i se părură cunoscute întrebările, le mai auzise fără îndoială cîndva și îl cuprinse mînia împotriva oșteanului. Du-te, ar fi vrut să-i spună, că miroși a hoit, dar nu

găsi destulă putere să-și miște buzele. „În curînd ai să miroși și tu, spuse Iștoc cu același surîs blînd care-i lumina ciudat fața cu barba crescută ca pe morți. Dar eu n-am să-ți mai fac nici un rău fiindcă sînt oștean și nu ridic sabia împotriva unuia care nu se mai poate apăra. Treaba asta are s-o facă Cel-Care-Trebuie, eu am venit doar să te vestesc. Atunci nu vom mai avea de ce să ne certăm, vom fi tovarăși și vom hălădui împreună prin răsplîntiile nopților. Cred că n-ai uitat că am rămas legați... Cel-Care-Trebuie nu e departe, vine curînd...” Dar Toma nu mai putu răbda a doua rostire a acelui nume. Cutremurat, se smulse de pe așternut înălțîndu-se în capul oaselor, pentru întîia dată după trei săptămîni.

— Du-te dracului! scrișni printre dinți, gîfîind.

Îl năpădise iar un val de sudoare. Iștoc se îndepărtă de-a-ndaratelelea către ușă.

— Curînd-curînd, murmură și zîmbetul lui căpătă o undă de viclenie.

Toma privi năucit în jur. Era desculț și ședea pe marginea patului. Se simțea nespus de slab, dar în același timp ușor, ca și cînd ar fi lepădat de pe dînsul un rînd de piele, ca șerpilor. Își trecu dosul mîinii peste frunte. Soarele se revărsa pe fereastra deschisă. De afară se auzeau vrăbiile. Își văzu cizmele curățate și lucitoare într-un colț. Se ridică încet și făcu un pas înspre ele. Podeaua începu să se legene, genunchii îi șovăiră și se izbi de un scăunăș care se răsturnă cu pocnet. Găsi puterea să facă un pas înapoi și să se reazeze pe dunga patului. Respira ca după o goană. La zgomotul scaunului, Marcu deschise ușa.

— Meștere! chiui. Meșterul! S-a sculat meșterul!

„Meșterul, își zise Toma. Va să zică totuși sînt încă meșterul...”

Cîntic și Mușa veniră în fugă. Se opriră în prag înspăimîntați și fericiți.

— N-a fost nimeni aici? întrebă Toma.

— Nimeni.

— N-ați văzut pe nimeni ieșind?

Cei trei se priviră îngrijorați. Nu, nu văzuseră pe nimeni.

— Bine, mormăi el.

Arăta de parcă ar fi fost supărat de ceva, dar în realitate se lăsa cuprins de o bucurie care se revărsa ciudat

de undeva ca niște zăpezi care s-ar fi topit fără veste sub boarea primăverii.

— Ajutați-mă să mă îmbrac. Dați-mi cizmele...

Se îmbracă anevoie în ciuda ajutorului lor. De cîteva ori crezu că nu-l vor ține puterile, dar se încăpățîină, strîngînd măselele.

— Cîntic, umărul tău...

Sprijinindu-se de pietrar păși încet pînă în pridvor unde se lăsă pe trepte sub lumina soarelui. Oftă a ușurare, din adîncuri, ca și cum ar fi umblat o zi întreagă. Ceilalți trei rămăseseră în picioare, în spatele său, așteptînd cu inimile strînse ce avea să se mai întîmple.

— Meștere ! strigă uimită o vecină oprită la gard. Te-ai ridicat, meștere, mare-i puterea lui Dumnezeu ! Te mai doare capul ?

Nici nu-l duruse, ce să-i spună ? Ar fi trebuit să strige și el ca să-l audă, dar nu se simțea încă în stare

— Dacă te doare capul să umbli în zori cu tălpile goale prin rouă !

— Auzi, Toma ? spuse Mușă. Te doare capul ?

— Nu mă doare capul, răspunse el încet, cu o foarte îndepărtată undă de veselie în glas. Mă doare sufletul, adăugă, dar acum mă alină soarele sfîntul.... Cîntic, ești aici ?

N-avea putere să se întoarcă.

— Aici, bădie.

— Fă-mi un bine și adu-mi din lavița din casă o pungă mică de piele verde pe care o am acolo.

— Nu ți-e foame ? îl întrebă Mușă.

— Ba parcă mi-ar fi.

— Doamne ajută ! Ce-ai pofti ?

— Aș pofti o zeamă aurie de găină grasă. Dar o vei ști tu oare găti ca Olena ?

— Poate că voi fi știind și eu cîte ceva, spuse ea jignită și intră în casă cu buzele strînse, unduindu-și mijlocul.

Toma zîmbi în soare. Dacă l-ar fi ajutat puterile, ar fi ajuns-o din doi pași și i-ar fi tras o palmă la fund : proasto, tu nu vezi că m-a podidit dorul de Olena ?!

— Asta e punga ? întrebă Cîntic.

— Asta.

O deșertă în palmă și mîna i se umplu de pietre care fulgerau în lumina intensă a amiezii : smaragde, rubine

și topaze, un safir albastru din cel pe care s-au scris tablele lui Moise, iacint care ajută la nașterea fără dureri, agate și ametiste violete care aveau puterea să apere de beție oricît ai fi băut. Unele erau cît bobul de mei, altele abia cît unghia degetului mic, dar toate, adunate acolo în pumnul alb și slăbit al lui Toma deveniseră un buchet de culori amețitoare de care îți era parcă teamă să te atingi. Alese dintre ele un topaz cît un sîmbure de cireasă și-l întinse lui Cîntic ținîndu-l între vîrfurile degetelor mare și arătător. Piatra sclipi galben luminos adunînd în ea tot soarele.

— Freacă asta pe gresie și umezește apoi praful cu cîtiva stropi de apă. Are să se facă un fel de zeamă lăptoasă pe care ai să mi-o dai s-o beau.

— La ce-ți folosește? întrebă Cîntic cu o umbră de neîncredere.

— Ajută la liniștirea celor ieșiți din minți. Du-te și fă ce ți-am spus, nu mai întreba atîta.

După ce pietrarul se îndepărtă, Marcu se aplecă lîngă chipul lui Toma. Întrebă în șoaptă, cu îngrijorare:

— Cu adevărat ai fost ieșit din minți?

— Poate că da, știu eu? Poate mai sînt... Dar de băutura asta are să-mi treacă. Își umezi buzele care i se uscaseră iar. Adu-mi o gură de apă rece și nu mă mai întreba atîtea. După tăcerea asta lungă, vorba multă mă obosește. Lasă-mă să trag putere de la soare... și de la vînt...

Își rezemă tîmpla de stîlpul pridvorului lăsîndu-și chipul bătut de lumină. Marcu se îndepărtă încet ca și cum s-ar fi temut să nu-l trezească.

— Mi-e dor de unelte, îl auzi el murmurînd mai mult pentru sine.

Într-un fel se întoarse la unelte chiar de a doua zi, cînd reuși să ajungă singur pînă în atelier. Nu lucră cu ele, nici nu le atinse măcar. Se așeză doar pe o buturugă în fața vetrei reci și le privi îndelung și pe rînd. Tot atelierul avea un aer de părăsire. Un abur de viață mai păstra doar colțul de lîngă fereastră unde obișnuia să lucreze Marcu și unde se afla o icoană începută, abia schițată. Ulcelele nu prinseseră în colțul lui Marcu acea crustă de vopsea uscată, pensulele așteptau în uleiul lucios, culorile puține așternute pe scîndură erau curate și proaspete. Acolo își opri meșterul ochii în cele din urmă

și rămase astfel ca și cum ar fi supt puteri. Trep-tat simțea cum i se umplea iar sufletul de acel dor căruia nu i se putea împotrivi și care-l mînase pînă atunci pe același drum. Nici nu încercase dealtfel să i se împotrivească vreodată căci era un dor cu o putere dulce în care găsea cea mai deplină plăcere a vieții și singura îndreptățire a rostului său. Nu îndrăznea să se miște pentru a nu-i tulbura renașterea lentă ca ivirea pămînturilor după retragerea unor puhoie tulburi. Își petrecu zilele acelea într-o reverie odihnitoare în care începu iar să se vadă pe sine pe schele în fața unui zid cenușiu care aștepta să sufle asupra-i duhul și lumina culorii. Atelierul era curat, Marcu nu îngăduise nici pă-ianjenii, nici praful. Îi lipsea însă viața. Luă întîi cîte o ulcică și o curăță cu migală de crustele întărite. Obosea încă repede și se odihnea des cu capul aplecat și cu coa-tele rezemate de genunchi. Căută apoi cutiile din coajă de mestecăn în care ținea perii de veveriță și de dihor. Fără grabă, ca pentru a prelungi cît mai mult o plăcere necunoscută, își făcu pensule noi. Într-o zi apucă mă-tura și cînd Marcu, speriat, voi să i-o ia, îl îndepărtă blînd : „Lasă-mă, trebuie să mă învăț iar cu toate, de la început...” În cele din urmă își pregăti pentru viitoare icoane cîteva scînduri noi de arțar, le gelui, le chitui, le îmbibă cu clei de cegă, le lustrui cu labă de iepure. Arse curmei de viță și scoase o culoare neagră, ușoară ; în-călzi îndelung, la foc molcom un amestec de pucioasă și argint viu pînă i se ivi sub ochi chinovarul de culoarea sîngelui. Îl puse pe Marcu să sape o groapă lîngă grajd, așeză în ea oale de pămînt cu foi de plumb în oțet încins pe care le astupă și le lăsă să dospească în abur, încon-jurate de bălegar : se născu un alb bogat și gras. Îm-preună cu Cîntic dărimă cuptorul și zidi altul în care putea topi aur și argint. Nu-și dădu seama cum trecură alte săptămîni. Îi era greu să se despartă de atelier și îl încerca din nou sentimentul de înstrăinare în casa pă-rintească. Veni o dată la cină mulțumit de ce lucrase și puțin obosit și-i găsi pe Cîntic și pe Mușa sporovăind în tihnă și gospodărește. La intrarea lui se întrerupseră din vorbă și își dădu seama că n-o făcuseră pentru ca el să nu audă ce-și spuneau, ci pentru că nu-și spuneau de fapt nimic important și socotiseră că pe el nu l-ar fi interesat, dar lui îi căzu greu această întîmplare fără

însemnătate, mai ales că imediat Cîntic — care era probabil flămînd și-l așteptase să vină — se grăbi să-l poftască, hai, bădie, poștește și șezi, Mușa ne-a gătit azi tochitură.. Ca pe un oaspete. Ca și cum ar fi fost nevoie să-l poftască. Nu-i purtă nici o umbră de pică, îi erau deopotrivă de dragi și el și Mușa, dar în clipa aceea îl năpădi iar dorul de drum. Chiar în ziua următoare începu să iasă în tîrg. Ulițele erau pline ca întotdeauna de mișuna oamenilor care se îngrămădeau în fața carălor și a dughenelor vîrite unele într-altele ca și cum ar fi vrut să se sprijine. Se oprea, pipăia mărfurile, asculta vorba oamenilor. În Ulița Rusească, un negustor de la Caffa își deșerta carăle cu marfă tătarască: adamască roșie cu aur, atlazuri și catifele, scorțișoară, șofran, piper, tămîie și untdelemnuri. În ciuda zilei de sfîrșit de vară, purta pălărie și manta călduroase, gălbui, din păr de cămilă. Toma se bucură aflînd la el un butoiăș cu clei de cegă pe care îl duse mai departe sub braț. De-a lungul uliței mulțimea se tîrguia și se frămînta, iar negustorii își chemau mușteriii bătînd în capacele lăzilor ori în tingiri de aramă. Se schimbau blănuri muscălești pe țesături nemțești și pînză leșească, brîie de mătase și caftane albe pe dulame și anteree, pe ducați venețieni ori zloți tătarăști și ungurești. Căpățîni de zahăr și butoiășe cu măsline. Douăzeci de ouă se dădeau pe un aspru, o găină pe doi aspri. O bute de vin de la Cotnar treizeci și cinci de aspri și o vadră de miere o sută treizeci. Un negustor cazacliu era gata de plecare la drum lung, pînă la Cherson, cu cinci cară încărcate cu buți de vin. Le spunea cu mare veselie celor ce se adunaseră în jur că Vodă rînduise străji anume care să-i însoțească și să-i apere pe negustorii cinstiți. Avea el însuși în jurul carălor vreo treizeci de haidamaci călări, cu căutături piezișe, întunecați și soioși, încît trebuia să te întrebi cum de nu se temea în primul rînd de proprii lui paznici. Cînd un călugăr spîn și jerpelit înălță o cruce de lemn și binecuvîntă convoiul, haidamacii răcniră cu glasuri sălbatice de oameni ai pustiei și își jucară caii în loc înecînd toată ulița în colb. După ce se îndepărtară, stărui încă mult în urma lor o duhoare aspră de lup. Dinaintea hanului la care trăgeau negustorii lioveni, înghesuiala era și mai mare. Din porunca pîrgarilor cetății, străjerii aruncaseră valuri de postav

în mijlocul uliței, mai largă în acel loc, și-i dăduseră foc. Postavul fusese găsit putred, destrămat și găurit și acum cel care îl scosese în vânzare, un negustor mărunț și puhav de la Liov blestema în limba lui, bătîndu-se cu pumnii peste creștetul acoperit cu un păr roșcat și rar. Căpitanul străjilor, un bărbat înalt și descărnat, cu mustața aproape albă și cu nasul ca un plisc, îl prinsese de gulerul hainei și-l zgîlția rar și cu putere.

— Ne mai și împrști cu sudalme, găinarule ?! Ți-ai închipuit că Moldova-i țara proștilor ori haznaua în care vă puteți deșerta gunoaiele ! Pîrgarii au fost milostivi cu tine, lepădătură, că Vodă are obicei de-i așază în țeapă pe cei de teapa ta. Te-aș sfătui să ștergi putina pînă nu află...

Îl răsuci pe neașteptate, îi propti talpa cizmei în dos și-i făcu vînt. Negustorul țîșni ca din praștie în hohotele uriașe ale celor buluciți la priveală. Toma se îndepărtă înveselit, cu un sentiment brusc de putere și siguranță. Străji tocmite anume să vegheze asupra drumurilor de negoț și pîrgari cu porunca de a-i apăra pe oameni de înșelătorii de tot soiul care mișunau în țară erau rînduieli înțelepte. Se cunoștea de la o poștă că acela care le poruncise fusese și rămăsese încă în sufletul său negustor.

Pășea agale prin soarele generos, contemplînd cu vădită plăcere și cu un fel de uimire forfota din jur și mulțimea de mărfuri care-ți luau ochii și se întreba dacă dezastrul acela de sub pînza deasă a ploii cernută asupra lor și a pădurilor întunecate de brad avu-sese loc în realitate ori numai în coșmarurile lui. Nici o urmă din acea cumplită nenorocire nu se mai putea ghici în belșugul toamnei și în bucuria oamenilor de a căra, de a vinde și de a cumpăra, de a se tocmi și de a schimba vești, de a privi și de a pălăvrăgi gustînd vinul nou ori berea proaspăt adusă din sladnițe în hanuri și cîrciumi care vuiau de glasuri.

Dinaintea Hanului Domnesc, carăle nou venite nu mai găseau loc unde să tragă încît se umpluseră treptat și ulițele din jur așternute cu fîn călcat în picioare, cu baligi și grăunțe risipite din sacii de nutreț. Toma își făcu loc înspre intrare cînd se auzi strigat — magistre Toma ! — și recunoscu imediat, cu o nouă plăcere a acelei zile, glasul curtenilor, cu o intonație caldă de prie-

tenie. Jupînul Serchiz își făcea loc pe urmele sale și soarele auriu se răsfrîngea în țeasta lui pleșuvă ca într-o bilă de os șlefuit. Spre deosebire de ceilalți negustori, se purta în veșminte scumpe oriunde s-ar fi aflat și Toma găsi că semăna și acum cu un mare dregător în felul mîndru în care-și purta pe umeri pelerina ușoară de buhur galben folosit mai degrabă de jupînese, pentru rochii, decît de bărbați. Fața rotundă îi era luminată de un surîs neprefăcut în timp ce se apropia făcîndu-și vînt cu pălăria neagră cu boruri largi și răsucite. Îl apucă pe Toma de braț.

— E un adevărat noroc ca în scurtul meu popas în această ilustră cetate de scaun să am bucuria de a te întîlni, magistre.

— Bucuria nu e mai puțin și a mea, jupîne.

Nu erau niște simple vorbe de politețe. Se vedeau rar, dar Toma îi păstra acea neștirbită prețuire pe care o avea pentru toți cei ce-și respectau meșteșugul și erau stăpîni pe el. Dintre aceștia făceau parte și negustorii datorită cărora depărtările erau înfrînte iar lumea devenea mai puțin nesfîrșită îngăduind apropierea oamenilor. Jupîn Serchiz era unul din negustorii vestiți ai timpului, pe care te puteai bizui chiar de ar fi avut de mers pînă în împărăția chitailor. Carăle sale brăzdau drumurile continentului de la Stambul la Bruges, iar firele nevăzute ale relațiilor sale treceau prin iatacurile principeselor și prin cabinetele secrete ale celor ce cîrmuiau lumea. Jupînului Serchiz nimic nu-i era cu neputință, fie că trebuia să aducă în taină prafuri de pușcă cu puteri noi ori afrodisiace pentru cine știe ce prinț lingav, fie că era vorba de nevinovate rodii, mirodenii ori sulimanuri pentru a spori frumusețea domnițelor. Pe cînd se așezau singuri la o masă așternută cu o pînză albă dintr-o încăpere dosnică a hanului, Toma adulmeca mireasma străină a depărtărilor, care însoțea ca un abur nevăzut trupul curat și strălucit înveșmîntat al negustorului. Lumea era plină de întîmplări și jupînul Serchiz le istorisea cu o voluptate care-i răzbătea în expresia de tihnă și mulțumire a chipului. Ascultîndu-l, Toma simțea că abia acum se putea socoti într-adevăr sculat din lunga lui zăcere: un dor de viață, de ducă și de lucru îi umplea treptat pieptul.

Gustară cu cumpătare din vinul vechi și uleios cu tărie ascunsă și rupseră cîte un colț din pîinea aromitoare, albă, tăvălind bucăți mari prin suc ardeiat pe care-l slobozise pastrama friptă. De plăcere, ochii negustorului se închiseră pe jumătate. Era binecuvîntată îndelungă letnicie să guști din roadele pămîntului care-și aveau pretutindeni farmecul lor. Omul trebuia să știe să se și bucure, cînd avea prilejul, de o mîncare deosebită și de întîlnirea cu un prieten ales, căci lumea era plină destul de nenorociri despre care niciodată nu puteai să știi cînd îți vor ieși ție însuși în cale. Iată, cine și-ar fi închipuit că pe niște armatori și negustori puternici și cuprinși, cum erau cei din Bruges, îi va lovi o atît de neașteptată nenorocire. Căci portul vestit al Bruges-ului era năpădit treptat de nisipurile aduse de mare. Un rău împotriva căruia nu se afla leac. Și sub acel nisip, portul era de fapt îngropat de Anvers care se ridica și va ajunge curînd întîiul port al lumii. Pentru un negustor ca el, întîmplarea nu avea nici o urmare deosebită, căci așa cum făcuse pînă acum negoț cu cei din Bruges, va face de acum înainte cu cei din Anvers. Era totuși o întîmplare care te îndemna să meditezi puțin mai adînc asupra nestatorniciei sub semnul căreia se aflau toate cele ale lumii. Dealtfel, peste tot vremurile se arătau tulburi și sălbatic. În cetatea Mînsterului se iviseră eretici inspirați de diavol care trăiau laolaltă ca o turmă, bărbați și femei, împreunîndu-se în devălmășie. Bătea un vînt de nebunie. În Svițeria un vraci fusese ars de viu fiindcă spusese că sîngele curge prin vinele omului cum curg apele prin țesătura de albiu a unui pămînt. Toma rămase pe gînduri.

— Omul, spuse, a dat glas unui cuget al său. Oare pentru asta trebuia ars ?

— S-a socotit că acel fel de a cugeta se ridica împotriva credinței, răspunse negustorul. Cei puternici nu sînt pretutindeni la fel de îngăduitori ca voievodul acestei țări.

— Îl presupui îngăduitor ? întrebă Toma, și în amintire îi reînvie deodată teribila imagine a tăierii boierilor.

— E îngăduitor și înțelept. Nimeni din cei de altă credință n-a fost prigonit în țara aceasta. Nu mai departe decît zilele trecute au venit aici în cetate cerînd adăpost și ocrotire niște robi genovezi fugari de pe o corabie

turcească oprită la Chilia. Măria Sa i-a îmbrăcat și le-a dat cai și însoțitori care să-i treacă la Ardeal și de acolo spre țara lor, deși o asemenea faptă poate atrage mînia turcilor.

— E cea mai mărunță, zîmbi Toma, dintre faptele prin care știe să atragă mînia turcilor.

Jupînul Serchiz clătină din cap :

— Știu. În ultimele săptămîni, polonii s-au răzbunat arzînd și prădînd ținuturile de graniță. Măria Sa a trimis pîlcuri de oaste care au făcut același lucru pe pămîntul lor. Cînd am venit, am trecut cu carăle prin sate pustiite care mai fumegau. Și acum, polonii vor trimite soli la turci, cerînd pedepsirea Măriei Sale din pricina căruia n-au liniște.

— De unde știi domnia ta asta ?

Negustorul zîmbi ca în fața unei copilării.

— Negoțul meu mă obligă să știu tot. Am pretutindeni oameni care îmi spun ceea ce se va întîmpla. Măria Sa se află în primejdie. Turcii i-ar putea ridica și pe tătari. De la craiul Ardealului n-are de ce să aștepte ajutor pentru că acela e sluga turcilor și-i lasă gura apă după cetățile pe care le stăpînesc moldovenii în Ardeal. E un om perfid care cu limba linge și cu coada lovește. Vodă îl cunoaște prea bine și atunci bănuiesc că va căuta ajutor la craiul Ferdinand al Austriei, singurul de la care poate nădăjdui ceva. Atîta doar că eu nu cred că acel ajutor va fi altfel decît în vorbe...

— De ce ? Ar fi și în folosul lui și al întregii creștinătăți.

Jupînul Serchiz se aplecă peste masă ca și cum s-ar fi pregătit să-i împărtășească o taină.

— Creștinătatea, magistre, e o vorbă ca un prapure aurit ținut dinaintea altarului și scos la marile praznice ca să ingenuncheze prostimea la trecerea lui. Dar în umbra sa craii creștinătății se mănîncă între ei ca niște cîini pe rămășițele unui ospăț. Ce-i pasă lui Ferdinand de Moldova ?! Bănuiesc că nici nu știe prea bine unde se află.

— Nu-i pasă de Moldova, dar poate îi pasă de turci...

Negustorul își flutură mîna în timp ce gustă din cupă.

— Petreceri de curte, spuse cu buzele încă umede de vin, serbări, turniruri, rivalități cu alți principii, intrigi, ambiții și iubiri secrete, între toate astea turcii rămân ceva foarte îndepărtat și nedeslușit. Poate va lua cunoștință de ei abia când le va vedea turbanele sub zidurile lui.

— Și atunci domnia ta nu vezi nici o scăpare ?

— Una singură, care a fost și aceea a lui Ștefan Voievod cel Bătrîn, fie-i odihna luminată : să se descurce singur.

Toma înclină fruntea.

— De data aceasta va fi greu, murmură.

— Greu, dar nu cu neputință, întări negustorul, căci o țară care se apără e mai iubită de Dumnezeu decât una care cotopește. După o clipă de gândire adăugă cu îndoială : Și n-ar fi atât de greu de nu s-ar țese în jurul său pînza trădării.

De unde știi, voi să întrebe iar Toma, dar văzîndu-i surîsul tăcu.

— Sînt mulți boierii care-i vor răul, urmă negustorul, pentru că Măria Sa nu îngăduie să fie purtat pe sfori cum le-ar plăcea lor. Și mai e ceva : boierii au fost învățați să sugă, iar Măria Sa a fost negustor cinstit și cunoaște prețul trudei. De aceea nu-i place să audă acel sunet destrăbălat pe care-l fac buzele lor când morfolesc ugerul țării.

Toma tăcu. Toată bucuria acestei zile se întunecase de negurile îngrijorării care se ridicau din cele patru vînturi. Vodă le știa oare toate astea ? Necredința boierilor îi era cunoscută, dar celelalte ? Se întrebă dacă avea dreptul să stea liniștit de-o parte și să-și vadă de-ale sale când datoria lui ar fi fost poate să se înfățișeze la curte și să-i stea la îndemînă. Să-i stea la îndemînă ! Așadar tot aici ajunsese, oricît de neplăcut era pentru rostul lui de meșter... Dar dacă primejdia aceasta pe care i-o înfățișase negustorul era reală și atât de apropiată, ce se va alege de lucrarea lui ?! O nouă amîinare, o altă așteptare, dar pînă cînd și de ce acest blestem asupra sa ? Doar pentru că voise să lucreze pe pămîntul țării sale, cînd ar fi putut lucra la adăpost și nestingherit pe lîngă vreun principe al apusului ?

— Sub o altă domnie, spuse jupînul Serchiz, domnia ta vei cădea poate în dizgrație dacă nu-ți va fi chiar viața

în primejdie. Toți te știu credincios și apropiat Măriei Sale. Mă iartă că-ți spun acest lucru fără ocol, dar intrînd în țară am zăbovit un ceas lîngă biserica pe care ai zidit-o. E minunată și ușoară ca un trup de fată, cum numai voi, moldovenii, știți zidi. Ar fi fost însă de-a dreptul nemaivăzută dacă ți-ai fi dus gîndul la capăt și ai fi zugrăvit-o pe dinafară. M-am întrebat de ce oare nu te grăbești s-o faci, cunoscînd și domnia ta, ca și mine, cît de nestatornice sînt vremurile și domniile.

— Am și avut mereu cîte ceva împotriva mea, ca un făcut, și a trebuit să las și varul să zacă o vreme, cît socotesc eu că e destul, jupîne Serchiz. Dar de acum e timpul să înfăptuiesc și lucrarea aceasta. A crescut în mine și s-a pîrguit îndeajuns. Și după cîte îmi spui domnia ta, văd că ar fi bine să mă grăbesc.

— Întocmai, magistre. Înainte de a părăsi portul Bruges, m-am gîndit la domnia ta. Tocmai ancorase o corabie cu marfă de la Persia. Am cercetat și eu mărfurile, am și cumpărat pe loc unele și printre acestea un anumit fel de marfă mi-a amintit de domnia ta. Oare magistrul Toma de la Suceava își va fi isprăvit lucrarea aceea pe care o purta în sine sau nu? Dar dacă a isprăvit-o, mi-am zis, nu înseamnă că nu va începe alta și tot se va bucura de darul meu.

Toma zîmbi. Vedeă că această întîlnire le va aduce amîndurora, pe lîngă bucuria revederii, și un oarecare folos. Jupînul Serchiz se oprise după un ritual tainic și acum aștepta să i se pună întrebarea. Nu dădea nici un semn de nerăbdare, iar chipul îi rămase surîzător, sigur că întrebarea aceea va veni și negoțul — căci negoț făcea el acum — își va urma cursul său firesc. Toma îi privea expresia stranie a ochilor ocrotiți de umbre sub sprînce-nele bogate și negre și înțelese că toată plăcerea acelei convorbiri tihnite la o masă cu bucate alese făcea parte dintr-o subtilă strategie negustorească. Acceptă jocul.

— Care să fie oare acea marfă, jupîne Serchiz?

— Este o marfă rară, rîvnită de toți meșterii zugravi ai apusului, dar mai ales de cei ai răsăritului. Ea are puterea de a da nepieritoare strălucire albastrului.

Toma își simți inima zvîcnind. De data aceasta el fu acela care se aplecă peste masă. Mîna lui prelungă care începuse să-și recapete puterile încleștă mîna rotofeie, încărcată cu inele a negustorului.

— Nu cumva e lapislazuli ?

Rîsul de mulțumire al lui Serchiz răsună ca uguitul unui hulub.

— Tresărirea domniei tale, spuse, a fost aceea a cunoșcătorului, iar repeziciunea cu care ți-ai dat seama despre ce marfă e vorba dovedește iscusință și stăpînire a meșteșugului. Toate acestea înseamnă că osteneala nu mi-a fost zadarnică.

Pe măsură ce se convingea că într-adevăr despre piatra rîvnită de zugravi era vorba, Toma se întrista.

— Nu știu, murmură, dacă osteneala nu ți-a fost zadarnică, jupîne Serchiz. Mi-ai făcut o cinste și o bucurie că te-ai gîndit la mine, dar și o imprudență de mirare la un negustor ca domnia ta : nu te-ai gîndit și la puterile pungii mele. Măria Sa nu mă răsfată. Ce-mi dă abia-mi ajunge să-mi cumpăr cizme de iuft și dohot de meșteacăn.

Exagera. O făcea cu bună știință și o știa și negustorul, dar aceasta ținea de rînduiala negoțului.

— Cunosce, magistre, dărnicia principilor. Dar nu e nici o grabă... Poate te vor ajuta și logofătul Toader și Măria Sa or poate Măria Sa Doamna Elena, cu toții sînt doar ctitorii acelei zidiri...

— Și asta ai aflat-o ? rîse Toma.

— Dacă n-aș fi mereu bine informat, aș fi sărăcit de mult, magistre. Așadar prețul acela poate fi lăsat fratelui meu Asfadar, unde va fi în deplină siguranță, dar, cum am spus, nu e nici o grabă.

— Cît ? întrebă Toma.

Serchiz mai turnă vin, atinse ușor cupa sa de a lui Toma și sorbi încet, cu ochii închiși. Vorbi apoi domol, ca și cînd ar fi început o istorisire :

— O șubă de atlas aurit de Florența, cu treizeci și șapte de cheotori de argint și blănită cu hermină prețuiește șaiszeci de florini. Tot atît cît șase cai moldovenesti sau o sută patruzeci de pietre de granat verde sau galben. Pietrele din corabia cu mărfuri de la Persia prețuiesc cît cinci asemenea șube, cît treizeci de cai ori șapte sute de granate. Dacă te mai gîndești însă că o diademă de aur bătută cu cinci smaragde face o mie de florini, vei vedea că prețul pietrelor care dăruiesc trudei unui meșter strălucirea a fost socotit ca pentru un prieten ales și apropiat fără să-i aducă celui ce le vinde nici un câștig.

Toma recunoscu în sinea lui că negustorul nu se îndepărtase prea mult de adevăr. Totuși oftă.

— E adevărat, jupîne Serchiz, dar e o mică avere aici.

— Cu această mică avere, cum bine zici, magistre, harul cu care domnia ta ești dăruit din belșug va dobîndi puterea de a te face nemuritor.

Jupînul Serchiz țintise bine. Dăinuirea numelui său peste veac era argumentul în fața căruia toate șovăielile meșterului se năruiră. Cum avea să plătească această datorie, dacă Vodă și logofătul Toader nu voiau sau nu puteau în asemenea vremuri de cumpănă s-o facă — erau întrebări care deveniseră deodată mai puțin importante. La urma urmelor, dacă negustorul nu se temea și se învoia să aștepte fără ca nimeni să-l fi rugat, de ce și-ar face gînduri el ?

În aceeași seară, un om de încredere al armeanului îi aduse acasă săculețul cu pietrele. Toma voi să-i dea o dovadă scrisă, dar slujitorul se împotrivi.

— Stăpînul meu a spus că n-am de așteptat nimic și mi-a poruncit să adaug aceste cuvinte : „Pînă îmi vei putea plăti, socotește, magistre, că acesta e darul pe care eu îl fac din dragoste pentru meșteșugurile alese, aflate sub semnul harului.“

— Stăpînul tău, îi răspunse Toma, ispitește sărăcia. Spune-i că-i mulțumesc și că mă tem pentru dînsul.

A doua zi se puse pe lucru. Era într-o miercuri și sîmbătă isprăvi. Modelase paftaua din ceară, își făcuse tiparul din lut, îl arsese, topise și turnase argintul și în cele din urmă șlefuisse pînă cînd metalul ajunsese la luciul de oglindă și netezime de mătase. Era însă o paftă cuminte, frumoasă prin însăși simplitatea ei în care locul măștilor, al frunzelor de acant și al micii zeițe despuiate îl luaseră trei flori răsfirate de crin. O așeză într-o cutie lăcuită din lemn de chiparos căptușită cu un strat de lînă peste care așternuse atlas albastru.

Se înfățișă la curte la căderea nopții. Știa că era un ceas nepotrivit, dar nu mai avea răbdare să aștepte pînă a doua zi. Cămărașul Hîra, paznicul iatacului domnesc, se însenină văzîndu-l.

— Mă tem că Măria Sa nu mă va primi, spuse Toma.

— Măria Sa a întrebat mereu de domnia ta. A vrut să trimit la Brașov ori la Bistrița după un doctor care

să-ți cerceteze boala, dar s-a gîndit că domnia ta însuși ești și doctor și apoi a aflat că ai fost văzut umblînd prin tîrg. Și-a mușcat mustața și a zis să vedem cînd are de gînd să mi se înfățișeze. Ai făcut bine că ai venit, altfel puțin lipsea să-i stîrnești mînia.

Se duse să-l vestească și apoi îl însoți pînă în pragul iatacului. Toma auzi închizîndu-se încet ușa în urma lui. Voievodul îl aștepta în picioare în mijlocul încăperii, cu brațele încrucișate la piept, după obiceiul său. Se pregătise să se culce căci în spatele său patul cu polog înalt de brocart aștepta așternut, iar la icoane abia fuseseră aprinse două lumînări noi.

— Sufletul meu se bucură că ai venit, magistre, și nădăjduiesc că ești sănătos.

— Cred că da, Măria Ta, răspunse el și puse un genunchi pe lespezi. Îți mulțumesc că mi-ai făcut cinstea milostivindu-te să întrebi de mine cît am zăcut. Grija Măriei Tale a fost balsamul care m-a ajutat să mă ridic.

— Lasă asta. Ce ai acolo ?

— Aici am adus darul pe care l-am promis Măriei Sale Doamnei.

Voievodul se duse pînă la o ușă acoperită de draperie :

— Să vină doamna ! Apoi se întoarse gînditor : Așadar pentru asta ai venit, spuse cu o undă de dezamăgire în glas.

— Oricum aș fi venit pentru că am și vești pentru Măria Ta.

— Ce fel de vești ?

— Nu sînt vești bune și acum mă sfiesc să le dau glas știind că ți-am tulburat ruga de seară.

Domnul privi spre cele două lumînări. Făcu un semn de nepăsare cu mîna.

— Hîra aprinde lumînările astea în fiecare seară fiindcă și el mai crede, ca și tine, că mă rog. Adevărul e că de cele mai multe ori uit de rugăciuni. Mă pun pe pat și mi se întîmplă să adorm uneori așa îmbrăcat, cum mă vezi... Sînt obosit. Cred că mă obosește pînda asta neconținută în care mă aflu și pe care o simt pretutindeni în jurul meu... Aș schimba-o oricînd pe o bătălie cinstită cu sabia goală în care să-mi văd dușmanul la chip. Ridi-că-te și spune-ți veștile.

— Am aflat, Măria Ta, că leșii vor trimite sol la poartă spre a cere pedepsirea noastră.

Fu mulțumit văzînd că domnul își răsucea între degete vîrfurile mustății sub care se ghicea un fir de zîmbet.

— E plăcut pentru mine, meștere, să văd că ți-a rămas neștirbită credința față de domnie. Îți mulțumesc pentru veste și-ți răspund că leșii au și trimis acel sol, dar n-a apucat să ajungă la Poartă.

Pe Toma îl fulgeră o bănuială.

— Cum așa ?

Voievodul ridică din umeri și zîmbetul i se ivi acum limpede.

— Nu știu... Parcă l-ar fi înghițit pămîntul... Poate l-o fi luat rob vreo ceată de tătari...

— Dar nu putea fi singur...

— N-avea decît doi însoțitori, cum se cuvine unei solii de taină. S-au mistuit și aceia. Se zice că ar fi fost undeva pe celălalt mal al Nistrului. Pustietate mare pe acolo...

Rămase privind-l pe Toma cu o veselie abia reținută.

— Dar... Măria Ta... au obicei să trimită încă un vechetor în urma unor asemenea soli.

— Da. Au trimis și acum. Ciudat e, meștere, că nici despre acesta nu mai știe nimeni nimic.

— Și văzînd că solia n-a ajuns, crezi, Măria Ta, că nu vor trimite alta, pe alt drum ?

— Bineînțeles că vor trimite. Și va ajunge căci pe toate nu le va putea înghiți pămîntul. Atîta doar că noi știm acum ce vor.

Aceeasi veselie înăbușită însoțită de data aceasta de o sclipire rece de triumf în ochi. Toma șovăi între simțămîntul de încredere pe care i-l dădea această minte limpede ce pătrundea și prevedea totul și unul de ușoară înfiorare în fața hotărîrii ei neînduplecate care îmbrăca de atîtea ori aparențele cruzimii. Cînd vorbe, trebui să-și dreagă întîi glasul pentru a nu rămîne doar o șoaptă.

— Și unde sînt acum acei oameni ?

— Nu mai sînt. Ți-am spus că i-a înghițit pămîntul.

Toma înclină din cap. Știa ce însemnau aceste cuvinte. El însuși cercetase cu o groază admirativă mecanismul fără îndurare care răsturna, nebănuit de cei dinăuntru, podeaua odăii aflată deasupra unui puț fără fund. Mași-

năria era bine unsă și totul se petrecea fără zgomot în mai puțin de o clipă. Cei osîndiți fără să știe se trezeau că le fug scîndurile de sub picioare și se prăvăleau în gol. Podeaua revenea la loc ca un capac de fîntînă și chiar dacă nu mureau în cădere, se sfîrșeau în cele din urmă neauziți, zdrobiți printre ciolanele altora care se încumetaseră să muște din binele țării.

— Legea solilor ne îngăduie, Măria Ta ? șopti Toma.

— Nici un sol care ni s-a înfățișat, orideunde ar fi venit, n-a avut a se plînge vreodată de ceva. Dar legea nu spune nimic despre solii care umblă pe de lături și împotriva țării. Îmi place că te frămîntă asemenea gînduri, dar lasă-mi grijile astea mie : iau păcatul în întregime asupra mea.

— Și dacă ne vor încolți ?

— Ne vom apăra.

— Vei putea Măria Ta singur ?

— Singur nu, ci împreună cu voi. Cum judeci lucrurile, meștere ? Fac eu pentru mine ceea ce fac ? Sau ca să păstrez strălucirea pe care părintele meu a dăruit-o acestei țări ? E destul o clipă de slăbiciune ori de șovăială ca turcii să pună gheara pe noi : atîta așteaptă.

— Și într-o asemenea împrejurare nimeni nu ne va ajuta, adăugă Toma.

— Cred că nimeni, meștere. Ar putea să ne ajute Ferdinand, dar, ca toți principii învățați cu binele, mi se pare că e și ăsta delăsător și îngîmfat. Toți își închipuie că ne aflăm undeva la capătul lumii și că sîntem un fel de slugi bune să le curețe lor cizmele. Cîte solii tainice am prins de la ei trecînd peste pămîntul țării ori peste al cetăților noastre din Ardeal, toate aveau asupra lor scrisori în care nu mă numeau decît moldoveanul. Toți ceilalți erau majestatea sa, luminăția sa, excelența, ilustrissimul, numai eu eram moldoveanul, ca și cum ai zice tătarul, adică un nimeni, o sălbăticiune fără moșie, fără datini, fără morminte. Ei bine, moldoveanul o să poată și fără ei !

Tăcu o clipă și începu iar să se plimbe gînditor, cu mîinile la spate. Adăugă apoi mai potolit :

— Asta nu înseamnă că aș disprețui ajutorul lor. L-am și rugat — auzi : l-am rugat ! — pe acel Ferdinand, prin negustorul Serchiz, să-mi trimită un om de încredere cu care să tratăm. Dar cînd va veni acela și dacă

va veni, numai Dumnezeu știe. De aceea nu ne putem bizui decît pe noi...

Auzind numele negustorului, în mintea lui Toma se luminară o mulțime de lucruri și toate întrebările pe care și le pusese în legătură cu el își aflară răspunsul. Stima lui pentru Serchiz căpătă deodată un nimb de admirație. Furat de gânduri și de uimirea de pe urma celor ce le aflate, uitase cu totul de darul pe care i-l adusese doamnei. Abia cînd ea intră își aminti iar de rosturile sale de meșter. Puse un genunchi la pămînt și sărută vîrfurile degetelor care i se întindeau. Doamna purta o rochie verde cu guler și mînece de horbote albe și cu cheotori din fir de aur. Păru-i greu arunca reflexe arămii sub lumina caldă a făcliilor. În fața frumuseții ei, respirația lui Toma deveni mai grăbită.

— Magistrul Toma ți-a adus darul promis, Doamnă, spuse voievodul, și în intonația sa meșterul îi ghici efortul de a-și ascunde grijile.

Ținînd cutia între palme, i-o întinse și se ridică.

— Îți mulțumesc, magistre, zîmbi ea în timp ce o deschidea. O, dar e minunată, îți spun drept că la o asemenea lucrătură nu mă așteptam.

— Cum ?! se miră voievodul. Nu e aceea pe care o știam !

— Nu, Măria Ta.

— Ți-am poruncit s-o faci aceea, de ce n-ai făcut-o ?

— Iertare, Măria Ta, dar n-am mai putut. Un gînd care n-a devenit faptă la vremea lui nu va mai deveni niciodată. El a murit înainte de a se naște. De aceea meșterii trebuie lăsați să lucreze după cum le poruncește sufletul lor și...

— Oprește-te, îl întrerupse voievodul amenințîndu-l cu degetul. Înțeleg unde bați.

Toma se înclină. Doamna contempla paftaua plimbîndu-și degetul, ca un copil, peste netezimea ei lucioasă. Își urmă gîndul ca și cum n-ar fi auzit schimbul lor de cuvinte :

— Nu mă așteptam... drept să spun credeam că vin într-o țară fără meșteri de seamă.

— De ce credeai asta, Doamnă ? întrebă Vodă cu un început de nerăbdare.

Ea privi de la unul la altul surîzînd încurcată, ca și cum ar fi încercat să se dezvinovățească.

— Știu eu ? Așa se vorbea, așa auzisem... nimic limpede... Se zicea că dincolo de munții de la răsărit e o țară de oameni simpli, prea puțin deosebiți de hoardele care-i hărțuiesc...

— Și atunci cum de ai avut curajul să te măriți cu voievodul lor ?

— Mi-a fost urît... Văduvia aceea a fost cumplită... Femeile tinere îmi vorbeau de parcă le eram bunică... Tu nu știi ce înseamnă singurătatea între amintirea unui mort și câțiva servitori pentru o femeie care n-a împlinit nici treizeci de ani... Acest curaj nu m-a părăsit nici când s-au ivit binevoitorii care mi-au spus că nu rîvnești decît la averea mea.

— N-au mințit, spuse Vodă, așa a fost. Adevărul e că am nevoie de bani. Puteai să fii și o slută, dar în clipa când te-am văzut mi-am zis că am avut noroc și că am meritat să risc. Acum te-aș lua și săracă...

Chipul doamnei se învălui într-o ușoară roșeață. Încercă să-și ascundă tulburarea schimbînd vorba :

— Va trebui să-i plătim cum se cuvine magistrului Toma prețul lucrului și al argintului.

Voievodul nu-i dădu importanță. Se întoarse brusc spre Toma :

— Vezi, ce-ți spuneam ?! Niște oameni simpli prea puțin deosebiți de hoardele care îi hărțuiesc. Asta cred ei despre noi, la atîta îi duce capul ! Pentru că noi n-avem răgaz să lucrăm cîte o sută de ani la o biserică ! Și tu ești unul care va trebui să le arate că acești oameni simpli sînt în stare să facă într-o vară lucruri tot atît de minunate cum sînt cele pe care ei le fac într-un veac !

În sufletul lui Toma licări un sîmbure de speranță. Socoti că ar fi fost o neghiobie să nu se folosească de clipa prielnică.

— Și pentru asta m-am înfățișat azi, Măria Ta. E timpul să plec spre a începe zugrăvitul.

— Da, da, spuse Vodă pornind iar să se plimbe. Să-l începi, meștere, pînă avem răgaz...

Dar lui Toma i se păru din nou îndepărtat și cuvintele lui îi sunară fără convingere.

— Poate magistrul are nevoie de bani și pentru începerea lucrării, spuse doamna și ochii ei se încrucișară într-o străfulgerare de complicitate cu ai meșterului.

— Bani ! pufni voievodul. De bună seamă că va fi avînd... Am plătit acum șase mii de zloți ungurești pentru a-i răscumpăra pe Bubuiog și pe Huru. Șase mii ! Dacă hoții ăștia ar fi cunoscut că prinșii lor îmi sînt singurii cu adevărat credincioși, nu mi i-ar fi dat nici pe o sută de mii, așa că tot eu sînt cel cîștigat. Dar, oricum, șase mii... Și cît a trebuit să plătesc ca să pun din nou oastea pe picioare știți ? Habar n-aveți !

— Pe meșter îl putem ajuta și din vistieria mea, spuse doamna.

Vodă își flutură mîna.

— Lasă, n-am nevoie de vistieria ta. Încă n-am nevoie...

— Pentru paftaua aceasta, interveni Toma, nu aștept nici o plată, Doamnă. E darul pe care îl aduc cu inima deschisă strălucirii Voastre. Dar jupînul Serchiz mi-a făcut rost de niște pietre rare de care nu mă pot lipsi în lucrarea mea pentru a scoate culoarea albastră. Mi le-a dat pe așteptare și încredere...

— De vreme ce nu i le-ai putut plăti, înseamnă că e mult, spuse Vodă. Cît ?

— Trei sute de florini, Doamne.

Voievodul fluieră a uimire.

— Cu pietrele voastre o să duceți țara de rîpă !

— Lucrarea unui meșter dăruit, spuse doamna, nu prețuiește cu nimic mai puțin decît un război cîștigat.

— Nici decît unul pierdut, Doamnă, o știu asta, mai știu și eu cîte ceva, deși n-am fost decît negustor de pește, om din ăia simpli... La Serchiz mai am eu datorii, așa că treci, meștere, pe la vistierie și spune că am poruncit să-i mai scrie la catastif și florinii tăi. Și acum du-te, m-ați amețit cu banii ăștia, e aproape miezul nopții, dar nu știți decît să cereți bani...

Cînd să pășească pragul, glasul voievodului îl opri ca întotdeauna.

— Toma !

— Poruncă, Măria Ta.

— De unde știi că e poruncă ?

— Timpul ne învață să ne cunoaștem, Măria Ta. S-ar putea să fie și un sfat.

— Nu, e poruncă. Aștept un sol de la poloni. Am mirosit că se apropie. Voi avea poate nevoie de tine căci

Bubuiog nu cred să se întoarcă pînă atunci. Să-mi stai la îndemînă.

O clipă, lui Toma nu-i veni să creadă. Apoi se înclină resemnat.

Cămăraşul Hîra care stătuse tot timpul în faţa uşii îl însoţi de-a lungul coridoarelor pustii.

— Ştii ceva despre un sol polon ? îl întrebă Toma. Cînd vine ?

— Nu ştiu nimic, magistre.

Poate că într-adevăr nu ştia, dar din felul în care răspunsese, scurt şi fără obişnuinţa lui bunăvoinţă, Toma îşi dădu seama că nici dacă ar fi ştiut nu i-ar fi spus. Cu toată dezamăgirea pe care o simţea de pe urma acestui nou răstimp de aşteptare, se bucură de reţinerea cămăraşului care dovedea întărirea pazei din preajma domniei. Dealtfel pustietatea coridoarelor nu era decît o părere : pretutindeni, în adîncituri pe care le făcea zidul, în colţuri, în dreptul stîlpilor, din loc în loc de-a lungul scărilor, se vedeau siluetele întunecate, neclintite ale halebardierilor. Jos, în curte, cînd Saşa Pestuhov îi aduse calul, rămase surprins văzînd şase călăreţi răsărind ca din pămînt în jurul lui. Bătrînul se veseli de uimirea lui.

— Porunca lui Vodă, îl lămuri, să fii păzit împotriva celor cu sufletul negru.

— Cine sînt aceia, moşule ? Îi ştie cineva ?

— Cineva fără îndoială îi ştie, răspunse rusul, dar încă nu s-a copt mărul.

Toma încălecă şi cei şase îl luară la mijloc, între piepturile lor îmbrăcate în cămăşi de zale. Trăia un sentiment ciudat. Se ştia apărat, ceea ce nu era neplăcut, dar în acelaşi timp ceva nu-i era la îndemînă. Era obişnuit să umble singur şi liber, să se oprească unde voia şi să plece cînd voia, iar acum, toată grija asta care zornăia a zale şi putea a iuft îl stingherea. Încercă să glumească :

— Mă ţineţi între voi de parcă aş fi neputincios. Credeţi că eu nu ştiu să mă apăr ?

— Cu ce ? rîse căpitanul străjerilor şi ceilalţi îi ţinură isonul. Cu spada aceea ca o trestie ?

— Trestia aceea e din oţel de Damasc, căpitane, iar cel ce o poartă se ştie folosi de ea.

— O fi, dar porunca e să nu trebuiască să te aperi. Vei fi păzit fără să știi chiar cînd vei umbla pe jos, oriunde ai merge.

„Pe dracu, se minună Toma, s-ar zice atunci că totuși prețuiesc ceva...” Constatarea îl înveseli. Oricît se strădui însă în zilele următoare, nu reuși să-i descopere pe cei care îl păzeau. Pînă la urmă se gîndi că va fi fost doar o vorbă a acelui căpitan de străji, iar de la o vreme o și uită.

Într-o seară se ivi iar zugravul Avram. Arăta trudit și barba-i tunsă de obicei rotund și îngrijit îi crescuse în neorînduială. Îl găsi pe Toma în atelier și se așeză sfios pe un capăt de laviță.

— Nu te-am mai văzut de mult, meștere Avram, îi spuse Toma bucuros.

Lăsă de-o parte mojarul de piatră în care frămînta niște culori și se așeză la masă în fața lui.

— Marcule, spuse, lasă scîndura aceea și adu niște vin să cînstim întoarcerea meșterului.

— De ce-mi spui meșter ? Încă n-am făcut nimic care să te îndreptățească la aceasta.

— Pentru că am încredere în tine. Unde ai fost atîta timp ?

— Am vrut să văd bisericile răsăritului. M-am alipit de carăle lui Petroman, negustorul. Am ajuns pînă la Kiev, Cernigov și Moscova. Meșterii iconari de aici mi-au încredințat și niște icoane. Am luat și de ale domniei tale cincisprezece și pot să-ți spun că n-am cules decît cuvinte de laudă nu numai de la oamenii din norod, ci și de la preoți și monahi. Am fost mîndru să spun pretutindeni că sînt rodul trudei vestitului meșter Toma, zugrav al curții strălucitului voievod al Țării Moldovei.

Scoase din sîn o pungă și o puse pe masă. Se auzi un zornăit plin.

— Acesta e prețul icoanelor domniei tale.

Era un dar neașteptat.

— Sfîntul Luca, rîse Toma, nu ne uită și se îngrijește de noi cînd avem mai mare lipsă. E un sfînt de treabă care n-așteaptă să te rogi mereu pentru a-ți răsplăti osteneala...

Marcu le umplu cănile. Închinare tăcuți. Pe urmă, Avram așeză cana pe masă cu grijă, ca și cum s-ar fi temut să n-o spargă, și își trecu dosul mîinii peste mus-

tăți. Ochii lui negri și blânzi îl cercetară pe Toma cu un fel de nehotărîre pe care acesta o simți.

— Parcă ai mai avea ceva de adăugat, meștere Avram.

— E drept, recunosc zugravul. Unui meșter ca domnia ta nu-i pot scăpa tainele sufletului. Am auzit că în curînd vei începe lucrarea aceea nemaivăzută. E adevărat?

— Cetatea și tîrgul sînt pline de oameni printre care mișună tot felul de vorbe și vești. Dar ceea ce ai auzit e adevărat.

Avram se mișcă pe colțul lui de laviță. Ezitarea lui era acum în afara oricărei îndoieli.

— Vezi, meștere Toma, spuse, eu aș îndrăzni să-ți fac o rugăminte... Poate că te vei milostivi să mă iei și pe mine... ar fi pentru mine o cinste și o bucurie să iau aminte cum lucrezi și un folos de bună seamă... Nu te-aș tulbura cu nimic... Aș primi să fiu ucenicul acestui ucenic al domniei tale... aș lucra la schele... aș frămînta vopselele... orice...

Tăcu deodată speriat. Toma îl privi uimit. Era încă un lucru neașteptat. Se gîndise și el de cîteva ori, dar mai mult în treacăt că pentru asemenea lucrare i-ar mai trebui niște ajutoare dintre tovarășii de breaslă. Gîndise chiar asupra posibilității de a-i încredința lui Marcu zugrăvirea în întregime a unor părți de zid din interior. Ucenicul nu mai era de mult un ucenic și icoanele pe care le zugrăvise nu se deosebeau cu nimic de cele ale meșterilor iconari bătrîni din tîrg. Poate că nici de ale lui, de vreme ce Avram nu băgase de seamă că printre cele cincisprezece icoane pe care le vînduse în răsărit se aflaseră și patru de-ale lui Marcu. N-avea așadar nici un motiv să se teamă să-i încredințeze o lucrare de seamă. Dar chiar astfel, îl bătuse gîndul uneori că ar mai avea nevoie de un ajutor. Lucrarea trebuia încheiată într-o vară pentru că nu se știa ce puteau aduce vremurile de la o săptămînă la alta, cu atît mai mult de la un an la altul. Rugămintea lui Avram îl luase pe neașteptate, dar nu îl nemulțumea. Zugravul era destoinic și dovedea har. De credința ori de cinstea lui n-avea de ce să se îndoiască. Luă iar cana gînditor și gustă cîteva înghițituri amînîndu-și cu bună știință răspunsul. De ce nu, se gîndi, dar își ridică ochii spre

Marcu care aștepta în picioare, uimit și el de rugămintea zugravului Avram.

— Bea și tu, Marcule, îi spuse, și bucură-te, căci printre icoanele pe care meșterul Avram le-a luat cu sine se aflau și patru de-ale tale. Dacă dînsul n-a băgat de seamă e spre rușinea mea și spre cinstea ta. În punga aceasta se află așadar și primii zloți cîștigați de tine.

Marcu deschise gura să spună ceva, dar Toma îl opri ridicînd mîna și se întoarse spre Avram.

— Uită-te la el, meștere, era un copil cînd l-am luat de la Bumbotă. Abia în seara aceasta văd că a crescut, că s-a împlinit și că i-a dat un început de mustață bălaie. E un zugrav de acum, meștere Avram. E la vremea cînd omul se bucură întîia dată de vederea și de mireasma femeii. Acum se hotărăște cu adevărat dacă va rămîne zugrav sau se va lăsa ispitit și furat de cele ale lumii. Va fi ultima lui încercare la care nu-l voi supune eu, ci însăși viața aceasta a noastră. Eu îi voi încredința doar întîia lucrare mare. M-am gîndit, Marcule, să zugrăvești gropnița.

Ucenicul rămăsese cu ochii mari.

— Meștere, murmură gîduit, eu... eu, meștere ?

— Tu, tu, la urma urmelor nici nu e o lucrare atît de mare, iar locul e destul de neprielnic din cauza luminii sărace. Zîmbi, adăugînd : Dar asta va fi și în folosul tău căci îți va ascunde șovăielile.

— Dar dacă n-am să pot, meștere ?

— Dacă n-ai să poți, înseamnă că eu sînt un neghiob fiindcă am crezut în harul tău.

Chipul lui Marcu primise o înfățișare ciudată, între rîs și plîns. Se răsuci în jurul său cu ochii înălțați, făcîndu-și cruci grăbite :

— Doamne, murmură, doamne, meștere...

— Așa, așa, zîmbi Toma, mai bine mulțumește-i sfîntului Luca pentru îndurarea lui. Se întoarse apoi spre zugrav : Dacă așa stau lucrurile cu Marcu, meștere Avram, spuse, și dacă ai bunăvoință să te alături nouă, mă gîndesc să-ți încredințez tînda.

Zugravul se ridică fără un cuvînt și își scoase de la gît un lăntug de argint de care atîrna un disc mărunt de agat cărămiziu cu dungi albe. În centrul său se afla săpat numele AGLA.

— Ți-l dăruiesc, meștere Toma, în semn de mulțumire și credință. Nu știu dacă are vreo putere și nu știu ce înseamnă acel cuvânt, dar altceva n-am. Mi l-a dat un negustor genovez pentru că i-am dăruit o icoană cît palma.

— Cuvîntul acesta, spuse Toma privind cu atenție agatul, este unul din cele șaptezeci și două de nume ale lui Dumnezeu și literele din care e alcătuit înseamnă *Atha Gabor Leolam Adonai* — puternic vei fi, Doamne, în vecii vecilor.

Zugravul și cu Marcu își făcură cruce.

— Nu trebuie să vă pierdeți cu firea, zîmbi Toma, căci biserica noastră nu se folosește de aceste nume, deși se zice că numele Agla apără de boli și de alte cîte toate. E un talisman și am să-i încerc puterea. Îți mulțumesc, meștere Avram, și ca să te pot numi frate, primește și tu de la mine această piatră de chihlimbar care poartă în pîntecele ei un păianjen prevestitor. Mie mi-a prevestit mai mult rele de care n-am putut nici măcar să mă feresc. Nu știu dacă acesta poate fi numit folos, dar altceva nici eu n-am să-ți dăruiesc ca semn al încrederii mele.

Avram luă piatra cu o ezitare greu stăpînită și o ridică în zarea lumînărilor.

— Acuma e limpede, șopti.

— Înseamnă că legămîntul celor trei meșteri s-a săvîrșit într-un ceas bun cînd conjunctura astrilor le-a fost prielnică. Pregătește-te de drum. Eu trebuie să mai zăbovesc în preajma Măriei Sale, dar nu mai mult de cîteva zile. Să fii gata pe cînd am să-ți trimit vestea plecării.

Într-adevăr doar cîteva zile mai dură așteptarea. În zorii celei de a patra se iviră străjerii cu porunca de la curte. Erau tot cei șase care îl însoțiseră ultima dată pînă acasă, doar că acum purtau straie noi, cizmele și coifurile scăpărau de curățenie și caii aveau așternute sub șei valtrapuri albastre pe care stăteau cusute în fir de argint însemnele țării. Urmînd poruncii și Toma se îmbracă în veșmintele pe care și le cumpărase la Sibiu cînd fusese după doamna Elena. Străbătura tîrgul în trap domol spre bucuria mulțimii care nu se sătura niciodată de priveliștea alaiurilor. Toma călărea mîndru și drept în șa, fluturîndu-și penele de egretă. Poalele bogate ale pelerinei i se desfăceau pe crupa calului iar la cingă-

toare i se legăna sclipind pumnalul fin, cizelat, atârnat de un lăntug de argint. Bănuia că venise solul polonilor și faptul că trebuia să se înfățișeze în numele voievodului și al țării îi renăscuse deodată toată trufia pe care de mult nu mai avusese prilejul să și-o fluture. L-ar fi întrebat pe căpitanul străjii, dar nu voia să arate că nu știa dinainte pentru ce era chemat. Bănuiala i se întări când intrară pe podul către poarta cetății și heralzii care așteptau pe zid suflară în trîmbițele lungi ce scliceau în soare. Pe toate turnurile fluturau flamurile țării cum nu se întîmpla decît cu prilejul praznicelor, al izbînzilor sau al venirii unor oaspeți de seamă.

Oaspetele era într-adevăr solul polon. I-o spuse chiar voievodul care-l primi într-o încăpere de taină și-i înfățișă vreme de un ceas tot ce trebuia să vorbească. La capătul acestui răstimp se prelinse înăuntru, tăcut ca o umbră, cămărașul Hîra.

— Solul așteaptă în spătăria mică, Măria Ta.

— Foarte bine, îl lăsăm să mai aștepte ca să nu creadă că ne uscăm de dorul lui. Șezi și tu aici, îi spuse și se întoarse iar spre Toma: Și bagă de seamă, meștere, să nu te pună păcatele să faci ce mi-ai făcut în solia de la Brașov. Ține-ți trufia în frîu și răsucește-ți de zece ori limba în gură înainte de a spune ceva.

— Să creadă acela că-s prost, protestă Toma.

— Nu, nici asta să n-o creadă. Să fie convins că ești înțelept și că la fel e și voievodul în numele căruia vorbești. Dealtfel tu nici să vrei n-ai putea să faci pe prostul...

— Mă măgulești, Măria Ta.

— Ca să-ți dau curaj. Nu e deloc ușor să știi că de ceea ce vorbești poate să atîrne soarta țării. Am să fiu acolo și am să ascult din spatele ușiței de taină. Sînt curios cum ai să te descurci.

Toma ridică sprîncenele surprins.

— Măria Ta ascultînd la uși?

Vodă izbucni în rîs.

— Asta-i bună! De ce nu? Dacă boierii mei o fac, de ce n-aș face-o și eu? Numai pentru că n-am țevi de ascultare cum zici că au craii apusului?

„La urma urmelor are dreptate“, conveni Toma.

— Și dacă se obrăznicește, Măria Ta? întrebă.

— Ei, nu! Nu cred totuși că e un neghiob...

— Vreau să fiu pregătit pentru orice împrejurare. Dacă totuși ?

— Dacă e atât de prost, atunci ai voie să-l iei de ceafă și să-l dai afară. Acum puteți să mergeți, cred că a așteptat destul. Fiind solie de taină, nu veți fi decît voi doi. Spătarul Crăciun te va duce și după aceea va ieși. Bătu din palme : Gata !

Halebărdierii deschiseră amîndouă canaturile ușii care dădea în spătăria mică. Spătarul Crăciun păsea solemn, fără grabă și Toma îl urma la fel, cu cinci pași în urmă. La intrarea lor, solul polon se ridică. Din felul repezit în care o făcu, Toma bănuî că începuse să-și piardă răbdarea. Ușa se închise în urma lor. Spătarul făcu un pas deoparte și cei doi rămaseră față în față.

— Panul Neculai Iskrzycki, rosti el grav, șambelan și capitaneus de Camenița, sol al Majestății Sale Sigismund Întîiul, rege al polonilor. Domnia sa Toma, magistru și zugrav al curții, curtean și familiar al Măriei Sale Domnului Țării Moldovei.

Cei doi se înclinară cu mîinile la piept. Fără un cuvînt mai mult, spătarul se întoarse și se îndreptă spre ușă. Cînd îl auzi ieșind, Toma făcu un gest înspre masa de stejar lăcuit cu muchiile sculptate în chip de ghinzi și frunze. Nu era așternută cu nimic și pe lemnul gol al tăbliei se odihnea sabia cea mare a voievodului, dreaptă, grea, cu mînerul în cruce îmbrăcat în sîrmă de aur. Se așezară față în față și se priviră în ochi cîteva clipe lungi ca și cînd fiecare ar fi vrut să-l cunoască pe celălalt întipăririndu-și întîi bine în minte trăsăturile lui.

„E frumos leahul, își zise Toma, are față prelungă, uscățivă, cu trăsături drepte și bărbătești. Are o căutătură deschisă, dar în felul ușor molatic cum își coboară uneori pleoapele se deslușește poate viclenie, oricum, o anume pîndă care ar putea fi și firească dacă ții seama de împrejurarea în care se află. A văzut multe, poartă crețuri mărunte în jurul ochilor, iar pielea îi e arămie, arsă de soare, bătută de vînturi, semn că nu e din cei ce-și scung viața prin iatacuri ori prin odăile de taină ale regelui. Mi-ar place să-l pot zugrăvi, dar de unde răgaz ? Măcar să mi-l pot întipări bine în minte. Culoarea ochilor e ciudată, nu știu cum aș scoate-o... Dar eu nu pentru ochii lui sînt aici, să-l ia dracu, ar trebui să începem.

Încep cu sau aştept s-o facă el, uite asta am uitat să-l întreb pe Vodă...”

— Vă ascult, şambelane, spuse.

Solul îşi dresese glasul. Vorbi cu un glas egal din care nu răzbătu nici nervozitate, nici reproş. Ceea ce spuse suna ca o simplă constatare care n-ar fi avut nici o consecinţă.

— Mă aşteptam să fiu primit de însuşi Măria Sa. „Ia-o domol”, îşi zise Toma şi buzele îi tremurară imperceptibil înainte de a răspunde :

— Oare dacă Măria Sa l-ar fi trimis în solie pe pîrcălabul de Hotin, Majestatea Sa regele polonilor ar fi dus tratative directe cu acest pîrcălab ?

Şambelanul oftă cu un fel de resemnare, ca şi cum ar fi vrut să dea de înţeles că, de dragul acestor tratative, făcea o concesie acceptînd să nu discute direct cu voievodul. Se rezemă de spătarul scaunului şi îşi puse mîinile pe muchia mesei. La cea dreaptă îi lipseau două degete.

— Mă rog, spuse. E o chestiune de procedură peste care sînt dispus să trec fără să am pentru asta o împunernicire specială.

— Măria Sa Domnul meu are să aprecieze acest semn de bunăvoinţă.

— Dacă tot am început să vorbim despre semne, începuse solul cu acelaşi ton egal care însă primise acum o nuanţă foarte uşor insinuantă, nu credeţi că această sabie care stă între noi despărţindu-ne ar putea fi privită şi ca un semn nefavorabil ?

Toma constată cu îngrijorare că începea să-şi piardă răbdarea.

— Această sabie, spuse stăpînindu-se, stă aici după obiceiul pămîntului din vremuri vechi. E sabia Ţării şi aici e locul dînzei. E drept că se poate ridica dinaintea neprietenilor, dar, după cum puteţi vedea şi acum, poate să stea şi în pace, fără să împiedice prin nimic înţelegerea cinstită dintre doi principii care se respectă.

Fără să-şi dea seama, odată cu ultimele cuvinte, îşi trecu vîrfurile degetelor ca într-o dezmierdare peste lama neclintită. Era netedă şi rece. Îşi retrase mîna speriat. Gestul nu fusese prevăzut şi ar fi putut fi interpretat de celălalt ca o ironie sau aluzivă ameninţare.

Solul surîse pentru prima dată, însă cu o politeţe rece, protocolară.

— Bizuindu-mă pe sinceritatea cuvintelor domniei voastre, am să pășesc atunci în miezul lucrurilor.

— Vă rog, pane.

— E vorba de repetatele încălcări de către oștile moldovene ale hotarelor Poloniei, urmate de jefuirea și arderea satelor. Majestatea Sa Regele meu vă reamintește prin mine obligațiile de bună vecinătate.

— Am înțeles, spuse Toma. Încălcările acestea cu jaf și pîrjol se fac însă deopotrivă de ambele părți. N-are rost să stabilim acum cîte s-au făcut, ale cui au fost cele mai multe și cine le-a început. Neînțelegerea își va găsi dezlegarea numai dacă vom porni de la pricina care i-a dat naștere și care se cheamă Pocuția.

— Majestatea Sa Regele meu nu m-a împuternicit să tratez această cauză.

— Atunci nu văd care e scopul soliei domniei voastre.

— Am venit în calitate de vecin. Doar Nistrul desparte Camenița de cetatea Hotinului. Sînt împuternicit să caut o înțelegere în privința bunei noastre vecinătăți.

— Tot acolo am ajunge. Pocuția, pămîntul acesta care nu face cît cheltuielile și sîngele care s-a vărsat pentru el, stă între noi ca o pană care despică un lemn. El a fost stăpînit vreme îndelungată de Ștefan Voievod cel Bătrîn, Dumnezeu să-l odihnească, și apoi a fost răpit prin înșelăciune de la Bogdan Voievod pentru sora Majestății Sale Regelui polonilor. Noi am luat-o acum înapoi pentru că ne este dreaptă și legiuită posesiune și Măria Sa Domnul meu a jurat în fața icoanei Sfintei Învieri pe care eu însumi am zugrăvit-o, că nu se va lăsa pînă nu va pune deplină stăpînire pe acel pămînt chiar de-ar fi să se dărîme întreaga lume asupra sa. Sînt împuternicit să vă vestesc că nici o pricină nu va putea fi limpezită la hotare pînă cînd nu i se vor plăti Măriei Sale Domnului meu despăgubiri pentru toate pierderile pe care i le-a pricinuit hatmanul Tarnowski la Obertyn.

— E prea mult, spuse solul. Ați amintit aici că Măria Sa Voievodul nu va renunța la pretențiile Măriei Sale nici de-ar fi să se dărîme întreaga lume asupra sa. Întreaga lume nu se va dărîma, dar s-ar putea în schimb ridica împotriva sa. E o posibilitate de care ar fi bine ca Măria Sa să țină seama.

— Am luat act, pane, de amenințarea cuprinsă în observația domniei voastre. Aceia însă în care Majes-

tatea Sa Regele polonilor nădăjduiește nu ne vor putea împiedica : noi știm cum și cu ce să le astupăm gura. Îi cunoaștem mai de mult și mai bine.

— Nu știu la cine vă referiți.

Toma zîmbi. Spuse cu blîndețe :

— La turci, pane.

— N-am cunoștință despre nici un tratat între Majestatea Sa Regele meu și nebiruitul împărat al turcilor.

— Asta e o veste care nu poate decît să ne bucure, căci n-am auzit vreodată ca vreun cîine amestecîndu-se între sfinți să facă un lucru bun : bucuria cea mai mare a păgînilor e să încurce între dînșii pe domnii creștini, iar nu să-i ajute în vreun fel. Acest lucru dacă l-ar înțelege Majestatea Sa Regele polonilor, precum și pe acela că țara noastră stă pavază între dînsul și păgîn, ar deveni mai îngăduitor, și multe drumuri s-ar limpezi între noi.

Aici Toma se opri și inima începu deodată să-i bată mai tare. Ajunsese în punctul hotărîtor ceea ce însă nu trebuia să observe celălalt. Urmă mai încet, dînd cuvintelor o ușoară notă de indiferență :

— Am putea chiar să ajungem la o înțelegere.

— Cum, de vreme ce Măria Sa Voievodul nu vrea să renunțe la Pocuția ?

— Aș putea să vă spun, dar nu văd rostul atîta timp cît nu aveți împuternicire să tratați acest lucru.

Șambelanul înclină fruntea și-l privi scurt, pe sub sprîncene. Era prima privire piezișă de cînd se întîlniseră și Toma deduse din ea că solul se afla la strîmtoare.

— Oricum, spuse acesta cu o bruscă îngăduință în glas, aș putea transmite Majestății Sale Regelui meu aceste sugestii.

— Nu sînt sugestii, ci două căi, singurele, prin care am putea ajunge la o înțelegere. Una ar fi garantarea posesiunii asupra Pocuției. Dacă însă Majestatea Sa Regele polonilor ține cu orice preț la această țară, ar putea să-i plătească Măriei Sale Domnului meu valoarea ei în zloți și, cu aceasta, orice pretenție a noastră s-ar stinge, iar pacea, buna înțelegere și unirea împotriva păgînului ar lega țările noastre.

— Și la cît a prețuit Măria Sa Voievodul acest pămînt ? întrebă șambelanul, cu o ușoară nuanță de ironie care nu-i scăpă lui Toma.

Voievodul nu stabilise un preț pentru Pocuția, nici nu-i trecuse prin cap s-o facă, pentru simplul motiv că n-avea de gînd să accepte aplicarea acestei alternative : o propunea doar ca o momeală pentru a cîștiga timp și pentru a dobîndi încrederea acestui vecin primejdios nu atît prin el însuși, cît prin putința pe care o avea de a-i asmuți pe turci asupra-i. Cînd i le dezvăluiseră toate acestea, voievodul se oprise deodată și se aplecase spre el strîngîndu-l de braț. Avusese în ochi fulgerări de har ori de nebunie cînd rostise în șoaptă, tremurînd ca în fața unei vedenii : „Ah, măi Toma, acum de mi-ar trimite putoarea aceea de Ferdinand oastea pe care i-am cerut-o în ajutor, acum cît Soliman e prins în războiul din Persia, știi ce s-ar întîmpla ?” Se opri o clipă apoi urmă rar, aproape silabisind, cu o fixitate stranie în ochi : „Am coborî cu cele două oști unite și am adăuga-o și pe cea a Țării Românești și am ajunge pînă la Stambul și i-am azvîrli în mare. Pe cînd s-ar întoarce Soliman din Persia, ar fi prea tîrziu : a doua oară n-ar mai cuceri ei Constantinopolul !” Era un vis de o grandoare nebună, Toma simțise o înfiorare de spaimă, de mîndrie sau de uluire de-a lungul întregului trup și abia se putuse stăpîni să nu-l îmbrățișeze și să-i sărute ochii aceia care ardeau și fruntea în spatele căreia se putuse naște un gînd de o asemenea amețitoare cutezanță și frumusețe. Dar pentru astfel de plan trebuia tovarăș pe potrivă, iar Ferdinand nu se arătase prin nimic a fi omul fulgerat de măreție. În clipa aceea Toma înțelesese toată drama și singurătatea voievodului său și-l iubi și mai mult simțind într-însul un frate.

Și le amintea toate cu un fel de sfîșiere a sufletului acum cînd îl vedea în fața lui pe acest sol care nu venise să le propună nimic limpede și pe care trebuia să-l mintă ca să-i adoarmă bănuielile sau, cu alte cuvinte, să-l convingă că loialitatea domnului Țării Moldovei ar putea fi dobîndită nu tot prin loialitate, ci prin bani. „Ca să te bucuri de pace din partea celor care nu cunosc loialitatea, își zise Toma cu tristețe, trebuie să le deschizi singura cale pe care știu umbla : aceea a banilor.”

„Și la cît a prețuit Măria Sa Voievodul acest pămînt ?” întrebese șambelanul Iskrzycki și ironia lui bine ascunsă voise de fapt să spună „cum crezi că vom accepta suma fantastică pe care o va stabili Voievodul vostru ?!” Nu

avea nici o îndoială că suma pe care o propunea moldoveanul era uriașă. Acesta era însă momentul în care trebuia să-i spulbere îndoielile.

— Am fi fericiți, îi răspunse Toma cu glasul său firesc, să ajungem întâi la un acord de principiu. Urmează ca domnia voastră să aducă la cunoștința Majestății Sale Regelui polonilor această propunere a noastră. Măria Sa Domnul meu n-a stabilit nici un preț anume.

Solul avu o mică tresărire de surpriză, dar Toma urmă netulburat :

— Dacă Majestatea Sa ar primi această cale de înțelegere, ar urma mai departe să se întâlnească soli din amîndouă părțile și, laolaltă, cu dreptate și fără ascunzișuri, să ajungă la un preț. Dacă Majestatea Sa dorește, putem chema și o a treia parte care să vegheze asupra dreptății cumpenei dintre noi. Vă mai rugăm, cinstite pane, să-i dați de înțeles Majestății Sale Regelui vostru că dintr-o asemenea înțelegere ar putea trage foloase pe care încă nu le bănuiește. Banii cu care s-ar plăti Pocuția n-ar lăsa un gol prea mare în vistieria Majestății Sale, ei putînd fi recîștigați fără greutate din altă parte.

— Pentru a-i putea da de înțeles un asemenea lucru Majestății Sale Regelui meu, ar trebui să-l înțeleg întâi eu însumi.

Toma se înclină cu un zîmbet subțire.

— Întocmai, pane. Străduința și bunele voastre intenții mă bucură și-l vor bucura și pe Măria Sa Domnul meu căruia mă voi grăbi să le aduc la cunoștință. Mă refeream la faptul că Majestatea Sa Regele polonilor plătește anual hanului tătarilor un bir de cincisprezece mii de galbeni, la care se adaugă și darurile de cinci mii. Dacă Majestatea Sa ar primi să pășească pe calea pe care i-o deschidem, ar cîștiga douăzeci de mii de galbeni pe an căci noi ne legăm să-l ajutăm cu oastea cea mare și laolaltă să-l împingem pe tătar departe de hotarele noastre și tot laolaltă apoi să ne apărăm hotarele de năvălirile lui. Ar fi un legămînt de onoare între doi domni creștini împotriva unor hoarde păgîne.

Pleoapele șambelanului clipeau molatic. Ascultase cu atenție, cu fruntea foarte ușor încruntată și cu o rezervă pe care n-o putuse împiedica să i se ghicească în expresia ochilor. „Am reușit sau nu ? se întrebă Toma. Crede ori nu crede ?” Se simțea pe un teren alunecos, cum vor

fi fost mlaștinile care înghițiseră oastea lui Huru, niciodată n-avusese acest sentiment nesuferit. Ca și cum fiecare cuvînt pe care-l rosteau de o parte și de alta a acestei mese ar fi fost învelit într-un strat de mîzgă, chiar panul însuși devenise unduios ca ierburile de pe fundul apelor.

— Cele înfățișase de domnia voastră, spuse șambelanul, sînt demne de cel mai mare interes. Puteți fi sigur, magistre, că vor ajunge întocmai la cunoștința Majestății Sale Regelui meu. Înainte de a-mi considera solia încheiată mă simt dator să vă întreb dacă mai aveți ceva de adăugat.

— Nimic, pane, decît poate faptul că dacă nici una din propunerile noastre nu va fi primită, vom fi nevoiți să ne batem. Ceea ce s-a petrecut la Obertyn a fost o întîmplare și Majestatea Sa Regele polonilor ar trebui să-și amintească mai degrabă de Codrii Cosminului sau de Tărăsăuți, care e mai aproape de noi. Nenorocire și durere au adus ele toate, fie că ne gîndim la Obertyn, fie la celelalte de care am amintit. Am putea împiedica asemenea nenorociri.

— Regret că va trebui să închei relatarea soliei mele cu o nouă amenințare din partea Măriei Sale Domnului Țării Moldovei.

— Nu e o amenințare, pane, ci o a treia cale pe care ne vom vedea siliți să apucăm dacă Majestatea Sa Regele polonilor ni le va închide celelalte două.

— Majestatea Sa n-a întors niciodată spatele bunelor intenții.

Toma se ridică zîmbind.

— Să sperăm că n-o va face nici de data aceasta.

Ieșiră împreună și în fața ușilor se salutară înclinîndu-se. Șambelanul plecă însoțit de garda care-l așteptase. Toma rămase nemișcat pînă se pierdu în capătul coridorului. Se întoarse apoi în spătărie și halebardierii închiseră iar ușile. Voievodul se ivi tăcut, ca și cum s-ar fi desprins din zid.

— Îți mulțumesc, Toma. Mi-ai plăcut cu atît mai mult, cu cît știu cît de greu ți-a fost.

Îi vorbea cu căldură, aproape cu dragoste, cum nu-l auzise niciodată.

— Crezi că am izbutit ceva, Măria Ta ?

— Mare lucru nu, dar ar fi destul să cîștigăm puțin timp. Pînă aflăm ce are de gînd Ferdinand. Se va mișca sau nu ? Aceasta e întrebarea care se răsucește acum în mine și mă roade. Iar dacă n-are să se miște, îi doresc să dea turcii peste el, să-i ia copiii în robie, să facă din muierile lui cadîne și din țara asupra căreia nu știe aduce gloria pașalîc !

Urmă ținîndu-și obrazii între palme :

— Astea însă sînt gîndurile mele, visurile mele, spaimile mele. Le ai și tu pe ale tale, de ce să te mai împovărez și cu acestea ? Se opri în fața lui și îi puse amîndouă mîinile pe umeri privindu-l în ochi : Acum îți îngădui și chiar îți poruncesc să te întorci la lucrarea ta. O meriți. Dar ia seama și nu pierde vremea : nimeni nu știe cît răgaz avem.

IX

De data aceasta traseră la o casă aflată în marginea de sus a satului, aproape de noua zidire a bisericii. Casa era izolată, mărginită de o parte de pădure. Stăpînul ei, un bătrîn singuratic, o cam lăsase în paragină și de aceea meșterii se văzură întîi nevoiți să pună iar în vechea lor rînduială grajdul și șopronul în care-și așezară uneltele. Bătrînul, bucuros de cîștig căci meșterii plăteau bine, se mira de chilipirul care dăduse peste el. Se mira și ieromonahul Paisie și ceilalți monahi și înșiși oamenii din sat pentru că toți se așteptaseră ca meșterii să tragă ca de obicei în chiliile mănăstirii, iar acum puneau întîmplarea pe seama firii deosebite a lui Toma, neștiind dacă trebuia să o socotească o necuviință sau o ciudățenie. Toma era conștient de șoaptele pe care le stîrnise hotărîrea sa, dar se prefăcu a nu băga de seamă și găsi că nu era dator să dea nimănui socoteală. Adevărul însă, pe care nici Marcu și Avram nu-l știau, era că hotărîrea sa neașteptată fusese luată în urma dorinței voievodului. „Cred că în vara asta, îi spusese el, voi avea nevoie de un loc singuratic, departe de pînza păianjenilor și de puterea de a adulmea a lupilor. Pentru că tot stai pînă la toamnă acolo, ocupă-te tu de asta...” Nu-i dăduse nici o altă explicație, dar lui Toma îi fusese de ajuns mîna așezată cu desăvîrșită încredere pe umăr și ușoara clipire complice a ochilor. Nu-i va fi dat niciodată să-și despartă rostul lui de meșter de acela de credincios al voievodului și constatarea aceasta resemnată deveni un pinten neînduplecat care nu-i mai îngădui zăbava. „Nimeni nu știe cît răgaz

avem“ erau cuvinte care ajunseseră să-l urmărească și în somn.

Fiind abia începutul primăverii, vremea rămânea nestatornică și, cum era firesc, începură zugrăvitul dinăuntru. Ridicăra schelele și Toma înjgheba și aici, în altar, în gropniță și în pronaos, trei foișoare lin alunecătoare care duceau lumînările înconjurate de oglinzi. Monahi și oameni ai locului printre care șerpuiise vestea uluită intrau sfioși, pășind pe vîrfuri și după ce priveau o vreme tăcuți se strecurau afară clătînînd din cap. Veni de cîteva ori în acele zile de început și ieromonahul Paisie. Zăcuse în timpul iernii și ieșea odată cu întiile zile însorite mai împutînat la trup și mai adus de spate. Se oprea rezemat în cîrja de corn și își înălța capul cu barba ca un fuior argintiu. Îl uimeau nu atît scripeții care ridicau căldările cu mortar de afară trăgîndu-le apoi pe funii prin ferestre pînă dinaintea zidului care trebuia tencuit, cît mai ales mișcarea iute și tainică a foișoarelor cu oglinzi care răsfrîngeau de zeci de ori sîmburii de lumină. Veni însă și ziua în care încheiară tencuitul și de atunci Toma nu mai îngădui intrarea nimănui. Iarna întreagă, în atelierul de la Suceava, aplecați asupra cartoanelor și a erminiilor, la lumina de miere a lumînărilor, gîndiseră toți trei viitoarea înfățișare a fiecărei palme de zid. În dimineața în care începură zugrăvitul erau senini și liniștiți, purtînd în suflet fiecare amănunt în culoarea lui de mult rînduită.

Se sculară înaintea soarelui, se spălară cu apă neîncepută și își încărcară toate cele de trebuință în car. Se închinară toți trei cu fața spre zarea sîngerie a răsăritului și, fără a pune nimic în gură, îndemnară caii.

— Doamne ajută ! strigă bătrînul Negrilă, care pînă atunci îi urmărise în tăcere, ușor înspăimîntat de sentimentul că era martor la începutul unei întîmplări nemai-văzute.

— Are să ajute, moșule, pentru că avem sufletele curate și nu facem rău nimănui, îi răspunse Toma.

Opriră în fața intrării și duseră totul înăuntru. Marcu se întoarse cu carul. Cînd reveni, zăvorîră ușa și de atunci nimănui nu-i mai fu îngăduit să intre. Marcu era tulburat. Nu scosese un cuvînt toată dimineața și acum stătea între mănunchiul de pensule, între coșul cu ouă și oalele cu vopsele, cu clei și uleiuri pe care le așezase în

mijlocul încăperii mormintelor părăind că nu știe de ce să se apuce. Toma se gîndi că s-ar fi convenit să-i spună un cuvînt de îmbărbătare, dar nu-l găsea. Marcu se afla în fața primei lui lucrări de seamă, dar oare nu în fața celei mai de seamă lucrări se afla el însuși, meșterul cel mare? La urma urmelor, lucrările unui meșter erau toate la fel, nu putea fi una mai însemnată decît alta: sfiala și îndoiala se iveau întotdeauna, aceleași vechi cunoștințe, dinaintea golului care se cerea umplut și însuflețit cu propria ta ființă. Vîrsta n-avea aici nici o însemnătate, iar între el și Marcu sau Avram nu era nici o deosebire. Golul, ca și dorința de a-și revărsa făptura asupra acestui gol erau deopotrivă ale tuturor. Avram fu cel care rupse întîiul tăcerea.

— Eu am să încep, spuse.

Vorbise liniștit și decis ca și cînd ar fi zis n-are rost să mai așteptăm, odată tot trebuie s-o facem și pe asta. Toma încuviință tăcut. Îi auziră pașii dincolo, cotrobăitul printre lucruri, apoi urcatul pe schele. Un foșnet ușor îi vesti că meșterul Avram își apropia foișorul cu lumină. Erau zgomote mărunte și pașnice care străbătură fără șovăieli tăcerea compactă născută de zidurile de piatră, făcînd-o îmbietoare și prietenoasă. Toma simți din nou liniștea aceea mare dinaintea împlinirii care-l încercase în zori. Zîmbi și cuprinse cu brațul umerii ucenicului. Era subțirel și înalt aproape cît meșterul pe care-l cerceta întrebător cu ochii lui albaștri neîncercați de umbre. Toma îi simțea pe sub veșmîntul ponosit, de lucru, brațul împlinit, cu putere ascunsă.

— Să mergem și noi, spuse.

— Dacă n-am să mă descurc vreodată, mă ajuți?

— Cînd te simți la strîmtoare, dă glas. Dar ai să te descurci.

Varul zăcuse îndeajuns. Fusesse ca o alifie. Luat pe vîrful mistriei nu se desprinsese. Nisipul, de asemenea, era cel potrivit, nu mare, dar nici prăfos. Îl spălaseră în mai multe ape și, înainte de a-l adăuga varului, îi încercaseră curățenia punîndu-l într-o cupă cu apă pe care o clătinaseră după ce se așezase la fund: apa rămăsese limpede. Tencuiala se întinsese frumos, desăvîrșit netedă, fără asprimi și goluri, iar acum pensula aluneca peste ea lin ca o dezmierdare. „Alunecă de parc-ar scrie“, își zise Toma cu sufletul copleșit de atîta bucurie a lucru-

lui. Foișorul din dreapta sa se afla atît de aproape încît căldura lumînărilor îi brobonea chipul. Avea însă nevoie de ele căci scîndurile pe care lucra întins cu fața în sus drămuiau lumina, și așa puțină, care pătrundea prin fereastra altarului. Știa locul vopselelor rînduite în jurul său și cînd își înmuia pensula întindea doar mîna fără să se mai uite. Se răsucea pe o dungă, rezemat într-un cot, numai cînd trebuia să schimbe culoarea. În restul timpului stătea neclintit pe spate, fără să simtă scîndura pe care i se sprijinea ceafa, cu ochii fixați pe zidul de deasupra. Doar mîna, albă în lumina aceea nefirească, i se mișca viguroasă și fără șovăire, cu degetele prelungi împreunate asupra pensulei. Era o mișcare lină ca o bine-cuvîntare de sub care se iveau treptat contururile Maicii, ale faldurilor bogați ai maforionului care o învăluiau, ale pruncului de pe genunchi, spre a se întoarce apoi pentru a da o viață de o tristețe îndepărtată și gravă ochilor, sprîncenelor arcuite cu grație, noblețe nasului drept, o umbră amară gurii mici, culoare ca un abur străveziu obrazilor. Începuse cu ea nu pentru că așa ar fi scris erminiile și nici pentru că era ocrotitoarea cetății de scaun și a acestei zidiri, ci pentru că într-însa o vedea pe Maica lumii : ea era însăși mama lui ucisă de ciumă, dar tot atît de bine putea întruchipa frumusețea nesupusă a domniței Anca sau făptura apropiată a Mușei, depărtarea de neatîns a doamnei Elena și, la urma urmelor, chiar ființa cea născătoare de doruri a Olenei. Pe Dumnezeu nu s-ar fi încumetat să și-l apropie într-atît încît să-i dea chip. Despre Dumnezeu se vorbea, dar nimeni nu-l văzuse și de aceea, de întrebarea înfricoșătoare dacă era cu adevărat sau nu, trebuia să fugă sau să și-o înăbușe în cel mai ascuns cotlon al sufletului cum ar înăbuși o sămîntă de foc ce ar putea țîșni pe neașteptate mistuind totul. Ea se afla însă aici, o vedeai oricînd printre oamenii vii cu chip de fată care cîntă, de mamă care alăptează prunc, de femeie care frămîntă pîine, ea era bucuria și plînsul, începutul și sfîrșitul, născătoare semințiilor și veghetoarea lumii. Odată cu trecerea ceasurilor trăsăturile ei căpătară o anume vi-goare și demnitate. Nu semăna cu nimeni, dar înmănușecea ceva din frumusețea tuturor : culorile erau calde și încă luceau neuscate, iar ochii i se opriseră cu o

tristețe îndepărtată asupra pruncului. Toma își simți pentru prima dată durerea spinării strivită de scîndură și amorțeala mîinii ținute mereu în sus. Își desprinse cu părere de rău privirile de pe chipul proaspăt zugrăvit și suflă în lumînări. Încă nu trebuia văzut de nimeni, nici el nu știa de ce, dar era ceva ca dorința de a mai păstra un timp o taină dragă care pînă la urmă tot trebuia dezvăluită.

După întunecarea oglinzilor i se păru de-a dreptul întuneric. Se răsuci anevoie și coborî încet pipăind fiecare fuștei al scării cu vîrfurile piciorului. Trecu agale în gropniță apăsîndu-și șalele cu mîinile spre a alunga durerea. Era o durere dulce după care tînjise îndelung și care-l umplea acum de o mulțumire neclintită și pașnică.

Marcu începuse să povestească faptele arhanghelului Mihail. Stătea și el întins cu fața în sus și nu-l simți pe meșterul oprit dedesupt. Toma îl urmări o vreme tăcut. Îi plăcea cum purta ucenicul pensula, deși mai vădea o oarecare șovăială ca și cum ar fi pipăit mai întîi zidul cu ea de teamă să nu-l strice. Îl bucură felul în care arătau primele trupuri, cu o linie unduitoare, cu falduri care lăsau să se întrevadă mișcarea și nășteau umbre și reliefuri. Ar fi putut să aleagă cealaltă cale, a trupului născut din linia dreaptă, țeapăn și lipsit de viață, dar ucenicul, deși nu-i spusese nimic în privința asta, simțise probabil mai multă tragere de inimă pentru linia șerpuită și faldurii fluturători ai meșterului său care iubea mișcarea vie și neîngrădită de canoane. Că Marcu apucase pe acest drum conștient sau mînat doar de un îndemn obscur, era ceva care pe Toma nu-l preocupa în clipa aceea. Linia unduioasă, ca un șarpe al ispitei, pe care o alesese Marcu, oferea mult mai deplină libertate celui care o urma și acesta i se părea lui Toma lucrul îmbucurător și hotărîtor pentru soarta ucenicului. Nimic din această mulțumire nu răzbi însă în cuvintele lui cînd se hotărî să-și vestească prezența. Glasul îi răsună uscat, cu un fel de asprime, și Marcu tresări. Se răsuci brusc aplecîndu-se peste marginea schelei.

— Să faci culorile puțin mai tari. Trebuie să le vezi nu cum arată acum, cînd sînt vii pentru că sînt proaspete și umede, ci peste un anumit timp, cînd se va așterne peste ele vreme și fum. Hai acum să mîncăm.

Marcu se prelinse, după obiceiul său, de-a lungul unui stîlp. Cînd ajunse jos, își ridică ochii mari, întrebători :

— E bine ce am făcut ?

— Bine, mormăi Toma.

Ucenicul rămase dezamăgit. Numai atît, spuneau privirile lui, după ce am lucrat o dimineată întreagă și am zugrăvit lupta lui Mihail cu Satana ? Toma îi cuprinse umerii și se îndreptă cu el înspre tindă.

— Să știi, îi spuse, că meșterii zugravi de zid nu mănîncă dimineată. Sînt unii care mănîncă, e drept, dar nu se cade. Ți se moleșește mîna și lucrul iese lăliu și fără vlagă. Pentru a lucra pe zid trebuie să fii neprihănit, cu trupul ușor și mintea limpede. Ai să te obișnuiești...

Avram îi auzise și coborîse de pe schele. Îi aștepta ștergîndu-și mîinile cu o cîrpă. Stătură toți trei uitîndu-se tăcuți în sus. Și Avram începuse cu Maica, dar el o înveșmîntase într-un maforion de purpură care se desfășura bogat pe albastrul cerului. Expresia ei de o gravitate resemnată îl făcu pe Toma să-și țină o clipă respirația : nu semăna cu trăsăturile chipului zugrăvit de el, dar recunoștea în felul de a lucra al meșterului propriul său fel de a gândi. Erau într-adevăr o frăție și numai cu greu va putea cineva să deosebească mîinile care osteniseră la împodobirea acestei zidiri. Poate doar Marcu, mîna lui încă nedepinsă se va distinge dintre mîinile lor, ale celor bătrîni, va aduce acea picătură de nevinovată prospețime ca a florii de mac într-un lan măreț și unduios.

— Cu ce ai s-o înconjuri ?

— Cu un cerc în chip de curcubeu, apoi cu o horă de îngeri și cu un alai de profeți, răspunse Avram.

Despre cercurile de îngeri și profeți știa, împreună le gîndiseră doar încă din iarnă, dar curcubeul ca un nimb de lumină înconjurînd izvorul vieții era ceva nou care va da întregii bolți o nemaipomenită bogăție, o revărsare de culoare caldă, sonoră ca răsunetul vast al cîntecului tuturor cetelor îngerești. Imaginea îl copleși. Descoperi un colț de invidie răsărit într-un cotlon al sufletului : curcubeul acesta ca nimb al măreției și sursă de lumină era un gînd ce părea într-adevăr coborît de la duhul sfînt. Dar îi fusese dăruit lui Avram și nu lui

ceea ce însemna că el nu-l mai putea folosi. Cel puțin nu aici...

— Uite, îi spuse lui Marcu, fratele Avram n-a văzut culorile de acum, ci le-a privit cu ochii minții pe cele ce vor fi. De aceea ale lui sînt mai tari.

Avram stătea lîngă umărul său contemplîndu-și rodul trudei cu un zîmbet vag ca și cum nu i-ar fi venit să creadă că el făcuse ceea ce se vedea acolo.

— Va ieși ceva de aici ? murmură sfios.

— Cred că am început să te pizmuiesc pentru curcubetul acela, spuse Toma și apucă spre ieșire.

— Marcu ce a făcut ? întrebă Avram.

— Mergeți și vedeți.

Ieși singur. Se trase la soare, pătruns de răcoarea în care lucrase toată dimineața. Încă nu dogora, deși era amiaza. Căldura lui i se scurgea peste trup lin ca un untdelemn. Scoase din traistă o mînăștergură albă lucrată de Mușa într-o cusătură mărunță neagră și zmeurie și o întinse pe iarba deasă, cu verdele crud. Așeză apoi peste ea un sfert de burduf de brînză, pastrama și mămăliga rece de mei, la care adăugă cele trei cepe mari dăruite de bătrînul Negrilă. Pe cînd își tăia o bucată din hărtanul de pastramă se iviră și ceilalți doi. Erau îngîndurați, ca și cînd ar fi avut o vedenie, și se așezară tăcuți. Toma bănuî că fuseseră să vadă și lucrul lui și tulburarea lor îi stîrni o sclipire de bucurie ca un fir de apă peste pietre, dar se feri să le-o arate.

— Fiertură, le spuse, căpătăm deseară : ne face Negrilă zeamă de urzici noi cu afumătură.

Avram însă păru să nu-l fi auzit.

— Apăi, frate Toma, vorbi el, poți să fii mulțumit : ucenicul e vrednic de meșterul lui.

— Hm, mormăi Toma cu gura plină.

Avram tăcu descumpănit. Se așteptase la cu totul alt răspuns, o aprobare a părerii lui sau poate o laudă pentru Marcu care trăia frigurile începutului și se întreba acum ce voise să însemne acel mormăit neutru, de o nepăsare nedreaptă și fără milă. Dar Toma nu părea a-i lua în seamă, mîncînd tăcut, fără să-i privească, preocupat de bucata lui de pastramă din care creșta felii subțiri. Le așeza peste un boț de mămăligă tăvălit în brînză. Mesteca apoi domol, cu vădită plăcere, în timp ce-și pregătea cu migală bucătura următoare.

— Are să te întreacă Marcu, meștere, spuse Avram cu un fel de exasperare înăbușită, aproape strigînd, ca și cum ar fi vrut să-l smulgă cu orice preț din liniștea lui.

— Păi altfel cum ? mormăi iar Toma, tot fără să-l privească, urmînd să mestece cu aceeași neclintită pace. E sărată mîncarea și aspră ceapa, adăugă apoi, și ne-ar fi prins bine o gură de vin... Dar ne-om îndestula și cu apă rece.

Avram se apucă să mănînce resemnat.

— Mănîncă și tu, îi spuse lui Marcu, ce aștepti ? Meșterul te-a învățat meșteșugul, de-acum faci ce vrei, nu te mai pofteste...

Toma zîmbi. Era prima dată cînd simțea ciuda mocnind în glasul lui Avram.

— Noi, de cînd am început lucrarea asta, sîntem una, spuse. Cine așteaptă poftire rămîne flămînd, fiindcă în capul meu umblă alte gînduri decît acela de a vă pofti. Sîntem una în faptă, dar slobozi fiecare în voința lui : dacă vrei să mănînci, mănîncă, dacă nu, nu...

— Gîndurile care-ți umblă prin cap le-am văzut, meștere, răspunse Avram. Trecînd peste teama că te vom supăra, ne-am îngăduit să privim și noi ceea ce ai lucrat.

— Rău ați făcut. E bine să țineți seama că meșterul cel mare sînt eu și dacă socotesc de cuviință că lucrul meu merită arătat, vă chem. Nu-mi place să mi se uite nimeni peste umăr.

Nu glumea. Se oprise din mîncat și-i privea nu cu mînie, dar cu severitate, ca și cum ar fi vrut să li se întipărească bine în minte ceea ce le spunea.

— De ce ? făcu Avram nedumerit. Tocmai pentru că ești meșterul cel mare...

— Tocmai pentru că sînt meșterul cel mare, îl întrerupse Toma, mă tem și mă îndoiesc mai mult decît voi.

— Cum mai poți să te îndoiești cînd ai o asemenea mînă ?! Dacă tu mă pizmuiești pentru acel curcubeu pe care încă nici nu l-am zugrăvit, eu trebuie să mă ascund și să-mi torn cenușă pe cap dinaintea lucrării tale fără pată !

Avram se opri brusc, cu răsufierea tăiată. Nu mai găsea cuvinte pentru a-și striga uimirea și ochii i se

umeziră ca și când i-ar fi venit să plîngă. Toma zîmbi. Niciodată nu și-ar fi închipuit că acest om așezat și sfios se putea aprinde într-atîta.

— Laudă-te, gură, spuse. Am pus pe zid cîteva pete de culoare și nu ne mai încape pielea...

— Ce neînțelegere vor fi avînd meșterii ? vorbi domol ieromonahul Paisie.

Nu-i auziseră pașii moi prin iarbă. Se oprise alături rezemat în cîrjă și acum își trecea de la unul la altul privirile îngăduitoare.

— Ia, de-ale meșteșugului, părinte. Poftește și domnia ta de cinstește împreună cu noi bucatele.

— Mulțumesc, dar eu carne în gură nu pun. N-am pus de zece ani.

— De aceea Dumnezeu îți dăruiește zile îndeajuns, spuse Toma, și vei ajunge să vezi biserica zugrăvită și însuși chipul domniei tale așezat între cele ale sfinților.

Ieromonahul rîse abia auzit.

— Nu merită păcătoșia mea un asemenea loc.

Avram îl privi de jos grav.

— Prea te umilești, părinte, spuse, când domnia ta însuși ești un sfînt pentru toți cei care te cunosc.

— Toți rîvnim în taină spre sfîntenie, surîse bătrînul, dar cine poate ști care se va bucura cu adevărat de luminile ei ? Sfînt se poate numi doar acela care are sufletul cu desăvîrșire nepătat, care fuge la vederea femeii, nu atinge niciodată banul, nu doarme decît în picioare și se hrănește numai cu rădăcini.

Toma își curăți cuțitul împlîntîndu-l de cîteva ori în pămînt. Lama scăpără în soare ca un păstrăv.

— Atunci, rîse el, nu e nici o nădejde să ajung vreodată sfînt.

Ieromonahul clătină din cap.

— Fiecăruia cum i-e rînduit. Împlinirea domniei tale se leagă de harul și meșteșugul pe care le ai și asta într-un fel tot sfîntenie se cheamă.

„Sfîntenie ciudată, gîndi Toma, în care își are oleacă de amestec și dracu.“ Tăcu însă pentru a nu-l mîhni. Avusese prilejul să vadă că dacă rosteai de față cu el unul dintre numele diavolului, ieromonahul se posomora și se închidea în sine ca și când l-ar fi jignit o cumplită necuviință.

— Cam asta îi spuneam și eu meșterului, zise Avram bucuros de a fi găsit un sprijin. Dar dînsul ne mărturisea că se simte hărțuit de îndoială ca de un lup lihnit.

— Întocmai ca un sfînt pe care-l hărțuiesc ispitele, spuse ieromonahul.

— Am muncit toată dimineața, părinte, interveni Toma, dar nu știu dacă lucrul meu merită dezmiardat de privirile oamenilor ori e mai bine să-l rad de pe zid cu tencuială cu tot să rămîină doar piatra mai curată în goliciunea ei. Și asta nu numai azi : s-a întîmplat de cînd mă știu și se va întîmpla mereu.

— Dacă oamenii ar vedea ce lucrezi, poate ți-ar putea spulbera îndoielile, răspunse bătrînul cu un fel de reproș. Dar de cînd ați început să zugrăviți, ați zăvorît ușile și v-ați ascuns de ochii dinafară.

Toma îl privi surprins. Brusc avu revelația mîhnirii ieromonahului. Bătrînul era poate chiar jignit, dar modestia și teama de a nu jigni la rîndul său îl împiedicau să i-o spună. Nu putea înțelege nevoia lor de izolare, i se părea probabil un fel de necuviință și meșterul se simți dator să-l împace. Îi vorbi cu glas voalat și grav și cuvintele lui semănară cu o rugă.

— Iartă-ne, părinte, pentru ceea ce socotești poate un semn de trufie. Meșteșugul nostru își are însă legile lui și una dintre acestea este săvîrșirea în singurătate pentru că în felul său este și acest meșteșug o taină. Cînd domnia ta slujești taina prefacerii pîinii și a vinului în trup și sînge, închizi ușile cele împărătești și rămîi în altar singur. Așa și noi cînd slujim taina prefacerii duhului în frumusețe.

Își isprăviseră prînzul și Marcu strînse totul în traistă. Se ridicară.

— Cred că înțeleg gîndul vostru, murmură ieromonahul urmîndu-i încet. Cred că înțeleg... Dar sînt destui care vorbesc pe seama voastră pentru că mulți văd, puțini înțeleg.

— Așa e, părinte, o știm. Omul a fost înzestrat cu darul vorbirii pe care îl folosește de multe ori în neștire, uitînd că i s-a dat și puterea de a făptui, singura care îl înalță cu adevărat deasupra dobitoacelor. Noi ne cunoaștem și ne prețuim această putere și de aceea avem tăria de a nu ne apleca la bătaia vorbelor. Dacă am ști că avem alături încrederea domniei tale, am fi împăcați.

— Aveți această încredere, zîmbi bătrînul.

O adiere de mîhnire însă tot mai stăruise în surîsul său. Îl priviră cum se îndepărta încet. Își tîrșea puțin picioarele ca bătrînii cărora le e greu să-și mai îndoaie genunchii și în urma lui rămînea o dungă șovăitoare prin iarba grasă. Intrară tăcuți în răcoarea bisericii.

— Mai zăvorăsc ? se încumetă Marcu.

— Mai, răspunse Toma scurt și se îndreptă hotărît înspre schelele lui.

Pe urmă zilele începură să se scurgă pentru toți trei pe nesimțite, egale între ele în singurătatea și penumbra răcoroasă a zidurilor. Pe măsură ce zugrăveala cobora din bolți umplînd pereții palmă cu palmă, se cufunda fiecare tot mai adînc în lumea imaginilor pe care le plăsmuia. Prin ferestrele lăsate deschise ca să se zvînte culorile pătrundeau zvonuri ale zilelor însoțite de afară, uguit de hulubi și ciripit de rîndunici, glasuri de oameni, vreun lătrat de cîine sau muget de vită. Uneori deosebeau scîrțîitul carălor sub povara trunchiurilor cu care coborau din păduri și, într-un rînd, în tăcerea care-i lega, picură chemarea limpede a întîiului cuc. Toate celelalte sunete veneau ca de foarte departe, din altă lume, treceau peste ei ca niște adieri pe cale de a se stinge și piereau fără a lăsa vreo urmă. Acel cuc însă îi tulbură cu limpezimea solitară și omenească a glasului său și fiecare tresări în singurătatea schelelor lui, răsucind capul pentru a nu pierde nici o nuanță din picurul celor două silabe care se repetau cu o bucurie calmă, cînd aproape, cînd mai departe, undeva în marginea pădurii. Cel care nu-și mai putu înfrîna neastîmpărul fu Marcu.

— Auziți cucul ? strigă aproape ca un chiot și glasul lui sparse violent marea tăcere, hăui prin golul bisericii, se izbi de ziduri și se răsfrînse amplificat de oalele de pămînt zidite înăuntrul pandantivilor.

Cînd se stinse și ultimul ecou, se auzi rîsul stăpînit al lui Avram.

— Te bucuri, mînzule, și-ți vine a zburda. De-abia de acum ai să zugrăvești frumos ochii sfintelor !

Apoi glasul lui Toma din singurătatea celuilalt capăt de zidire. Îndemn îngăduitor și de o ușoară tristețe.

— Hai, fraților, hai, că nu mai e mult pînă departe...

O clipă îl bătuse gîndul să lase lucrul acelei zile și s-o apuce razna prin rariști, sub revărsarea soarelui, pe

urmele acelei chemări. Dar cuvintele care nu-i dădeau pace nici în somn — *nimeni nu știe cât răgaz avem* — îl răsuciră din nou, dureros, asupra lui însuși. „Te-a tulburat un cuc zălud și pe tine ca pe Marcu“, își zise înciudat și cu scîrbă pentru propria slăbiciune.

În primele zile după ce începuseră lucrul îl copleșise o oboseală revărsată în tot trupul care pieri însă treptat apoi, lăsînd în urmă doar un fel de povară care-i vibra de-a lungul brațelor pînă în degete și părea că vrea să-i încovoae mijlocul. Era însă o povară plăcută care-l făcea să-și simtă întreaga putere și-i dăruia gustul bucuriei. Niciodată nu fusese mai deplin el însuși. Fiecare trăsătură de penel își avea un rost al ei, spunea ceva, însemna un pas înainte și o izbîndă a culorii. Uitase de toate, de primejdia în umbra căreia viețuiau cu toții, de poloni și de turci, uitase de însuși Vodă și dacă cineva i-ar fi amintit de calda înfiorare pe care o simțise în preajma domniței Anca, l-ar fi privit cu neîncredere: domnița Anca? Da, într-adevăr, fusese cîndva... Dar nu se ivea nimeni care să i-o amintească și uneori, cînd se surprindea gîndindu-se la Olena, i se părea ciudat că se aflau atît de aproape și totuși nu se vedeau, se gîndea la ea fără patimă, cu o resemnare tandră ca și cînd i-ar fi despărțit un drum de zile întregi despre care nici el nu știa prea bine dacă merita sau nu osteneala să-l străbată. Nu mai avea ochi pentru cei din jur. De cum se culca seara, se prăbușea într-un somn de trunchi doborît. De-a lungul acelor ceasuri însă trupul său neclintit și fără vise tăinuia freamătul lăuntric al puterii care renăștea din nou din ea însăși, încet cum se adună mierea în faguri. Se scula înaintea soarelui și își simțea vlaga proaspătă și sufletul străveziu și ușor. Rămase surprins într-o zi, în timp ce lucra, cînd recunoscu afară glasul cuviosului Onisim. Uitase și de acesta, dar, dealtfel, însuși monahul părea să se fi ferit în ultimul timp din calea lor. Marcu ieșise după ceva, poate după apă, și cu el vorbea călugărul. Glasul lui mios și umilit, care ascundea în el totuși ceva din prelingerea alunecoasă a șarpelui, îl făcu pe Toma să rămînă cu mîna în care ținea pensula suspendată și să întoarcă puțin capul pentru a auzi mai bine.

— Ce mai fac meșterii noștri, au spor?

— Au, cuvioase, răspunse Marcu scurt și Toma se bucură.

— Meșterul cel mare pare cam posac, stăruie călugărul.

Marcu, la fel de sec :

— Își va fi avînd și dînsul gîndurile sale.

— De bună seamă. Meșter mare fără gînduri multe nu se află. Am auzit că ți-a încredințat și ție lucrare de meșter. Se cheamă că nu mai ești ucenic...

Marcu nu răspunse și Toma și-l închipui, cum îl știa din asemenea prilejuri, împingîndu-și înainte buza de jos și ridicînd din umeri, adică o fi, dar ce importanță are ?

— Și cu ce chipuri zugrăvești pereții ?

— Cu faptele arhanghelului Mihail.

— Pe toți pereții ?

— Nu. În locurile care rămîn am să zugrăvesc chipurile sfintelor.

— Așa, așa, se miră Onisim. Apoi, cu zîmbet viclean : Dar măcar știi numele acelor sfinte ?

Marcu se revărsă cu glas ironic și ușor cîntat, de popă care citește pomelnicul :

— Alexandra, Eufrosia, Tatiana, Axenia, Teodora, Melania, Evdochia, Marina, Sofia, Larinia, Efimia, Minodora, Eupraxia, Anastasia, Fevronia, Varvara, Pulcheria și Petca.

— Ai uitat-o pe Ecaterina. Văd că meșterul cel mare te-a învățat și carte nu numai meșteșug.

— Meșteșug fără carte s-o fi putînd ?

— S-a mai văzut...

— S-o fi văzut, dar nu dăinuie.

— Asta tot de la meșter ai învățat-o, rîse monahul. Dar, ia să vedem, îi știi și pe ceilalți sfinți tot atît de bine ?

— De ce mă ispitești, cuvioase ? Trebuie oare să dau samă cuvioșiei tale de ceea ce știi ?

— Nu, nu trebuie să-mi dai mie samă, păcatele mele, și nici nu te ispitesc. Dar eu, umilit și neștiutor cum mă aflu, iubesc cuvîntul oamenilor învățați și iscusiți...

Urmă o clipă de tăcere în care Toma bănuie că Marcu se întreba dacă monahul era sincer sau încerca să-și bată joc de el.

— Pe proorocii cei mari, de pildă, îi știi ?

Marcu :

— Daniil, Ezechiil, Isaia și Ieremia.

— Ia te uită ! Dar pe cei mici ?

Toma clătină din cap și își reluă lucrul. „Copil prost, pufni, stă ca oaia la tuns...” Rămase totuși cu un sentiment vag și neplăcut care-i umbri toată ziua. Din cauza glasului acela insinuant, tot ceea ce mai zugrăvi pînă seara i se păru searbăd și lipsit de fior. La urma urmelor, cuviosul nu spusese nimic supărător, dar fiecare cuvînt pe care-l rostea însoțit de privirea aceea piezișă și galbenă era învăluit în nu știu ce mîzgă alunecoasă. Chiar în felul în care rostise de cîteva ori „meșterul cel mare” se afla un substrat, o întrebare nerostită, adică eu îi zic mare fiindcă toți îi spuneți așa, dar știe oare cineva de ce o fi socotit dînsul tocmai atît de mare ? Ceva asemănător mai cunoscuse doar cînd primise solia lui Iskrzycki. Același sentiment nesuferit al lucrului pe care nu știi de unde să-l apuci ca să nu-ți alunece printre degete. Tot astfel trebuia să te simți și cînd ți se strecura un șarpe în sîn în timpul somnului. Se strădui să nu se mai gîndească la Onisim și seara le spuse și celorlalți doi să-l ocolească. Marcu se simți învinovățit pe nedrept. Ce-ar fi putut el să facă, încercă să se apere, dacă monahul îl oprise cu vorbă blîndă și cuviincioasă ? Cuviosul să facă bine să-și vadă de ale lui, se înfurie Toma. Își închipuia că ei erau niște cîrpaci care zugrăveau după ureche și-i pîndea să-i prindă cînd s-ar abate de la canoane ca să alerge apoi pînă la mitropolit cu șoapta, lingînd fiecare treaptă, spre a arăta cît de curat și de neclintit era el în credință.

— Asemenea înțelepți, întări și Avram, mereu roiesc în jurul meșterilor, dar ei numai zumzăie ca trîntorii la stup, fără să știe măcar de care capăt se apucă pensula.

— Altădată, adăugă Toma, să-i spui că noi am venit aici să lucrăm, nu să înșirăm pomelnicul sfinților.

Era însă nemulțumit de sine. Vorbise iar neobișnuit de mult și de zadarnic și aceasta se întîmpla numai din vina celor de soiul lui Onisim care aveau puterea nefastă de a te abate din drumul tău ca să te bălăcești în șuvoiul vorbelor fără rost. Avea nevoie în zilele acelea mai mult ca niciodată de pace și se întoarce la lucrul său cu o încăpăținare surdă, hotărît să nu se mai lase tul-

burat nici dacă ar fi fost să ardă totul în jur, doar zidirea lui să rămână neatinsă.

Povestea Drumul crucii și se apropia de sfârșit. Închipuirea lui și amintirea nestinsă a cetăților prin care trecuse, unde alaiurile se revărsau prin ulițe și prin piețe la fel de strălucite fie că se îndreptau spre moarte sau spre încoronare, îmbogățiseră istorisirea săracă în amănunte a cărților sfinte și-i adăugaseră o bogăție de mișcare și de culori care îi făcură pe Avram și pe Marcu să rămână multă vreme tăcuți, cu răsufălările încetinite. Se afla o nesfârșită tristețe în mersul resemnat al osînditului peste trupul căruia fusese azvîrlit în batjocură un veșmînt de purpură. Era slab și sfîșietor de singur între mulțimea ostașilor înfumurați, îmbrăcați în armuri bogate, cu coifuri și sulite care zgîriau văzduhul. Doar nimbul auriu care-i înconjura creștetul arăta că acest în-singurat cutezase să gîndească altfel decît toți ceilalți care umpleau locul. Stîncă din stînga lor se înălța colțuroasă și roșie pentru că drumul acela era menit să sfîrșească în sînge. În fruntea alaiului care-i urma pe ostași, pe sub zidurile sfruntate ale cetății, călărea un principe cu coroană și valtrap purpuriu sub șă. Despre acesta scripturile nu pomeneau nimic, cine ar putea să fie, întrebuse Avram copleșit de priveliște. Nu scria într-adevăr, murmurase Toma pe gînduri, dar asta n-avea nici o însemnătate. Puterea meșterilor stătea în a adăuga scripturilor și închipuirea lor. Și, la urma urmelor, unde era osîndit un gînd, nu era greu niciodată să afli și un principe.

— Să nu te sfiești nicicînd, se întoarse el spre Marcu, să povestești tot ce simți și se rosteste în tine.

Caii erau frumoși, aveau pasul nervos și semeț, iar copitele lor răsunau ca o rostogolire domoală de pietre. Dregătorii neînduplecați, în veșminte îmbelșugate, erau urmați de paji sprinteni care suflau în trîmbiți prelungi ridicate spre cer. Mai avea de adăugat doar cîteva amănunte, cîteva stele stranii, întunecate de parcă ar fi fost arse, pe cerul de un albastru sumbru cu ape verzui, de fiere, cînd se auziră bătăi hotărîte în ușa de afară. Meșterul se întoarse resemnat spre Marcu.

— Du-te și vezi ce vor.

Ucenicul se întoarse într-un suflet, cu un amestec de spaimă și bucurie în ochi.

— E marele logofăt !

— Și nu i-ai deschis ?

— Mi-ai poruncit să văd, nu să deschid.

— Bine ai făcut. Acuma du-te deschide și poștește-l.

Era curios dacă logofătul Toader se va arăta jignit că fusese lăsat să aștepte la ușa propriei sale ctitorii. Dar chipul dregătorului era luminat de zîmbet cînd pași zornăindu-și pintenii de-a lungul bisericii. Purta veșminte lipsite de strălucire peste care colbul drumului se așternuse într-un strat fin și doar pelerina subțire de atlas de culoarea prunelor brumării amintea de bogăția și îndestularea ce-i stăteau la îndemînă. Îl îmbrățișă pe Toma bătîndu-l cu palma lată peste umăr — și o făcea întîia dată de cînd îl cunoștea — fără să se sfiască de straiele ponosite, pătate de vopsele, ale meșterului. Era tot măreț la trup, dar îmbelșugarea cărnurilor i se mai subțiasse după cum îi pălise și culoarea sîngerie a obra-
jilor. „L-or fi ținut flămînd prin temniți“, gîndi Toma. Se bucura ca de întoarcerea din moarte a unui frate și se dădu un pas înapoi spre a-l putea cuprinde întreg într-o privire.

— Domnia ta ai mai slăbit, spuse.

— Mi-au dat toată cinstea care mi se cuvine, nu mă pot plînge. Dar m-or fi slăbit gîndurile. O pasăre prinsă tînjește și în colivie de aur. Iar cînd din mila Măriei Sale m-am întors, am aflat aici alte gînduri și alte griji.

— E vreo primejdie ?

Întrebarea îi scăpase fără voie și în aceeași clipă îi fu necaz pe sine însuși că își apleca iar urechea la cele din afară. Logofătul își îndepărtă brațele și înălță sprîncenele.

— Nimeni nu știe cît răgaz avem, spuse.

Toma se înfioră. Ce putere ascunsă punea în gura logofătului întocmai cuvintele voievodului care nu-i dădeau pace și-l urmăreau nevăzute ca șerpii furișați prin ierburi ? Făcu cîtiva pași și se așeză pe treapta dinaintea altarului. Îl îmbie cu un semn și pe logofăt. Acesta se puse alături greoi, cu un oftat de plăcere. Faldurii pelerinei i se revărsară rotund pe lespezile murdare de culori și mortar uscat.

— O veste, spuse el, ar fi aceea că Vlad Vodă, gine-rele Măriei Sale, s-a înecat cu cal cu tot pe cînd se afla la o preumblare.

— Cum așa ? tresări Toma. Cum se poate îneca astfel ?!

— Se zice că ar fi fost beat.

— Se zice sau se știe ?

— Se zice... S-ar putea să fi fost și o punere la cale a unora dintre boieri.

Toma rămase îngîndurat. Oricît de mare bețivan să fi fost acest Vlad, să se îneca cu cal cu tot era prea din cale afară. Și apoi cum de nu se găsisese nimeni să-l scoată, doar un voievod nu umbla de unul singur prin locuri pustii ?! Boierii, asta era, acolo ca și aici. În minte îi răsări chipul Ancăi.

— Și domnița ?

— Doamna Anca s-a tras la o mănăstire. A trimis vorbă de acolo. Eu cred că n-a vrut să se întoarcă pentru că nu suferă s-o vadă pe doamna Elena în locul mamei sale. Deși doamna Elena e o femeie cu frica lui Dumnezeu și n-are nici o vină. Cine știe ? Necazul cel mare e că am rămas acum iar descoperiți spre miazăzi.

„Prea acoperiți n-am fost noi nici cu Vlad ăsta, gîndi Toma. Cu el ori fără el, cam tot acolo ne aflăm. Ce-o fi însă cu Anca, Dumnezeule ? Ea nu e fata care să se tragă la mănăstire, cum a putut face asta cînd are toată viața înainte ?! Și la ce mănăstire s-o fi dus ? Măcar să fi venit la una de aici...” Logofătul își urma însă gîndul lui, fără să bănuiască tulburarea meșterului :

— Mi s-a întîmplat în tinerețe să înnoptez într-o stîină din sus de Cîrlibaba, spuse el. Era iarnă și ne-au înconjurat lupii. N-am să uit niciodată cum li se vedeau numai ochii licărind în beznă de jur împrejur. De cînd m-am întors, mereu îmi amintesc de noaptea aceea și simt din nou întocmai ce am simțit atunci... Vezi... nu mă prea pricep la vorbe... nu știu dacă înțelegi...

Toma încuviință din cap. Înțelegea, înțelegea foarte bine de vreme ce tot acele licăriri de lup nășteau și în el îndemnul neprielnic de a se grăbi. Deși numai Dumnezeu știa cît se străduia să lucreze încet și cu temei pentru a putea răzbate vecia. Logofătul îi puse mîna pe braț :

— Nu, să nu te grăbești. Avem puterea să ținem pri-mejdia departe și în curînd vom avea putere și mai mare : îl așteptăm pe solul lui Ferdinand. Cu ajutorul de la el n-o să mai avem de ce ne teme.

Toma surîse amar.

— Știu. Vom cuceri și Constantinopolul. Domnia ta crezi în ajutorul ăsta ?

— Ascultă, spuse logofătul ca și cînd nu i-ar fi auzit întrebarea. Solul va veni în taină și se va întîlni cu Vodă noaptea, în casa în care stați voi. Și Măria Sa va sosi tot după lăsarea întunericului. Nu știu cu bătrînul acela la care stați... va trebui... ce ai să faci cu el ?

— Nimic. De sfîntul Gheorghe suie cu oile în munte.

— Așa e bine. Femei nu sînt pe acolo ?

— Nu sînt.

Logofătul înclină de cîteva ori din cap mulțumit. Se foi apoi în loc ca și cînd n-ar mai fi știut ce să spună.

— Numai atît e porunca ?

— Numai atît. Dar eu am mai venit pentru ceva...

— Pentru ce ?

Drept răspuns, logofătul întinse brațul înspre perețele de apus, arătînd partea din stînga ușii.

— Acolo ce zugrăvești ?

— După datină acela e locul ctitorilor.

— Acum ai să zugrăvești acolo chipurile Mărilor Lor ca ale unor adevărați ctitori.

— De ce ?

— Așa poftesc eu. Măria Sa m-a scăpat, poate mi-a dăruit chiar viața răscumpărîndu-mă și aducîndu-mă iar între ai mei. Și apoi, fără Măria Sa, nici zugrăveala de afară nu s-ar putea face.

— E drept. Dar atunci pe domnia ta și pe jupîneasa domniei tale unde vă zugrăvesc ?

Știa prea bine unde, dar se ferea s-o spună el.

— Pe mine și pe Anastasia, răspunse logofătul cu o indiferență prefăcută arătînd cu capul înspre gropniță, dincolo. Acolo ne vom trage în cele din urmă și ne vei zugrăvi pe fiecare deasupra lăcașului său.

Ideea de a zugrăvi chipul voievodului, dar mai ales pe acela al doamnei Elena îl umpluse de o bucurie revărsată ca o țîșnire limpede de apă în soare. A o zugrăvi pe doamnă însemna cu adevărat a-și încerca puterile asupra frumuseții însăși și era el în primul rînd recunoscător pentru asemenea prilej. Tainele meșterilor nu se cuveneau însă dezvăluite oricum și își stăpîni bucuria. Spuse cu un zîmbet rece, cu o ușoară indiferență,

ca și cînd n-ar fi fost vorba de cine știe ce schimbare însemnată :

— E frumos acest gînd și am să ți-l împlinesc.

Logofătul se ridică împăcat.

— Nu poștești să cercetezi ce s-a zugrăvit ? întrebă Toma.

— Ba da, cum să nu, ba da, tresări el ca și cum s-ar fi temut să nu-l jignească pe meșter.

Adevărul era însă că zugrăveala nu-l interesa și uitase de ea. Întrebarea lui Toma îi amintise brusc de îndatoririle de ctitor și-l făcuse să se simtă vinovat pentru nepăsarea lui. Se grăbi să dea ocol pereților, cu pieptul umflat și cu mîinile împreunate la spate. Făcea un pas și se oprea puțin, niciodată mai mult de o clipă, prefăcîndu-se că cercetează încordat fiecare chip sau întîmplare, dînd din cap cu gravitate și scoțînd cîte un mormăit nedeslușit. Nu se pricepea la meșteșugurile gingașe, nu prea cunoștea nici scripturile ca să înțeleagă tîlcul tuturor acelor istorii zugrăvite și ceea ce se vedea nevoit să facă îl plictisea de moarte. Cel mai mult îl neliniștea gîndul că în cele din urmă meșterul aștepta din partea lui o părere. În dreptul alaiului somptuos și tragic care închipuia Drumul crucii se opri mai mult pentru că dincolo de el nu se mai afla decît zidul cenușiu așteptînd binecuvîntarea culorii. Își storcea mintea să închege niște cuvinte de laudă și fruntea înaltă i se aburi ușor. Dar în afară de faptul că ceea ce se vedea era frumos, ce ar fi putut să spună ? Pentru că hotărît era frumos, de atîta lucru își dădea și el seama, însă cum se putea spune aceasta în cuvinte iscusite, așa cum cerea o asemenea prețuire ? Toma îl urmărea cu un surîs subțire, cu brațele împreunate la piept, la vreo patru pași în spatele lui. Se îndură să-l scape de canon :

— Ce zici, domnia ta, de cai ?

Marele logofăt se văzu deodată ridicat de o nevăzută mîină cerească de pe un pămînt care-i bolborosea sub picioare și așezat ușurel, fără nici o vătămare, pe loc uscat și tare. Se avîntă înseninat și recunoscător.

— Parc-ar fi adevărați, se cunoaște că ești și oștean și curtean ! Se vede că sînt de soi ales după capul mic și picioarele subțiri și neliniștite. Sînt însă și gingași, cai anume pentru alaiuri, căci în bătălii, prin locuri rele, ușor își pot frînge gleznele...

Se opri brusc. Din zîmbetul îngăduitor al lui Toma își înțelese toată stîngăcia de soldățoi greoi cu minte de copil viclean. Îl cuprinse descurajarea. Se apropie de Toma și-l apucă blînd de braț.

— Să mergem, spuse resemnat. E frumos, dar nu mă pricep... E un meșteșug la care nu mă pricep și atunci de ce să mă amestec? Tu știi ce vrei, vezi-ți de lucrul tău și nu-ți bate capul cu ce zice unul și altul...

Logofătul Toader plecă, dar fără voia și fără știrea lui lăsă în sufletul meșterului o sămînță a neliniștii. Toma îi simți cu inima strînsă căderea avînd totodată conștiința că nu-i stătea în putere să-i împiedice cu nimic încolțirea. Cînd va veni acel sol și ce va urma după aceea, dacă toate acestea vor însemna iar o rupere și o despărțire de lucrul său erau întrebări încolțite din sămînța neliniștii. Se temea că ele vor crește ca niște curpeni monstruoși, de un verde alburui, bolnav, fără vlagă, încolăcindu-i brațele, îngreunîndu-le, ridicîndu-se și umplînd pereții în care-și vor insinua sucurile tulburi, veninoase, ucigătoare ale dragostei și avîntului.

Sentimentul acesta nămolos nu dură însă decît pînă cînd încheie zugrăvirea naosului. Mai rămăsese gol doar un loc pe zidul de apus unde urmau să stea ctitorii, dar care, după datină, se zugrăvea cel de pe urmă. Acea mare pată cenușie nu reușea să umbrească nemaipomenita înfățișare a întregului. Dimpotrivă, părea că era golul ca o fereastră spre neființa din care se născuse toată acea revărsare de culori. Peste zi, în lumina difuză care pătrundea prin ferestre se năștea un joc mereu schimbător de umbre și de treceri de la umbră la lumină din care se întrezăreau chipuri sau numai ochi, aureole și siluete, mișcarea vreunui cal, sclipirea vreunei săbii, fluturarea unei aripi de înger, totul în culorile acelea proaspete care miroseau încă amețitor a pămînt și nisip reavăn de rîu, a cleiuri, a rășini și substanțe necunoscute care aduceau mireasma lor proprie, stranie și sălbatică, aspră sau insinuantă, ca de sălbăticiune ținută în captivitate. Erau culori care peste zi își păstrau taina, avînd luciri stinse, catifelate, pentru ca abia la aprinderea lumînărilor să se desfășoare arătîndu-și puterea cu care le înzestrase meșterul: se năștea atunci o strălucire majestuoasă în care roșul și albastrul țineau în stăpînire întregul prin acordurile lor profunde și vaste și

totul primea înfățișarea unui chivot de aur, bătut în pietre și muiat în smalțuri rare. Toma nu se zgîrcise la culori — gîndindu-se neîncetat la înfățișarea lor de peste ani — și umpluse fiecare perete într-un elan nestăvilit de a istorisi. Mai mult încă, revărsarea bucuriei atîta timp ținută în frîu îl puse în fața ispitei de a împodobi totul, fețe de masă, hlamide, odăjdii, valtrapuri, socluri și chenare într-un joc de linii, de arabescuri și palmete care străbătea toată acea epopee zugrăvită ordonînd-o ori punctînd-o. Fusesse o clipă cînd el însuși se oprise înghețat, conștient deodată de primejdia îmbuibării zidurilor. Își aminti de ceea ce simțise în biserica San Marco după ce depășise primele clipe de strivitoare uluire : o îndestulare cu frumusețe care îl făcuse oarecum nesimțitor. Ca un om prea sătul, moleșit de cît mîncase, pe care nu-l mai puteau ispiti nici cele mai alese bucate. Și toate acestea, însoțite acolo, în imensa catedrală din cetatea de pe ape, de un sentiment umilitor al nimicniciei proprii lui ființe : totul, strălucirea, frumusețea, aurul, bogăția, pietrele, culorile și marmura, aparțineau lui Dumnezeu, urlau despre atotputernicia lui, cîntau despre veșnicia lui, scandau măreția lui, față în față cu el, cel care le privea, omul mărunț și neînsemnat ca o furnică pe care doar printr-o moale ridicare a degetului Atotputernicul o putea azvîrli în neant. Admirase atunci și chiar invidiase măiestria și iscusința meșterilor, dar nu se simțise la îndemînă, ca și cum cineva nevăzut l-ar fi silit să stea cu fruntea lipită de pămînt. Își amintea că ieșind din biserică pășise încă mai mîndru decît avea năravul și își ridicase cu îndărătnicie capul fluturîndu-și coama, încercînd măcar astfel să se scuture de umilința care-i coclise sufletul. Primejdia de îndestulare pîndea acum propria lui lucrare și această descoperire îl umplu de spaimă făcîndu-l să uite întrucîtva de cealaltă primejdie, care plutea în veștile aduse de logofătul Toader. Era drept, lipsea de aici opulența marmurelor și a pietrelor scumpe, dar spațiul mult mai mic putea amplifica belșugul imaginilor pînă la aceleași efecte strivitoare. Înapoi însă nu mai putea da și se văzuse nevoit să continue în același fel așteptînd cu strîngere de inimă impresia pe care urma să i-o lase întregul. Cînd termină, se răsuci mult timp singur de colo-colo, cercetînd pereții palmă cu palmă, dar mai ales contemplînd întregul, în-

cercînd să cuprindă totul într-o privire, din diferite unghiuri, în mereu alte căderi și intensități ale luminii. Nimic prea mult, nimic greoi, nimic strivitor. Bucuria îl copleși din nou, însoțită de un sentiment spumos de descătușare. Se simțea eliberat și istovit ca și cum toată vlaga i s-ar fi scurs de-a lungul penelului umplînd pereții de culoare. Ca să-și alunge și umbra de îndoială care mai persista, obscură, undeva în adîncuri, îi chemă pe Marcu și pe Avram, pe rînd ca să nu fie înrîuriți unul de altul și îi întrebă același lucru : ce simțeau cînd se aflau acolo, în mijlocul naosului, avînd de jur împrejur pereții zugrăviți.

— Simt așa un fel de căldură în suflet, dar și o bucurie ca în serile de iarnă cînd umblăm cu colinda și gospodarul ne deschide și ne poștește, spuse Marcu.

— E ca și cînd m-aș întoarce acasă după drum lung, spuse Avram.

Amîndoi simțeau la urma urmelor același lucru. Asta era. O strălucire prietenoasă, o măreție caldă și apropiată care-ți îngăduiau să rămii tu însuți, făcîndu-te poate mai înțelegător. Nici meșterul nu urmărise mai mult. În aceeași seară, după ce toți se culcară, migăli în zarea lumînării în terfeloaga care începuse să se zdrențuiască de atîta purtat : „Aici la răscrucea lumii, unde ne-a fost rînduit să stăm, trebuie să privim în jur cu înțelepciune și îngăduință. Sfruntarea e a celor ce nu cunosc cumpăna și nici mireasma sălbatică de fum și de hoit a celor patru vînturi aducătoare de moarte, de jaf, de foc și de robie. Neînduplecați trebuie să ne arătăm doar cînd sîntem nevoiți să ne apărăm. De aceea zidurile pe care le înălțăm nu poartă în ele gîndul tainic de a strivi, de a înspăimînta ori de a-l umili pe semenul nostru. Ele se cade să fie un adaos în frumusețe a plaiului pe care viețuim și să dea glas sufletului nostru pe care nimeni încă nu l-a încovoiat, dar care nici n-a uitat să-i creadă celui flămînd și ostenit.“

Trecuse ziua marelui mucenic Gheorghe și turmele se porniseră către stînele din munte cînd Toma începu să zugrăvească pe dinafară. Îl ajuta Avram care încheiase și el zugrăvitul tindei și doar Marcu, mai temător, încă și mai încet în lucru, rămăsese în singurătatea interiorului. Încă din primele ceasuri Toma își dădu seama că a zugrăvi afară, sub cerul gol, era, față de ceea ce

lucrase pînă atunci, ca și cum și-ar fi schimbat meșteșugul. În primul rînd pentru că abia acum avea de fapt prilejul să aplice descoperirea pe care o făcuse în ultima noapte petrecută la Sofron. Totul atîrna aici de tencuială, de amestecul ei, de finețea ei, de așternerea ei egală, de umezeala ei și de culorile din pămînt și pietre. Fără culori născute din sămînță, fără ouă, fără cleiuri. Cu o mînă iute și sigură și cu ochi ager, în stare să cuprindă dinainte locul fiecărui amănunt. Era un lucru care nu îngăduia nici zăbavă, nici greșeală, pentru că nici o îndreptare nu se mai putea face fără a da jos însăși tencuiala care sughea culorile repede și temeinic. „Îmi place mai mult decît înăuntru, pe tencuială uscată, își însemnă el după prima zi, pentru că cere mai multă îndrăzneală și hotărîre. E un fel de a lucra mai aspru și mai bărbătesc, în care ești nevoit să te lupți cu timpul care uscă zidurile, cu nehotărîrea care naște greșeala și în cele din urmă cu înseși puterile tale care rămîn în urma gîndului și a voinței...” Dar asta nu era totul. A lucra afară însemna să întinzi tencuiala doar cu puțin timp înaintea zugrăvelii, să te afli toată ziua în plină lumină și să te obișnuiești ca vîntul și soarele, acolo unde ajungeau, să zvînte mult mai repede culorile schimbîndu-le pe neașteptate nuanțele, răsfrîngerile și întrepătrunderile. Și apoi aici nu mai erau uși care să fie zăvorîte, așadar nici putința de a te apleca asupra ta însuși și de a medita fără grabă, în singurătate și tăcere. Cîți treceau se opreau să privească, îți dădeau binețe, nu se sfiau să te întrebe dacă li se părea ceva ciudat sau de nepriceput. Îi auzeai vorbind între ei, îi auzeai pe cei ce treceau pe drum, distingeai fiecare cuvînt, fiecare fluierat de mierlă, fiecare foșnet al pădurilor atinse de aripa vîntului.

Judecata de apoi izbucni tumultuos, umplînd în cîteva zile tot peretele de apus. Începeau lucrul în ultimele ceasuri ale nopții, înainte ca tencuiala întinsă de cu seara să apuce să se zvînte. Erau ceasuri tăcute și răco-roase, cu cerul ca sideful. Pădurile neclintite își trăiau deplina biruință umplînd văzduhul cu miresme tari de rășină, de vreascuri jilave și de bureți. Lucrul avea spor și împlinire. Mai tîrziu, odată cu înălțarea soarelui, tencuiala trebuia umezită mereu pe măsură ce înainta zugrăveala. Căldura zilei care se apropia de amiază lăsa

în văzduh, chiar și în locurile umbroase, o vagă ispită a leneviei și mîna meșterului, deși la fel de ageră și de sigură pe sine, își îndulcea treptat mișcările. După prînz își înceta lucrul. Se întorcea la schele numai pe la chin-die, însă și atunci doar ca să întindă împreună cu Avram tencuiala pentru a doua zi. În asemenea răstimpuri de răgaz căutau locuri umbroase cu iarba bogată care aștepta coasa și stăteau întinși, cu o binecuvîntată ostenală furnicîndu-le trupurile picurînd de somn. Foșnetul lumii ajungea la ei ca de foarte departe și în cele din urmă Avram adormea de-a binelea. Toma se lăsa dus de obicei de un gînd al său, domol, încercînd să-și vadă de pe acum lucrul de a doua zi. Marcu nu se vedea. De cum isprăveau de mîncat se întorcea înăuntrul bisericii. Mai avea puțin și se grăbea să iasă și el la frescă. Dar oare la treabă se grăbea el într-adevăr? Întrebarea îl uimi pe Toma prin ivirea ei neașteptată și-i aminti unele amănunte pe care nu le luase în seamă, dar care îi apăreau deodată cu o anumită semnificație. Erau, de pildă, seri în care Marcu se furișa dintre ei ca să nu se întoarcă decît tîrziu, uneori spre miezul nopții și atunci se strecura în așternut cu grijă să nu-i trezească. Să nu-i trezească sau să nu provoace întrebări? Iată un lucru la care Toma abia acum se gîndea. Era însă un lucru la care se așteptase totuși: doar el însuși îi spusese lui Avram că ucenicul se afla acum la vremea cînd se bucura întîia dată de vederea și mireasma femeii. Acum se hotăra soarta lui Marcu și el nu voia și socotea că nici n-avea dreptul să se amestece. Marcu nu mai era un copil, va ști singur să aleagă. Îl pîndeau primejdii, ispite și frumuseți, dar fiecărui om îi era dată încercarea de a se înălța ori de a cădea pășind printre primejdii, ispite și frumuseți. Nu, hotărît lucru, nu avea de gînd să se amestece, dar spera în taină că Marcu nu era dintre cei sortiți căderii și nimeni nu-i putea clătina credința în harul de zugrav al ucenicului.

Pacea aceea de după prînz îi făcea bine pentru că îi potolea temerile și așeza o împăcare, ce părea definitivă, între el și restul lumii. Era greu să-ți închipui în asemenea ceasuri că pe pămînt se purtau războaie, că bîntuiau molime feroase, că robi goi îndemnați cu vîna de

bou trăgeau la vîslele corăbiilor care brăzdau mările în căutarea unor tărîmuri necunoscute. Cu atît mai greu era să crezi că asupra acestei țări chiar se ridicau norii robiei și ai dorului de pradă. Pacea și dulceața locului și ale ceasului erau atît de adînci și de desăvîrșite încît păreau mai curînd urzeala unei vrăji. Totul era cu puțință în răstimpurile acestea și meșterul ațipea pe nesimțite, ușor, ca o plutire cu aripile desfăcute pe un văzduh străveziu, convins că nu peste mult va încheia de zugrăvit și pe dinafară, dînd astfel luminii cea mai frumoasă zidire a țării. Era posibil chiar să înceapă alta, în fiecare vară alta — de ce nu? — mereu mai frumoase pe măsură ce-și desăvîrșea meșteșugul, pînă va zugrăvi toate bisericile țării. Doar era tînăr încă, avea timp destul dinainte, Vodă l-ar ajuta și doamna de asemenea, pentru că iubeau și știau să prețuiască frumusețea, Cîntic îl va urma, Marcu și Avram așijderea și împreună ar face o frăție a cărei faimă ar umple lumea. Ar plînge Olena că ar pleca iar de lîngă ea și s-ar minuna între terfeloagele lui de pe Ulița Treptelor și Filip al lui Brae de-și zicea acum Malăr că prietenul său zănatic și cam bătut cu leuca ajunsese mai vestit decît el, deși n-avea nici femeie, nici gospodărie și nu cunoscuse decît colbul drumurilor și dulceața iute trecătoare, urmată de un gust amarui, a dragostelor triste și fugare. Țîrîit prelung de cosași. Hulubi care uguiau pașnic. Și somnul care se închea lin, amestecînd chipul Mușei cu trăsături de-ale Ancăi ce semăna uimitor cu Alijana. Filip Malăr se ivea îmbrăcat în herald pe zidul cetății de scaun și sufla în trîmbița lungă pe care o luase de la îngerul zugrăvit care vestea judecata de apoi...

— Meștere Toma, meștere Toma!

Îl scutura de umăr cu o mîină uscată ale cărei unghii ocroteau sub ele o dungă neagră. Toma zvîcni într-un cot, buimăcit. Aplecat asupra lui, chipul de cotoi cu ochi galbeni al lui Onisim.

— Să-ți arăt ceva, meștere, vino cu mine...

Toma îl urmă resemnat, prea moleșit încă de alune-carea aceea în somn ca să mai pună întrebări. Călugărul îl duse pînă la biserică, se strecură aplecat de mijloc pe sub schele și se opri în fața ușii. Se întoarse spre Toma.

— Intră încet să nu te simtă, șopti el.

Să nu mă simtă cine ? se întrebă Toma. Abia acum se trezi cu adevărat și își dădu seama că se petrecea ceva neobișnuit, cel puțin pentru acest călugăr care aștepta cu sufletul la gură reacția lui. Era poate o clipă pe care Onisim o așteptase de mult, poate o pîndise sau chiar o visase. Ce Dumnezeu putea să fie ? Intră fără a-l întreba nimic. Simți că Onisim nu-l urma, dar îi ascultă sfatul și păși pe vîrfuri. Cînd se apropie de ușa care trecea din tindă în gropniță desluși glasuri. Nu vorbeau în șoaptă, dar erau coborîte, voalate, ca și cum ar fi existat totuși o grijă mai mult subconștientă de a se păzi de urechi străine. Pe Toma îl încercă însă bănuiala că nici n-aveau simțămîntul că făptuiau ceva neîngăduit și nu se fereau, acea surdină catifelată și caldă a vocilor lor fiind doar rodul dragostei. Se ținu nevăzut în tindă, lîngă ușă, lipit de zidul zugrăvit de Avram. Pentru a-i vedea trebuia să se arate și el, ceea ce nu voia de mila fetei, care s-ar fi rușinat peste măsură. De cum recunoscu glasul lui Marcu îl încercase un neplăcut sentiment de vinovăție : ce ajunsese el de se luase după un potlogar ca Onisim ca să tragă cu urechea pe la uși ? Marcu își vedea de treabă în felul lui, de ce să-l iscodească ? O curiozitate vîscoasă, mai tare decît bunele sale intenții, îl ținu pe loc.

— Ridică puțin capul, spuse Marcu. Așa.

Toma zîmbi neștiut. I se păruse că-și ascultase propriul glas. Chiar și intonația îi era cunoscută : preocupată, ușor severă și cu o secretă drăgălășenie totuși. Urmă apoi un răstimp de liniște în care nu se auziră decît sunetele obișnuite, stinse, ale după-amiezei calme de afară. După aceea, întrebarea timidă a fetei :

— Mai ai mult ?

— Nu. Ai obosit ?

— Nu, dar tu nu știi cum mă tem...

— Te temi degeaba.

— Dacă ne găsește vreunul din cuvioșii părinți ? Are să arunce asupra noastră anatema.

— Eh, făcu Marcu cu îndoială. Rămîne de văzut... Va trebui să vorbească întîi cu mitropolitul Grigore și mitropolitul e prieten cu meșterul... Tu crezi că anatema o azvîrle așa, orice călugăr, cum îl taie capul ?

— Dar chiar meșterul tău poate să ne găsească. Aș muri de rușine !

— Nu fi proastă. De dînsul nu mă tem și tu nu trebuie să te rușinezi. Tot așa a zugrăvit-o și dînsul pe domnița Anca în paraclisul cetății de scaun.

— Păcatele mele ! Cînd ?

— De mult. Eu pe atunci eram mic, nu zugrăveam decît stele. Mi-a poruncit să plec, dar eu m-am prefăcut numai și am tras cu ochiul.

— Și domnița a stat așa neclintită la zugrăvit, ca mine ?

— A stat și la zugrăvit, a stat și la sărutat, ca o fată cuminte ce se afla. Așa ca tine...

— A sărutat-o meșterul tău pe domnița Anca ?!

O imensă uimire amestecată cu o fărîmă de neîncredere. Marcu răspunse mîndru, cu o gravitate ușor jignită de îndoiala din glasul ei :

— Hm... nu-l cunoști... Nu numai că a sărutat-o, dar a făcut-o într-un anume fel.

— Cum ?

— Ai răbdare să isprăvesc și am să-ți arăt.

— Să crezi tu că am să stau !

— Dacă nu stai, am să te zugrăvesc cu ochi de buhă și cu plisc în loc de nas.

— Nu poți, rîse fata. Aceea e o sfîntă, nu-i poți face plisc !

— Ce știi tu ?! Puterea meșterilor stă și în aceea că pot adăuga scripturilor închipuirea lor...

Toma se îndepărtă în grabă, pe vîrfuri, apăsîndu-și palma peste gură ca să nu-l trădeze rîsul. Afară, Onisim pășea agale pe cărarea ce străbătea tăpșanul, prefirîndu-și printre degete un șir de mătănii. Părea furat de rugă ori de gînduri, dar cînd auzi pașii meșterului se opri și se întoarse în loc, așteptîndu-l. Purta întipărită pe chip gravitatea lată și goală a prostului.

— Nu crezi, întrebă el contrariat de zîmbetul lui Toma, că e neiertat să zugrăvești sfinte cu chipul unor muieri supuse în fiecare ceas păcatului ?

Meșterul era însă cuprins în acele clipe de o îngăduință de care se mira el însuși. Își așeză prietenos brațul în jurul umerilor monahului, peste rasa aspră de șiac, silindu-l cu blîndețe să pășească încet alături de el.

— Vezi, cuvioase, spuse gînditor, de multe ori mă întreb ce rost o fi avînd să trăiești, de vreme ce nu ești

slobod să îți desăvârșești cum gîndești tu această viață care ți s-a dat...

— Gîndul acesta cu desăvîrșirea, poate veni și de la Necuratul, îl întrerupse fără șovăială Onisim.

Toma, dezamăgit, își luă brațul din jurul umerilor lui :

— Lasă-mă-n pace, spuse cu lehamite. Eu îți vorbesc de una și dumneata o ții cu Necuratul... Dar cine e chemat și are dreptul să hotărască : aceste gînduri sînt de la Dumnezeu și acestea de la dracu ? Toți deopotrivă sîntem plămădiți din pămînt, din apă, din văzduh și din foc, de ce crezi că gîndurile dumitale ar mirosi a tămîie și ale lui Marcu a pucioasă ?

— Dar ceea ce face el e o nelegiuire ! Nici nu știi nimic despre fata aceea pe care o zugrăvește printre sfinte !

— Nici nu vreau să știu. A avut nevoie de un chip frumos și l-a găsit, asta e tot, atîta timp cît nu face rău nimănui e treaba lui...

— Crezi dumneata că asta e tot ! Dar după ce isprăvesc cu zugrăvitul de ce pornesc singuri prin funduri de livezi ?

— Și ce-ți pasă, cuvioase ? Dumneata ți-ai ales rasa călugărească, el a ales slobozenia livezilor, ce-ți pasă ? Dacă nu încapi de cei ce gîndesc altfel decît dumneata, urcă-te în munte și fă-te schivnic. Dar n-ai s-o faci fiindcă pentru asta îți trebuie un curaj pe care nu-l ai.

Toma se opri și îl privi cîteva clipe ca și cum i-ar fi descoperit pe neașteptate o nouă înfățișare.

— Știi ce, cuvioase ? Te superi sau nu, am să-ți fac o mărturisire : voiam să dau chipul dumitale unuia din diavolii pe care-i zugrăvesc în Judecata de apoi. Acum văd însă că aș fi greșit fiindcă un diavol are totuși o măreție a lui, întunecată, dar, oricum, tot măreție, pe cînd dumneata n-ai decît oleacă de mîzgă pe sub unghii...

Călugărul se oprise și el și-l urmărea acum strivit de uimire, cu gura ușor întredeschisă. Toma urmă netulburat și fără patimă :

— Nu te pot zugrăvi nici printre păcătoșii care sînt osîndiți la caznele iadului fiindcă în scripturi stă scris că proștii vor moșteni împărăția cerurilor, nu că vor ajunge la iad. Am să te dau așadar uitării, cuvioase, ca și cînd nu te-aș cunoaște, ca și cînd n-ai fi...

Se înclină înaintea lui cu prefăcută curtenie și-l întrebă zîmbind :

— N-ai auzit cumva, cuvioase, de un părinte Onisim ?

Călugărul îl ațintea înmărmurit, incapabil să găsească vreun răspuns.

— Nu, n-ai auzit, urmă Toma. Înseamnă că nu există, poate nici n-a fost vreodată și cu siguranță nu va mai fi. Rămîi cu bine, cuvioase...

Se îndepărtă împăcat fără să mai privească în urmă. Îl simțea pe celălalt înlemnit încă și îi veni să rîdă cu hohote. Avea pieptul plin de un sentiment nou de satisfacție și împlinire. Descoperi gustul amețitor al unei noi și teribile răzbunări : indiferența. Om al făptuirii, putea strivi sub acest tăvălug pe orice vînturător de vorbe. Era răzbunarea celor puternici iar el avea într-adevăr sentimentul propriei sale forțe. Aceasta îl făcea bun și îngăduitor. Era o stare care pusese stăpînire pe el imediat după ce terminase de zugrăvit în interior. Lucrarea aceea îi confirmase puterea. După ce începuse, afară, Judecata de apoi, nu mai avu nici o îndoială. Crescu dintr-o dată, iar vechea lui trufie se transformă într-o întemeiată încredere în sine care-l apăra ca o armură. Știa acum limpede ce era în stare și nu se mai temea decît de primejdiile care pîndeau la hotare.

Domnul Dumnezeu stătea în boltă, neînduplecat și drept, și, de la picioarele lui, un rîu de foc, cumplit și roșu, cobora de-a curmezișul peretelui, lățindu-se, amenințător și greoi în curgerea sa implacabilă către iad. În jurul Judecătorului înveșmîntat într-o mantie de culoarea aurului vechi, fîlfîiau cete de îngeri și serafimi cu aripi colorate pe albastrul cerului stropit cu stele aurii. Doi arhangheli cu chipuri prelungi și mîndre, în straie împărătești de purpură, își desfășurau aripile largi care puteau deopotrivă amenința sau ocroti. Maica Domnului și sfîntul Ioan cu ochi rugători și palme împreunate cereau îndurare pentru cei greșiți. Păcătoșii, la rînd, în așteptarea osîndeii. Turcii și tătarii, feciorii de curve sortiți dintotdeauna iadului, cu chipurile smolite a căror culoare era semnul necurăției credinței lor, cu veșminte bogate, mătăsurii, brocarturi, mărgăritare. În urma lor, ereticii, cei abătuți de la dreapta credință, cei ce tăgăduiau sfînta treime ori biserica apostolească, cei ce se împreunau de-a valma în cetatea Mînsterului... Adam

și Eva, el înveșmîntat în culoarea cetinei, ea în roșu, își fluturau faldurii neliniștiți, în așteptarea mîntuirii veșnice. Erau întîii păcătoși și primii izbăviți ai lumii, izvorul omenirii cu toată mîrșăvia ei împruțată, dar și cu slava ei, și meșterul îi iubea ca pe niște părinți și le dădu într-adevăr chipul părinților săi peste care așternu o seninătate blîndă și demnă, de oameni care se știu în cele din urmă cu sufletele împăcate. Nimeni nu cunoștea această asemănare, doar Marcu poate dacă-și mai amintea chipul bătrînului, dar el era învățat să tacă și această taină care se întrețesea în zugrăveală îi spori lui Toma sentimentul de mîndrie ca și cînd ar fi izbutit să amestece în vopsele o parte din propriul lui sînge. Pe malul rîului cel gros de foc se căscau morminte și morții în giulgiurile lor ieșeau spre a se înfățișa judecății. Pămîntul și marea îi înapoiau și pînă și fiarele îi scuiپau îndărăt pe cei înghițiți odinioară. Păcătoși nevolnici și goi care se îndreptau spre iad unde îi aștepta scrișnirea dinților și viermii cei neadormiți. Un arhanghel cu aripi înalte și chip dulce împingea cu sulia diavolii înspre străfundurile învîlvorate. Peste tot se întindea cerul albastru zugrăvit de mîna lui Avram și stropit cu stelele acelea de aur, mari și roitoare ca niște albine. Peste tot mișcarea suflată asupra zidului de harul lui Toma, scrișnire și triumf, curgere lentă și zbatere, fîlfîit larg de aripi, sunet de vestitoare trîmbiți, glas de tunet al Unuia Singur, lacrimi de rugă, vaier de durere, duhoare de pucioasă și schelălăit diavolesc, mireasmă de smirnă și cîntece de slavă din piepturi nemuritoare de serafimi. Ploaia stelelor de aur peste vuietul măreț de roșu și albastru care stăpîneau totul, de la culoarea de smoală a celor necurați, pînă la auriul care lumina nimburile cetelor cerești. Diavoli negri — smoc sălbatic de păr între coarne, coadă scurtă și groasă crescută pe un dos desfrînat, spurcat sumețit, inel păgînesc în nasul ca un rît — și în ghearele lor, atîrnînd despuiate și fără vlagă, trupurile păcătoșilor ca niște iepuri jupuiți.

— Dracii ăștia negri sînt mai mult de rîs decît de spaimă.

Cel care vorbise era un străin ciudat, îmbrăcat jumătate călugăr, jumătate oștean. După colbul de pe veșminte și oboseala gesturilor se cunoștea că venise de departe, iar felul în care rostea cuvintele, mai repezit, cu

o anumită asprime sau lipsă de îngăduință, amintea de Țara Românească. Trecuseră mai bine de două ceasuri de cînd se așezase de-a dreptul pe lespezi, într-un colț al pridvorului, de unde urmărea tăcut lucrul meșterilor. Cînd vorbi prima dată, dînd glas gîndului său despre diavolii zugrăviți de Toma, acesta îi aruncă doar o privire scurtă, văzîndu-și mai departe de treabă. Îi răspunse însă Avram, și o făcu după obiceiul său, domol, ca și cum s-ar fi temut să nu-l supere pe celălalt, dar în același timp cu o vădită plăcere de a-l scoate din neștiință.

— Așa și trebuie să fie dracii, spuse el, de rîs, căci sînt mai nevolnici decît omul cel drept.

Străinului îi veni să rîdă.

— Cum o să fie nevolnici dracii ? Vezi, poate te aude vreunul și ți se arată la noapte...

Avram își făcu semnul crucii.

— Așa, așa, închină-te, urmă străinul, altfel te vād acuși atîrnînd cu gheara vreunuia după ceafă, ca amărîtul ăla de pe zid...

Toma îi aruncă iar o privire scurtă peste umăr. Pălăvrăgeala aceea îi tulbura liniștea și îl nemulțumea faptul că Avram îi dădea apă la moară.

— Am spus, urmă acesta liniștit, fără să simtă morala meșterului, că diavolul e nevolnic față de omul drept, nu față de păcătos. Omul drept n-are a se teme de el și nu trebuie speriat. Cunoscînd puterea pe care o are asupra diavolului, dînsul își poate îngădui să rîdă de spaime.

Străinul nu răspunse imediat. Părea ușor mirat, ca de un fel de a gîndi nou pentru el. Pe urmă îl întrebă pe neașteptate, în felul acela repezit, de parcă i-ar fi cerut socoteală :

— Dumneata ești Toma ?

— Nu, Toma e dînsul, meșterul cel mare.

— De unde mă știi ? întrebă Toma posac, văzîndu-și de lucru fără să se întoarcă.

— Ți s-a dus vestea și te știu mulți.

Toma ridică din umeri. Era și ăsta vreunul din acei vîntură-lume, amestec de potlogari, de milogi și solomonari de care mișunau drumurile veacului. Cine știe pe la ce han, pe la care tîrg ori hram va fi auzit de numele său și acum, aflîndu-se aici, poftea să-l și vadă pentru că una e să vorbești despre un meșter vestit din

auzite și cu totul altceva să poți spune cu o prefăcută nepăsare, spre uimirea tuturor gură-cască adunați în jurul mesei : „Pe meșterul Toma îl cunosc, am stat de vorbă cu dînsul cum stau acum cu voi...” Pentru că l-ai văzut cu ochii tăi, deși el poate nici nu te-a învrednicit cu vreo privire, poți să te încumeți cu mai multă siguranță în născociri. Așa, de pildă, poți urma cu aceeași prefăcută nepăsare : „Cînd zugrăvea Judecata de apoi, tocmai mă aflam acolo și pe mine m-a întrebat, măi prietene cutare, zice, tu ce crezi : să facem straiiele arhanghelilor roșii sau albastre ? Roșii, i-am spus eu și așa le-a și zugrăvit, oricine trece pe acolo poate să le vadă...” Pentru asemenea istorii întotdeauna se afla cîte un nerod care să plătească un rînd de vin.

Toma își reluase lucrul și era pe cale să uite de noul venit, cu atît mai mult cu cît acesta se cufundase din nou în tăcere, ca și cînd n-ar mai fi dorit nimic acum, după ce aflase care era meșterul cel mare. Îl urmărea în schimb numai pe Toma cu o luare aminte a fiecărui gest de parcă i-ar fi fost ucenic. Abia într-un tîrziu, fără să se miște din colțul în care ședea, i se adresă firesc, ca unuia pe care îl cunoști de mult și nu mai ai să-i spui nimic de seamă :

— Am pentru dumneata o veste.

— Pentru mine ?

— Da, dacă domnia ta ești cu adevărat Toma, zugravul curții și sfetnicul de taină al lui Vodă.

— Eu sînt. Dar dumneata cine ești ?

— Eu sînt un oarecine fără însemnătate. Însemnată pentru domnia ta e numai vestea pe care am să ți-o dau.

— Dă-mi-o.

— Nu pot acum. E o veste de dat între patru ochi. Și apoi mi-e și foame... Pe neașteptate ridică vocea și urmă, mai în glumă mai în serios : Bine vă mai merge, măi zugravilor, ce vă pasă ! Nu mai credeți săracului și flămîndului, dă-mi vestea ! gata, atît, nici să-ți dea prin cap să întreb, măi creștine, ai mîncat, ai băut, te-or fi durînd țurloaiele ălea de atîta umblet, hai să-ți pui un scaun sub cur... Nimic ! El e meșteru-ăl mare, dă-mi vestea și atît !

Sub potopul lui de vorbe Toma își șterse fără grabă mîinile cu o cîrpă, apoi se așeză pe marginea scîndurii. Înainte de a sări rămase însă astfel, cu picioarele în gol,

privindu-l de sus pe străinul care nu se clintise din colțul răcoros unde zăcea pe-o rînă.

— De unde vii ? îl întrebă.

— Din Țara Românească.

Toma ezită o clipă și în acest timp ochii i se îngustară ca și cînd ar fi vrut să revadă ceva ascuns departe înăuntrul său. Pe urmă sări jos.

— Hai, spuse și apucă înainte de-a curmezișul pajiștii, fără să se mai uite dacă celălalt îl urma sau nu.

Pășea grăbit, nerăbdător, dar în același timp neliniștit. Știa de unde putea fi vestea și odată cu bucuria caldă pe care o simți începu să-l chinuie și îngrijorarea. Nu va însemna oare aceasta o nouă amîinare a lucrului său ? Pe Anca o îngropase de mult sub resemnare ca sub niște lespezi. Dar dacă ea se ridică acum din nou și i se arată în drum ce va fi ? De aici neliniștea. Pentru că munca lui ajunsese să-l stăpînească în asemenea măsură încît nimic nu-i mai putea trece înainte. Se afla aproape de pisc, de pe acum îl ametea vîntul tare al înălțimilor și pentru nimic în lume nu s-ar fi abătut din drum. Nici chiar pentru o asemenea dragoste luminoasă ? se întrebă puțin înspăimîntat. Nici, își răspunse hotărît, în aceeași clipă. Dragostea, ca floarea cîmpului, azi e, mîine nu-i, lumina ei cunoaște și ea înserarea, pe cînd privesc nemărginită care ți se arată de acolo de sus și aerul acela bărbătesc cu mireasmă de depărtări îți umplu sufletul pentru o viață.

Intrară în casă și Toma îi făcu semn să se așeze. Ațîță focul, sparse niște ouă într-o tigaie, aduse niște slănină, o oală de vin și pîinea. Odaia se umplu de mireme îmbietoare. Nu vorbeau nimic. Toma era mohorît, avea gesturi scurte, parcă mînioase, și celălalt îl urmărea tăcut. Îi puse mîncarea dinainte și turnă vinul în două ulcele.

— Cristea îmi zice, spuse străinul ciocnind.

— Să fii sănătos. Noroc.

Cristea bău tot vinul, cu înghițituri mari, însetat, ca pe o apă a vieții, apoi își șterse mustățile cu dosul palmei și așează ulcica pe masă încet, cu teamă parcă să n-o spargă.

— Aveți vin binecuvîntat la Țara Moldovei. Și mai e și rece...

— Mănîncă, mormăi Toma și se îndreptă spre fereastră.

Era joasă și trebui să se aplece ca să vadă afară. Rămase cu mîinile sprijinite de pervaz, cu spatele spre încăpere. În vale se vedea biserica luminată de soarele ce începea să coboare înspre apus. Îi deslușea pe Marcu și pe Avram, două siluete mărunte, întunecate, care desfăceau schelele spre a le muta pe zidul de miazănoapte, unde trebuia întinsă tencuiala pentru a doua zi. Zugrăveala era inundată de lumina apusului. De aici nu i se deosebeau amănuntele, dar Toma îi cunoștea fiecare deget de loc și o privea înfiorat cum pîlpîia arzînd, incendiată de roșul care o domina, schimbîndu-și nuanțele de la o clipă la alta. Niciodată n-o văzuse de la o asemenea depărtare și într-o astfel de lumină. Îl năpădi o bucurie copilărească. Ar fi vrut să-și sărbătorească izbînda rostogolindu-se în iarba grasă care lucea răcoros de parcă ar fi fost dată cu cine știe ce lac. Își trecu palma peste față ca pentru a-și alunga o vedenie. Mîndria îi bătea în piept, puternică. Și odată cu ea, din nou, îndoiala. Va izbuti el să termine? Zugrăvise un perete. Mai rămăseseră trei. Ce însemna vestea pe care i-o aducea acest om? Și, cu toate că această veste nu avea poate nici o legătură cu celelalte spaima, ele îi reveniră în minte: unde s-or mai fi aflînd primejdiile acelea de care se temea și pe care doar munca lui îl făcea să le uite? Ce era cu acel sol de taină al lui Ferdinand? Dar el însuși nu știa prea bine dacă dorea sau nu venirea acelei solii... Și acum Anca, ce voia Anca? Îl ardea nerăbdarea de a afla și totodată îi era frică și se bucura că solul mîncea tihnit, cu dichis, fără grabă ca și cînd nu pentru o veste venise, ci pentru a se sătura. Ar fi putut să-l întrebe și în timp ce mîncea, dar un fel de lașitate îl îndemna să amîne. Aproape că regretă cînd îl auzi, în sfîrșit:

— Mulțumesc, meștere. Credeam că n-am să mă mai satur niciodată. Hai noroc!

Toma reveni la masă, ciocni, își muie buzele în vin și se așeză în fața lui.

— Spune.

Cristea se rezemă de spătarul laviței și își împinse picioarele cu desfătare pînă sub cealaltă parte a mesei.

— Multe nu sînt de spus. Cîteva cuvinte pe care Măria Sa Doamna mi-a poruncit să le învăț pe de rost.

Cînd s-a încredințat că le știu întocmai, mi-a luat hîrtia, a făcut-o sul și a aprins-o la flacăra lumînării.

— Spune-le.

Cristea își îndreptă trupul și se aplecă peste masă înspre Toma. Îl privi în ochi.

— Cuvintele Măriei Sale Doamnei Anca rostite cu gura credinciosului Cristea ot Poenarii Argeșului, cămăraș de taină al lui Vlad Vodă, fie-i țărîna ușoară. Către magistrul Toma, zugrav al curții, curtean și familiar al Măriei Sale Părintelui meu, Domnul Țării Moldovei. Magistre, călugăria am ales-o de nevoie pentru că nu mă puteam întoarce acasă unde alta poartă coroana mamei mele. Păcătoasă cum m-am aflat dintotdeauna însă, mă folosesc de întîiul prilej spre a lepăda straiiele mohorîte, urmîndu-l în drumul său de întoarcere la Genua pe vestitul negustor Girolamo Badalocchio. Poate mă voi întoarce vreodată, cine știe, poate nu. Poate veți mai auzi de mine, poate mi se va pierde urma pentru totdeauna. Lumea are destule griji ca să-și mai bată capul cu o văduvă păcătoasă care a fugit de la mănăstire cu un negustor papistaș. Pe tine, magistre, te rog să veghezi asupra tatei cu aceeași credință pe care mi-ai fi dăruit-o mie dacă-mi era rînduit să rămîn în preajmă-ți. Căci vreau să știi măcar acum că șalul verde, în ziua aceea cînd ai plecat mîhnit, nu din întîmplare se afla în mîna mea.

Cristea tăcu. Cînd pomenise de negustorul genovez, Toma își ascunsese fața în palme. Acum înălță chipul. Avea ochii tulburi.

— Asta e tot ?

— Atît.

— S-a măritat cu acela ?

— Poate după ce vor fi ajuns. Aici nu s-a putut.

— Vodă știe ?

— Nu cred, iar eu n-am poruncă să-i spun. Dar pînă la urmă se va afla careva s-o facă.

Cu coatele pe tăblia mesei, Toma își acoperi iar fața cu palmele. De ce socotise ea că trebuia să-i trimită această veste ? Credea poate că mărturisirea cu șalul verde va fi pentru el o mîngîiere și o bucurie tîrzie ? Nu era nici una, nici alta. Mai degrabă răni scormonite. Da, fusese dragoste, acum o putea recunoaște deschis și cinstit față de sine însuși. O dragoste nebună, sortită să

moară înainte de a se naște. Dar la ce și cui folosise vreodată fantoma vreunei dragoste? Se vedea că nu era cu putință să te zidești în singurătatea meșteșugului tău căci lumea, cu toate ale ei, găsea întotdeauna prilejul de a pătrunde, tulburându-ți pacea retragerii. Mai bine nu-i ajungea această veste. Imaginea domniței Anca — pentru el tot domniță rămăsese, nu și-o putea închipui altfel — într-una din cetățile apusului, bogate și stăpîne peste mări, născu în el un tumult de nostalgii și de gânduri nebunești. Zile întregi după aceea nu se mai putu înțelege nimeni cu el. Era absent, aproape cu desăvîrșire mut. Mîncă atît cît să-și țină duhul viu, dormea chinuit, un somn zbuciumat, frînt de tresăriri fără noimă și nu trăia cu adevărat decît în timpul cît lucra. Cristea plecase tot atît de neașteptat pe cît venise și în urma lui toți se întrebară ce veste grozavă îi putuse aduce meșterului ca să-l însingureze într-atîta. Dar nici unul dintre ei nu bănuia că meșterul se afla la un pas de a părăsi totul, pe ei și tot ce lucrase pînă atunci, oprit încă, într-o ultimă clipă de ezitare, pe muchia unei cumpeni a apelor: de o parte o lume care ar putea să fie, de cealaltă parte altă lume, care fusese și încă era. De o parte lumea largă și cu chemare nostalgică — era destul să-și amintească marea verde vegheată de chiparoși ca să simtă irezistibil dorul de ducă — de cealaltă parte lumea lui de care știa că ține cum ține ochiul de trup, lumea aceasta care nu-l răsfăța, care-i cerea totul și-i dăruia în schimb mai nimic, un strop de nemurire și un loc de odihnă printre oasele celor vechi.

Ar fi putut pleca în căutarea ei. Nu i-ar fi fost greu s-o găsească. Era sigur că nu dragostea, ci spaima de a se înmormînta de vie între zidurile unei mănăstiri o îndemnase să se dăruiască acelui negustor. Nesăbuită însă, cum o știa, și cu dispreț pentru păcat, nu se îndoia că l-ar fi părăsit oricînd pe Badalocchio spre a-l urma pe el. Ar fi putut trăi pentru totdeauna împreună, în pace și îndestulare. Cu zlotii pe care îi avea și-ar fi putut deschide un atelier de orfevrerie. Cu meșteșugul acesta și cu celelalte pe care le stăpînea, n-avea nici o îndoială că în curînd ar fi pătruns în palatele principilor. L-ar fi sprijinit și negustorul Serchiz. Împreună cu el ar fi putut începe și desăvîrși și o lucrare diplomatică de taină, țesînd peste continent, de la o curte la alta, de la un castel

la altul, o pînză de relații subtile întru folosul de neprețuit al lui Vodă. În felul acesta și-ar fi putut adormi și remușcările care fără nici o îndoială l-ar fi chinuit acolo pentru că-și părăsise voievodul și adevăratul rost. Dar cine putea hotărî care era adevăratul rost al omului pe pămînt? La urma urmelor, nu i s-a dat viața decît o dată și nimeni nu știa pentru cît timp. Era drept să și-o petreacă supus canoanelor ori să se bucure culegînd ceea ce se putea culege fără trudă? De vreme ce tot la același capăt ajungeau și împăratul și săracul...

Acestea toate erau însă amăgiri. Văzuse odată în Piața San Marco un înghițitor de săbii în jurul căruia se îmbulzea mulțime de gură-cască. O sabie ca a aceleia era și gîndul lui zănatîc de a-și lua lumea în cap. Un joc, primejdios poate, dar tot joc pînă în cele din urmă căci știa că nu va urma acel gînd așa cum și înghițitorul știa că nu va muri de sabie pe care o flutura întîi în fața ochilor mulțimii.

Era prea pînă în vîrful unghiilor meșter. Simțise de prea multe ori că meșteșugul era el însuși o dragoste mare care nu îngăduia jumătățile de măsură. Într-un veac în care trădarea era de prea multe ori o virtute, el se simțea prea legat prin nevăzute și nescrise datorii de credință față de voievodul său. Și apoi avea încă prea multe biserici de zugrăvit aici și acum ca să-și aplece urechea la chemarea ispititoare a unui drum, fie el chiar luminat de ochii unei domnițe. Trebuiră însă să treacă zile pentru a ajunge la limpezimea acestor gînduri. Se văzu la capătul lor ca și cînd ar fi trecut printr-un foc al curățirii de tot ce era deșertăciune și ceea ce zugrăvi atunci stîrni uimirea tovarășilor săi nu numai prin desăvîrșire, ci și prin tîlcul ascuns al acelei istorisiri ciudate.

În mod firesc trebuia să fie povestea întoarcerii fiului risipitor. Aceasta și era, dealtfel, pentru un privitor grăbit. Dar cineva deprins să citească fără grabă istorisirile zugrăvite pe ziduri, mai ales cînd cunoștea și scripturile, trebuia să simtă ceva cu totul neobișnuit dinaintea istorisirii lui Toma. În primul rînd o duiosie reținută născută din alăturarea culorilor. De aici și farmecul ușor exotic de care nu era străină și o anume nostalgie. Mai era apoi un fel de nedumerire incitantă ca o taină dezlegată doar pe sfert; dincolo de istoria propriu-zisă a

întoarcerii fiului, ușor, de recunoscut în momentele ei cele mai de seamă, se iveau o seamă de amănunte ciudate, cu totul în afara literii scripturilor, purtînd în ele înțelesuri secrete ce păreau a avea legături nu atît cu pilda în sine, ci mai degrabă cu întîmplări din viața meșterului însuși. Putea fi văzut astfel fiul rătăcind prin lume, singur, călare, de-a lungul unor munți. Se vedea și o cetate acolo, apoi fiul ajungea la curtea unui principe. De aici începea iar rătăcirea, doar că de data asta era însoțit de doi necunoscuți. Doi îngeri îi ieșeau pe urmă în cale și-l întorceau acasă unde tatăl întindea ospățul în cinstea întoarcerii și înjunghia vițelul cel gras. Trei lăutari le cîntau mesenilor din vioară, harpă și viola da gamba, ca la curțile principilor apusului, iar o parte din oaspeți dănuiau. Ciudat era însă că și aceștia purtau veșminte după moda apusului, pălării cu boruri late, tunici pînă la genunchi cu marginile brodate sau mantii bogate. Cine erau toți aceștia, de ce totul părea să se petreacă undeva în apus, de ce fiul risipitor avea trăsături atît de asemănătoare cu cele ale lui Toma, era întîmplătoare sau dinadins această asemănare? Întrebări pe care Avram și Marcu și le puneau în șoaptă sau în lipsa meșterului, pentru că ursuzenia lui nu îndrăzneau s-o înfrunte fățiș cu asemenea nedumeriri. Cine erau apoi cei doi străini care-l însoțeau într-una din rătăcirile sale? Cine principele la curtea căruia poposea? Și de unde farmecul acela tulburător pe care-l emanau liniile suple, elegante ale veșmintelor ori culorile vii și totuși nu țipătoare, ci calde, ale țesăturilor, ale munților, ale zidurilor și ale cerului? Erau niște realități de care și Toma își dădea seama, dar pe care, dacă ar fi fost întrebă, n-ar fi putut să le deslușească în cuvinte. Avram și Marcu și apoi toți cîți văzură acea istorie zugrăvită rămaseră cu o imensă încîntare amestecată pentru totdeauna cu o nedumerire asemănătoare cu nostalgia.

Ceea ce simțise că avea de spus în acele zile tulburate de venirea lui Cristea, meșterul spusese în felul lui. Prea limpede nu știuse nici el de la început unde voia să ajungă. De fapt, dacă se gîndea bine, nu de a ajunge undeva era vorba, ci, mai degrabă, de a întruchipa o stare, acel dor chinuitor de ducă înfrînt în cele din urmă de chemarea tiranică a sîngelui și a baștinei. Povestea era numai a lui, n-avea rost și nici nu-și dădea oste-

neala s-o explice cuiva. Important fusese să poată așterne acolo toată acea dureroasă și totodată biruitoare stare de suflet pe care s-o întruchipeze în frumusețe. Avu dovada că reușise din faptul că, după ce isprăvi, rămase cu un sentiment uluitor de eliberare. I se părea că se născuse din nou. Sufletul îi era ușor și curat, fără nici o urmă din zgura leșietică și aspră pe care o lasă amărăciunile. I se însenină și chipul și redeveni generos. Avu sentimentul că îi revedea pe Avram și pe Marcu după multe luni de despărțire, deși zilnic fuseseră alături de el, tăcuți și săritori, deprinși să-i ghicească orice dorință încă înainte de a se rosti. Constată cu surprindere că se putea socoti vinovat față de credința, de priceperea și de răbdarea lor. Ar fi vrut să le spună toate astea, să-i roage să-l ierte, poate să le arate într-un fel că-i iubea și că fără ei n-ar fi putut scoate la capăt o asemenea lucrare doar într-o vară. Că alcătuiau împreună o frăție nu numai cu numele, ci fiindcă erau pentru el cu adevărat niște frați în vinele cărora curgea același sânge al harului și al cuviinței față de meșteșug. Ar fi meritat să le afle toate acestea din gura sa : ar fi fost pentru ei o bucurie și o răsplată. O sfială nefirească, o reținere de neînțeles, ca și când ar fi fost nevoie să se arate gol între oameni, îl împiedicau însă. Îi puse doar cu blândețe mîna pe umăr lui Marcu și le spuse amîndurora cu un glas vinovat din care se subînțelegea că îi ruga să-l ierte pentru slăbiciunea lui :

— Eu mă duc acuma oleacă pînă la Olena. Voi așterneți tencuiala și în zori lucrăm mai departe. Nu spuneți nimănui unde sînt...

Marcu înclină fruntea tăcut. Meșterul nu mai fusese tare de mult la Olena, nici nu-i mai pomenise numele, iar duminica la biserică se ferea să nu ajungă cumva față în față cu ea. Ce putea să însemne și ce va aduce după sine această întoarcere ? Avram se uita nedumerit de la unul la altul : el măcar nici nu auzise pînă acum de Olena.

În zori însă nu-și reluă lucrul. Nu și-l reluă nici a doua, nici a treia zi. Tencuiala așternută se uscaseră și meșterii așteptau întinși în umbra schelelor, neîndrăznind să înceapă nimic fără el.

— Eu mă duc să-l chem, spuse Marcu într-un rînd, fără convingere.

— Lasă-l, îl potoli Avram. Nu e omul căruia să-i amintești ce are de făcut.

Nu era într-adevăr omul căruia să-i amintești ce avea de făcut, dar în clipa în care o revăzu pe Olena își dădu seama că meșterii îl vor aștepta mai mult decât dorise și decât își închipuise. O constată însă ca pe un destin împotriva căruia n-aveai cum să lupți. Olena se afla sub un șopron deschis, mestecînd într-o oală de pe foc, poate mămăligă. Cîinele lătră scheunînd răsfățat ca pentru o veche cunoștință. Ea se întoarse ca arsă și cînd îl văzu pe meșter, tot trupul îi vibră ca o strună, crescînd deodată, cu spinarea dreaptă și pieptul împungîndu-i ia subțire, văratică. Obrajii îi erau aprinși de dogoarea cup-torului și ochii adunaseră în ei fulgerător mînia gata să izbucnească. Toma se așteaptă să azvîrle cu meșteul în el și se opri zîmbind. Era nespus de ademenitoare și de frumoasă și se întrebă cum de putuse trăi și lucra atîta timp, cum de putuse răsufli și gîndi, cum de se bucurase de soare, de văzduh, de codri și de ierburi singur, fără ea, alungîndu-și-o chiar cu bună știință din si-nea sa.

— La ce ai mai venit ?

Întrebarea sună rece și aspru, ca o palmă peste obraz. Toma într-adevăr clipi ca și cînd ar fi fost lovit. Se așteptase însă la o asemenea primire, poate chiar la una mai rea, și apucă fără ezitare spre casă.

— Vino, îi spuse, am să-ți vorbesc.

Ea trase oala la marginea plitei și îl urmă ca și cum ar fi fost hotărîtă să încheie cît mai repede o poveste neplăcută. Intră, închise în urma ei și rămase cu spatele rezemat de ușă.

— Ce mai vrei ?

Basmaua i se strîmbase lăsînd să i se vadă părul răvășit. Avea buzele pline și calde, vii ca miezul de rodie. Era încălzită, respira ca după o goană, iar lui îi păru și mai frumoasă. Întinse încet mîinile și îi cuprinse umerii între palme. Ea se răsuci, ieși de sub atingerea lui și se îndepărtă pînă în mijlocul încăperii. Toma o întrebă uimit :

— Tu încă n-ai priceput că eu te caut numai cînd am o bucurie mare ?

Olena pufni. Mînie și dispreț, între care intra și plă-cerea de a se răzbuna.

— Bucuria aceasta s-ar fi cuvenit să-ți fiu numai eu. Nu-mi place să fiu împărțită.

— Vezi tu, măi fată, spuse Toma agale, așezându-se pe laviță, în afară de tine mai e și meșteșugul. De el nu mă pot lepăda. Fără el aș fi mort...

— Dar de mine te poți lepăda, fără mine nu mori, mă poți da uitării luni de zile !

Toma ridică ochii. Avea dreptate în felul ei de a judeca, nu se putea apăra de aceste învinuiri, dar el nu pentru a fi judecat și pentru a se apăra venise. Toate învinuirile acestea ale ei îl oboseau și-l plictiseau tocmai pentru că erau adevărate și în același timp nedrepte. Ea nu putea nici în ruptul capului înțelege că un meșter ca el trăia după niște legi nescrise ale meșteșugului său și după vârtejurile veacului și era nedrept să-i ceară aceleași lucruri ca unui gospodar așezat, a cărui viață se rînduia după curgerea stelelor și a anotimpurilor.

— Un gospodar, spuse cu o ușoară mîhnire, știe cînd ară, știe cînd seamănă și cînd culege. Sînt lucruri pe care le face an de an la aceeași vreme. El știe dinainte cînd se va bucura de rod. Pe cînd eu știu poate cînd încep un semănat, dar nu știu cînd am să-l închei... Cît despre rod... hm... culesul, fată dragă, nu intră în meșteșugul meu...

— Vorbești razna, murmură ea. Ce vrei să spui cu asta ? Ce, eu te-am pus să te faci meșter ?

Mînia i se mai potolise însă și în glas îi răzbea o undă de blîndețe. În realitate începea să se înduioșeze, dar n-ar fi vrut să i-o arate.

Toma strînse pleoapele și clătină capul cu un fel de disperare : zadarnic se străduia, dintr-un anume loc, femeia aceasta atît de frumoasă rămînea mereu în urma lui, era un prag peste care ea nu putea păși, nu putea înțelege gîndurile și destinul lui. O întrebă rugător :

— De ce ții tu acum să despici firul în patru ? Am avut o izbîndă și am venit să mă bucur laolaltă cu tine. Asta e tot.

— Ai venit să te bucuri. Izbînda ta, bucuria ta. Dar eu, dacă aș avea o bucurie, unde să mă duc, la cine ? Asta nu te-ai întrebat ?

Nu, nu se întrebuse. Dar nici nu se simțea în stare să răspundă. Era o întrebare care depășea știința și puterile lui. Într-adevăr, ei ce-i rămînea ? Dar nu, o ase-

menea povară nu putea lua asupra sa. Se ridică încet, cu părere de rău, dar resemnat.

— Dacă așa stau lucrurile, spuse trist, e mai bine să plec, cred că ai dreptate. La întrebările pe care le pui tu nu știu să răspund...

În ochii Olenei pîlpîi spaima. El se îndreptă fără grabă spre ușă, dar cînd puse mîna pe clanță, îl ajunse și-l răsuci spre ea încleștîndu-i brațele în mîinile cu degete crispate.

— Stai, nemernice, îi șuieră, acum e prea tîrziu să mai pleci... Crezi că avem parte de atîtea bucurii încît să dăm cu piciorul într-una din ele ?!

Toma zîmbi. Ochii ei înotau în lacrimi. Abia atunci își dădu seama că, în ciuda neînduplecării pe care îi plăcea să și-o arate, era slabă și ușor de supus. I se făcu deodată milă ca de o făptură plăpîndă și neajutorată. Îi cuprinse mijlocul și o trase blînd spre el. Își lipi obrazul de al ei și o înfioră șoptindu-i la ureche rar :

— Tot așa gîndeam și eu, proasto, tu n-ai simțit ?

Și-ar fi îngăduit poate să-și prelungească și mai mult acel răgaz al uitării de toate dacă, în a treia seară, n-ar fi izbucnit Marcu peste el într-un suflet.

— Vine Măria Sa, meștere, gîfîi el, peste un ceas e pe noi !

— Ai să-i spui că meșterul nu-i, se îndîrji Olena. A plecat și el, se odihnește că doar e om ori și-a luat lumea în cap, spune-i ce vrei !

— Taci, măi fată, rîse Toma cu un început de mînie, tu nu-ți dai seama ce vorbești !

Înainte de a ieși însă, ea își mai împleti brațele de gîtul lui.

— Dar ai să te întorci, spune-mi că ai să te întorci !

Era o rugă sau o nădejde care suna ca un geamăt de spaimă. O îndepărtă cu blîndețe. Fusesse de ajuns să-i audă glasul lui Marcu pentru a redeveni iar cel dintotdeauna.

— Am să mă întorc, am să mă întorc, o liniști el ușor plictisit, cu nepăsarea celui care știe că nu se va ține de cuvînt.

Se întunecase. Ajunseră acasă într-o goană și abia avu timp să-și îmbrace straietele cele de preț că se și auziră caii. Întîiul sosi însă solul. Îl însoțeau douăzeci de oșteni pămînteni călări care se și făcură nevăzuți în pă-

durea din spatele casei. Copitele tuturor cailor erau înfășurate în cîrpe și nu-i auziseră decît abia cînd ajunseseră în fața casei. Erau măsuri de prevedere și de aspră păstrare a tainei care îl puseră pe gînduri pe Toma. Marcu și Avram rămaseră de veghe afară, în întuneric, împreună cu cei doi slujitori ai solului.

Comitele Marc era mai degrabă lat decît înalt. Avea mîini mici, păroase, cu degete scurte și o față pătrată, cu fălci cărnoase. Pleoapele grele clipeau molatic la răs-timpuri mari peste niște ochi placizi, de vită care rumegă. Nici o expresie limpede pe chipul cu buza de jos mai proeminentă, lucind umedă, dar îndărătul ochilor somnolenți Toma bănuia o judecată rece, precisă și fără scrupule, capabilă de izbucniri de cruzime greu de presupus. Nu-i plăcea solul și de cum îl văzuse rămăsese neîncrezător în privința foloaselor acestor tratative.

Ședeau față în față pe jilțurile anume aduse din stranele noi, din lemn de paltin, ale bisericii. În capul mesei aștepta jilțul voievodului, mai înalt, cu semnul soarelui deasupra spătarului. Solul tăcea cercetîndu-l pe Toma pe sub pleoapele încete. I se auzea respirația rară, șuierătoare, de om molcom și greu.

— Sper că ați călătorit fără neplăceri, spuse Toma doar spre a rupe tăcerea aceea din cauza căreia i se părea că nu mai are destul aer.

— Păduri mari, păduri sălbatice, răspunse solul mormolind cumva vorbele ca și cînd și buzele i-ar fi fost tot atît de greoaie ca și pleoapele.

— Da, avem păduri, slavă domnului, de aceea e o țară greu de cucerit și mai ales greu de ținut în stăpînire dacă nu ești pămîntean.

— Dumneavoastră presupun că sînteți un familiar al domnitorului, spuse comitele pe neașteptate ca și cum n-ar fi auzit cuvintele meșterului.

Mîna i se odihnea pe masă și degetele scurte i se mișcau încet ca labele unei broaște țestoase.

— Da, sînt Toma, *magister in diversis artibus*, zugrav al curții și familiar al Măriei Sale. Am misiunea să adăpostesc această întîlnire secretă.

— Hm... un artist, mormăia solul. Așadar e adevărat ce se spune despre principe.

— Ce se spune ?

— Că ar fi un om învățat care iubește și încurajează artele.

— Dacă ar fi fost un barbar, ar fi năvălit el însuși asupra apusului, se înfierbîntă Toma, n-ar fi așteptat ajutor ca să se ridice împotriva păgînilor.

— Mda...

— Așa e, dealtfel o să vă convingeți. Sau dumnea-voastră v-ați așteptat să găsiți aici un fel de căpetenie de hoardă care se hrănește cu carne purtată sub șa...

— Eu nu m-am așteptat la nimic, spuse solul cu glasul lui egal, puțin obosit sau plictisit și pe chipul lui într-adevăr nu se putea citi nimic.

— Ce trebuie să înțeleg de aici ? întrebă Toma cu un început de enervare.

— Că eu îl reprezint acum pe Majestatea Sa regească Ferdinand de Habsburg. Părerile mele personale n-au importanță.

„Lua-te-ar dracu dacă crezi că-mi pasă de părerile tale“, se înfurie Toma. Clocotea și se gîndea cum ar fi putut să i-o întoarcă peste botul acela umed, însă fără s-o jignească totodată pe acea majestate pe care o reprezenta. La urma urmelor, n-ar fi dat o pensulă veche nici pe majestatea aceea de la care n-avea rost să aștepti nimic bun. Atunci însă se auzi afară zgomotul înăbușit al călăreților. Toma se ridică și anunță solemn și răspicat, rostind cuvintele tare, ca în sala cea mare a cetății de scaun din dorința de a-l scoate pe celălalt din somnolența lui :

— Măria Sa Domnul Țării Moldovei !

Solul se ridică fără grabă. Voievodul intră cu pași iuți, înfășurat într-o mantie călugărească cu glugă pe care și-o desprinse de pe umeri aruncînd-o cu un gest scurt pe lavița de la perete. Rămase într-o cămașă subțire de zale, în pantaloni și cizme din piele moale, albastre. La șold i se legăna o sabie ușoară de Damasc cu un safir mare, senin în vârful mînerului. Era frumos și lui Toma i se păru mai tînăr. Se puse în jilțul din fruntea mesei și întinse mîna fără un cuvînt. Solul îi înmîină scrisoarea de acreditare. Domnul le făcu semn să se așeze, desfășură sulul și parcursese în grabă textul. Se uită apoi la sol atent, ca și cum ar fi vrut să se încredințeze că el era într-adevăr cel acreditat.

— Vă ascult, Măria Voastră, spuse acesta moale.

— Domnule comite, dumneata va trebui să te afli din nou în zori la graniță pentru că mă tem de iscoadele care mă pîndesc de pretutindeni. Acolo te vei odihni în locul care ți s-a pregătit, iar seara veți pleca mai departe ca să călătoriți sub ocrotirea întunericului. Eu de asemenea mă voi afla în zori în cetatea de scaun. Întrevederea noastră va fi de aceea scurtă, redusă la singura idee care mă interesează și mi se pare vitală în momentul de față atît pentru mine cît și pentru Majestatea Sa. Dealtfel constat cu plăcere că nici nu ești înclinat spre vorbe de prisos.

Toma asculta cu satisfacție cuvintele voievodului care cădeau limpezi, exacte, cu o fermitate care îi făcea bine, reîmprospătîndu-i încrederea. Solul îl urmărea cu aceeași expresie goală și adormită, iar ironia îndepărtată din ultimele cuvinte ale voievodului nu păru să ajungă pînă la el. Doar vîrfurile boante ale degetelor care i se mișcau aproape imperceptibil pe tăblia mesei lăsau să se întrevadă existența unor gînduri obscure undeva în străfundurile acelui morman de cărnuri.

— Vă ascult, Măria Voastră, repetă el cu același timbru lînced.

Vodă își mușcă vîrful mustății. Sprîncenele îi tremurară ușor. Toma îi citi gîndul ca și cînd l-ar fi văzut scris : „Faci pe șarpele adormit, borțosule, fiindcă știi că nu-mi dă mîna să mă lipsesc de ajutorul vostru...” Se stăpîni însă și vorbi cu același calm rece.

— E vorba de a stabili și de a preciza contribuțiile tuturor în campania care ar însemna o răscruce în istoria popoarelor din această parte a lumii. Pentru asta însă e nevoie ca în primul rînd dumneata, domnule comite, să-ți dai seama de importanța acestei campanii.

Solul înclină ușor capul și ținu o clipă mai mult închise pleoapele moi, ca niște boțuri de piele. Asta voia să spună că înțelegea și într-un fel cunoștea chiar dinainte gîndurile voievodului, dar că se abținea de la orice apreciere personală, el nefiind decît un sol. Această nepăsare gelatinoasă aduse în glasul lui Vodă un ușor accent patetic.

— Eu sînt gata să slujesc pe Majestatea Sa și toată creștinătatea, riscîndu-mi capul și fără a-mi cruța averea. Sînt pregătit să înfrunt toate primejdiile pentru apăra-

rea creștinătății și pentru binele obștesc, numai Majestatea Sa să-mi dea sprijinul ca să-mi pot urma gândul mai ușor și fără jertfirea acestei țări a Moldovei. Căci de pretutindeni sîntem înconjurați, și eu și țara mea, de mari dușmani. Dacă voi face vreo expediție militară, aceștia se vor ridica împotriva mea și dacă nu voi avea cine să-mi dea ajutor, voi pieri și eu și țara. Din aceasta ar putea fi primejduită și Majestatea Sa și toată creștinătatea.

— Cum înțelege Măria Voastră acest ajutor ? întrebă posac solul.

— Am nevoie ca Majestatea Sa să-mi trimită cincisprezece mii de oameni și mașini de spart zidurile.

„Atît de puțin ? strigă uluit gândul lui Toma. Atît de puțin ca să ia Constantinopolul ? Sau poate s-a răzgîndit și a renunțat la ideea asta de o nebunească frumusețe ?” Domnul însă continuă ca și cum i-ar fi ghicit uimirea.

— La aceștia eu am să adaug optzeci de mii de oameni dintre care un sfert din Ardeal. Sper ca Majestatea Sa să aprecieze modestia cererii mele și să vadă că tot greul acestei hotărîtoare expediții care va elibera creștinătatea de primejdia cotropirii turcești stă pe umerii Țării Moldovei. Dar asta nu-i nimic : multe a dus Moldova în spinare și e învățată... Important e că ajutorul Majestății Sale ne va îngădui să ajungem pînă la Constantinopol și să azvîrlim păgînatatea pe pămîntul fără de capăt al Asiei de unde a venit.

Pumnii voievodului stăteau strînși pe tăblia mesei și pielea de la încheieturile degetelor pălise de încleștare. Se aplecă înainte. Vinele de pe frunte îi deveniră proeminente și se zbătură ușor. Șopti rar, ca pentru o ultimă încercare de a-l zgudui pe celălalt din amortîrea lui :

— Auzi, domnule comite, înțelegi ? Pînă la Constantinopol...

Toma se înfioră simțind aripa măreției care flutura iar peste creștetele lor. Solul clipi fără vlagă și după ce-și molfăi de cîteva ori buzele ca pentru a și le umezi întrebă alene :

— Și după aceea ?

Dumnezeule, se îngrozi Toma, în loc să se bucure și să se cutremure doar de frumusețea unui asemenea gînd, chiar de-ar fi să nu fie niciodată împlinit, el stă ca și

cînd i-ar fi secat snaga și clipește timp ca o broască rîioasă. Nici o tresărire, nici o uimire, nici o lumină pe chipul lui de ceară înmuiată de căldură. Ar fi avut o poftă grozavă să i le azvîrle toate astea în față așa cum știa el și se frămîntă nedecis în jîțul lui, dar Vodă îl simți. Cu o singură privire îl potoli, apoi își descleștă pumnii și se rezemă drept de spătarul jîțului. Răspunse cu un calm resemnat și cu un vădit efort de a-și aduna toată răbdarea :

— După aceea, domnule comite, eu voi reveni cu oastea între hotarele firești ale Țării Moldovei, așa cum a fost ea lăsată de ilustrul meu părinte, Ștefan Voievod cel Bătrîn, odihnească-se în pace. Singura noastră dorință e să ne bucurăm de libertate între hotarele amintite. Pentru a ne apăra această libertate nu vom ezita să ne batem cu oricine, domnule comite, cu oricine, înțelegi ? E bine ca Majestatea Sa să cunoască și acest lucru.

— Asta e tot ? întrebă solul.

— Drin partea mea da. Majestatea Sa nu-mi transmite nimic ?

Ultimele cuvinte le rosti anevoie, călcîndu-și pe inimă și Toma simți pînă pe umerii săi povara vîscoasă și rece a umilinței care-l sufoca în acele clipe pe voievod.

— Nu, răspunse molatic solul. Am venit deocamdată să iau cunoștință de propunerile Măriei Voastre. Majestatea Sa va medita acum asupra lor și va binevoi să vă comunice decizia sa.

Toma nu se mai putu stăpîni. Întrebă repezit, cu o furie înăbușită :

— Și de obicei cît durează o asemenea meditație a Majestății Sale ?

Comitele își întoarse încet capul. Îl privi obosit pe sub pleoapele grele ca și cum ar fi uitat de el și s-ar fi mirat că-l mai vedea acolo. Murmură cu un oftat plictisit :

— Depinde...

Voievodul se ridică brusc împingînd jîțul. Solul se sculă și el și se înclină în față lui cît îi îngăduiau cărnurile. Apucă apoi spre ușă fără să-l mai ia în seamă pe Toma.

Îl urmară pînă în pridvor unde se opriră amîndoi alături, umăr lîngă umăr. Din pădure se iviră umbrele întunecate și tăcute ale călăreților din escortă. Cei doi slujitori îl aburcară pe comite în șa ca pe un sac. Pe urmă ceata se făcu una cu noaptea, în zgomotul înfundat al copitelor înfășurate în cîrpe.

Stătură mult timp tăcuți. Se auzea țipăt de buhă dinspre surpăturile bisericii vechi, repetat în răstimpuri egale ca o chemare sortită să rămînă fără răspuns. Șuierul vîntului printre brazi care se confunda cu vuietul îndepărtat al pîrîului din vale. Și peste toate, țîrîitul continuu, singuratic și în același timp unanim al greierilor care umpleau noaptea. Cerul fără lună, întunecat și greu, împrăscat cu risipă de stele, ocrotea o viață obscură și neostenită, furișată pretutindeni.

— Mai ai mult ?

Toma tresări. Așadar nu despre solul care abia plecase, nu despre primejdiile care îi înconjurau, ci despre lucrarea lui era prima întrebare pe care i-o puneă cînd se vedeau întîia dată după atîta timp. Dar de ce tocmai despre asta ? Însuși acest interes putea fi un motiv de îngrijorare. Nu cumva răgazul lui se apropia de sfîrșit ?

— Nu mai am mult, Măria Ta. Am avut spor pentru că am avut pace.

— Mi s-a spus că e o lucrare cu totul deosebită, care nu seamănă nici cu cele ale apusului, nici cu cele din răsărit. Cum se face ?

— E firesc, Măria Ta, pentru că am vrut să zugrăvesc aici sufletul nostru. Iar noi nu sîntem nici ai apusului, nici ai răsăritului, ci ai pămîntului și ai văzduhului și ai apelor și ai codrilor dintre aceste hotare între care viețuim. Am învățat meșteșug și de la meșterii apusului și de la cei din răsărit, dar am zugrăvit cu sufletul meu care e al acestui pămînt. Adăugă cu o bruscă însuflețire ca și cum atunci ar fi descoperit acel adevăr de seamă : Asta e, Măria Ta : n-am avut la îndemînă nici marmure, nici porfire și m-am folosit de ceea ce am aflat prin preajmă. De sufletul locului și de oleacă de pricepere...

— Hm... mă faci curios...

— E întuneric, Măria Ta, și mare lucru nu se poate desluși acum.

— Știu și nici nu stărui pentru că nu vreau s-o văd decît în deplina ei strălucire. Aș vrea să fii gata de sărbătoarea hramului.

— Am să fiu, Doamne, dacă voi avea parte de pace ca și pînă acum.

— Pînă atunci o să ai.

Toma îngheță. Și după aceea ? Încercă să afle pe ocolite.

— După aceea, spuse, aș vrea, Măria Ta, să m-apuc de cealaltă lucrare. În toamna asta să zugrăvesc pe dinăuntru.

Voievodul nu răspunse imediat. Rămase privind noaptea ca și cum ar fi vrut să deslușească ceva în întuneric și abia într-un tîrziu întrebă, în aparență fără nici o legătură cu cuvintele lui Toma :

— Piatra ta ce mai prevestește ?

— Nu știu, Doamne, că n-o mai am.

Vodă rîse acru.

— Mai bine. Dacă le-am ști toate dinainte, viața n-ar mai avea nici un haz. Știm ce e mai important, că vom muri, și asta e destul. Restul, adică dacă vom muri încununați de slavă ori înecați într-o hazna, depinde numai de noi, nu de pietre.

„E neliniștit. În felul acesta nu gîndește decît cînd îl rod îndoielile ori cînd așteaptă ceva ce nu vine. Acum se minte pe sine pentru că și-ar da toată averea ca să poată ști dinainte dacă va primi sau nu ajutorul de la Ferdinand...”

— Măria Ta te îndoiești de ajutorul lui Ferdinand ?

Vodă rîse, cu adevărat înveselit.

— Abia te-ai stăpînit să nu-l jumulești oleacă pe broscoiul ăsta ! Nu ești bun de sol, dealtfel asta o știam de la Brașov... Ce, crezi că mie mi-a fost ușor să-i înghit mojicia ? Dar cu obiceiuri proaste, de spadasin, ca ale tale, poți să dai peste cap o trudă diplomatică de luni, poate de ani de zile...

Toma tăcu. Se recunoștea vinovat și nu vedea cum s-ar fi putut dezvinovăți. Dealtfel voievodul nici nu-i aștepta dezvinovățirea. Urmă dintr-o dată, iar grav, muncit de același gînd vechi :

— Nu cred, dar sper în acest ajutor. Sîntem descoperiți acum dinspre miazăzi și vom avea primejdia în coastă veacuri la rînd dacă nu-i vom azvîrli pe turci din

Constantinopol odată pentru totdeauna. Și-ar întinde încet puterea asupra noastră pînă ne-ar încovoia. Dar mă tem că ăsta e prea departe ca să înțeleagă ce înseamnă primejdia turcească... Se întoarce spre Toma ca și cînd și-ar fi amintit brusc de ceva : Ai auzit de Anca ?

Meșterul ezită.

— Oarecum...

— Ce-i asta : oarecum ?! Ai auzit că a fugit cu un negustor genovez ?

— Așa se zice.

— E adevărat ce se zice, nu trebuie să te sfiești de mine. A fugit de la mănăstire cu negustorul ăsta care nu știu cît o fi de arătos, dar m-am interesat și am aflat că e bogat. Anca nu e proastă, o recunosc în istoria asta...

Rîse sincer înveselit și chiar cu un fel de mîndrie pentru isprava Ancăi :

— A avut dreptate, ce dracu să facă o fată frumoasă ca ea într-o mănăstire ?! Oricum, a doua oară n-o mai puteam mărita să-mi asigure alianțe... Bine a făcut. Numai doamna se arată jignită și își ivește fumurile. A uitat că și eu am fost negustor și că n-a strîmbat din nas cînd am pețit-o.

— Cînd ai pețit-o, Măria Ta erai Domnul țării.

— Ce-are a face ? Un negustor poate avea o putere mai mare decît mine dacă are mai mulți bani. Un Serchiz nu e cu nimic mai prejos în felul lui decît un domn.

Cînd pomeni numele armeanului, se întoarce iar brusc spre Toma și continuă cu o voce mai coborîită :

— A, bine că mi-am amintit. De mult voiam să te întreb un lucru pe care i l-aș putea cere lui Serchiz, dar e atît de tainic încît mă sfiesc să i-l încredințez pînă și lui.

— Și mi-l încredințezi mie, Măria Ta ?

— Da. Nu e nici o cinste, cum probabil vrei să spui. Pentru mine e o măsură de siguranță și de apărare, pentru tine o sabie care-ți va atîrna mereu deasupra capului. Ce știi despre aconit ?

Toma deveni prudent.

— E o otravă.

— Atîta lucru cunosc și eu, dar mi s-a spus că nu e o otravă oarecare.

— Nu. E cea mai necruțătoare dintre otrăvurile ce se pot scoate din plante. Și cea mai scumpă.

— Am auzit că la Veneția s-ar găsi.

— Da, spițerii venețieni au o faimă întunecată datorită aconitului lor.

— Înseamnă că iarba aceea crește pe acolo prin preajmă.

— Nu, acolo se prepară doar. Se cheamă omag și crește și la noi, sus în munte, prin prihoduri și grohotișuri.

— O știi. Are flori vineții, nu ?

— Da. Înfloarește de pe la sfântul Ilie pînă pe la Ziua Crucii.

— Și veninul se scoate din flori ?

— Nu. Dintr-un fel ciudat de rădăcină boboșată. Dar de ce mă întrebi toate astea, Măria Ta ?

Vodă zîmbi cu o viclenie rea, pe care nu i-o mai cunoscuse și se aplecă și mai mult spre el. Șopti :

— Ai o minte prea ascuțită ca să nu fi ghicit. De ce te prefaci că nu știi ?

Lui Toma i se uscară buzele.

— Știu, Doamne, murmură, dar n-aș vrea să cred.

— Ba să crezi, de ce să nu crezi ? Știu ce gîndești : un domnitor în care cred, un viteaz, un învățat, un iubitor al meșteșugurilor alese, un ctitor de sfinte locașuri, dar care își otrăvește la un singur ospăț pe toți dușmanii din preajmă. Nu e creștinește... E mai creștinește să stai cu mîinile în sîn și s-aștept să mă otrăvească ei pe mine ori să mă trădeze în toiul unei lupte hotărîtoare, nu-i așa ? Ai fi împăcat atunci că totul s-a petrecut creștinește, nu ? Răspunde, de ce taci ?

— Gîndul e cumplit, Măria Ta, nu știu...

— Să știi, că de aceea te țin pe lîngă mine. Trebuie să știi tot și să-mi spulberi îndoielile, nu eu să ți le spulber pe ale tale. Gîndul o fi cumplit, dar nu mai mult decît al lor. Trebuie să facem rost de otrava aceea. Tu nu știi s-o prepari ?

— Știu cum se face, dar n-am încercat niciodată.

— Ai să încerci. Unde pui că o să ne coste mai nimic.

— Eu sînt meșter, Măria Ta, nu otrăvitor.

— Lasă, cunosc, iar începi cu trufia ta ? Nu te pun să-i otrăvești, de asta are cine să se ocupe. Tu numai s-o prepari.

— N-am mai făcut-o niciodată, Măria Ta, s-ar putea să dăm greș.

— O s-o încercăm întâi pe un câine.

— Asta n-ar spune mare lucru. Una e puterea unui câine și alta a unui om.

Voievodul își pierdu răbdarea. Se lovi cu palmele peste coapse.

— Ei bine, o s-o încercăm pe un bou ! Un boier, oricât de hain, nu poate fi mai tare decît un bou ! Cît timp îți trebuie s-o prepari ?

— Vreo jumătate de an, Măria Ta.

Pentru prima dată de cînd începuseră să vorbească despre otravă, glasul lui Toma răsună eliberat și spontan : știa că era un timp mult prea lung pentru voievod. Într-adevăr acesta făcu un pas înapoi sub izbitura decepției.

— Atît de mult ?! Nu mă minți ?

— Măria ta ești liber să crezi ce poțeste. E un lucru pe care n-am cum să-l dovedesc. Buruiana trebuie căutată prin sîhlele înălțimilor, trebuie dezgropată rădăcina aceea, uscată, fiartă, iar uscată, pisată pînă la pulbere, amestecată cu alte substanțe și toate celelalte care se cer pentru un asemenea lucru gingaș și primejdios.

— Hm, făcu voievodul pe gînduri. Atunci, cu oricîtă cheltuială, ai să pleci să-l aduci de la Veneția.

În prima clipă, meșterul nu găsi nici un cuvînt. Simți doar o mare bucurie și își ascultă propriul gînd care rosti limpede constatarea că de vreme ce ai ajuns pînă la Veneția, ar fi fost o negliobie să nu te repezi și pînă la Genua... Toată această euforie care îi dăduse senzația plutirii dură însă foarte puțin căci imediat reveni cu picioarele pe pămînt : dar lucrul tău, cealaltă biserică ? Era o întrebare crudă ca o lovitură lungă de bici. Rămase puțin năucit între plesnetul ei și imaginea îndepărtată a mării verzi peste care tremura acum profilul pur al Ancăi. Cînd vorbi, voievodul îl privi surprins de șovăiala neobișnuită din glasul lui.

— Cînd poruncești să plec, Măria Ta ?

— Te las întâi să isprăvești aici. Ca să nu zici că n-ai avut parte de mila mea. Dar grăbește-te îți spun, pentru că altfel s-ar putea să mă otrăvească ei pe mine. Și cum meșterul tăcea, întrebă cu un început de mînie : Nu spui nimic ?

— Mă supun, Măria Ta.

— Mă supun, mă supun, o spui doar și nu știu de ce mă nemulțumește ceva. O faci fără convingere.

— Ba cu convingere o fac, Doamne, dar în același timp mă gîndesc și la lucrul meu.

— Lucrul lui ! Eram sigur ! Mă pui pe mine și interesele țării în aceeași cumpănă cu lucrul tău. Pentru asta ai merita să-ți iau capul !

Pe neașteptate se apropie iar de el și îi cuprinse brațele. Era ca un început de îmbrățișare de o duioșie gravă, bărbătească.

— Toma, îi spuse rugător, prietene, mi-ești ca un frate, măi. Ceea ce ai făcut pînă acum, chiar de ar fi să nu mai adaugi nimic lucrului tău, e destul să te poarte în veșnicie. Dar eu, eu ce-am făcut ?

— Țara se bucură de pace și belșug, Măria Ta, murmură Toma vădit tulburat.

— Da. Se bucură încă. E bine să ții seama de acest cuvînt mărunt care cîntărește foarte greu : încă. De el, de umbra lui am vrut să scap țara și pînă azi n-am putut.

— Încă, spuse Toma apăsător.

— Da, n-am putut încă. Și nu voi putea pînă n-am să-i scot pe turci din Constantinopol. Și apoi am să iau Ardealul. Așa ceva nu puteam să-i spun borțosului ăstuia cînd m-a întrebato ce va fi „după aceea“. Dar abia după ce voi stăpîni deplin Ardealul am să fiu liniștit, atunci da, puterea noastră va fi statornică... E poarta prin care voi intra poate și eu în neuitare. Pentru asta însă am nevoie nu numai de credința, ci și de ajutorul tău. Trebuie să curăț locul în preajmă... Îți promit că după asta ai să aduni în jurul tău pe cei mai vestiți meșteri ai țării și ai să zugrăvești toate bisericile... au să fie ca florile din grădina raiului și numele tău va străbate lumea... și al meu pentru că sînt ocrotitorul tău, nu ? Brusc își aminti de ceva : Parcă făgăduiala asta ți-am mai făcut-o odată...

Toma zîmbi.

— Se poate, Măria Ta.

— Da, da, ți-am mai făcut-o, îmi aduc aminte. Tu să fii sigur însă că va veni o zi în care am să mi-o țin.

— Nu mă îndoiesc, Doamne.

— Știi, spuse visător voievodul, uneori cînd mă gîndesc cum trăiam cînd eram negustor, slobod ca pasărea,

fără nici o grijă împovărătoare, bucurîndu-mă de bună-tățile vieții, fericit cînd mă întorceam la Maria care era o femeie tare frumoasă, ca toate femeile... mă întreb dacă tot ceea ce facem acum n-o fi cumva un joc de copii. Un joc trist însă pentru că îl joacă niște oameni mari care au dat în mintea copiilor și se fac că nu văd ceea ce e de văzut și se mint cu seninătate... Nu mă îndoiesc, Doamne, zici tu, și o zici frumos, dar nu crezi ce spui și eu văd că tu nu crezi, dar amîndoi ne prefacem și ne purtăm ca și cum am crede... E de rîs sau de plîns ?

— E de trăit, Doamne, șopti Toma.

— Așa-i, ai spus un adevăr, meștere, întotdeauna te-am socotit un înțelept... Te las acum că m-apucă ziua. Grăbește-te cu zugrăvitul și pregătește-te de drum. Rămîi cu bine.

Toma se înclină cu mîna la inimă. În întuneric așteptau siluetele călăreților din gardă a căror prezență era trădată doar de sforăitul vreunui cal ori de sunetul înfundat al unei copite izbită de pămîntul acoperit cu iarbă deasă. În capul treptelor care coborau din pridvor, Vodă se opri. Se răsuci aplecîndu-se spre Toma.

— Poate am să-ți încredințez și o veste pentru Anca, șopti. Să mă gîndesc cum l-am putea folosi pe negustorul ei în interesele noastre... să-l întreb și pe Serchiz... Pentru asta va trebui s-o cauți la Genua, dar bănuiesc că ai s-o faci cu bucurie, cred că abia aștepti s-o revezi... știu că ți-a fost greu fără ea. Îi puse mîna pe umăr prietenește și consolator : Vezi, dacă aș fi rămas negustor, n-aveam grija hotarelor și ți-o puteam da de nevastă... după cum vă cunosc, v-ați fi certat de cîte cinci ori pe zi și ați fi trăit fericiți pînă la adînci bătrîneți... Și acum chiar că am încălecat pe o șa... Aștept vestea că ai isprăvit...

Meșterul era singurul om cu care își îngăduia să vorbească atît de deschis, gustînd plăcerea de a redeveni el însuși om de rînd. N-avea de ce să se teamă căci meșterul nu era boier, nu era dregător, n-avea să-și păzească nici avere, nici jilț. Singura lui avuție era meșteșugul și singura dorință să și-l poată arăta. Dintre toți cei care îl înconjurau era omul care rîvnea la cel mai puțin și de aceea singurul a cărui credință nu stătea în umbra îndoielii. Nimeni mai mult decît el nu dorea să-l vadă

pe meșter lucrînd la adăpost de orice griji și primejdii și gîndul că nu-i stătea încă în putere să-i îndeplinească acest de tot mărunț și omenesc vis îl împovăra cu o tristețe mocnită, adunată încet ca un mîl.

Toma rămase în capul scărilor, drept, urmărindu-l cum încăleca și pentru prima dată i se păru, cu o strîngere de inimă, că Vodă era obosit, simțind poate anii care i se așternuseră pe umeri. Stătea în șa puțin adus de spate și înainte de a porni se mai întoarce o dată spre el și ridică palma într-un gest prietenos și liniștitor, rămîi cu bine ori fii pe pace ori ai încredere în mine, cum voiai s-o iei. Toma se înclină din nou, de acolo de sus, și stătu pe urmă încă mult timp nemișcat ca și cînd ar fi așteptat un anumit sunet numai de el știut. Se auziră doar cîinii care se potoliră greu după trecerea tainică a călăreților și pe urmă, biruitoare, iarăși toate acele zgomete mărunte care umpleau noaptea. Îl copleși un sentiment apăsător. Nu mai simți răcoarea și întunericul deveni înăbușitor. Dinspre vale urca o amenințare obscură, fără contur, un ceva nevăzut și dușmănos, de care nu știai cum să te aperi.

Intră în casă tîrziu, pe vîrfuri. Trebuia să fi zăbovit mult timp singur după plecarea lui Vodă căci auzi răsufierea egală și adîncă a lui Marcu. Avram se răsuci în așternut.

— Ce zice solul, șopti, ne ajută ?

— Cine poate ști ? murmură Toma. Dă-l dracului, nu-ți bate capul. Treaba noastră e să ducem la capăt ce-am început.

Avram nu mai stăruia. Toma se temu să nu-l fi mîhnit, dar ce rost ar fi avut să-i treacă și lui toate aceste neliniști ? Era destul că se frămînta el singur în întuneric, fără să poată fura o fărîmă de somn. Cădea doar în răstimpuri într-un fel de toropeală chinuită în care se suprapuneau de-a valma imagini și gînduri, unele nefirești și dureroase, altele dulci și odihnitoare. Se arătă în capătul drumului ce-l aștepta meșterul Lorenzo care va mai fi trăind încă și se va bucura nespus că apuca să-l revadă înainte de a trece la cele veșnice. Era gîrbovit, o ducea rău de tot cu glasul încît abia se mai deslușea ce spunea, dar ochii îi reînviară la revederea fostului său ucenic, așa cum reînviau, ageri, de cîte ori întâlneau o

irizare neobișnuită a luminii sau o culoare aleasă pentru care merita să te zbați s-o prinzi pe o pânză. O bucurie molcomă însoți această anticipare urmată imediat de o agitație lăuntrică de o voluptate aproape dureroasă, căci la capătul aceluiasi drum se ivea Anca. Vedea chiar drumul, drept și alb, care se pierdea pe plaja unei mări verzui cu nuanțe în fiecare clipă schimbătoare. Înainta singur, nevenindu-i să creadă și dinspre mare îi venea în întâmpinare ea. Lumina o bătea din spate și de aceea nu-i deslușea decît silueta subțire și părul răsfirat de vînt căci nu purta nimic pe cap, era liberă și singură, înveșmîntată doar într-o rochie vaporosă, verde ca marea încît părea că ea însăși se desprindea din mare. Închidea ochii pentru a păstra cît mai mult această imagine amețitoare, dar ea nu dura totuși decît un răstimp derizoriu căci între el și silueta tot mai apropiată a Ancăi se insinuau crescînd monstruos ochii somnolenți de broască ai comitelui Marc. Solul strîngea încet dintr-un ochi, cu gestul bețivilor care se cred isteți și atotștiutori : grăbește-te, nu-ți fă iluzii, că noi, venim, nu venim, tu trebuie să fii gata, grăbește-te, mereu să te grăbești, să te grăbești, să te grăbești... Era porunca nemiloasă și perfidă care îl readucea brusc printre ai săi, puțin buimăcit că își îngăduise s-o ia razna uitînd de munca lui pentru care trăia și care, la urma urmelor, era singurul lucru de seamă al vieții sale fiindcă avea darul de a dăinui și după ce el nu va mai fi. Îl năpădea atunci tot ce mai avea de făcut, arborele lui Ieseu și închinarea magilor și sfinții luptători și imnul acatist și ctitorii, un nou vîrtej de contururi și culori, suprapuse, învălmășite, care îi transmisera în cele din urmă o nerăbdare chinuitoare. Dacă ar fi putut, ar fi lucrat la toate odată. Se zvîrcoli cu sentimentul că timpul incremenise sub un blestem. Singur se miră, cînd ieși în sfîrșit în zori, pe cînd ceilalți încă dormeau, că se simțea totuși ciudat de odihnit. Dorința de a se vedea din nou pe schele, uitînd de toate cele ce-l înconjurau, îi fremăta prin brațe ca un rachiu tare, băut iute la vreme geroasă.

Tencuiala se uscase în zilele în care nu se mai apropiase nimeni de ea. O umezi din nou. Își împrespăta culorile. Cînd se urcă pe schele, se iviră și Avram cu Marcu. Nu spuneau nimic, ca și cum nici o clipă nu și-ar

fi întrerupt lucrul, dar aveau gesturi neobișnuit de sprintene și o anume vioașie în ochi pe care n-o puteau ascunde. „Au tînjit, își zise Toma, și acum se bucură. I-am ales bine, nici ei nu trăiesc cu adevărat decît cînd au o unealtă în mînă. Sînt un păcătos pentru că nu i-am prețuit cum se cuvine și i-am ostenit silindu-i să stea.“

Din ziua aceea nu se mai opriră pînă la capătul capătului. Se întrerupeau doar pentru un răstimp scurt cît să mănînce și să-și tragă sufletul la umbra zidului dinspre miazănoapte. Locul era aici răcoros și din peretele de curînd terminat se răspîndea încă miros de vopsele noi și tencuială proaspătă. Familiară meșterilor care o inspirau cu o neștiută voluptate, mireasma aceasta de lucru abia ivit pe lume avea în ea ceva deschis și bărbătesc. De la o vreme nici n-o mai simțeau, făcea parte din însuși văzduhul lor, dar dacă ar fi lipsit, oricare dintre ei s-ar fi ofilit, atins de o boală neștiută.

Era vremea fînului și cară încărcate coborau din poienele răspîndite în păduri. Amiezele acelea înalte îl nedumereau iar pe Toma prin pacea lor neclintită. Orice altă realitate aflată dincolo de ele devenea îndoielnică, dacă nu de-a dreptul imposibilă, oricum, nespus de îndepărtată și de străină. Asta îi dădea meșterului un sentiment de siguranță și încredere : nimic nu putea pătrunde în acest spațiu magic care-l ocrotea, nimic nu-l mai putea împiedica să-și înfăptuiască pînă la capăt gîndul.

Pe măsură ce se umpleau pereții din afară, în jurul bisericii zăboveau tot mai mulți oameni. Călugări și drumeți care veneau sau se duceau, găsind prilej să se abată. Dar erau și dintre cei veniți, anume, de prin așezările din jur, mai ales duminica. Înspre tăpșanul singuratic de sub pădure începea treptat să se aștearnă un drum tot mai bătut. Primul care băgă de seamă schimbarea fu Marcu.

— Se adună lumea să ne vadă, vesti el.

— Nu pe noi, mormăi Toma văzîndu-și mai departe de lucru, nu trebuie să te umfli în pene că se uită oamenii la tine. Noi n-avem nici o însemnătate, ei vin pentru ceea ce am zugrăvit și acela e singurul lucru pe care trebuie să-l vadă. Cînd isprăvim de tot, ne vom trage în umbră fiindcă așa se cade.

— Și ce să facem acolo ? întrebă Marcu ușor dezamăgit.

— Să ne bucurăm de izbîndă și să pregătim alta.
Se dusesese vestea într-adevăr. Oamenii se opreau contemplînd îndelung, căutîndu-și locul cel mai potrivit pentru a cuprinde cît mai mult. Alții zăboveau întinși pe iarbă. Cînd vorbeau, o făceau în șoaptă ori cu glasuri coborîte, intimidați de meșterii care-și vedeau de lucru tăcuți, închiși în lumea lor. Pe Toma nu-l mai supărau. Știa că de acum nu mai avea decît foarte puțin pînă în ziua în care va coborî schelele și devenise îngăduitor. Dealtfel, cum lucra cu spatele întors spre lume, avea doar foarte vag conștiința acelor prezențe străine. Se aflau undeva atît de departe în afara lui încît nu le mai percepea ca pe niște indiscreții. Mai mult decît această apropiere tot mai insistentă a oamenilor îl tulbură altă veste, tot de Marcu adusă. Se oprise sub schelă și-l chemă de acolo cu capul dat pe spate și cu glasul voalat a taină.

— Meștere, meștere...

— Ce mai e ?

— Am fost cu carul la pîriu după pietrele acelea.

— Și ce-i cu asta ?

— Mi-a aținut calea cineva, știi dumneata cine.

Toma nu-i răspunse. Își înmuie pensula în vopsea și se pregăti să-și reia lucrul. Peste priviri îi adie o umbră de mîhnire.

— A zis că are să-ți spună ceva și te așteaptă deseară.

Toma își coborî ochii spre el resemnat :

— Așteaptă să-i duci răspuns ?

— N-a spus, dar cred că nu i-ar părea rău.

— Atunci du-te și spune-i așa : „Meșterul are să vină doar cînd va mai avea să-ți vestească o bucurie.“ Întocmai cuvintele astea să le spui, auzi ? Știe ea ce vor să zică...

— E păcat, îndrăzni Marcu.

— Știu eu mai bine decît tine cît e de păcat, dar am prins de veste că n-am venit pe lume ca să petrec. Porunca e să ne grăbim.

— Ziceai odată că în meșteșugul nostru nu încape poruncă.

— Nu încape, o spun și acum. Dar cînd porunca se ridică dinăuntru nostru nu mai avem încotro...

— Mă duc, murmură Marcu.

Era mult regret în felul cum rostise aceste cuvinte care ascundeau totodată un efort vădit de a înțelege. După socoteala lui, meșterul ar fi putut foarte bine să stîmpere dorul Olenei iar în zori să se întoarcă la lucrul lui. Ultima dată însă, tot așa plecase și nu se întorsese cîteva zile. Bănui că, odată ajuns acolo, intra sub stăpînirea unei puteri mai mari decît voința lui, care-l ținea supus împiedicîndu-l să se mai desprindă. Nu s-ar fi mirat să fie chiar niște vrăji la mijloc. Despre asemenea femei singuratice care te ameteau cu frumusețea lor se auzea nu de puține ori că ar fi ferme-cătoare. Poate descînta cu mătrăgună știind să se apere de țipătul pe care-l scotea buruiana cînd era smulsă și care altfel ar fi omorît-o sau ar fi făcut-o neom, ca pe Andrăbuș milogul. Și despre acela se zicea că și-a pierdut mințile pentru că a auzit țipînd mătrăguna. Oricum, nu încăpea îndoială că la mijloc era o putere de care meșterul se temea și căuta să se țină departe măcar atîta timp cît lucra. Iar el, fără să bănuiască primejdia, venise să-l ispitească în loc să-l apere de tot ce l-ar fi putut tulbura și abate de la rostul său. O făcu însă de atunci înainte fără ca Toma s-o bănuiască vreodată, cu devoțiunea arțăgoasă a cîinelui de pază care a îmbătrînit în preajma unui singur om.

Meșterul încheie în cea dintîi zi a postului sfintei Mării. Se așteptase să simtă ceva deosebit, o eliberare bruscă, o cutremurare, o bucurie ori un izbuc de lacrimi, dar singurul semn al ivirii acestui ceas așteptat ani de zile fu o oboseală grea care i se lăsă pînă în adîncul oaselor însoțită totuși de o stranie și calmă voluptate.

Marcu și Avram desfăceau schelele. El își făcu de lucru pe lîngă casă și lenevi în locuri singuratice și umbroase și în ziua aceea și în cea următoare. Cînd întorcea capul din întîmplare, vedea în vale biserica. Se iveau de sub veșmîntul țepăn al schelelor, suplă și tînără, neașteptată și pură, strălucind ca o chemare biruitoare în lumina înaltă. O privea cu o ușoară uimire. Nu fusese pînă atunci și acum era. Acesta să fie într-adevăr visul lui? Întruchiparea unui vis? Cum făcuse totul, cînd trecuse vremea? Își contempla și izbînda și pe sine cumva din afară, ca și cum ar fi fost niște apariții străine. Dar se putea pipăi, brațele, umerii ale lui erau, cu durerea aceea dulce coborîta în ele.

A doua zi pe înserat, își luă iar toate cele de trebuință și se întoarse la biserică. Mai rămăseseră de zugrăvit ctitorii, anume lăsați la urmă, după datină. Își luă și o traistă cu merinde. Nu îngădui nimănui să-l însoțească. Marcu se neliniști : meșterul arăta ca în ziua în care se întorsese de la Obertyn. I-o spuse și lui Avram : mă tem că iar o să se îmbolnăvească.

— Lasă-l, îi răspunse Avram, cunosc asta. Sînt un fel de friguri și va veni vremea cînd te vor încerca și pe tine.

Singur se închise înăuntru de unde ieși doar cînd nu mai rămase de adăugat nici o trăsătură de penel. Lumea întreagă, cu toată rumoarea ei rămase din nou undeva afară, departe. Aici stăpînea deplin tăcerea aceea masivă, compactă și dătătoare de pace, pe care numai zidurile de piatră o pot naște. Ca păianjenul acela zidit în chihlimbar, se simți și el închis și ocrotit în miezul învelișului de tăcere. Era un sentiment liniștitor care-i îngădui să se regăsească, să-și adune într-un ultim efort gîndurile, nădejile și iubirile. Poate va fi fost și un răstimp fast, aflat sub semnul unei conjuncturi prielnice de aștri, poate însă va fi fost și curăția lui căci trăise în ultimul timp departe de toate ispitele lumii, mîncînd pîine uscată, ca pustnicii. Puterile nu i se subțiaseră, ci, dimpotrivă, se concentraseră ca un mănunchi de raze de-a lungul cărora căldura, viața și dorurile lui se transmiteau locului gol de pe zid, înflorindu-l. Înșiși ctitorii se întrupară alături, se mișcau acum ca oamenii aieva, răbdători și cu bunăvoință pentru truda lui. Dacă întindea mîna, îi putea atinge. Se bucură nespus cînd îi află acolo și vorbiră tot timpul prietenește și omenește, uitînd cu desăvîrșire că ei erau voievozi, iar el un biet meșter.

„Dinaintea puterilor cerești, cărora le închini ctitoria — îi spunea el lui Vodă — s-ar cădea să te zugrăvesc îngenuncheat. Te-am văzut astfel numai o dată, cînd te rugai noaptea, în cort, înainte de... știi tu. Nu, nu-ți fă griji : știu că nu suferi să îngenunchezi și n-am să te osîndesc nici eu să stai în genunchi aici veacuri la rînd. Te zugrăvesc stînd în picioare și cu spinarea dreaptă, cum ai ținut-o întotdeauna, deși, să știi, am putea să avem iar vorbe și necazuri cu sfinții părinți. Dar mi-e nădejdea la mitropolitul Grigore că ne va scăpa și acum.

Oricum, păcatul, dacă se va găsi aici vreun păcat, am să-l iau în întregime asupra mea ca să nu te mai împovărez și cu ăsta, le ai tu destule pe ale tale. Lasă, nu trebuie să-mi mulțumești, m-ai ajutat, m-ai ocrotit și m-am simțit una cu tine, lasă asta, hai să vorbim despre altceva. Uite, nu e ușor să-ți zugrăvesc chipul. E rotund și tineresc, n-ai zice că ai stat atîta în șa, ars de soare, bătut de vînturi, mușcat de ger. E un chip de om blînd și cu suflet încăpător, cum și ești dealtfel, nimeni n-ar bănuî cît de cumplit te poți arăta la mînie. Ori cînd îți pui ceva în cap. Îți plac însă și bucuriile vieții și asta se ghicește după gura cărnoasă, bărbătească, pe jumătate ascunsă de mustața pe care ai obicei s-o muști cînd clo-cotește în tine nerăbdarea ori scîrba. Fiindcă veni vorba de bucuriile vieții, știi, se șoptește că Ecaterina aceea, nevasta meșterului sas de la Prejmer, ar avea un prunc și că ai fi trimis pe cineva să-l însemne, cum își însemna Ștefan Voievod cel Bătrîn copiii, cum te-a însemnat și pe tine. E adevărat, zici? Da, îmi închipuiam, căci de unde nu e foc, nu iese nici fum. Mă întreb însă pe cine ai trimis oare să îndeplinească asemenea treabă gingașă. Drept să-ți spun, mă și mir că nu m-ai trimis pe mine și aici. Parcă sînt și puțin jignit: era o dovadă de încredere. Da, tot vechea mea trufie. Măcar să te fi încredințat că omul se pricepe, mă puteai întreba. Nu, n-am făcut-o niciodată, dar știu. Să însemni un copil cu fierul roșu nu-i un lucru la îndemîna oricui. Trebuie îndeplinit cu gingășie și îndemînare, altfel, de sperietură ori de durere, poate rămîne neom pe toată viața. Eu l-aș fi amețit întîi cu fum de afion. După aceea rana se cere înfășată cu albuș de ou proaspăt... Dar, în sfîrșit... Cu ăsta se mai adaugă unul la cei pe care presupun că i-ai mai însemnat, risipiți, prin țară, ori prin Ardeal, poate și de pe vremea cînd erai negustor. După ce nu vei mai fi, toți ăștia se vor trezi să se bată între ei pentru moștenirea ta și vor risipi ce-am agonisit noi și vor duce țara de rîpă. Se vor strica poate și zidirile astea ale noastre. Nu, zugrăveala n-o să se strice, nu te teme, dacă eu care am zămislit-o nu mă tem, poți să fii și tu liniștit: am folosit culori care nu mor. Doar dacă ar cădea sub urgia păgînilor, s-o radă cu tencuială cu tot de pe zid... Veșmintele astea pe care ți le zugrăvesc acum îmi plac cel mai mult, poate pentru că în strălucirea lor

se vede toată mîndria ta și a acestei țări a noastre. Așa erai îmbrăcat și cînd m-am înfățișat întîia dată la curte. Tot cu hlamida asta de brocart, cu mîneci brodate, țesută în fir. Pe dedesubt trebuie să ai o tunică de mătase roșie din care se vede numai gulerul răsfrînt, uite așa, și acum stropul acesta de roșu înviorează toată zugrăveala ca o floare de mac singuratică într-o poiană. Mai bogate încă decît ale tale, vor fi veșmintele doamnei, dar femeile țin la asta, ar fi păcat să le răpim asemenea bucurie. Și la urma urmelor, doamna Țării Moldovei așa și trebuie să se înfățișeze veșniciei. Îți simt unduind trupul cald sub straiile acestea cu cădere solemnă și dreaptă, Doamnă, și am să-ți mărturisesc că mi-ești dragă. Nu te neliniști, nu sîntem decît noi aici, nimeni nu ne aude, iar Vodă n-are să mă certe pentru că e un om luminat și știe că nu e nimic rău și necuviincios în cuvintele mele. Nu, nici în dragostea pe care ți-o port. E o lege a meșteșugului nostru, Doamnă : fără dragoste nu putem isculi nimic, zugrăveala rămîne moartă, rece, țeapănă, uscată, îl dă de rușine pe meșter. Numai dragostea dă viață. Dacă nu te-aș iubi, chipul pe care ți-l zămislesc n-ar fi atît de cald în ovalul lui dulce și n-aș avea de unde să aflu surîsul acesta îndepărtat și tainic pe care să-l dăruiesc gurii tale mici. Ești suavă și blîndă, mi-ar plăcea cînd sînt obosit să-mi așez capul în poala ta. Nimic pe chipul tău nu îngăduie să se întrevadă că ai avea obicei să-ți ivești fumuri, cum zicea mai deunăzi Vodă. Nu cred. Dînsul, cînd e îngrijorat, cum era cînd mi-a spus asta, își închipuie că toți, pînă și cei mai apropiați, îi stau împotriva. E iute la mînie, dar tot atît de iute îi trece. Nu cred în istoria asta cu fumurile. Sînt sigur că și lui îi pare rău acum de o vorbă azvîrlită în pripă. Că nu te-a bucurat vestea fugii Ancăi cu negustorul acela înțeleg și nu mi se pare că asta s-ar putea numi fumuri. Poate ai fi preferat să se întoarcă aici. Da, m-aș fi bucurat și eu, de ce să mint ? Dar înseamnă să n-o cunoști pe Anca : așa e ea, nu suferă nici un fel de căpăstru și-i place să muște din măr, ba uneori parcă ar stîrni anume șerpilor aceștia aducători de mere. Cred că trebuia să se nască băiat. Așadar n-o osîndi. Fiecare cu soarta lui. Știi că eu cred că soarta și-o face singur, fiecare ? Uite, de pildă, eu. Puteam să rămîn sau să mă întorc în apus. Aș fi trăit pînă la moarte pe lîngă vreunul

dintre principii aceia putred de bogați, așa cum a făcut meșterul meu, Lorenzo. Aș fi lucrat după pofta inimii. Cît și cum aș fi vrut. Și totuși n-am rămas, ceea ce înseamnă că eu singur mi-am ales soarta. N-am vrut pentru că n-am putut, e drept. Ceva mai puternic decît mine mă chema aici și m-am supus deși știam că nu e ușor să fii meșter într-o țară care dăinuie numai pentru că tot timpul se apără. Îmi rămîne totuși o anume mulțumire în adîncul sufletului pe care dincolo n-aș fi avut-o și asta mi-e răsplata. Nu mă plîng că e puțină de vreme ce singur am ales această cale. Și apoi nici nu e puțină. Da, firește, acum se adaugă și mulțumirea de a vedea încheiată această lucrare. E întâia mea mare izbîndă. Vodă zicea că e destul atît ca să intru în neuitare, dar cine știe? Uite, am reușit să-ți regăsesc aici ochii aceia minunați, duioși și sinceri, ușor uimiți, ușor întrebători, cu care mă priveai atunci, la început, în timp ce-ți povesteam despre țara chitailor în care vîntul iscă vaier de clopot singuratic și văzduhul poartă miresme stranii. N-am mai văzut asemenea privire, din ce zări și din ce adîncuri ai adus-o cu tine? Mă bucur nespus că am izbutit s-o dăruiesc făpturii tale de aici. La drept vorbind, voi, femeile, aveți fiecare altă privire, fiecare cu taina ei, cu farmecul ei, cu dorul ei... Nici privirea Ancăi n-am mai întîlnit-o nicăieri. Are ochi de culoarea nisipului și uneori se pierd cumva în depărtare de parcă ar avea puterea să vadă prin lucruri. Nici ochii Olenei, cu darul lor de a trece pe neașteptate de la tristețe la bucurie și de aici la mînie și apoi la patimă. Ori ochii Alijanei — o fată pe care am cunoscut-o nu departe de țara ta, pe cînd mă întorceam de la Veneția. Erau verzi și în ei totul se mistuia sub flacăra curiozității și a dorinței de a se bucura, mult, puțin, cu sau fără primejdie, numai să se bucure. Mușă își are și ea privirea ei, numai a ei. Jupîneasa Anastasia a logofătului Toader la fel. Nu, nu e o părere de-a mea și nici o vorbă de curtean deprins să încînte femeile, întrebă-l și pe Vodă, se pricepe și Măria Sa, a cunoscut și dînsul destui ochi frumoși și poate să întărească ce ți-am spus... Îmi pare rău că nu pot să-ți zugrăvesc părul acela arămiu care-mi place atît de mult. Ți-l bănuiesc bogat, cu ape calde, roșcate ca răsfrîngerile flăcărilor, dar degeaba, că nu se cade să ți se vadă. Am să-ți fac un vâl verde, tivit cu aur, de

sub care se vor vedea doar cerceii grei de mărgăritare pe care ți i-a dăruit Vodă...”

Cînd puse ultima pată de culoare se trase înapoi și se așază pe treapta altarului. Singur în tăcerea zidurilor, rămase privind îndelung, liniștit, ca și cînd ar fi contemplat lucrarea altuia. Pereții și bolțile zugrăvite în culorile lor noi foșneau, vibrau numai de el auzit, își începuseră drumul și viața lor, pentru prima dată desprinse cu totul de el. Înserarea pătrundea cenușie pe ferestrele înguste învăluindu-se cu făcliile galbene ale lumînărilor și totul plutea într-o lumină ireală, pîlpîitoare, care dădea și mai multă viață acelei lumi noi ce-l înconjura. Ctitorii se mistuiseră lăsîndu-l iar cu desăvîrșire singur, se făcuseră una cu propriile lor imagini zugrăvite și acum, din cerul albastru se așternea asupra lor plutirea lină a stelelor mari și blînde ca fluturii de aur de pe celălalt tărîm. Așadar totul se isprăvisese aici. Stătea și privea și nu simțea decît părere de rău. Singur se mira. Se așteptase la bucurie, se temuse chiar la acest capăt de o bucurie răscolitoare, care să-l mistuie sălbatic ca un foc ținut prea mult să mocnească. Dar nu era decît părerea aceasta de rău, molcomă, vag dureroasă și dulce în același timp, ca adierea care stăruie în urma iubirilor ce apun. Toată lumea care umplea pereții și care începuse acum să se bucure tainic de viața ei, făcuse parte din el însuși, o purtase cu sine ani de zile, nădăjduise și suferise cu ea, o visase și ostenise să-i dea chip, se bucurase de ivirea ei treptată ca a stelelor ce însoțesc înserările. Acum totul se încheiase, se potolise, intrase pentru multe veacuri într-o matcă statornică. Era puțin pustiit, ca un om căruia i se iau pe neașteptate rosturile. Și acum încotro? se întrebă. Fără îndoială alt drum, alt început, poate altă izbîndă — căci și aceasta, în ciuda straniului regret care o însoțea, era o izbîndă — dar cînd și cu ce preț și peste cîți alți ani? Se ridică încet, bătrînește. Stinse pe rînd lumînările. Semiobscuritatea cenușie se umplu deodată de umbre și el însuși, străbătînd fără grabă biserica, păru o siluetă desprinsă din lumea tremurătoare a zidurilor. Afară, miresmele crude și dezlănțuite ale înserării îl amețiră. Își simți deodată amorțirea brațelor, a șalelor, a spinării. Urcă agale privind cu un fel de sete cerul străveziu pe care începea a se zări Calea Robilor și pădurile negre, neclintite, cu mi-

reasma lor aspră de răcoare care se revărsa dinspre ele ca o apă nevăzută. Îi ardeau ochii și avea chipul supt. Avram și Marcu îl văzuseră de departe și-l așteptau în pridvor. El se opri în fața primei trepte și-i privi de acolo cu un suris obosit.

— De acum se cheamă că e gata, spuse cu glasul stins și imediat adăugă și mai încet, ca și cum le-ar fi împărtășit o taină : Fără voi n-aș fi izbutit...

Altceva voise să spună. I-ar fi plăcut să găsească vorbe pline, bogate prin care să le mulțumească, să le arate că rămăseseră pentru totdeauna frații lui. Dar nu găsi nimic. El care era mîndru cînd Vodă îl numea limbă-lungă, el care se dezlănțuise de atîtea ori în cuvîntări iscusite și strălucitoare, nu afla acum nimic, pălit de o neașteptată sfială. Nu-și mai găsea nici puterea de a-i strînge pentru o clipă la piept, cum se gîndise cîndva, cu mult timp înainte, s-o facă în ceasul acesta al împlinirii.

— Meștere, ești bolnav, arăți ca atunci, spuse Marcu.

— Nu e, vorbi grav Avram, meșterul trebuie să iasă acum din cerc.

Toma înclină din cap cu același suris îndepărtat.

— Fratele Avram știe ce știe... Am lăsat ușile deschise ca să se zvînte pereții. Să vegheați să nu intre vreun cîine. Eu sînt tare ostenit și acum mă duc să mă culc. Noapte bună...

Dormise neîntors trei zile și trei nopți. În dimineața slujbei celei mari se regăsi cu capul limpede și cu un sentiment de nouă putere. Se spală îndelung improșcînd apa departe în jur cu o plăcere copilărească. Totul era minunat, începînd cu ziua înaltă de vară și pînă la bucuria din ochii lui Avram și ai lui Marcu. Din ultimele ceasuri ale nopții începuseră să se adune satele. Se umpluse tăpșanul din jurul bisericii și o omenire deasă se revărsa pînă spre vale. Se auzea pînă aici rumoarea glasurilor și scîrțîitul carălor împodobite care tot veneau.

Cînd își îmbracă veșmintele cele scumpe, răbufni din nou în toată ținuta lui vechea-i trufie. De cingătoarea din sîrmă de argint se legăna pumnalul subțire. Capa din atlas de culoarea cerului îi flutura pe umeri prinsă într-o agrafă cu ochi de rubin. Purta cizme moi, din saf-tian roșu. Devenise mai înalt, cu umerii mai largi și spi-

narea mai dreaptă ca niciodată. Coborî cu pas mîndru, nu grăbit, dar nici lînced, către biserică. De-a stînga și de-a dreapta îi avea pe Marcu și pe Avram îmbrăcați și ei în straiele pămîntului, de un alb neprihănit, cu rîurile lor de flori cusute mărunt, încinși cu chimire late din piele bătută în ținte. Erau una în dreaptă și curată frumusețe cu toți bărbații și femeile strînse acolo și culorile zugrăvite pe ziduri umpluseră locul revărsate peste straiele lor.

Oamenii se dădeau deoparte făcîndu-le loc, meșterii, șopteau ei de pretutindenii, au venit meșterii, și cuvintele lor fluturau în văzduhul limpede cu sfială și încîntare. În sufletul lui Toma clocoti iar triumful mîndriei. Printre sutele de capete o zări pe Olena. Îi surîdea cu tristețe, dar și cu sfiala aceea de care erau cuprinși toți. O ușoară undă de vinovăție îi bătuse sufletul și îi răspunse cu un zîmbet deschis, fără să-și ferească ochii, ca și cînd i-ar fi spus lasă, nu mai fi tristă căci, uite, a venit și ziua aceea a bucuriei de care îți vorbea Marcu. Fără voie auzea în același timp vorbele celor din jur, care nu se mai săturau privind istorisirile zugrăvite pe ziduri, ia, acela e ieromonahul Paisie, a apucat și ziua aceasta, sărmanul, colo, sfîntul acela Pantelimon e moș Negrilă la care stau meșterii, acela călare, cu coif, e chiar meșterul Toma, îi stă scris și numele alături... Se afla și Olena acolo, ascunsă printre cetele îngerești și fetele chicoteau cu mîna la gură, iar femeile stucneau mărunt printre buzele strînse făcîndu-și cruci repezi. Îi recunoșteau pe rînd și se minunau, dar erau mulți pe care n-aveau cum să-i recunoască, numai el îi știa, pe Mușa și pe Maica lor și pe meșterul Lorenzo și pe Capadoca și pe Alijana și pe portarul Mihu așezat între păcătoșii ce erau împinși spre iad și pe Sașa Pestuhov și pe starețul Asfadur și pe cîți alții pentru că toată viața lui de pînă atunci se desfășurase acolo, numai de el știută, ca și cum ar mai fi trăit-o o dată.

Sunete prelungi de corni vestiră ivirea alaiului. Glasul lor adînc stărui solemn de-a lungul văii. Mulțimea fremătă cuprinsă de neastîmpăr și înfiorare. Se auzi limpede, tot mai apropiat, tropotul cailor și durătul rădvanelor peste luciul cărora se așternuse un strat alburui de colb. În fața porții se rînduiră bătrînii locului înfățișînd pîinea și sarea însoțiți de tot soborul în odăjdiile

praznicelor împărătești în frunte cu episcopii și mitropolitul Grigore. Zăboviră o vreme afară pînă ce Vodă sărută crucea și înghiți îmbucătura de pîine atinsă de sare.

Meșterii așteptau tăcuți în mijlocul tăpșanului, dinaintea peretelui de miazăzi al zidirii. Nimeni nu vedea încă nimic, iar în spatele și în jurul lor mulțimea încremenise în tăcere, ridicîndu-se pe vîrfuri pentru a-l zări pe Vodă. Cînd acesta se ivi prin poarta de sub turnul clopotniței, răzbubuiră tunurile așezate sub deal și începură să bată clopotele. Toma își scoase bereta și rămase în așteptare, cu pletele castanii bătute de soare, străbătut din creștet pînă în tălpi de un fior lung. Voievodul strălucea biruitor, ca soarele coborît pe pămînt, înveșmîntat întocmai cum îl zugrăvisese el la locul ctitorilor. Purtau coroanele, și Vodă și Doamna, și pietrele lor străfulgerau orbitor.

Urmat de doamnă, de sobor și de alaiul curții, voievodul se opri în fața zidirii, la vreo zece pași de Toma. Ridică brațul cu topuz. Clopotele își conteniră chemarea și după cîteva dangăte rare încetară cu totul. În liniștea care păru deodată nefirească toată omenirea aceea îi auzi limpede glasul.

— Apropiați-vă, meșteri.

Se supuseră și ingenuncheară toți trei în iarba de pe care încă nu se zvîntase roua.

— Ridică-te, Toma, știu că ți-e greu să stai în genunchi.

— Azi pot să stau, Măria Ta, pentru că, oricum, izbînda e a mea, răspunse el ridicîndu-se.

Sprîncenele voievodului unduiră ușor.

— Asta e tot ce găsești să-mi spui ?

Da, asta era tot, ce ar mai fi fost acum de spus ? Și totuși se trezi rostind niște cuvinte la care cu o clipă înainte nici nu se gîndise :

— Mulțumesc Măriilor Voastre că pentru a cunoaște rodul trudei noastre v-ați înfățișat purtînd pe creștete coroanele țării.

Vodă zîmbi.

— Știam eu că n-ai uitat vorbele iscusite. Îmi era dor să le mai aud. Adevărul e că meșteșugul vostru se cade cinstit pentru că are darul de a duce în lume vestea țării poate mai mult decît o bătălie cîștigată.

Odată cu ultimele cuvinte, îi puse mâinile pe umeri și-l sărută pe amîndoi obraji. Toma îi simți furnicarea mustății, i se ridică un nod în gît și ochii i se împăienjeniră. Cînd această ușoară pîclă trecu, Vodă se afla cu un pas mai în urmă și în locul său, Doamna, înconjurată de un nimb de lumină, îi întindea mîna. Toma îngenunche iar și atinse cu buzele degetele albe cu un parfum îndepărtat de *viverra*. Era mult, nu se așteptase la atîta, se simțea copleșit ca și cum tot cerul acela de vară vast și luminos s-ar fi rezemat deodată de umerii lui. Îl readuse la realitate din nou glasul voievodului :

— Hai meștere, să cercetăm și să ne deslușești tâlcurile.

Pășiră alături și în urma lor tălăzui mulțimea. Pe zid, albastrul adînc, în cumpănă cu roșul blînd țineau în stăpînire toate celelalte culori într-un tot înalt și limpede ca un cîntec de slavă. Meșterul însuși privea cu uimire, ca și cînd abia acum ar fi recunoscut închipuirile care-i luminaseră bezna în hruba de sub cetatea de scaun. În jilțul ei de aur Maica Domnului înconjurată de apostoli, de prooroci și de îngeri cu aripi tremurătoare ca ale fluturilor stropite în culorile poienelor. Dedesubt, sub ocrotirea ei, zidurile mărețe ale cetății dincolo de care scăpărau în soare turlile strălucite ale bisericilor. Păgîni înarmați încercau zadarnic să dărîme și să pătrundă căci dinaintea acelei cetăți a măririi și slobozeniei se arăta el, Toma, călare pe cal alb ca sfîntul Gheorghe, îmbrăcat în armură de oțel albastrui, cu coif și sulită fără îndurare...

— Acesta e locul cel mai luminos, Măria Ta, deslușel, și m-am străduit s-o zugrăvesc aici cu toată strălucirea pe Maica Domnului care e ocrotitoarea cetății de scaun și a acestei zidiri.

— Ai făcut foarte bine că te-ai gîndit la asta. De altfel tu știai că pe ocrotitori nu-i înțelept să-i superi... Dar aceasta de jos ce cetate e ?

— Acea e cetatea Constantinopolului, așa cum a fost ea zadarnic asediată de păgîni.

— Bisericile ei seamănă cu ale noastre, meștere. Să fie și acolo bisericile ca la noi ?

— Nu știu cum sînt acolo, Măria Ta, și nici nu cred că are vreo însemnătate. Cetatea aceasta o putem socoti prea bine și cetatea noastră de scaun.

Vodă își trecu un deget peste mustață.

— Atunci înseamnă că ceea ce ai zugrăvit tu aici are un tîlc.

— Poate că are, Măria Ta.

— Spune-l.

— S-ar putea să fie prin preajmă urechi pe care să le supere acest tîlc, Măria Ta.

Voievodul îl privi cu o sprînceană înălțată a mirare dojenitoare.

— Am ajuns oare să ne temem în țara noastră de asemenea urechi ?

— Nădăjduiesc că nu, Măria Ta.

— Atunci spune tîlcul.

— Tîlcul este acesta, Doamne, căci precum Fecioara a apărat Constantinopolul deurgia păgînilor, tot astfel să ne ajute și pe noi să scăpăm de primejdia turcească.

— Așa să ne ajute, meștere, întări Vodă. Tîlcul îmi place, să-ți fie zisa de aur...

— Dar acela, se miră mitropolitul Grigore, oșteanul acela mîndru, călare pe cal alb, seamănă la chip cu domnia ta, meștere.

— E chiar el, Înalt Prea Sfințite, nu l-ai cunoscut ? răspunse Vodă înveselit. Eu l-am văzut din prima clipă și nu m-am mirat. Mă mir că nu s-a zugrăvit în locul împăratului David, dar la biserica următoare ne putem aștepta s-o facă.

Mitropolitul rîse odată cu Vodă și cu Doamna și pe urma lor rîse toată curtea și mulțimea adunată, deși nu toți înțeleseseră. Se auzeau șoapte, ce a întrebat, ce a spus ? Episcopul Macarie își mîngîie barba mătăsoasă și își dresе glasul.

— Dar numele acela, Toma, zugrăvit acolo, ce tîlc va fi avînd ? întreabă el rar și în tăcerea care se lăsă toată lumea desluși limpede răspunsul meșterului :

— E numele meu, Sfinția Ta, și tîlcul său este că ar fi păcat și nedrept să fie dați uitării cei care au ostentat pentru a spori frumusețea acestui pămînt.

Episcopul se întoarse spre mitropolitul Grigore :

— Se cade oare ? întreabă cu prefăcută îndoială.

— Nu stă scris nicăieri că ar fi neîngăduit, răspunse blajin mitropolitul.

— Sfinția Ta ești scriitor de cărți, interveni Vodă înveselit de răspunsul lui Toma. Oare nu te iscălești cînd

ajungi la capătul lor? Și aceasta e o carte ale cărei istorii sînt însă zugrăvite. Nu cred că se scrie mai ușor decît celelalte...

— Înțeleg, Măria Ta, răspunse episcopul, dar nu s-a mai văzut niciodată un asemenea obicei la meșterii zugrăvi.

— Se va vedea de acum, Sfinția Ta, spuse Toma.

Voievodul desfăcu brațele zîmbind și puse capăt disputei îndemnîndu-i să intre. Nu încăpu însă înăuntru decît o mică parte a curții. O vreme cercetară cu toții zugrăveala căreia lumina blîndă îi dădea o anume taină față de strălucirea glorioasă a pereților de afară. Călugării se așezară în strane. Soborul intră în altar. Se înălță primul fir de tămîie. Fuseseră aduse jilțurile de paltin cu mireasma lor de lemn nou. Pe jos se așternuseră covoare. Lumînările galbene cu parfum de miere ardeau în sfeșnice înalte de argint.

— M-ai zugrăvit mai tînără și mai frumoasă decît sînt, magistre, îi spuse doamna înainte de a-și lua locul în jilț.

— Vă mulțumesc, Doamnă, dar ceea ce am făcut e cu mult prea departe de frumusețea Voastră.

Doamna surîse puțin trist.

— Mă bucur că în singurătatea de aici n-ai uitat să fii curtenitor.

Ar fi vrut să-i arate că nu era curtenitor și că într-adevăr frumusețea ei se afla cu mult deasupra chipului zugrăvit de el care acum, după ce o revăzuse, i se părea nespus de sărac, dar în clipa aceea răsună puternic, bărbătesc și grav, glasul mitropolitului Grigore care începea slujba sfințirii. Toma își întoarse ochii spre Vodă. Ședea drept în jilțul lui înalt cu semnul soarelui și privirile lor se întâlneau și rămaseră astfel înfrățite cîteva clipe lungi. Trebuie să fiți una cu mine, citi Toma în ochii aceia, una cu mine și Grigore și tu și norodul care stă afară cu capetele descoperite bucurîndu-se și el datorită meșteșugului tău de acest ceas luminat. Numai astfel vom putea dăinui... Era felul lui de a-i mulțumi, meșterul știa că o va face și așteptase clipa aceasta. Se bucură că nu uitaseră să se înțeleagă fără cuvinte, doar dintr-o privire, și se simți deodată împăcat și răsplătit.

X

Trăznetul lovise mai curînd decît crezuseră. Toma se întreba și acum dacă tot ceea ce se petrecea nu era cumva un vis înfricoșător. O zare de nădejde mai pîlpîia în el numai datorită credinței absurde că în curînd trebuia să se trezească din acest coșmar. Se așteptaseră la trădare, dar niciodată nu și-ar fi închipuit că ea le-o va apuca înainte și că va lovi atît de cumplit, cu asemenea urmări nimicitoare.

Ocoliseră Piatra lui Crăciun odată cu înserarea. Cînd pătrunseră între munți, culmile din jurul lor abia se mai deslușeau în întuneric. Lăsară caii la pas abia cînd îi simțiră șovăind sub ei. Toma își șterse cu dosul mîinii pleoapele îngreuiate de colb. Caii erau acoperiți de o spumă deasă ca niște clăbuci.

— O să poposim la mănăstirea Bistrița, spuse Vodă.

— Numai să avem răgaz, Doamne. Nu cred că sînt prea departe.

Voievodul păru să nu-l fi auzit. Vorbi ca și cînd și-ar fi urmat un gînd care-l chinuise pînă atunci :

— Nu ți se pare ciudat că am rămas numai noi doi ? Singuri ca întîii oameni de pe pămînt... Cum Toma nu răspunse nimic, adăugă cu o neașteptată însuflețire : Cînd te vād aici, lîngă mine, pînă și în acest ceas, îmi aduc aminte de scrisa cărților : *„Deși ai putere mică, tu ai păzit cuvîntul meu și de numele meu nu te-ai lepădat...”* Chiar așa : cum de nu te-ai lepădat ?

— Să lăsăm asta, Măria Ta, murmură Toma.

— Ba nu, de ce s-o lăsăm ? E o întrebare care mă frămîntă. O credință ca a ta e în stare să-ți dea de gîndit. De ce nu m-ai părăsit măcar în ceasul al doispre-

zecelea ? Tu singur zici că nu pot fi departe în urma noastră. Dacă ne prind o să avem aceeași soartă, ce ai câștigat cu asta ? Ba nici măcar aceeași soartă căci eu, oricum, am fost voievod și au să-mi taie capul sau o să mă ducă la Constantinopol ca să mă omoare acolo spre bucuria turcimii, tot voiam eu să ajung la Constantinopol... Pe cînd pe tine au să te tragă în țeapă ca pe un hoț de cai, cred că Miha abia așteaptă... De ce ai rămas ?

— Oricine ar fi rămas, Doamne, spuse Toma cu un început de disperare. Dacă nu erau mințiți, toți se aflau acum în jurul Măriei Tale.

— Da, aici ai dreptate. Vezi, asta mă doare cel mai cumplit : că au înșelat oastea țării spunînd că m-am dat prins. Eu să mă dau prins ! Ce vor crede oamenii ăștia despre mine ?

— Era singurul mijloc prin care puteau destrăma o asemenea oaste. A risipit-o deznădejdea răsărită pe urma minciunii și a trădării. Cămarășul Hîra însă ți-a rămas credincios și te-a vestit să fugi că vor să te prindă. El va avea grijă și ca țara să afle adevărul. Și apoi îl va afla chiar din gura Măriei Tale cînd te vei întoarce.

— Tu crezi că am să mă mai întorc ?

— Cred, Măria Ta.

— Bine faci, meștere, căci am să mă întorc și voi fi ce am fost, ba încă și mai mult decît atîta. Și atunci, pe toți feciorii ăștia de cățele în frunte cu Miha am să-i pun la cazne și pe urmă o să poruncesc să-i așeze în țepi cu blîndețe ca să crape încet și cumplit, să-și poată bles-tema ziua în care s-au născut. De nu erau ei, îl băteam pe Soliman cu toată oastea lui de două sute de mii. Nu m-am speriat nici cînd am aflat că s-au înțeles cu toții să ne încolțească deodată. Pe tătari ai văzut bine că am apucat să-i spulber și să-i azvîrlu înapoi în pustia lor. Tarnowski cu cei douăzeci de mii ai lui s-a oprit la Hotin. Cu el ajungeam la o înțelegere pentru că acela e totuși un viteaz și un oștean, nu un pui lepădat de curvă. Puhoiul turcesc ajungea în preajma Țării de Sus istovit, după ce ar fi străbătut o țară deșartă și cu fîntînilor otrăvite. Aici ar fi fost în mîinile noastre : prăvăleam codrii peste ei, nu mai scăpau teferi nici un sfert... Dar s-au ivit tîrfele boierești și au scuipat asupra-mi veninul trădării... Bine că mi-a dat în gînd s-o trimit măcar pe Elena în cetatea Ciceului. Ar fi fost

în stare s-o ia ostatecă. M-ar fi avut cu asta căci nu răbdam s-o știu în gheara lor... Mă întreb ce s-o fi ales de logofătul Toader. Fiind cu oastea cea mare va fi aflat și el că m-am dat prins...

— Mă îndoiesc că a crezut povestea asta, spuse Toma. Sînt sigur însă că acum stă și dînsul ascuns.

Stătea ascuns de bună seamă, căci ce altceva ar fi putut să facă de vreme ce și pe capul său se va fi pus preț. Dar ce se va fi ales cu Cîntic și cu Avram aflați și ei în rîndurile oștirii celei mari pe care o destrămasese sfruntarea minciunii? Se vor fi risipit și dînșii, dar ce va fi fiind în sufletele lor? Ce s-o fi ales apoi de Mușa? Îi poruncise să lase casa și să se tragă la o mănăstire. Dar va fi avut vreme? Poate că tîrgului cetății de scaun nu-i vor fi pus foc, ca să păstreze măcar o palmă de loc teafăr în jurul aceluia voievod de paie și de pripas pe care-l aduseseră cu ei... Poate... Era doar o nădejde, cine putea cunoaște acum adevărul? Liniștit era numai în privința lui Marcu. Pe el îl trimisese la Voroneț, să stea acolo sub ocrotirea mitropolitului Grigore, cu vopselele, cu cartoanele, cu icoanele cîte putuseră încărcă în grabă. „Terfeloaga în care-mi însemnam gîndurile, își aminti, am uitat-o în casă. Poate n-am s-o mai văd niciodată...” Dar pe cine și care din lucrurile la care ținuse le va mai revedea oare? Ziua văzduhul țării era înnegurat de fumul pîrjolului. Noaptea zările tremurau înroșite de văpăi. Era o culoare înspăimîntătoare, cumplită, culoarea celei de pe urmă urgii care-i urmărise îndurerîndu-le văzul pînă acum, cînd culmile ocrotitoare ale munților o ascundeau în sfîrșit. Peste întinderile pustiite ale Țării de Jos, duh-nind a scrum și hoit, alergau călăreții lor tîrînd lanțuri lungi. Unde pămîntul suna a gol sub zale, se opreau și dezgropau bucatele ascunse de pămîntenii băjenii. Oamenii locului, bătrîni, femei și copii care nu apucaseră să se tragă sub pavăza munților erau purtați sub harap-nice lungi, legați cu funii, pînă la corăbiile robiei pregătite sub zidurile Chiliei. La Suceava, Andrăbuș milogul se suise în clopotnița de la Sfîntul Gheorghe și proceea de acolo cu glasul lui schelălăit care flutura cumplit, ca biciul de foc al apocalipsei. Tîrgoveții a căror curiozitate fusese mai puternică decît frica se adunaseră dedesubt și ascultau cu grumajii răsuciți, cu ochii holbați în sus, cu ghearele groazei înfipite în ceafă. Se stin-

sese soarele și apărătura Moldovei, urla milogul, și în locul lui, în jilțul lui, se destrăbăla desfrînata cea mare care se tăvălea cu Anticrist și lingea mădularele cele spurcate ale păgînului. Se stinsese soarele și apărătura Moldovei și de acum blestem cumplit va sta asupra tuturor celor ce vor fi sortiți să-i urmeze căci toți vor sfîrși în plîngerea și scrișnirea dinților ori că se vor lepăda de legea lor, ori că-și vor pierde capetele sub securea gîdelui, ori că vor fi spintecați de haini, ori că vor pribegi ca niște mișei, ori că vor putrezi în temniți, ori că le va fi trupul rupt în patru vînturi de cămilele cele sălbatice ale pustiei. Nicicînd Țara Moldovei nu se va mai înălța la puterea și strălucirea în care se desfășurase în vremea Măriei Sale căci calul cel singuratic al lui Ștefan Voievod cel Bătrîn pierise din poienele codrilor și acesta era cumplit semn. De acum se chema că cine știe cînd, poate peste veac, abia cînd calul acela sfînt se va arăta din nou, Țara Moldovei se va învrednici iar de un domn care să poarte în sine virtutea Măriei Sale. Soarele Moldovei s-a stins, urla milogul sfîșietor și lacrimile i se amestecau cu balele alburii iar glasul îi fulgera prelung peste valea Cacainei, înfiorîndu-i pînă și pe veneticii care se cuibăriseră în cetatea de scaun.

— S-au scăpat și de milog, spuse Toma mai mult pentru sine, ca pentru a-și încheia un gînd amarnic.

— Despre cine vorbești ?

— Despre mișelul de Andrăbuș, Măria Ta. N-au suferit să-i audă prorocirile și l-au azvîrlit din clopotnița de la Sfîntul Gheorghe. Mulțimea care-l asculta s-a bulucit îndărăt cu urlet iar trupul său s-a zorbit de pămînt tăcînd pe veci.

— Se tem de prorocirile nebunilor, murmură Vodă, doar cei ce se știu nevolnici și cu cuget necurat...

În ciuda împrejurării în care se afla, gîndul acesta îi dădu o nouă încredere în sine. El nu se temuse niciodată de vorbe, cu atît mai puțin de vorbele nebunilor. După cum nu se îndoise niciodată de puterea și de dreptatea sa. Nici chiar acum nu se îndoia. Deși nu-l mai avea alături decît pe meșter — care, în felul lui, tot un soi de nebun era — păstra convingerea că se va întoarce. Probabil și meșterul nutrea această credință de vreme ce încă nu-l părăsise.

— Poate ar trebui să mai îndemnăm caii, Măria Ta, spuse Toma, cuprins din nou de neliniște.

— Am ajuns, nu mai e nevoie.

Drumeagul dintre brazi coti. Undeva hămăiră dușmănos cîini. În fața lor se desluși masa întunecată a zidurilor. Se opriră dinaintea porții groase de stejar ferecat. Toma bătu cu pumnul, dar sunetul abia se auzi, moale și firav, supt în pieptul puternic al lemnului. Își simți doar durerea mîinii. Descălecă, apucă un bolovan și bătu cu el.

— Cine-i ?

— Măria Sa Vodă !

Treapăd de pași. Glasuri spăimoase care ajungeau dincoace ca un murmur. Căderea drugilor și scîrțîitul balamalelor grele de fier. Un felinar palid care se înalță luminîndu-le chipurile.

— Maică Precistă, e Măria Sa !

Treapădul se înmulți. Din bezna de dincolo de cercul palid al felinarului se iviră călugări : făpturi negre, subțiratic și fluturătoare ale nopții. Între potcapuri și bărbi învîlvorate, ochi în care sticlea uimirea și spaima. Ieromonahul Iacov, mărunț și cocîrjat, își făcu loc. Știa că asemenea sosire nu putea fi decît urmarea urgiei și glasul îi sună gîtuit.

— Fii binevenit, Măria Ta, în sărăcia locașului nostru !

Vodă descălecă și azvîrli frîul lui Toma.

— Lasă, părinte, nu te mai umili că vă știu eu sărăcia. Ferecați poarta. S-au hainit boierii, părinte, și se ațin pe urmele mele să mă prindă. Poposim o clipă și ne vedem de drum. Oricui v-o întreba, spuneți că nu ne-ați văzut.

— Încotro, Măria Ta, la asemenea vreme de noapte ? Aici îți putem pregăti cămară îndestulată ca să te odihnești și să te reculegi.

Vorbea cu mîinile osoase împreunate și cuvintele lui semănau cu o implorare.

— N-am timp, părinte, n-am timp. Mai bine faceți-vă datoria și înalțați rugăciunea aceea pentru nevoie obștească, vremuri tulburi și năvălirea varvarilor. Am să intru și eu puțin în biserică.

— Eu rămîn să văd de cai, Măria Ta.

— Bine faci, meștere. Acesta e meșterul Toma, zugravul curții și omul meu de credință, îl mai auzi el spunându-i ieromonahului în timp ce se îndreptau spre biserică. Dacă și credința voastră se va dovedi la fel de tare, cînd mă întorc am să vă înnoiesc biserica iar el are să v-o zugrăvească toată din nou și pe dinafară...

Călugării aduseră fîn pentru cai. Toma ceru și un braț de paie. Făcu șomoioage și începu întîi să frece de spume calul voievodului. Pe ferestrele înguste ale bisericii răzbi zarea lumînărilor și imediat se desluși cîntecul tăragănat al călugărilor întrerupt în răstimpuri de ruga ieromonahului. Toma se gîndi să dea jos șeile de pe cai, dar teama aceea care mocnea în el deveni deodată tiranică și renunță. Fu ca un fel de șoaptă care se rosti în sine, nu, lasă șeile așa, cine știe... Încă nu terminase de bușumat calul voievodului cînd i se păru că deslușește un durăt îndepărtat și surd. Rămase nemișcat, cu bărbia repezită în vînt, ca și cînd ar fi adulmecat noaptea.

— Se aude ceva ? întrebă el spre siluetele negre ale monahilor ce-i rămăseseră în preajmă.

O clipă de tăcere, cît ascultară și ei. Apoi șoapta sugrumată :

— Sînt cai, meștere...

— Trebuie să fie mai mult de douăzeci.

Toma azvîrli paieile și se năpusti spre biserică. Se opri în prag. Glasul îi hăuli izbit de bolți și frînse cîntarea înfiorată a monahilor. Vodă se repezi afară și pe urmele lui, ieromonahul și ceilalți, păsări negre, înspăimîntate, cu poalele și mînecele largi fîlfiînd.

— Deschideți poarta !

— Nu, Măria Ta, îl opri starețul. Avem o porțiță tainică, ascunsă de frunziș, în zidul dinspre pădure. Binevoiți a mă urma...

— Caii pot trece ?

— Pot, meștere, cel care a făcut porțița s-a gîndit și la asemenea întîmplare de cumpănă.

— Să-i țineți cît mai mult. Le deschideți cît mai tîrziu și după aceea îi țineți de vorbă. Nu știți, n-ați văzut, auzi, părinte ?

— Bizuie-te pe credința noastră, Măria Ta.

Se strecurară trăgînd caii de dîrlogi. Dincolo îi întîmpină mireasma umedă și sălbatică a pădurii. Sub picioare li se frînseră cu pocnet surd frunze uriașe de brusturi.

— Pe aici, șopti egumenul oprit în deschizătura din zid, e o cărare de picior drept înainte prin pădure care vă scoate la Schitul lui Iosif...

— Bine, părinte, îți mulțumesc și n-am să-mi uit făgăduiala. Du-te acum și vezi de ceilalți oaspeți.

— Domnul să vă păzească !

Din cealaltă parte se auzeau tropăituri și răcnete. Bufnituri în poartă. Încălecară.

— Măria Ta, eu dau un ocol și-i ademenesc pe urmele mele. Măria Ta ieși singur la Schitul lui Iosif și de acolo se va găsi careva să te treacă la secui. Ne vedem la Ciceu.

— Ești nebun ! După toate astea să mai pierd și viața ta ?! Nici vorbă !

— Noi, meșterii, avem și oleacă de înțelegere cu dracu, n-am să mi-o pierd. Dar viața Măriei Tale e mai de preț, trebuie să-i ademenesc spre alt drum, altfel tot ne-ar lua urma. Ascultă, Măria Ta. Îngăduie să poruncesc și eu o dată lui Vodă.

— Asta ți-era ție ! Nu se poate, hai, nu mai pălăvrăgi !

— Nu vin, Măria Ta, pleacă, nu mai avem timp ! Mi se pare că le-au și deschis poarta ! Te rog ! Pleacă, Doamne ! Nu mă prind ei, nu te teme. Poate vom ajunge deodată la Ciceu. Sărut dreapta Măriei Sale Doamnei, Cu bine, Măria Ta !

Voievodul se hotărî dintr-o dată, îndemnat poate și de răcnetele tot mai aprige dinspre poarta cea mare. Se răsuci brusc în șa și slobozi frîul.

— Toma, nebunule, îl mai auzi, cum am să-ți mulțumesc eu vreodată ?

Pe urmă îl înghiți bezna foșnitoare a desișului. „Să-mi mulțumească ! pufni Toma. Ce grijă îl frămîntă pe el acuma ! Vorba e cum dracu am să scap eu de ăștia ?“

— Hai, bădie !

Dădu colțul zidului și țîșni într-un ocol larg căzînd în spatele urmăritorilor. O creangă îi zgîrie fața și acum simțea sîngele prelingîndu-i-se cald. Cînd ajunse în partea opusă celei în care plecase Vodă, răcni cît îl ținu pieptul :

— Pe aici, Măria Ta ! Pe aici, Măria Ta !

În aceeași clipă dădu pînteni.

Zarvă, porunci scurte, nechezat de cai. Întoarse puțin capul ca să audă mai bine. Învălmășeala aceea se mai potolise, dar acum, peste tropotul propriului său cal, desluși durătul monoton, regulat, al celor așternuți pe urmele lui. Mușcaseră momeala, cîrligul le rămăsese înfipt în cerul gurii iar el îi trăgea după dînsul cu firul nevăzut al șireteniei. Comparația îl înveseli dăruindu-i o stare nouă și neașteptată pentru asemenea împrejurări. Îl ispiți chiar gîndul să se întoarcă în șa și să le strige măscări ca să-i întărite, dar reuși să-și înfrîneze pornirea înțelegînd că era o copilărie nu lipsită de primejdie. Ba dimpotrivă, singurul lucru înțelept acum era să se scape cît mai curînd de ei. Nu trebuia cu nici un preț să-i lase să se apropie într-atît încît să vadă că era singur. Se făcu una cu calul, înălțat în scări, aplecat înainte, cu chipul biciuit de coama fluturîndă. Mult însă n-o mai putea duce astfel. Se bucură cînd întrezări prin noaptea fără lună, în stînga drumului, o rariște în pieptul de nepătruns al pădurii. Se abătu brusc — calul aproape să se poticnească — și cînd apucă între copaci descălecă. Înaintă mai departe pe jos, ducîndu-și calul de ham. Făceau însă prea mult zgomot. Atunci se opri și așteptă să-i audă pe ceilalți. Trecură într-adevăr la scurt timp și după tropot deduse că erau mai puțini. Nu toți caii lor vor fi rezistat unei asemenea goane. Se bucură și își urmă drumul. Pădurea se îndesea și întunericul devenea tot mai supărător. Toma înainta pas cu pas, cu mîna stîngă întinsă, mai mult pipăind decît văzînd. Calul îl urma greu, opintindu-se, sforăind, speriat de întuneric, de umbre, de trunchiurile de care se freca. Șaua ori coburii i se agățau în crengi și atunci meșterul trebuia să se oprească, să bîjbîie în urmă pînă îl descurca. Simțea el însuși că îl părăseau încet puterile. Se mai supuse acestui chin vreme de vreun ceas, pînă bănuî în jur un prihod mai neted, cu copaci mai rari. Îl cercetă. Nu era mai larg de cinci pași, dar se bucură și de atît. Grămădi frunziș uscat și mușchi într-o scobitură a pămîntului și se ghemui în ea cu frîul înfășurat pe braț. Adormi pe loc, ca într-o amortîre, fără o dorință, fără un gînd. În zori îl trezi frigul. Începuse totuși toamna și, deși se vestea o zi senină, frigul acesta al dimineții

purta o umezeală care îl pătrunse. Îl chinuia și ioamea. Mai avea un sfert de pâine, dar nu se atinse încă de ea. Nimeni nu putea ști cât va dura această pribegie prin pustietăți. La urma urmelor, ar fi fost de mirare să nu se rătăcească. Își reluă drumul care urma să urce prin desigurii. De la o vreme nu-l mai înconjură decât brazi. Ca și când ar fi pătruns într-un ținut legat de o vrajă, tăcere deplină, nici mișcare, nici ciripit. Cîte un vreasc frînt sub pasul lor devenea detunătură. Cînd răzbi în sfîrșit sus, dădu într-o cărare bătută, făcută însă de sălbăticiuni. Se afla în inima unui tărîm al sălbăticiunilor unde poate nici nu călcase vreodată picior de om. Putu aici să încalece și urmă de-a lungul întregii zile această potecă de culme, către mieznoapte. Urmări cum se ridicau ceturile din văi, pe urmă soarele începu să-și reverse acea căldură pripită pe care numai în anumite zile de toamnă o are, cînd aerul e foarte străveziu.

Aici nu se mai grăbea. Voia să-și cruțe calul. Dealtfel era sigur că îi pierduseră urma. Nu-l supăra decât foamea. Găsi niște mure tîrzii, mari și dulci, cu care se mai amăgi. Nu voi să se atingă nici acum de pâine și faptul că o știa în coburi era într-un fel destul ca să-i dea putere. Simțea o mulțumire ciudată însoțită de o dulce tristețe. Așadar ajunsese din nou al drumului. Singur și liber pe un drum. Era, ca niciodată, un drum de fiare, nu de oameni, dar asta n-avea nici o însemnătate de vreme ce orice drum trebuia să ducă undeva. Cu atît mai mult un drum de culme, de pe care vedeai printre arbori celelalte culmi și depărtările, nu putea niciodată să se înfunde. Deci asta fusese tot, își zicea. Era un gînd pe care-l repetă cu un fel de amară voluptate în tot cursul zilei. Asta fusese totul : purtase în sine ani de zile chipul lucrării și în cele din urmă o înfăptuise. Una singură. Ca și cînd ar fi fost prea mult, acum trebuia să plătească prin pribegie. Și totuși mulțumirea aceea ciudată îi stăruia în suflet. Își dădea seama că nu venea atît din bucuria că izbutise să termine ceea ce-și pusese în gînd, cît mai ales din conștiința că în urma lui rămînea Marcu. Marcu învățase, știa, putea. Marcu va duce mai departe ceea ce începuse el. Și la rîndul lui, Marcu îl va învăța pe altul și acesta pe altul. Nu, chiar de n-ar reuși să treacă la Ciceu, chiar de l-ar prinde și i-ar lua viața, izbînda era de acum a sa. Bine că trecuse Vodă.

Înnoptă iar într-un culcuș de mușchi. A doua zi porni mai departe cu aceeași lipsă de grabă. Foamea îl supăra mai tare acum, dar găsi încă tăria de a nu atinge pîinea. În ultimele zile îi crescuse o barbă scurtă, rotundă, de un castaniu deschis cu reflexe arămii.

Soarele se lăsa asupra culmilor din zare cînd, la o cotitură a potecii, văzu în fața lui calul cel alb. Stătea de-a curmezișul cărării și-l privea ca și cînd l-ar fi așteptat. Era frumos, cu coada lungă și cu coama mătăsoasă ajungîndu-i aproape pînă la pămînt. Calul lui Toma se opri brusc, proptit în picioarele dinainte. Meșterului începu să-i bată inima nebunește. Rămaseră neclintiți clipe lungi. Apoi calul voievodului își mișcă de cîteva ori capul în sus și în jos ca și cum ar fi vrut să dea ceva de înțeles în legea lui și apucă înaintea în trap ușor. Fără nici un îndemn, calul meșterului îl urmă. Toma îl lăsă în voie și meraseră astfel timp îndelungat fără să se apropie însă niciodată la mai puțin de zece pași. Soarele apusese împurpurînd cerul, pe urmă se întunecase. Era frig și scăpărau stelele. Calul cel alb, luminos în noapte, îi călăuzea spre cine știe unde. Avea același pas egal, ușor și sigur de sine, ca și cînd ar fi știut bine unde trebuia să meargă. Din cînd în cînd întorcea puțin capul de parcă ar fi vrut să-i încurajeze ori să se convingă că îl urmau.

Noaptele trecute fuseseră întunecoase și se văzuse nevoit să-și caute culcușul devreme. Acum, întunericul se lăsase de mult, dar nu mai simțea nesiguranța aceea care năștea dorința de popas. Vedeau chiar ciudat de bine, iar culoarea albă a calului singuratic îl călăuzea fără greș. De la o vreme cărarea începu să coboare, se înfundă iar printre păduri și apoi se auzi un vuiet de apă. Ajunseră jos și urmară firul pîrîului. Valea era îngustă. Înaintau cînd pe malul acoperit cu frunze mari de brusturi, cînd de-a dreptul prin apă. Izbiturile potcoavelor pe pietre răsunau stinghere în noapte. Coborîră astfel mai bine de un ceas, pe urmă valea se lărgi. Din loc în loc, între pădure și apă, se deschideau poiene cu ierburi bogate, necosite, care răspîndeau o lumină difuză, argintie. Se auzeau greierii. Într-un astfel de loc calul cel alb se opri și necheză ușurel. Calul lui Toma se opri și el și începu să pască. Celălalt le dădu un ocol larg în același trap mărunț, apoi, ca și cînd ar fi răspuns unei

chemări numai de el auzite, țișni pe neașteptate în galop întins și se făcu nevăzut în josul văii.

Toma descălecă, adună câteva brațe de iarbă și își pregăti culcuș. Le făcea toate cu liniște, cu convingerea stranie că pătrunsese într-un răstimp ale cărui amănunte erau dinainte rînduite. În zori, cînd se trezi pătruns de umezeala rece a văii, nu mai putu răbda foamea. Era sigur acum că un liman — oricare ar fi fost el — nu mai putea fi departe și își scoase pîinea. Se uscase însă, devenise ca piatra, și ca s-o poată mîncea trebui s-o înmoaie în pîrîu. N-ar fi putut susține că era o mîncare bună, dar se învățase și cu ospetele de la curte și cu foamea, încît știa să prețuiască orice fel de bucate.

Pe la amiază îl întîmpină un zvon îndepărtat de clopot. Tresări strunindu-și calul. Rămase nemișcat, ascultînd, pînă cînd sunetele acelea vagi se stinseră. Pornind mai departe nu era încă sigur dacă totul nu fusese decît o părere stîrnită de murmurul apei ori de îndelunga lui rătăcire. Mai la vale însă întîlni un copil cu câteva oi pe care-l întrebă dacă nu se afla vreo mănăstire pe aproape.

— Ba da, e Voronețul, răspunse acela înspăimîntat de înfățișarea ciudată a străinului ivit dinspre sîhlele neumbulate ale munților.

Mai tîrziu, cînd ajunse în apropierea mănăstirii se opri nehotărît. Își stăpînea cu greu bucuria și pornirea de a da pînteni. Totodată un nod i se urcase în gît dîndu-i sentimentul neplăcut și puțin umilitor că ar fi putut să-l podidească plînsul. Nu știa ce va găsi acolo : poate dușmani și nu prietenii și adăpostul la care se aștepta. Se cerea să fie cu băgare de seamă, altfel putea strica totul acum, la sfîrșit.

Își priponi calul în pădure și se apropie pe jos, cu fereală. Curtea părea pustie în ceasul acela molcom de după-amiază cu lumină dulce. Dădu ocol bisericii și în colțul dinspre miazănoapte-apus se opri fulgerat. Pe un trunchi răsturnat de brad, în soarele blînd, mitropolitul Grigore și Marcu stăteau de vorbă ca și cînd ar fi fost de-o seamă. Mitropolitul era îmbrăcat ca orice monah, cu rasă neagră, aspră și cu potcap. Ședeau cu spatele spre el și după câteva clipe de ezitare se apropie pe vîrfuri pînă la vreo trei pași. Nu-l simțiră.

— Lespedea va fi aproape cît mine de lungă, spunea mitropolitul, așa că loc va fi destul și pentru a-i împodobi marginile și pentru scris. Vrei să faci totul singur, și chenarul și scrisul ?

— Fac, Sfinția Ta, răspunse Marcu.

— Te știam zugrav. De unde ai învățat să cioplești piatra ?

— De la meșterul Cîntic. Meșterul Toma zicea că omul, cu cît știe mai multe, cu atît e mai puternic.

— Știa el ce știa, murmură mitropolitul cu tristețe.

— Eu aș vrea să aflu, își urmă Marcu un gînd al lui, ce am de scris pe lespede ca să știu cam cît loc îmi rămîne pentru a înflori chenarul.

— Apăi de scris... știu eu ? Ai să zici cam așa... ții tu minte ?

— Țin, Sfinția Ta.

— Atunci să scriem așa cumva : iată eu, mitropolitul Grigore, m-a cuprins teama morții și m-am gîndit că nu voi fi ferit de acest pahar și m-am hotărît pentru această casă a tuturor fraților acestui sfînt locaș, și mi-am făcut aici o groapă în care aș vrea, cînd voi muri, să fiu înmormîntat, la anul... Aici lași loc gol și tot astfel la început, unde va trebui să zici în zilele blagoslovitului Domn. Nădăjduiesc ca acest domn să fie tot Măria Sa...

— De ce te-a cuprins teama morții, Sfinția Ta ? întrebă Toma.

Cei doi se răsuciră înspăimîntați. Meșterul, se întorsese meșterul ! De unde, cum ? Dar ce tare slăbise, devenise umbră și vis, ca sfînții pe care el însuși îi zugrăvea. Dar Vodă, ce era cu Vodă ?

Le spuse totul, pe rînd, după ce-l duseră în chilia mitropolitului. Îi dădură să se spele. Marcu îi scoase din lada pe care o adusese cu sine în car straietele cele bune. Îi puseră dinainte mămăligă de mei cu lapte.

— M-au văzut cîțiva monahi, spuse Toma după ce mîncă. Mă întreb dacă n-au să vorbească. Ați putea fi asupriți pentru că mi-ați dat adăpost.

— Toți cei ce viețuiesc aici, răspunse mitropolitul, ne sînt credincioși lui Vodă și mie. N-ai a te teme și poți să rămîi pentru totdeauna căci nimeni nu te va trăda.

Toma clătină din cap cu părere de rău.

— Acum, azi încă, trebuie să plec mai departe. Î-am promis Măriei Sale să-l ajung la Ciceu.

— Să pleci acum, asupra nopții ?

— De aici cunosc calea, Sfinția Ta. M-am spălat, m-am primenit, am mâncat, am redevenit iar eu însumi. Nu mă tem de nimic.

— Te însoțesc și eu, meștere, sări Marcu.

Toma îl privi cu aceeași undă de tristețe.

— Tu du-te acum aici, în poiana de sus și adu-mi calul. După aceea scoate din coburul din stînga o pungă roșie de piele.

Rămași singuri, se întoarse spre mitropolit :

— Nu mi-ai spus, Sfinția Ta, de ce te temi de moarte.

— Pentru că se cade să fim smeriți și temători.

— Nu te recunosc, Sfinția Ta, zîmbi Toma.

— Ei bine, spuse mitropolitul, nu mă tem, ci mă aștept.

— E cam devreme totuși, continuă Toma să zîmbească.

— Se poate. Dar n-avem nici un motiv să credem că cei ce au trădat un voievod și au încercat să-l dea în mîna păgînului se vor sfii să-i ucidă pe cei ce i-au fost credincioși. Nici chiar cînd e vorba de un mitropolit.

— Nu cred, Sfinția Ta. Dacă stai aici fără să te arăți, fără să te amesteci, fără să-i întărești, nu se va întîmpla nimic. Cînd se va întoarce Măria Sa își vor lua toți răsplata, buni și răi.

Ochii mitropolitului se aprinseră.

— Crezi cu adevărat că se va întoarce ?

— Mai mult ca niciodată, Sfinția Ta.

— De unde credința asta, pentru că îți mărturisesc că eu am clipe de slăbiciune în care mă îndoiesc.

— Clipe de slăbiciune avem toți, important e însă ca după trecerea lor credințele să ne rămînă întregi. Eu cred pentru că însuși Măria Sa mi-a spus : am să mă întorc și am să fiu mai mult decît am fost.

— A spus el asta ?

— Da. Mie. Și eu cred neștrămutat în cuvîntul Măriei Sale. Îl cunosc din multe și felurite împrejurări. Și pe urmă mi s-a arătat un semn bun, Sfinția Ta.

— Ce fel de semn ?

— Calul lui Ștefan Voievod cel Bătrîn.

Mitropolitul se aplecă spre el peste masă.

— Ai văzut calul acela ?

— Da. Dînsul m-a scos la liman.

— Ești sigur că n-ai avut vedenii de foame sau de osteneală ?

— Nu... nu cred... altfel cum de nu m-am rătăcit prin sălbăticia aceea unde n-a călcat picior de om ?

— Așa e, șopti mitropolitul. Apoi adăugă înfiorat : Calul lui Ștefan Vodă e ca un duh al acestui pămînt. Cît timp hălăduiește, nimeni nu ne va putea supune.

— Așa zic toți, întări Toma. Am mai auzit asta și de aceea cred în întoarcerea Măriei Sale.

Marcu reveni și puse pe masă punga roșie. Toma se ridică.

— Acum trebuie să plec, spuse. Înainte însă aș vrea să vă mărturisesc ceva. Aș fi putut s-o iau către Ardeal de-a dreptul. Ar fi fost și mai scurt și mai lipsit de primejdie. M-am abătut pe aici însă pentru că nu știu dacă am să mai apuc să mă întorc.

— De ce ? murmură Marcu cu buzele deodată uscate.

— Pentru că știm ce vrem să fim, dar nu ce vom fi. De aceea îl rog pe Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Grigore aici de față să stea martor la această dorință a mea : dacă va fi să nu mă mai întorc, biserica Voronețului să fie zugrăvită pe dinafară de tine, meștere Marcu. Știi meșteșugul, cunoști tainele, ai culorile. Aici, în această pungă, îți las pietrele care dau nemurire albastrului. E tot ce ți-a mai lipsit. Ai înțelegerea și binecuvîntarea mea.

— Amin, rosti mitropolitul.

Marcu se aplecă, luă mîna meșterului și o duse la buze. Toma îi cuprinse umerii.

— Să-i spui, adăugă mitropolitul, că stăm aici și-l așteptăm cu credința neștirbită.

— Am să-i spun, Sfinția Ta

Cînd ajunse în curte, după ce așeză merindea în coburi, privi în urmă. Din capul treptelor de piatră, mitropolitul Grigore ridică asupra sa trei degete împreunate. Toma se înclină spre el cu mîna la inimă, cu vechiul lui gest de curtean. Cu straiete curate și de preț, redevenise iar cel dintotdeauna, suplu și puternic, cu o

mîndrie abia ascunsă și cu o eleganță sporită acum de chipul ceva mai supt și de barba ușoară, arămie.

Marcu ținu să-l însoțească o bucată de drum, dar era un ceas prea grav ca să-și mai poată spune ceva, iar tăcerea care stătea între ei începea să-i stingherească. Toma se opri :

— De acum am să încalec, spuse, iar tu ai să te întorci. Și ține minte încă un lucru : după ce-ți închei lucrarea, să nu uiți să-ți zugrăvești numele undeva, unde să rămînă, să se vadă și să se știe pînă peste veac.

— La ce bun ? murmură Marcu.

— E dreptul oricui ostenește pentru a spori frumusețea lumii, îi răspunse Toma scurt, înciudat că-i mai putea pune o asemenea întrebare.

Îl îmbrățișă și se simți deodată tulburat. Se grăbi să încalece. Îi mai făcu semn cu mîna și își îndemnă calul. Se îndepărtă în trap întins, fără să se mai uite în urmă.

Marcu rămase stingher în mijlocul drumului. Ochii i se împăienjeniseră. Și-i șterse cu mîneca. Mai voi să-l vadă pentru cea din urmă oară, dar meșterul pierise de-acum, mistuit în pulberea de aur a asfințitului.

Lector : BOGDAN BĂDULESCU
Tehnoredactor : ELENA PREDA

*Apărut 1976. B.T. 8.I.1976. Tiraj 8750 ex. broșate. Coli
tipar 23,75.*

Tiparul executat sub comanda
nr. 1597 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918”
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97,
București,
Republica Socialistă România

RADU CIOBANU s-a născut în Timișoara, la 8 martie 1935.
A absolvit Facultatea de filologie din Cluj-Napoca în 1964.
Debutează în 1958 în revista *Scrisul bănățean*, publicînd apoi
în volum:

DUPĂ-AMIAZA BĂTRÎNULUI DOMN, povestiri,
Editura Albatros, 1970.

CREPUSCUL, roman,
Editura Eminescu, 1971. Premiul pentru proză
al Uniunii Scriitorilor.

ZILELE, roman,
Editura Albatros, 1972.

TREPTELE DIOTIMEI, roman,
Editura Eminescu, 1973.

DREPTUL DE A ÎNCEPE, roman,
Editura Eminescu, 1974.